

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**DURSUNBEY (BALIKESİR) YÖRESİ HALK
EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma BILDIR

**Danışman
Doç. Dr. Mehmet AÇA**

BALIKESİR 2008

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DURSUNBEY (BALIKESİR) YÖRESİ HALK
EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma BILDIR

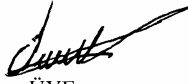
200312511002

BALIKESİR 2008

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday Fatma BILDIR, 08/02/2008 tarihinde tez savunma sınavına alınmış ve yapılan sınav sonucunda sunulan "Dursunbey (Balıkesir) Yöresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezin BAŞARILI.... olduğuna oy BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

ÜYE
Prof. Dr. Ali DUKMAL

ÜYE
Doç. Dr. Mehmet AÇA
(Danışman)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Sühayla SARI TAŞ

ÜYE

ÜYE

ÖZET

DURSUNBEY (BALIKESİR) YÖRESİ HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Fatma BILDIR

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mehmet AÇA

Ocak 2008, 396 sayfa

Bu çalışmada tarihi Frigyalılara kadar uzanan, sırasıyla Lidyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlıların hakim olduğu, Türkmen aşiretlerinden müteşekkil Anadolu'nun yeşil bir ilçesi olan Dursunbey (Balıkesir) yöresinin halk edebiyatı ve folklor ürünleri araştırılmıştır.

Dursunbey'in tarihî, coğrafi, kültürel ve sosyal yapısı çeşitli yazılı ve sözlü kaynaklardan serbest alıntı yapılarak açıklandığı gibi, ayrıca, halk kültürü üzerine yapılmış olan çeşitli çalışmalar derlenmiş, bunlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın asıl kısmını, sahada derleme yoluyla elde edilmiş, yörenin halk edebiyatı ve folklor (halk bilimi) ürünleri oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Dursunbey (Balıkesir) yöresinin halk edebiyatı ve halk bilimi malzemelerini; ayrıca tarihi, kültürü, coğrafi ve sosyal yapısını da çeşitli yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanarak ele alan bir saha (alan) araştırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Dursunbey, Halk Edebiyatı, Halk Bilimi, Barana

ABSTRACT

A RESEARCH ON FOLK LITERATURE AND FOLKLORE OF DURSUNBEY (BALIKESIR) REGION

Fatma BILDIR

Master Thesis, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Doç. Dr. Mehmet AÇA

January 2008, 396 pages

This study is about both folk literature and folklore in Dursunbey (Balikesir) which is an Anatolian's green town composing Turkoman tribes. The history of the region begins with Frigians, then dominated by Lydians, Romans, Byzantines, Seljuks, and Ottomans.

Historical, geographical, cultural and social structure of Dursunbey have been explained from both written and oral sources, and brief information was given about field studies done in the region.

The vital part of the work include research of folk literature and folklore in Dursunbey. The data is collected by means of field research done in the region.

This study is a field research about folk literature and folk science in Dursunbey (Balikesir) region. It also includes historical, cultural, geographical and social structure within the utilization of various written and oral sources about the region.

Key Words: Balikesir, Dursunbey, Folk Literature, Folklore, Barana

ÖNSÖZ

Milletlerin varlıklarını devam ettirmelerinde önemli rol oynayan unsurlardan birisi kültürdür. “Bilindiği gibi kültür, insanın grup ve topluluk içinde öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği, geliştirdiği maddî-manevî birikim, değerler, yönelimler, teknoloji, duygu dünyası, toplumsal davranışlar, inanç, iletişim dünyası ve sanatsal anlatımlar toplamından oluşan bileşime, genel ortama verilen addır. Kısacası kültür, insanın biyolojik kalıtım ötesindeki kazanımlar, gereksinimler, doyumlar ve doyumsuzlukların dünyasıdır.”¹ Kültür, toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıtları gibi her türlü maddi ve manevi ürünü kapsamı dahiline alır.

Mesude Eğilmez’in belirttiği gibi (2002, s.V); kültür bireylerin değil, bir bütün olarak toplumun yarattığı bir olgudur, birikerek gelişen, karmaşıklaşma ve yayılma eğilimi taşıyan bir süreçtir. İnsan türüne özgü bir sistem olarak ortaya çıkar ve bir kez ortaya çıktıktan sonra da, doğan her birey aracılığıyla varlığını sürdürür ve karmaşıklaştırır.

Bir milletin milli kimliği, onun kültür temellerinde gizlidir. Kültürel değer, milletleri millet yapan, onların geleceğe intikalini sağlayan değerlerdir. Bu değerler, geçmişi çok eskilere dayanan halk edebiyatı ortak ürünlerini, gelenek göreneklerini ve inançlarını da kapsar. Gelenek ve görenekler, bu sözlü kültürel değerler içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. “Kültürlerini kaybeden topluluklar, millet olma özelliğini de kaybederler. Kültürün devam etmesi ve nesiller arasında sürekliliğini koruyabilmesi, yazılı ve sözlü geleneğe ait ürünlerin, sanat eserlerinin korunması ve yaşatılmasıyla mümkündür. Sanat, edebiyat olmazsa kültürü devam ettirmek, düşünce hayatını, ilmi, irfanı geliştirmek neredeyse imkansız hale gelir.”²

Hızla gelişen teknolojiyle toplumsal yapıda büyük değişimler görülmüş, giyinme şeklimize kadar estetik değerlerimiz Avrupa’ya göre şekillenmiştir. Kaçınılmaz bir sürecin sonucu olarak böyle bir dönüşüm kültürel dokumuzun içine işleyerek, kültürümüze yeni değerler katmıştır. Gittikçe küçülen, küreselleşen ve teknolojinin egemen olduğu günümüz dünyasında melezleşen kültürler yalnızca köyle sınırlı olmayıp, toplumun her katmanına yayılmıştır. Böyle bir durumda Türk kültürünün varlığını devam ettirebilmesi için halk kültürüne daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Halk kültürünü derleme adına geçmişte yapılan çalışmalara daha sistematik bir şekilde yenilerini eklemek gerekmektedir.

¹ Mesude Eğilmez, **Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları**, 1. Baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi, Ekim 2006, s. 74.

² **Malatya Hikâyeleri**. Malatya Belediyesi Kültür Yay:5, Hasan Kavruk (Önsöz) y.y., t.y. s. 9.

Halk edebiyatının ortak ürünlerinden olan hikâye, ninni, masal, tekerleme, bilmece, mani gibi türler, kaynağı bilinmeyen ya da unutulmaya yüz tutmuş sözlü ürünlerdir. Kültürümüzün kaynağı olan, halkın bağrından kopup gelen bu ürünlerin yok olmasına engel olmak için bu ürünlerin halk kaynaklarından toplanıp yaşatılması gerekir. Bu görev de halk edebiyatına gönül vermiş insanlara düşmektedir. Bilindiği gibi her bölgenin, her yörenin kendine özgü halk bilimi ürünleri vardır. Dağlık ve geniş bir alanda olması ve ulaşımın sadece Balıkesir ile sınırlı olması dolayısıyla Dursunbey, içine kapalı bir toplum hayatı sürdürmektedir. Bu kapalılık kültürünü değişime karşı nispeten korumuş ve eskiden gelen kimi kültürel özelliklerin hala yaşatılmasına sebep olmuştur. Yapılan bu çalışmada amaç, Dursunbey yöresini tanıtmak, folkloru özellikle de halk edebiyatı ürünleri hakkında bilgi ve örnekler vermektir. Tabii ki, bu derlemenin yörenin kültürel özelliklerini tam olarak yansıtmayı ve bilimsel inceleme yöntemleri bakımından eksiksiz ve kusursuz olduğu söylenemez. Ancak, halk edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarına metin kazandırması bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, saha araştırmasından önce Dursunbey üzerine yapılmış çeşitli yazılı kaynaklar araştırılarak belirtilmiştir. Bu bilgiler incelenip kayıt altına alındıktan sonra yarı kapalı bir toplum yapısına sahip Dursunbey'in tarihi, halk edebiyatı ve halk bilimine dair ürünler saha araştırması yoluyla sözlü kaynaklardan derlenip tasnif edilmiştir.

Çalışmanın giriş kısmında Türkçe ve İngilizce *Özet, Önsöz, İçindekiler ve kısaltmalar* yer almaktadır. Çalışma *Giriş* ve *Sonuç* bölümleri hariç iki bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde beş ana başlık bulunmaktadır. Bunlar; *Araştırma Konusunun ve Alanının Tespiti, Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler, Derleme Bilgileri, Malzemenin Derlenme Şekli ve Yazıya Geçirilmesi, Dursunbey'in Halk Edebiyatı ve Halk Bilimiyle İlgili Yapılmış Çalışmalar ve Yayınlar*'dir. Bu bölümde derleme bilgileri, derleme sahası ve Dursunbey üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın esas kısmını birinci ve ikinci bölüm oluşturmaktadır. Birinci bölüm, *Halk Edebiyatı Ürünleri* adını taşımaktadır. Bu bölümde halk edebiyatına ait malzemeler tasnif edilmiş ve her türe ait metinler bu türlere ait genel bilgiler verilerek tasnif edilmiştir.

İkinci bölüm olan *Halk Bilimi Ürünleri* kısmında ise, saha araştırmasında elde edilen Halk bilimine ait bilgiler verilmiş, kaynak şahısların adı, yaşı ve köyü birlikte verilmiştir. Halk bilimi konuları değerlendirilirken kimi zaman başka bölgelerle mukayese edilmiştir.

Bu bölümlerin dışında, çalışmayı değerlendirdiğimiz *Sonuç* bölümü, derleme sırasında tespit edilen yerel sözcükleri içeren *Sözlük* bölümü, araştırma sırasında görüşülen kaynak şahısların bilgilerinin yer aldığı, soy adlarına göre alfabetik sıraya konulmuş *Kaynak Şahıslar Listesi*, Dursunbey ve köylerini gösteren *Harita*, saha

çalışması sırasında çekilen *Fotoğraflar* kısmı yer almaktadır. Son kısımda ise çalışma sırasında yararlanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmış *Kaynakça* ve *Özgeçmiş* yer almaktadır.

Çalışmalarımı yaparken bana desteklerini esirgemeyen aileme, çalışmanın bütün aşamalarında benden yardımlarını esirgemeyen, daima hoşgörü ve sabır göstererek değerli vaktini bana ayırıp bütün imkânlarını bana açan, çalışmamın oluşmasında büyük emeği geçen, en önemlisi de beni böyle bir çalışma yapmaya teşvik eden değerli hocam Doç. Dr. Mehmet AÇA'ya ve çalışma sırasında fikirlerinden ve zengin kütüphanesinden yararlandığım Prof. Dr. Ali DUYMAZ'a, çalışmalarım sırasında saha araştırmasında yardımlarını esirgemeyen akrabalarım, babam Ahmet BILDIR'a, derlemeler sırasında gittiğim yerlerde yanımdan ayrılmayan ve en çok yararlandığım kaynak şahsım olan annem Emine BILDIR'a ve bilgilerinden yararlandığım tüm Dursunbeylilere teşekkürü bir borç bilir, saygılarımı sunarım.

Fatma BILDIR
Balıkesir 2008

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xviii
EKLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMA KONUSUNUN VE ALANININ TESPİTİ.....	1
B. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
1. Dursunbey'in Tarihi.....	4
2. Coğrafi Durum, Ekonomi, Nüfus, Sosyal Yaşam	5
3. Sosyal Faaliyetler	7
4. Kültürel Faaliyetler.....	8
C. DERLEME BİLGİLERİ	25
1. Derlemede Kullanılan Metotlar	25
2. Kaynak Şahıs Bilgileri	27
Ç. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ VE YAZIYA GEÇİRİLMESİ	30
1. Malzemenin Derlenme Şekli	30
2. Derlenen Malzemenin Yazıya Geçirilmesi	31
D. DURSUNBEY'İN HALK EDEBİYATI VE HALK BİLİMİYLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR VE YAYINLAR	33
1. Kitaplar.....	33
2. Makaleler.....	43
3. Tezler	46
4. Bildiriler (Tebliğler) ve Broşürler	50
I. BÖLÜM.....	52
HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ	52
A. Masallar	52
1. Hayvan Masalları.....	54
a. Horoz Masalı	54
b. Horoz Çocuk.....	55
2. Asıl Halk Masalları.....	57
a. Kismet	57

b. Masal I [Ormanda Kaybolan Çocuklar]	58
c. Sağır Gelin	58
ç. Portakal Masalı	59
d. Işıklarlı İsmail Masalı	61
e. Dev Masalı	62
f. Masal II [Kocası Gurbete Giden Gelin Masalı]	66
g. Keloğlan Masalı	68
ğ. Dev Karısıyla Dev Adamı	70
h. Masal III [İki Kardeş Masalı]	74
ı. Çulluca	75
i. Üç Kardeş	76
j. Tan Tan Kabucuğum	77
k. Kel Kız	78
l. Yusufçukla Fatmacık	80
m. Sabır Taşı	82
n. Yaramaz Çocuk	85
o. Başaktan Harman Olmaz	86
ö. Yörük ile Şeytan	86
p. Tıkandı Baba	87
r. Edipcik ile Düdükçük	88
3. Zincirlemeli Masallar	90
a. Keçi Kızı Masalı	90
B. Halk Hikâyeleri	94
1. Şahsenem Hikâyesi	94
2. Tahir Ağa ile Zühre Kadın	96
C. Efsaneler ve Rivayetler	100
1. Oluşum Dönüşüm Efsaneleri	101
a. Taş Kesilme Efsaneleri	101
1) Çizmeli Kaya	101
2) Gelinin Taş Olması	101
3) Gelin Taşı	102
4) Buğday Başağı	102
b. Hayvan Efsaneleri	103
1) Yusufçuk Kuşu	103
2) Kuzu Kuşu	103
2. Tarihlik Efsaneler	103
a. Bir Yerin Hikâyesi	103
3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler	104
a. Midem'in Kaybolması	104
b. Mezar	104
c. Kambur Dayı	105
ç. Şeytan	105
d. Eden Bulur	106
4. Dinlik Efsaneler	106
a. Aşağı Musalar Dedesi	106
b. Güğü Dedesi	106

c. Hıdırlık Dedesi.....	107
Ç. Fıkralar	108
1. Türkçe Konuşulan Bütün Ülkelerde Bilinen Tipler	109
a. En Akıllı Adam.....	109
b. Dokuz Akçe.....	110
c. İşte Ben de Onu Düşünüyordum.....	110
ç. Bana Görünme de!	110
d. Üzerine	110
e. Marifet.....	111
f. Bana Ne Ad Koyarlardı?.....	111
g. Kabak	111
ğ. Yeni Duymuş.....	112
h. İp	112
ı. Neresinden.....	112
i. Allah Affeder, Fakat... ..	112
j. Çukur.....	113
k. İddia	113
2. Sadece Dar Bir Bölgede Bilinen Tipler	114
a. Kezban Aba	114
b. Akıllı Eşek.....	114
c. Durali.....	115
ç. Çatı Ustası.....	115
d. Yörük	115
e. Ay	116
f. Hoca.....	116
g. Öküz Arabası	116
ğ. Hocadan İyi mi Bilyon?	117
h. Dava	117
ı. Kelleci.....	117
i. Esnekçi Kasnakçı.....	118
D. Maniler	119
1. Seveda Manileri.....	120
2. Gurbet-Ayrılık Manileri	126
3. Asker Manileri.....	132
4. Gelin-Kaynana Manileri	134
5. Ramazan, Bekçi, Davulcu Manileri.....	135
6. Haber Manileri.....	137
7. Atışma-Eğlence Manileri	143
8. Güzellik Unsurlarını Anlatan Maniler	154
9. Bayraktar Manileri.....	155
10. Beddua Manileri	158
11. Ağıt	160
E. Ninniler.....	161
1. Ninni I.....	161
2. Ninni II.....	162

3. Ninni III.....	162
4. Ninni IV	163
5. Ninni V.....	163
6. Ninni VI	164
7. Ninni VII.....	164
8. Ninni VIII.....	164
9. Ninni IX	164
10. Ninni X.....	165
11. Ninni XI	165
F. Türküler	166
1. Olay Türküleri.....	167
a. Dursunbey'in Hanları (Varyant I)	167
b. Dursunbey'in Hanları (Varyant II)	168
c. Dursunbey'in Hanları (Varyant III).....	169
ç. Alaçam.....	170
d. Kayalica Türküsü (Varyant I).....	171
e. Kayalcanın Taşları (Varyant II).....	172
f. Kayalcanın Taşları (Varyant III)	173
g. Kayalcanın Taşları (Varyant IV)	177
ğ. Kayalica'nın Taşları (Varyant V)	180
h. Emine'min Çam Dibinde Sesi Var (Varyant I)	181
h. Emine'min Çam Dibinde Sesi Var (Varyant II).....	182
ı. Türkü (Kaz Ahmet).....	182
i. Şerfe (Varyant I).....	182
j. Şerfem (Varyant II).....	183
j. Gazelliden Geçti Tren (Varyant I).....	185
k. Gazeli Ağıtı (Gazeli'den Geçtik) (Varyant I).....	186
l. Kara Köyün Armudu	187
l. Hastanenin Önü	188
m. Türkü (Mehmet Ali Türküsü).....	188
p. Aman Aman Emin'im	189
2. Kına Türküleri.....	191
a. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant I).....	191
b. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant II)	192
c. Aşağı Yoldan (Varyant III).....	193
ç. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant IV).....	194
d. Türkü	196
e. Fadimem	196
f. Evleri Var Üst Başta	197
g. Yılanı ve Kıyıdan Gel	198
ğ. Koca Kuş	199
h. Yağsın Yağmurlar Yağsın	199
ı. Koca Hava	200
i. Kına Türküsü	201
j. Menevşeli Gelin.....	201
3. Gurbet ve Ayrılık Türküleri.....	202

a. Çekirge	202
b. Alaçamın Bayırı.....	202
c. Yağmur Yağıyor Yağmur.....	203
ç. Alçak Ceviz Dalları.....	203
d. A Fadimem.....	204
4. Aşk ve Sevda Türküleri	205
a. Akpınar Yapısına (Varyant I).....	205
b. Akpınar Yapısına (Varyant II).....	206
c. Sarı Karınca Türküsü	206
ç. İğde Dalı- Estiri.....	207
d. İğde Dalı.....	207
e. Koca Kuşun Türküsü.....	208
f. Türkü.....	208
g. Türkü.....	208
ğ. Sabahtan Kavuştum	209
h. Ayva Çiçek Açmış	211
ı. Yoğurdum.....	212
i. Hava Gelin.....	212
j. Dereler Doldu	213
k. Yılana Bak Yılana.....	214
l. Asmalı Pencere	214
m. Arabanın Dingil Başı Ayvadan.....	215
n. Kuyu Dibi Derinden.....	216
o. Sohbet Övgüsü.....	217
ö. Kimıldan.....	218
p. İğde Dalı.....	219
r. Kiremit Bacaları	220
s. Havuzu Dolandırma	220
ş. Yağmur Yağar.....	221
t. Aldı Dereleri.....	221
u. Alaçam'ın Dağları.....	222
G. Ağıtlar	224
1. Ağıt I.....	224
2. Ağıt II.....	224
3. Ağıt III	224
4. Ağıt IV	225
5. Ağıt V.....	225
6. Ağıt VI	225
7. Ağıt VII.....	226
8. Ağıt VIII.....	226
9. Ağıt IX	226
10. Ağıt X.....	227
11. Ağıt XI	227
12. Ağıt XII.....	227
Ğ. Atasözleri ve Deyimler.....	230
1. Atasözleri	230

2. Deyimler.....	232
H. Bilmeceler	235
1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler	235
2. İnsan ve İnsan Organlarıyla İlgili Bilmeceler	236
3. Eşyalarla, Aletlerle İlgili Bilmeceler	237
4. Hayvanlarla İlgili Bilmeceler	238
5. Bitkilerle İlgili Bilmeceler	239
6. Yiyeceklerle İlgili Bilmeceler	241
7. Dini, Manevi ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler.....	241
8. Diğer Bilmeceler.....	242
I. Tekerlemeler	244
1. Tekerleme I	244
2. Tekerleme II	245
3. Tekerleme III.....	245
4. Tekerleme IV.....	245
5. Tekerleme V	246
6. Tekerleme VI.....	246
7. Tekerleme VII	247
8. Tekerleme VIII	247
9. Tekerleme IX.....	247
10. Tekerleme X	247
11. Tekerleme XI.....	247
12. Tekerleme XII	248
13. Tekerleme XIII	248
14. Tekerleme XIV	248
15. Tekerleme XV	248
16. Tekerleme XVI.....	249
17. Tekerleme XVII.....	249
18. Tekerleme XVIII	249
19. Tekerleme XIX.....	249
20. Tekerleme XX.....	250
21. Tekerleme XXI.....	250
İ. Alkış ve Kargışlar.....	251
1. Alkışlar.....	251
2. Kargışlar.....	253
II. BÖLÜM	256
HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ.....	256
A. Doğum	256
1. Doğum Öncesi	256
a. Kısırlığı Giderme Yolları	256
b. Aşırma/Ağız Tatsızlığı	256
c. Hamilenin Kaçınmaları	257
ç. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini	257

d. Doğum Hazırlığı	257
2. Doğum Sırası.....	258
a. Çocuğun Göbeği ve Eşi (Eten)	258
b. Göbekte İlgili İnanışlar	258
3. Doğum Sonrası.....	258
a. Lohusalık/Kırkılı	258
b. Kırlama (Kırk Uçurma)	259
c. Alkarısı (Albastı).....	259
ç. Kırk Basması / Kırk Karışması.....	260
d. Tuzlama	260
e. Ad Verme	260
f. Yaşamayan Çocuk	261
g. Yürüyemeyen Çocuk.....	261
ğ. Ayak Kesme / Duşak / Köstek Kesme	261
h. Aydaş Aşısı	261
ı. Diş Buğdayı / Diş Kaynatması	262
B. Sünnet.....	263
1. Sünnet Yaşı/Dönemi	263
2. Sünnet Hazırlıkları.....	263
3. Sünnet Düğünü/Hayrı	264
C. Askerlik	266
Ç. Evlenme	267
1. Evlenme Biçimleri.....	267
2. Evlilik Yaşı	267
3. Evlenme Beyanı.....	268
4. Evlilik Aşamaları	268
a. Eş Seçimi	268
b. Kızı Görme, Kız İsteme/Allah Emri Anma.....	268
c. Söz Kesimi.....	269
ç. Başlık Parası/Süt Parası	269
d. Nişan	269
e. Çeyiz.....	270
5. Düğün	270
a. Düğüne Davet/Okuntu.....	270
b. Kına Gecesi	271
c. Nikâh	273
ç. Düğün	273
d. Gelin Alımı	273
6. Düğün Sonrası.....	275
a. Suya Götürme	275
b. Ardı Sıra	275
D. Ölüm.....	285
1. Ölüm Öncesi.....	285
a. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	285
1) Hayvanlarla İlgili Olanlar	285

2) Düşle İlgili Olanlar	285
3) Hastadaki Psikolojik ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar	286
4) Diğer	287
b. Kaçınmalar (Ölümden Sakınmalar)	287
2. Ölüm Sırası	287
a. Ölümün Duyurulması	287
b. Ağıt Yakma	288
c. Defin İşlemleri	288
1) Hazırlanma	288
2) Yıkama	289
3) Kefenleme	289
4) Cenaze Namazı	290
5) Ölünün Gömülmesi	290
6) Telkin	290
3. Ölüm Sonrası	291
a. Cenaze Evi	291
b. Ölünün Günleri	292
c. Hayır	293
ç. Ölünün Eşyaları	294
d. Ölüm ve Ruhla İlgili inanmalar	294
e. Yas Tutma	294
f. Mezarlık	295
g. Mezar Ziyaretleri	295
ğ. Mezar Taşları	296
E. Bayramlar ve Kutlamalar	301
1. Ramazan Bayramı	301
2. Kurban Bayramı	301
3. Hıdrellez	302
4. Köy Hayrı	304
F. Diğer İnanmalar ve Uygulamalar	305
1. Nazar	305
2. Yağmur Duası	305
3. Ay Tutulması	306
4. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	307
a. Sevilen Hayvanlar	307
b. Uğursuz Kabul Edilen Hayvanlar	307
1) Baykuş	307
2) Köpek	307
3) Kara Kedi	307
5. Mevsimler, Aylar, Günler Hakkında İnanmalar	308
6. Türbe ve Yatırlar	308
a. Hıdırlık Dedesi	308
b. Güğü Dedesi	309
c. Geyikli Dede (Aşağı Musalar Dedesi)	310
7. Diğer İnanmalar	311

G. Oyunlar	316
1. Tos Tos Oyunu	316
2. Kazık Oyunu.....	317
3. Tura Oyunu	317
4. Aliler Oyunu.....	318
5. Mendil Kapmaca.....	319
6. Mendil Bulmaca	319
7. Tavşan Oyunu.....	319
8. Gııırgeç.....	320
9. Kol Kırmaca	320
10. Kim Vurdu Oyunu	321
11. Yüzük Saklama.....	321
12. Biren Biren	321
13. Elimin Üstünde Kimin Eli Var.....	322
14. Kulaktan Kulağa.....	322
15. Kadı Oyunu	322
Ğ. Halk Hekimliği.....	324
1. İnsan Hastalıkları ve Tedavisi.....	324
a. İncinme ve Berelenme.....	324
b. Karın Ağrısı	324
c. Boğaz Ağrısı	324
ç. Kas Ağrısı.....	324
d. Gaz Sancısı	324
e. Böbrek Taşı Rahatsızlığı	324
f. Tansiyon Düşmesi	324
g. Yanık.....	324
ğ. Zayıflama.....	325
h. Soğuk Algınlığı.....	325
ı. Damarları açmak için.....	325
i. Kulak ağrısı için.....	325
j. Mor boğan	325
k. Gelincik Çentirmesi	325
l. Bebek Hastalıkları	326
2. Hayvan Hastalıkları ve Tedavisi	326
a. Yanıkara Hastalığı.....	326
b. Tabak Hastalığı.....	327
c. Tavuk Hastalığı.....	327
H. Halk Mutfağı.....	328
1. Ekmekler	328
a. Bayram Ekmeği	328
b. Tokurcun	329
c. Yoz (Yaz) Ekmeği	329
2. Çorbalar	329
a. Düğün Çorbası	329
b. Tarhana.....	329
3. Yemekler	330

a. Yufka Tiridi	330
b. Mamalika (Mamalaki).....	330
c. Keşkek	330
ç. Fırın Kabağı	330
d. Yufka Böreği	331
e. Kulak Aşısı.....	331
f. Sini Mantısı	331
4. Tatlılar.....	331
a. Sütlaç	331
b. Sütlü Kabak	332
c. Saraylı (Sarılı).....	332
ç. Fırında Bal Kabağı Tatlısı	332
d. İrmik ve Un Helvası.....	332
I. Halk Meteorolojisi.....	333
1. Gün Adları.....	333
2. Mevsimler	333
3. Hava Tahminleri	334
İ. El Sanatları.....	335
J. Ad ve Lakaplar	336
1. Adlar	336
2. Lakaplar	336
SONUÇ	338
SÖZLÜK.....	342
KAYNAK ŞAHISLAR LİSTESİ	353
KAYNAKÇA	372
EKLER	379
HARİTA	380
FOTOĞRAFLAR.....	381
ÖZGEÇMİŞ.....	396

KISALTMALAR

AaTh	: Anti Aarne - Stith Thompson, The Types of the Folktale.
a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
Bkz.	: Bakınız.
BT.	: Bitirme Tezi.
BAÜ	: Balıkesir Üniversitesi.
c.	: Cilt.
çev.	: Çeviren
DUFAD	: Dursunbey Folklor ve Araştırma Derneği
ed.	: Editör
FEF.	: Fen Edebiyat Fakültesi.
HBH	: Halk Bilgisi Haberleri.
NEF.	: Necati Eğitim Fakültesi.
S.	: Sayı.
s.	: Sayfa.
TDE. Böl.	: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları.
t.y.	: Basım tarihi yok.
U. Ü.	: Uludağ Üniversitesi.
Ü.	: Üniversitesi.
v.d.	: Ve diğerleri
y.y.	: Basım yeri yok.
Yay.	: Yayınları
Yay.haz.	: Yayına hazırlayan
yay.y.	: Yayımcı yok
YİBO	: Yatılı Bölge İlköğretim Okulu

EKLER LİSTESİ

Ek: 1 Dursunbey ve köylerini gösteren harita

Ek: 2 Fotoğraflar

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMA KONUSUNUN VE ALANININ TESPİTİ

İnsanın ilk toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren folklor olay ve ürünleri var olmuştur. İlkçağda farkında olmadan eserlere alınan folklorik ürünler üzerine, Ortaçağda zaten hayatın içinde yaşandığı için pek fazla çalışma yapılmadı. Yeniçağda ise rasyolanist aydınlar halk kültürüyle alay ettiler. Ancak 18. yüzyıldan itibaren romantik yazarlar halk kültürü kaynaklarına yönelmeye başlamıştır. Halk bilimi alanında sistemli yapılan ilk çalışmalar 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Grimm kardeşlerin, köylü halk masallarını yayımlamalarıyla başlamıştır.³ Bu nedenle halk edebiyatı ve halk bilimi çalışmaları, diğer edebiyat alanlarına göre geç sayılabilecek zamanda başlamıştır. Bu çalışmaların tarihi, aşağı yukarı bir asra yaklaşmaktadır. Çalışmaların başladığı ilk yıllarda daha amatörce yapılan çalışmalar giderek bilimsel bir özellik kazanmıştır. Özellikle Fuat Köprülü'nün yaptığı çalışmalar folklor araştırmalarının zeminini oluşturur.⁴

“Folklor, halkın geleneğe bağlı maddî ve manevî kültür öğelerini kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir. İngilizce “folk” halk, “lore” bilgi, bilim demektir. Türkçe’ye “halk bilgisi”, “halkbilim” ve “halk bilimi” olarak çevrilmiş, ancak halk bilimi karşılığı benimsenmiştir. Folklor dendiği zaman, bilimin yanında halk kültürü malzemesi de anlaşılmalıdır.”⁵

³ Nail Tan, **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, 6. Baskı, İstanbul: Halk Kültürü Yay., 2003, s. 24-25.

⁴ Türkiye ve dünyadaki halk bilimi çalışmalarının gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1999; Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara: Geleneksel Yay., 2004; Julius Krohn -Kaarle Krohn, **Halk Bilimi Yöntemi**, Yay.haz.: Fikret Türkmen, Çev. Günsel İçöz, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.: 651, 1996; Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları/310, Folklorik Dizisi/1, 2005; M Öcal Oğuz v.d. **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, 2004; Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1629, 1995; Dursun Yıldırım, **Türk Bitiği**, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998; Tahir Alangu, **Türkiye Folkloru El Kitabı**, İstanbul: Adam Yayıncılık, 1983; Mesude Eğilmez, **Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları**, 1. Baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi, Ekim 2006.

⁵ Nail Tan, **a.g.e.**, s. 9.

“Folklor” terimi ilk olarak William Jhon Thoms’un *Athenaum* dergisinde 22 Ağustos 1846 tarihinde Ambrose Merton takma adıyla yazdığı “*Folklore*” adlı makalesinde ortaya atılmıştır. Bilindiği üzere Thoms, İngilizce’deki “folklore” terimini bu yazısında “popüler antikite” ve “popüler edebiyat” terimleri yerine önermiştir. Bu yazıdan sonra “folklor” terimi bilim dünyasında benimsenmiş ve yayılmıştır. Bununla birlikte “halk bilimi” karşılığında daha 1780’lerde Almanya’da “volkskunde” teriminin kullanılmaya başlandığını da belirtmek gerekir. (Bkz. Gözaydın, Nevzat, (1992), “Yine Folklor Üzerine”, Türk Dili, Haziran: 1081-1021) (Çevirenin Notu)⁶ Thoms “folklor” başlıklı yazısında, halka ait mahsullere, âdet, gelenek ve göreneklere karşı olan merak ve ilginin azaldığını ve bunların zamanında gösterilecek çabayla kayıt altına alınıp kurtarılabilceği üzerinde durur.⁷

“Avrupa’da ‘halk’ hayatının maddî ve manevî yönlerinin incelenmesi ‘folklor’ denilen ilmin doğmasına sebep oldu. Avrupalılar folklor çerçevesinde inceledikleri, malzemesi dile dayanan destan, masal, atalar sözü, bilmece, türkü, ninni cinsinden anonim ve kolektif karakter taşıyan eserleri ‘la littérature orale’, ‘la littérature populaire’ isimleri altında topladılar. Avrupalı Türkologlar da aynı düşünceyle, Radloff, Kunoş, Paul Sébillot, Van Gennep ve Edmond Saussey topladıkları malzemeyi ‘littérature populaire’ olarak düşündüler.”⁸ Avrupalılar arasında benimsenmiş olan bu görüşü benimseyen Ziya Gökalp, Fuat Köprülü ve Rıza Tevfik halkın oluşturup yaydığı gelenek mahsulü eserleri Türkçe’de, tercüme yolundan hareketle “halk edebiyatı” adı ile isimlendirmişlerdir.

Değerli araştırmacı Şükrü Elçin, halk edebiyatıyla ilgili şöyle bir tanım yapmaktadır: “Halk edebiyatı, Türk Edebiyatı’nın bütünü içinde geniş halk kitleleri ile tarikat zümrelerinin edebî zevk, düşünce, inanç ve hayat görüşlerini genellikle sade bir dille aksettiren anonim veya ferdi eserlerdir.”⁹

⁶ Richard M. Dorson – W. J. Thoms “William Jhon Thoms ve ‘Folklor’ Başlıklı Yazısı”, Çev. Serpil Aygün Cengiz, **Millî Folklor**, Ankara: C.5, S. 36, Kış: 1997, s. 89.

⁷ Serpil Aygün Cengiz, **a.g.m.**, s. 91.

⁸ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Kültür Bakanlığı, Halk Edebiyatı Dizisi: 3, Ankara: Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 24, 1977, s. 2.

⁹ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 2.

Avrupa’da çok önceleri başlayan halk edebiyatı derleme çalışmaları Türkiye’de çok sonraları başlamıştır. Ülkemizde Türk halk bilimi alanındaki ilk bilimsel çalışmalar, ilk tecrübeler olduğu için oldukça yetersiz olsa da, 1908- 1920 yıllarında yapılmaya başlanmıştır.¹⁰ Türkiye’de Türkçülük hareketini yaymak, Türk kültürünü ortaya çıkarmak amacıyla kurulan ilk dernek “Türk Derneği” (1908) adını taşır. Derneğin amacını ve çalışmalarını geniş kitlelere yaymak için “Türk Derneği Mecmuası” çıkarılır. Türk folklor araştırmaları açısından bu derneğin faaliyetleri şuurulu ve organize olmuş ilk adımlar olarak değerlendirilebilir.¹¹

Çalışma konusu tespit edilirken bu noktalar da göz önünde tutularak halk bilimi ve halk edebiyatı sahasında yaptığımız araştırmamıza katkıda bulunabilecek folklor ürünlerini derleme ve incelemenin faydalı olacağı düşüncesine varılmıştır. Derleme yapılacak saha olarak da hâlâ bozulmamış bir şekilde âdet, gelenek, görenek, kültür ve yaşayışlarını devam ettiren Dursunbey ve köyleri belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Dursunbey kültürünün özelliklerini, yaşayış ve uygulamalarını öğrenmek ve tespit etmektir. Bu nedenle çalışmamıza katkıda bulunması için, konumuz sınırları içine halk edebiyatı ve halk bilimi malzemelerinin yanı sıra, Dursunbey’in tarihî, coğrafi ve ekonomik özellikleriyle ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Derleme çalışmaları sırasında, kaynak şahıslara Dursunbey ve köylerinin tarihine, kültürüne, inancına, folkloruna dair sorular yöneltilmiş; halk edebiyatına ve halk bilimine ait malzemeler ve bilgiler çalışmanın ilgili bölümlerinde kullanılmıştır.

Araştırmalarımız sırasında bugüne kadar, üzerinde birkaç küçük çaplı çalışmanın dışında çalışma yapılmamış olan Dursunbey yöresinin, halk bilimine ve halk edebiyatına ait mahsulleri daha düzenli bir şekilde kayıt altına almak; aynı zamanda da tarihi, kültürü ve inanç sistemini ilgilendiren bilgileri tespit etmek amacı güdülmüştür. Bu sebeple araştırmalar Dursunbey merkezinde, köylerinde ve Balıkesir’de yerleşmiş olan Dursunbeyliler arasında gerçekleştirilmiştir.

¹⁰ Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2004, s. 16.

¹¹ Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları/310, Folklorik Dizisi/1, 2005, s. 44.

B. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Dursunbey'in Tarihi

Dursunbey, Balıkesir'in doğusunda yer alan küçük bir ilçedir. Dursunbey ilçesinin tarihi geçmişi hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber, yapılan antik çalışmaların bulguları neticesinde çok eski bir yerleşim merkezi olduğu bilinmektedir. İlçenin tarihi Lidyalılara kadar uzanmaktadır. Dursunbey, Romalılar döneminde önemli para basım yerlerinden biridir.¹²

Yapılan araştırmalara göre, XI. yüzyılda Selçuklu Türklerinin eline geçen Dursunbey, tarihte Neocaeeseria, Hodrianeo, Blavdus, Erişte, Balat isimleriyle anılmıştır. Eski zamanlardan bu yana orduların konaklama merkezi olan Dursunbey, Türkmen aşiretleriyle Balıkesir Beylerinin yaylası olmuştur. Önce köy, sonra Balat adı ile bucak merkezi olan Dursunbey, 1919 tarihinde ilçe haline getirilmiştir. "İlçe, Millî Mücadele yıllarında bir süre Yunan işgalinde kalmış 3 Eylül 1922'de bağımsızlığını kazanmıştır."¹³

Romalılar döneminde Dursunbey çevresine ABRETTENE adı verilirdi, Abriettene bölgesinde merkez olan Dursunbey'in ismi de Hadrianea (Kaynak: Elmar Schwertheim, Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianea) idi.¹⁴

Karesi Beyliğinden sonra Osmanlı Devrini yaşayan Dursunbey, Osmanlı Devlet Teşkilatı içinde önceleri Balat adıyla Kepsud'a, daha sonra Bigadiç'e bağlanmıştır.¹⁵

Kaynaklarda Dursunbey isminin menşinden şu şekilde bahsedilmektedir: Selçukluların zayıflaması üzerine 1300 yıllarında Osmanlı Devleti zamanında ikinci Osmanlı Padişahı olan Orhan Gazi, Balıkesir'i aldığı zaman yanındaki kendine bağlı Sancak Beyi Emir Dursun'u buraya kumandan olarak atamıştır. İlçede ilk imar faaliyetleri onun zamanında başlatılmıştır. Bölge halkı Emir Dursun'a duyduğu

¹² Hikmet Adın, **Tarih, Coğrafya ve Sosyolojik Yönden Dursunbey ve Çevresi**, Balıkesir: Uğur Ofset, 2001 s.6

¹³ a.g.e. s.6.

¹⁴ a.g.e. s.6

¹⁵ a.g.e. s.7

saygıdan dolayı ilçenin Balat olan ismini Emir Dursun'un anısına "DURSUNBEY" olarak değiştirmiştir.¹⁶

Bugün Dursunbey ismini taşımakta olan kazanın eski ismi "Balat"tır. Balat ismi Anadolu'nun birçok yerinde bulunan bir isimdir. Osmanlı arşiv ve belgelerine göre şehir Balatlı Türkmenleri tarafından kurulmuştur. Aynı Yörüklerin diğer yerlere de yerleşip oymak adını yerleşim yerlerine vermiş olduğu kabul edilebilir. Balatalı Türkmenlerin buraya geldiklerinde Dursunbey'e Dursun Ağa yerleşmiş, Selim Ağa da Selimağa'ya yerleşmiştir. 1918'de nahiye ilçeye dönüşünce Dursunbey Nahiye heyetinin önerisiyle Balatlı önderlerinin önderi Dursun Ağa'nın adına izafetten nahiyenin ismi Dursunbey yapılmıştır. Aynı şekilde Dursunbey'in köyü Gökçedağ nahiyesinin eski ismi "İnegöllüler" iken çevrede bulunan Gökçe Dağın ismi nahiyeye verilmiştir.¹⁷

Bir diğer kaynağa göre; Balat nahiyesi 21 Aralık 1919 yılında kaza olmuştur. Tarihî bilgilere göre Dursunbey, Lidya, İran, Roma, Bizans ve Selçukluların gelip geçtiği ve ordularının konakladığı eski bir şehirdir. Son olarak Osmanlıların eline geçmiştir. İkinci Osmanlı padişahı Orhan Gazi, Emir Dursunla¹⁸ Balıkesir'e gelmiş ve Emir Dursun'u adı geçen bölgeye kumandan olarak yollamıştır. Dursunbey adı buradan gelmektedir. O devirden beri Dursunbey, Türkmenlerin ve Balıkesir Beylerinin yaylasıdır.¹⁹

2. Coğrafi Durum, Ekonomi, Nüfus, Sosyal Yaşam

Dursunbey, eski ismiyle Balat, yeşil, sulak, bereketli topraklar ve çam ormanlarıyla çevrili bir beldedir. Kentteki su buraya yettiği gibi çevre köylere de gönderilmektedir. Yüksek ve ormanlık bir alan olması dolayısıyla yayla havası vardır. Kentin yolları geniş ve bakımlıdır.

Dursunbey'in nüfusu 2000 sayımına göre 47.702'dur. İlçe merkezinde 14.654, kırsal kesimde 33.048 kişi yaşamaktadır. Merkez, Gökçedağ, Kavacık ve Kireç olmak

¹⁶ Selahattin Özcan, **Dursunbey Yöresi Halk Edebiyatı Ürünleri**. 1. Baskı. Balıkesir: Alem Basım Yayım Mayıs 1995. s.1.-2.

¹⁷ Hikmet Adın, **a.g.e.** s.6

¹⁸ Emir Dursun, rivayete göre, Karesi Beyinin oğlu imiş. Dursun Bey'in Selim Ağa ve Galica adlı iki kardeşi varmış. Galica, Ferizler çiftliğini; Selim Ağa da Eğdiş (Selim Ağa) köyünü kurmuştur.

¹⁹ Mustafa Salman, **Balıkesir**, 114. s. t.y. Daha geniş bilgi için bkz.: **Balıkesir il Yılı**, 1967. s. 62-65.

üzere 4 bucağı, 56'sı merkeze bağı olan 102 köyü vardır. İlçe Merkezi, biri 7 km. mesafede olan 9 mahalleden meydana gelmiştir. Köyler genel olarak küçük yerleşim yerleri hüviyetinde olup, büyük bir kısmı orman köyüdür.

İlçenin rakımı 639 m., yüzölçümü 1952 km² dir. Dursunbey, coğrafi yönden Ege Bölgesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Arazi yapısı itibariyle dağlık ve çok engebeli bir karaktere sahiptir. En yüksek dağı Alaçam 1683 m. yüksekliğindedir. Doğusu Kirmasti, Kütahya'nın Simav ve Tavşanlı ilçeleri, batısı Bigadiç ve Kepsut ilçeleri, kuzeyi Susurluk, Bursa ilinin Mustafa Kemalpaşa ve Orhaneli ilçeleri, güneyi Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri ve Alaçam Dağları ile çevrilidir.

İlçenin en yaygın ulaşımı Balıkesir iliyle sağlanmaktadır. Günde 5 kez geçen tren ve her saat başı kalkan otobüsler ile ulaşım mümkündür. İlçe merkezinin Balıkesir'e uzaklığı 80 km.dir. Aynı zamanda Dursunbey, İzmir-Ankara tren yolu güzergahında bulunmaktadır.

İlçenin arazisinin büyük bir kısmı orman ile örtülüdür. İlçenin iklimi kısmen Akdeniz, kısmen karasal iklim özelliklerini taşır. Kışları soğuk, yazları sıcak geçer, kış ve bahar ayları bol miktarda yağış alır.

İlçenin geçim kaynağı orman ve orman ürünleri olup meyve (elma) ve sebze üretimi de gelişmiştir. Dursunbey arazisinin %63'ünün ormanla kaplıdır. Dursunbey ormanları dünyaca ünlü karaçam ormanlarına sahiptir. Bu nedendir ki sanayisinin yüzde 90'ını kereste sektörü oluşturmaktadır. Kereste fabrikası ilçenin başlıca sanayi kuruluşudur. İlçede kurşun, krom, magnezit, çinkolu kurşun ve linyit yatakları vardır. İlçe dağlık, ormanlık ve engebeli yüzey şekillerine sahip olması nedeniyle tarım büyük çapta yapılamamaktadır. Verimli tarım alanı hemen hemen yok denecek kadar azdır. Akarsu kıyılarında ve mevcut küçük alanlarda yer yer sebze tarımı yapılmaktadır.

İlçenin Söğütözü bölgesinde zengin kömür yatakları ile Güğü köyü civarında da kıymetli taş işlemeciliğinde (takı olarak) kullanılan Ametist madeni yatakları bulunmakta ve ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır. İlçede en çok arpa, buğday gibi tahıl çeşitleri yetiştirilmekte olup, meyvecilik açısından da elma, şeftali ve vişne üreticiliği ön plandadır.

Dursunbey, uğradığı Yunan işgalinden Kurtuluş Savaşı'nda 3 Eylül 1922'de kurtarılmıştır. Bu nedenle 3 Eylül ilçede kurtuluş günü olarak kutlanır. İlçe sınırları içinde Romalılar döneminden kalma birçok eser vardır. Faruk Şeker Ormanı ve Gölcük, Yayla, Değirmeneğrek gibi Alaçam dağlarındaki orman işletmesinin misafirhaneleri gezi yerlerindedir. Suçıktı içmesi, Sarısu kaplıcası ve Kösemde kaplıcası ziyaret edilen diğer yerlerdir.²⁰

Dursunbey halkının büyük çoğunluğunu Türkmen boyları oluşturmaktadır. Oğuzların Üçok kolunun Kayı boyuna mensup olan yerli halk, devletine bağlı ve itaatli bir topluluktur. Özellikle hayır işlerine aktif olarak katılımında bulunurlar.

Haftanın cuma günleri ilçe merkezinde pazar kurulmaktadır. Ayrıca her yıl 7-15 Ağustosta kurulan emtia ve hayvan panayırı vardır.

Dursunbey'in zengin bir folkloru vardır. Özellikle Barana diye bilinen Zeybek Ocağı, kültürel özellikleri yaşatmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının olmadığı, insanların ilçe merkezi dışına çıkamadığı, kahve köşelerinden başka gidecek bir yer olmadığı uzun kış gecelerinde, insanların bir araya gelerek oyunlar oynayarak eğlendiği, türküler söyleyip oynadığı Barana Sohbetleri, hem bir eğlence ortamı hazırlamış hem de bir eğitim kurumu, bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma örgütü olarak içinde yaşadığı topluma katkıda bulunmuş ve bir anlamda toplumsal işleyişin denetimini yapmıştır.

Barana, bir yardımlaşma ve dayanışma örgütü olduğu gibi aynı zamanda bir eğitim kurumu niteliği taşımaktadır. Toplumca istenen, ahlaklı, dürüst, çalışkan, yardımlaşmayı bilen, saygılı insanlar yetiştirmek için çaba gösterirken, aynı zamanda onları denetim altında tutar. Kurallara uymayanları en hafifinden en ağırına kadar sıralanan bir dizi yaptırımla kontrol etmeye çalışır.

3. Sosyal Faaliyetler

a) Üç Eylül Kurtuluş Şenlikleri: İlçenin düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümü olan 3 Eylül, çeşitli etkinliklerle kurtuluş günü olarak kutlanmakta ve

²⁰ İbrahim Oluklu, **Bahkesir İli ve İlçeleri Marmara Bölgesi**, İstanbul: Ankara Yayın Dağıtım, 2003, s. 75.

törenler düzenlenmektedir. Geleneksel hale gelen kurtuluş şenlikleri geçit törenine tüm kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve odalar katılarak kendi hizmet ve ürünlerini teşhir etmektedirler. Ayrıca Kurtuluş Şenlikleri içinde Kuran-ı Kerim okuma yarışması, toplu sünnet şöleni, atıcılık, at yarışmaları ve halk konserleri geleneksel olarak yapılmaktadır.

b) Suçıktı Günü: Her yılın temmuz ayının ikinci hafta sonunda düzenlenen Suçıktı Günü'nde, ilçe halkının yanı sıra çevre il ve ilçelerden gelen misafirlerin de katılımıyla insanların birbirleriyle kaynaşmaları sağlanmaktadır. Bugüne katılanlara geleneksel olarak pilav ve ayran ikramı yapılmaktadır.

c) Şiir Akşamları: 1994 yılından itibaren geleneksel hale getirilen ülkemizin seçkin şair ve yazarlarının katıldığı Dursunbey Şiir Akşamları, Suçıktı Günü ile aynı gün gerçekleştirilmektedir. Katılacak olan şair yazar ve misafirler Ankara ve İstanbul'dan belediye imkanlarıyla Dursunbey'e getirilmektedir.

d) Dursunbey Panayırı ve Yağlı Güreşleri: Her yıl geleneksel olarak 10- 14 Ağustos tarihleri arasında hayvan ve emtia panayırı düzenlenmektedir. Bu panayır sayesinde çevre köy, ilçe ve illerden getirilen hayvanlar panayır yerinde pazarlanmaktadır. Yurdumuzun diğer yörelerinden gelen pazarıcı esnafının kurduğu dükkanlarda pazarlanan eşya ve emtialar da ilçenin ticari hayatına canlılık getirmektedir. Ayrıca panayırın beşinci gününde geleneksel olarak yağlı güreşler düzenlenmekte, bu sayede ata sporumuzun gelişmesine önemli katkı sağlanmaktadır.

4. Kültürel Faaliyetler

Balıkesir - Dursunbey Yöresi Barana Sohbetleri²¹

²¹ Barana hakkındaki bilgiler, çeşitli yazılı ve sözlü kaynaklardan serbest alıntı yapılarak oluşturulmuştur. Daha geniş bilgi için Bkz. 1- Azat Kaya, "Balıkesir – Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açından İncelenmesi.", **I. Halkbilimi Bilgi Şöleni Bildirileri**, Ankara: Karşı Basın Yayın, 1997, S. 128-145. 2- Fatma Bildir, **Balıkesir – Dursunbey Yöresinin Halk Edebiyatı Ürünleri**. Kütahya 2000. 112 S., 9 fotoğraf. "Dumluşınar Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y." 3- Selahattin Özcan, **Dursunbey Yöresi Halk Edebiyatı Ürünleri**, 1. Baskı. Balıkesir: Alem Basım Yayım, Mayıs 1995 160 s. 4- Mehmet Halit Bayrı, "Dursunbey'de Kış Sohbetleri." **Halk Bilgisi Haberleri** 7. yıl 78. sayı 4/1938 Nisan s. 121.-125. 5- Zeynep Dengi, "Balıkesir'in Dursunbey Kasabasında Sohbet Baranası." **Ülkü** (3. seri) 1.C. 1. sayı 1/1947 Ocak ss.31.- 33. 6- Murat Karabulut, "Dursunbey'de Barana Sohbetleri." **Türk Folkloru** 8. yıl 85. sayı 8/1986 s. 12.-16. 7- Erdoğan Korkmaz, "Barana ve Sohbet", **Üçeylül**, 5. yıl, 438. Sayı, 30 Temmuz 1992, 3. s. 8- Sadi Yaver Ataman, "Folklor Araştırmaları Bakımından: Bölgelerimiz –10- Balıkesir." **Türk Folkloru** 8. yıl 80. sayı Şubat /1986 ss. 32.-36. 9- Hikmet Turhan Dağlıoğlu, "Sohbetler ve Gezeler",

İnsanlar ilk çağlardan beri sosyal bir grup olarak birlikte yaşamaya başlamışlardır. Bunu sonucu olarak da zamanla sosyal norm dediğimiz sözlü yasalar oluşturmuşlardır. Bu kurallar sosyal yaşamı düzenler, toplumsal işleyişin sağlıklı olmasını sağlar ve denetimi yapar.

Davranışlarımız, yaşayışımız, âdet ve geleneklerimiz bir anlamda töresel yasalara bağlıdır. Bu töresel yaşam içerisinde, Anadolu’da sosyal dayanışmayı, kaynaşmayı, birlikteliği sağlayan birçok grup, örgüt vardı.

Bunların adları değişik olsa bile işleyişleri ve işlevleri birbirlerine çok benzer. Dayanışma, yardımlaşma gibi amaçlarla bir araya gelen bu toplulukların Balıkesir-Dursunbey yöresindeki adı “Barana” ya da “Sohbet”tir.

Barana sözcüğünün nereden geldiği ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kuvvetli bir olasılıkla Farsça “barhana” sözcüğünden gelmektedir. Çünkü bu sözcük halk dilinde “kervansaray, han, konak, misafir kabul edilen mekân” anlamında kullanılıyor. Zaman içinde bu sözcük “barana” şekline dönüşmüş olabilir. Barana, günümüzde sohbet ve bu sohbeti yapan topluluğun adı anlamlarına gelmektedir.

Barana, kış aylarında Eylül’den sonra Mayıs ayına kadar yarenler arasında sıra ile yapılan yemekli ev toplantılarının, eğlencenin; bu topluluğun ismidir. Yapılan eğlenceye de “Sohbet-Söpet” adı verilir.

Barananın (Sohbet toplantıları) ilk olarak ne zaman başladığı konusunda kesin bilgi yoktur. Ancak kaynak kişilere dayanarak yüz, yüz elli yıllık bir geçmişinin olduğu söylenebilir. Barana günümüzde de eski hareket ve canlılığını yitirmiş olmakla birlikte, dernek (DUFAD) çatısı altında geleneksel olarak hala devam edegelen bir âdettir.

Bu teşkilat, o zamanların bir nevi eğlence ve terbiye ocağı olarak meydana gelmiştir. İnsanların dayanışma, yardımlaşma, eğlenme, hoşça vakit geçirme amacıyla bir araya geldikleri bu sohbet toplantıları ile Ahilik birbirlerine çok benzemektedir. Üstelik Barana üyelerinin büyük çoğunluğunun esnaf çırağı olmasından dolayı temeli

HBH, 45. Sayı 2/1935 ss. 212-216. 10- Halil Bedii Yönetken, **Derleme Notları-1**, İstanbul 1966, s. 138. 11- Hayati Meriç, 2004 yılında vefat etti, eski Baranabaşı. 12- Halil Erkek, 65, Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm Derneği Başkanı (5 Ekim 2007) 13- Necati Meriç, Kızılay Başkanı (29 Mayıs 2006) 14- Halil Mırcılar, Edebiyat öğretmeni. (19 Ekim 2006)

Ahilik teşkilatına kadar gidebilir. Bu nedenle sohbet toplantılarının Ahilik'in devamı ya da "kopyası" olduğunu söylenebilir.

Bugün sohbet adı verilen toplantılara içki girmesiyle yavaş, yavaş eski amacından uzaklaşmakla beraber, yine de az – çok gençliğin sosyal hayatı ve terbiyesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Dursunbey'de sosyal ve kültürel teşekküllerin bulunmadığı eski devirlerde gençlerin kahvelerde oturması ayıp sayılırdı. Bu yüzden akşama kadar tarlada, dükkânda veya tezgâhta çalışan gençler, haftada bir olmak üzere sıra ile bir evde toplanarak eğlenirlerdi.

Toplantının yapılacağı yere "Barana" ya da "Barahane" denir. Toplantıyı yönetene "Baranabaşı", İnsanların toplanıp eğlenmelerine "Sohbet" ya da "sopet" bu eğlenceye, söyleşiye katılanlara "sohbet ahbabları" denir.

Kışa girilirken "Ârifane" diye adlandırılan bir şölen verilir. Önce şölenin nasıl yapılacağı, toplantıya kimlerin katılacağı belirlenir. Barana dayanışmanın, dostluğun olduğu, sırların paylaşıldığı, gerektiğinde kişilerin hesaplaştığı yerlerdir. Bu nedenle herkese açık olması düşünülemez. Öncelikle baranadaki kişiler birbirlerini tanımalıdır. Barana, iyi görüşen 15-24 kişi (iki sofraya oturacak kadar insan) arasında anlaşarak kurulur. Baranaya katılacak kişiler genellikle bu toplantıların gedikli mensuplarıdır. Baranaya sadece erkekler girebilir. Giriş yaşı 16-17 olup 60-65 yaşına kadar kimseler bulunabilir. Bu kişilerin kendileri ya da aileleri çevrede iyi bilinmeli, iyi ahlaklı, dürüst ve namuslu olmalıdır. Yüz kızartıcı suç işleyenler kesinlikle kabul edilmezler. Baranaya girmek için eğitim, meslek ve ekonomik durum önemli değildir. Bu kişiler toplum tarafından kabul gören iyi özellikleri taşımaları ve sır saklamayı bilmelidirler.

Barana içi ilişkiler sevgi, saygı temeline dayanır. Büyükler küçükleri sevdiği gibi özellikle gençlerin yaşça kendinden büyüklere saygı göstermeleri ve karşılaştıkları müşkülleri beraberce halletmeleri gerekir.

Yaşça daha genç olanların ailelerinden izin alınır. Hatta kimi aileler çocuklarının iyi eğitim alacağı, disiplinli, terbiyeli yetiştirileceği düşüncesi ile Barana'lara kabul edilmesi için çaba gösterirler.

İşte bu kişiler ilk defa arkadaşlarının evinde toplanırlar. Daha önceden saptanan bu ağırlama evinde günün erken saatlerinden itibaren hazırlıklara başlanır. Çeşitli yemekler hazırlanır. Burada yenilip içildikten sonra Barana'daki yapılacak işler anlatılır ve yarenler barana yöneticilerini gizli oyla bir başkan yardımcısı ve bir de çavuş denilen ve komiserlik görevini üstlenen kişiyi seçerler. Barana'nın tüm sorumluluğu, yönetimi, başarısı ya da başarısızlığı bir dönem boyunca bunlara aittir. Grup üyelerinin tüm yaşamı bir anlamda denetim altına alınır. Örgütlerin toplum gözünde saygın bir hale gelmesi için çaba gösterilir. Yetenekli yöneticiler Barana'yı iyi yönetirler. Bu nedenle yöneticilerin, toplumca sevilen, sayılan, sözü geçen, ahlaklı, bir ölçüde varlıklı, otoriter kişiler olmasına özen gösterilir.

“Kanlı Pilav” denilen bu ilk toplantıda bu nitelikteki kişileri oy birliği ile Baranabaşı olarak seçerler.

Baranabaşı deneyimli, genellikle yaşlı, sözü sohbeti dinlenenlerden seçilir. Baranabaşları yanlış bir tavrı görülmemiş, aklı başında, uzun zaman sohbetlerde bulunmuş, kıdemli ve tarafsız, birleştirici, sağlıklı karar veren kişilerdir. Kararları pek tartışılmaz. Liderliğine güvenilir, suç işleyen ona bildirilir. Yargılamayı o yönetir. Verilen cezayı o açıklar. Toplanma ve dağılma kararlarını o verir. Dedikleri yasa gibi kabul edilir. Ona saygıda kusur edilmez.

Baranabaşı Yardımcısı, Baranabaşı olmadığında Barana'nın yönetimini üstlenir. İki arasında köprü görevi görür. Baranabaşı'na göre daha gençtir. Sohbet dışında yarenlerin sorunlarıyla ilgilenir, çözmeye çalışır. Kendini aşan konular varsa Baranabaşı'na iletir. Ondandır yardım ister. Bu kişiler kış boyunca yöneticilik yapar.

Barana'da görev yapan üç yöneticiden sonuncusu sohbet çavuşudur. Bir anlamda Baranabaşı ve yardımcısının gözü kulağıdır. En önemli görevi, sohbetler dışında yarenlerin izlenmesi, davranışlarının gözlenmesidir.

Baranabaşı'nın kurduğu ilk toplantıya “Kanlı Pilav” adı verilir. Bu ilk toplantıda Barana'ya katılanlar, birbirlerine karşı doğruluk, dürüstlük, kardeşlik duygularını ifade etmek için parmaklarından akıttıkları kana buladıkları pilavı yiyerek ölene dek “Kan Kardeşi” olduklarını ifade ederler. Bu “Kanlı Pilav” bir tür sözleşme olarak kabul edilmekte, bundan sonra da bunun gereği neyse o yapılmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının olmadığı, insanların ilçe merkezi dışına çıkamadığı, kahve köşelerinden başka gidecek bir yer olmadığı uzun kış gecelerinde, bir araya geldiği, oyunlar oynayarak eğlendiği, türküler söyleyip oynadığı Barana sohbetleri, bu ilk toplantılardan itibaren her hafta sonu gece yapılır. Sohbet akşamı yatsı namazından sonra başlar sabaha kadar sürer. Haftaya sohbetin kimin evinde yapılacağı belirlenir.

İlk sohbet yapıldığı gün yatsıdan sonra Baranabaşı'nın belirleyeceği uygun bir yerde sohbete katılma isteğinde bulunan bütün gençler toplanır. Burada gündüzden hazırlanan sarmaşık yaprak üzerinde verah üzerinde basılmış telli yapraklar hazırlanır. Bunlar sohbete katılacak gençlerin göğüs ve başlarına takılır. Mahalleye sessizce, ağır adımlarla, salına, salına yaklaşıldığı sırada Barana yapılacak evden duyulabilecek bir yerde yaklaşık 50 m. mesafede başkanın emriyle mevcut darbuka, saz, zilli masa, def dümbelek, ud, keman, cura kemençe, bağlama gibi çalgı takımı ile türküye başlanır. Türkü söyleyerek adım adım eve yaklaşılır:

Sabahtan kavuştum ben bir güzele
Güzel senin uykuların uçtu mu (uçtu mu)?
Senin gönlün yâd ellere düştü mü (düştü mü)?
Gülüm bir danesin sen kerem eyle (ben yandım)

Üç güzel oturmuş yolun üstüne
Selam alır selam verir dostuna (dostuna)
Varın söylen evlenmesin üstüme (üstüme)
Gülüm bir danesin sen kerem eyle

Evlerine vara gele usandım
Ayağıma diken battı gül sandım (gül sandım)
El kızını ben kendime yar sandım (yar sandım)
Gülüm bir danesin sen kerem eyle

Evlerinin önü yüksek kaldırım
Kaldırımdan düştüm beni kaldırın (kaldırın)

İpek çorap sıkmış baldırın (baldırın)
Gülüm bir danesin sen kerem eyle

Yüksek hanaylarda kahve pişirir
Kahvenin köpüğünü yere düşürür (düşürür)
Kınalı parmaklar fincan devşirir (devşirir)
Gülüm bir danesin sen kerem eyle

Buna bağlı olarak hiç kesilmeden şu parçaya geçilir;

Küçüğüm nerden gelirsin
Gasavet gönlümü alırsın ben yandım
Er geç sen benim olursun
Gasavet gönlümü alırsın ben yandım
Ar siyahım var siyahım
Kaşı ile gözü siyahım ben yandım

Bu türküyü duyan ev sahibi elinde çıra ve lüksle evinin önüne çıkar ve misafirleri kapıda karşılar. Fakat içeriye girilmez. Önce evin avlusu müsaitse avluda, değilse kapının önünde gençler bir halka haline gelerek bir zeybek havası oynarlar. Bu ev sahibinin şanındandır. Konu komşuya karşı onurudur. Yağmur, çamur, kar, fırtına ne olursa olsun, kapının önünde dört zeybek oynamadan içeri girilmez.

Yarenlerin çalgı ve türkülerini duyan komşu evlerin pencereleri yavaşça açılır. Çünkü bu sohbetlerin yapıldığı zamanlarda evlenenler birbirlerini görmeden görücü usulüyle evlenmektedirler. Ama ne de olsa nişanlısını görebilmek sevdasındadırlar. İşte bu sohbetler ekseriyetle ya o hafta düğün olan mahalledeki bir arkadaşın evinde olur. Nişanlılar ve sözlüler bu sesleri duyunca cam arkalarından sevdiklerini görme fırsatı bulurlar.

Perdeler aralanır. Muşabaklardan (perde), kafeslerden genç kızlar sevdalılarına işmar (işaretler) yaparlar. Gençler de onlara... Yaren mendilini çıkartır, terini siler gibi yaparsa senin aşkımdan yanıyorum anlamına gelir. Kuşağını sıvazlarsa seni seviyorum, tökezler gibi yaparsa senin aşkımdan serseriye döndüm anlamına gelmektedir. Pencerede

muşabak ardındaki kız da perdeyi hafifçe oynatır. Muşabağı hafifçe kaldırır, indirir. O da ben de seni seviyorum diye işmara karşılık verir.

Böylece sokakta ve kapı önünde yapılan bu törenlerde civar evlerin kızları tanımadıkları gençleri tavırca hareketlerini ve giyinişlerini yakından görme fırsatı elde ederler.

İşte bu şekilde bir zeybek havası oynanır:

Evleri var üst başta mendilim kaldı taşta

Gel sarılıp yatalım, gülün kokusu başka

Pencereden el etti, sesin beni deletti

Hiç sevdalar bilmezdim, o yâr bana öğretti

Ev sahibini memnun ederek ve daha çok pencerelerde kımıldayan perde uçları ve muşabak oynaşmaları yarenleri daha da coşturup kapının önünde cümbüşe devam ederler. Bu geçiş töreni aynı zamanda sohbet sahibine karşı bir sevgi belirtisi olarak kabul edilir.

Bundan sonra ev sahibi kapılarını ardına kadar açıp yarenleri içeri davet eder. En önde Baranabaşı olmak üzere yaş sırasına göre sohbet odasına girilir. Sohbet odasında herkesin oturacağı yer bellidir. Bir anlamda başköşesi sayılan ocağın bir yanına (sağ) Baranabaşı, diğer yanına yardımcısı oturur. Diğerleri de yaş ve eskilik sırasına göre iki sıra halinde dizilirler. Ev sahibini yeri en sonda kapının yanındadır. İsterse en yaşlı ve eski yaren olsun.

Diz üstü oturan yarenler, Baranabaşı “Rahat oturalım arkadaşlar” demeden bağdaş kurup oturamazlar.

Ahbapların yakalarında o Barana'nın simgesi olan kırmızı-beyaz fiyonk yine yakalarında veya ellerinde defne dalı üzerinde varah tabir edilen sarı parlak kağıt yapışmış yaprak, altın yıldızla süslenmiş zeytin yaprağı, bir çiçek vs. işaretler bulunur. Bu, Barana yarenlerinin uğur saydıkları bir işarettir

Defne ve zeytin dalı takılması eski Türklerin ağaç kültürü geleneğine dayanmaktadır. Yarenler, yakalarındaki ya da ellerindeki yaprakları, işaretleri evin içerisinde bulunan ocaklığın davlumbaz denilen kabarık kasnağının üzerindeki örtüye (peçesine) iğneler- asarlar. Her yaren dalları asarken ev sahibine “Kadem ola” der.

(Ayağımız uğurlu olsun demektir.) Bu işaretler ev sahibinin bir gururudur. İstediği kadar burada kalır.

Ev sahibi herkesle selamlaşır, misafirlere hal-hatır sorar. Gençler, Baranabaşı'ndan başlayarak sırayla kahve ikram ederler. Biraz hoş beşten sonra Baranabaşı'nın işareti ile musiki faslına geçilir. Def, darbuka ve zilli maşaları çalanlar bir köşeye toplanırlar ve sohbete önce darbuka eşliğinde oturak havaları söylenerek başlanır:

Emine'min çam dibinde sesi var aman aman
Varın bakın bohçasında nesi var
Bir yazmayla top püsküllü fesi var aman aman

Aman Emine'm kalk gidelim dağlara
Mekân tatalım mor sümbüllü dağlara

Emine'm kız avlulardan atlıyor aman aman
şeker (Çakır) Mehmet şalvarını topluyor
Katil köpek su Balat'ı bokluyor (yokluyor)

Aman Emine'm kalk gidelim dağlara
Mekân tatalım mor sümbüllü dağlara

Bu parça ağır bir hava ile söylenirken oyun oynanmaz, sesiz bir şekilde dinlenir. Daha sonra seri bir karşılama havası çalmaya başlanınca Baranabaşı'nın işareti ile ev sahibi oyun kaşıklarını alarak kendine göre bir arkadaşının (bunlar büyük ahbaplardır) önüne koyar. Bu, onu oyuna davet etmektir. Birlikte önce bir kırık hava, bilahare karşılama ve en son zeybek oynayarak bu usta oyuncular bir uvertür yaparlar. Sonra kaşıkları bir diğerinin emsal ve akranı olan iki kişinin önüne koyarlar. Bu sefer önüne kaşık bırakılanlar oyuna başlar.

Garada köyün armudu
şirvan buralarda var mıdı?
şirvan'ın tabancası olsaydı

Fidan boylu şirvanım

Himmeti buralarda kor mudu?

Sohbet oyunlarla devam eder. Baranabaşı kaşıkları kimin önüne bırakırsa o oyuna kalkmak zorundadır. Önlerine kaşık konulan yarenler hiçbir özür ya da bahane ileri süremez. Zaten yarenlerin hepsi de oyun bilen gençlerdir. Bilmeyen varsa bile oyuna kalkmak, bir iki dönüp yerine oturmak suretiyle töreyi yerine getirir.

Baranabaşı, “-Hele bi oynasınlar görelim” dedi mi herkes oyuna hazırlanır:

Goca kuşun yüksektendir oyunu

Değme bir şahine vermez payını

A kız senin nerelerin vay vay

Nerelerinde ah nerelerin

Allı şalvar aman, petekte bal var aman

Gelirse al gel aman, gelmezse dön yine yalvar aman

Eğmelerdir yarimi, düğmelerdir yarimi

Sürmelidir yarimi. Al gel aman aman

Türküden oyunlara geçilerek eğlence sürdürülür. Barana sohbetlerinin oyunlarının sırası vardır. Önce bir kırık hava (oyun havası) ile başlanır. Ardından bir karşılama havası çalınır:

Aşağıdan çıktı bayrağın ucu

Belinde sallanır çevrenin ucu

Sen benimsin bende senin en gücü [ergeç]

Dur dedim yarimi durduramadım

Gavurun köyüne sığdıramadım

Aşağıdan geliyor baş yüz atlı

Var mı içinizse sevdiğim atlı?

Yemişler içinde şeftali tatlı

Hele hele benim duruşuma bak

Kız olmadan gelin oluşuma bak

Aşağıdan gelir üç beş Kula'lı
Dört yanımı sardı da elleri kınalı
Ne güzel olmuşsun gelin olalı

Hemen ben ağlayayım hiç gülmeyeyim mi?
Sevdiğim oğlanı ben sormayayım mı?
Bir tepeden bir tepeye ün olur
Her kes sevdiğine yanar kül olur
Sen gidersen benim halim nic' olur

Dur dedim yarimi durduramadım
Koca bulutlara sığdıramadım

Bir yakadan bir yakaya bakılmaz
Elin sevdiğine kaş göz atılmaz
Koca güller olsa başa takılmaz

Aman aman Hatçe'm yazmayı oyaladın mı?
Kalem gibi parmakları kınaladın mı?

Bir başka karşılama havası:

Beraber dükkkanı açmalı aman aman açmalı
Misk ile amberi aman aman saçmalı
Gel benim efendim
Alıp alıp o yarı kaçmalı aman aman kaçmalı
Doldur aman şişeyi
Şişeyi kalk yap döşeği
Berber dükkkanı mermeri aman aman mermeri
Tıraş tıraş ediyor kelleri
Gel benim efendim

Alıp alıp o yarı kaçmalı aman aman kaçmalı
Doldur aman şişeyi
Şişeyi kalk yap döşeği
Berber dükkanı ocakta aman aman ocakta
Cezvesi kaynıyor ocakta
Gel benim efendim
Berber güzeli kucakta aman aman kucakta
Doldur aman şişeyi
Şişeyi kalk yap döşeği

Her çift karşılama oyununu oynadıktan sonra bunun arkasından ağır ve mahallî türkülerden zeybek oynanır. Baranabaşı'nın "Vurun şimdi bir zeybek havası" demesi üzerine "killi" denilen ve iki kişi tarafından oynanan zeybek havasına geçilir. Bu zeybek havasına "Aşağı Yağcılar Zeybeği" de denilir.

Kayalca'nın taşları sarı sarı saçları
Kefenimi ısladı elâ gözüün yaşları

Sarı sarı saçlı Zeynep'im
Al gelinler olmadan
Gençliğime doymadan

Kayalca'dan geçtin mi soğuk sular içtin mi?
Mehmet olanı görünce sen kendinden geçtin mi?

Mehmet sen vurdun beni
Gençliğine doyamadım
Al gelinler olmadım

Peynir yedi dediler, kendisi ölmüş dediler
Cenazemi kaldıranlar on beş altın yediler

Mehmet sen vurdun beni
Gençliğine doyamadım
Al gelinler olmadım

Üzüm koydum sepete, keklik öter tepede
Öldüğüne gam yemem şan oldu memlekete

Mehmet sen vurdun beni
Gençliğine doyamadım
Al gelinler olmadım

Daha sonra hava tekrar daha seri sekme ve karşılamaya döndürülür. Daha önce kalkmayanlar sırayla türkülerin devamı müddetince ikişer ikişer oynama devam ederler. Hiç kimse odadan dışarı çıkmaz, yüksek sesle konuşmaz. Aynı zamanda başka Barana'dan misafir olarak gelenler dahi oyun sırasında kesinlikle içeri giremezler, dışarıda beklerler. Bu sırada genç ahbablardan ikisi barana içkili ise içki ve meze servisi yaparlar. Bu şekilde bir saat kadar devam eden oyunlar sonrasında Baranabaşı'nın "er ol" komutuyla birlikte sohbete yirmi dakika kadar ara verilir. Büyüklerin yanında sigara içmeyenler dışarıya çıkarak sigara içerler. İhtiyacı olanlar ihtiyacını giderir. Bu arada dışarıdan veya diğer baranalardan gelen misafirler içeri davet edilir. Gelenler de eli boş gelmez. Bunlar kendi yaşına ve seviyesine uygun bir arkadaşının yanına oturur. Gelenlere izzet-i ikramda bulunulur. Kahve, sigara ikram edilir, kendi akranları ile karşılıklı oyunlar oynatılır ve selâmetlenir.

Bu ziyaret, Baranaların ve memleket gençliğinin bir diğerine karşı saygı ve sevgi ifadesi olarak yorumlanır. Çok fazla oturmak hoş karşılanmaz. Cezayı gerektirir. Bunu bilen ziyaretçiler kısa bir süre kalıp, gidecekleri zaman Baranabaşı'ndan izin isteyerek yine kendi Baranalarına dönerler. Kısa bir süre sonra bu Barana'ya iade-i ziyarette bulunmak için Baranabaşı tarafından gelen misafir sayısınca kişi gönderilir. Şehir içinden gelen misafirler bir saatten fazla kalamaz, ahardan gelenler sonuna kadar oturur. Ancak mahkeme safhasında onlar da mecburen uğurlanır.

Kimi zaman ise iki Barana birbirlerine toplu olarak ziyarete giderler. Bir süre birlikte eğlenirler. Ancak bu ziyaretler gündüzden haberleşerek yapılır. Küçük aralardan sonra yeni oyunlara başlanır. Bunlar orta oyunları, yüzük saklamaca oyunları vb.dir. Bu oyunda barana ikiye ayrılır, ya da iki barana varsa iki Baranabaşı karşılaşır. Tepsinin

içine fincanlar konur. Ya fincanların altına ya da peşkir-mendil altına yüzük saklanır. Tekerlemesi vardır, bu söylenir. Bunun gibi çekişmeli sıra oyunları oynanır.

Gece yarısı yemek zamanıdır. Gece saat 12.00'ye doğru ortalık temizlenir on veya on ikişer kişi oturabilecek büyük sofralar atılır. Yarenler, kurulan sofralara buyur edilir. Baranaların geleneksel yemeklerinden başlayarak yemekler yenir. Bunlar; “nohutlu pirinç çorbası, et yahnisi veya yufkadan yapılan tirittir. (Tirit: Saçta pişirilip kuruyan yufkaların üç-beş tanesi bir tepsiye kırılır, üzerine iyice pişmiş et lokmaları konur ve onun üstüne et suyu dökülür. Karabiber serpilerek yenir.) Ondan sonra etli pilav ve hoşaf konulur. En sonunda yufkadan yapılmış içi cevizli “saraylı tatlısı” gelir. Bu yemeklerden fazlası veya başka çeşitli yapılsa sohbet evinin sahibi cezaya çaptırılır. Yemekten sonra toplu dua edilir, sofradan kalkılır. Sofradan kalktıktan sonra başkan ev sahibine “tencerenin dibi kara, erafene kaçır para” diye seslenir. Zaten hazırlıklı olan ev sahibi masraf listesini uzatır. Yapılan hesap sonunda kaçır lira düşüyorsa verilir. Bu arada fakir olanlar varsa onlardan para alınmaz, diğerlerine yüklenir. Misafirlerden para alınmaz.

Bu işler bittikten sonra mahkeme faslı başlar. Yargılama Baranalarda çok önemlidir. Topluluğun işlevini sürdürebilmesi, yapısını koruyabilmesi, toplum gözündeki saygınlığını devam ettirebilmesi için yargılamanın taviz verilmeden tarafsız bir şekilde yapılması gerekir. Kararlar değişmez.

Mahkeme yemekten sonra kurulur. Varsa konuklar ve çalgıcıların gitmesi sağlanır. Ortada başkan, sağında yardımcısı, solunda çavuş oturur. Bu polis hafta boyunca yarenleri gizli takip eder. Onları denetlemek ve kontrol etmekle görevlidir. Eğer bir suçluyu görürse başkana söyler. Öyle bir durum yoksa Baranabaşı “şikâyeti olan var mı?” diye sorar. Şikâyeti olan varsa, Baranabaşı ve yardımcısının karşısına diz çökerek oturur, şikâyetini anlatır. Şikâyetçi olduğu kişi de yanına oturur, savunmasını yapar. Bu sırada Barana Çavuşu da bunların başında ayakta bekler. Savunmadan sonra şikâyet incelenir ve suçun durumuna göre gereken ceza verilir. Şikâyetçi her zaman Barana içerisinde olmayabilir. Bir üyenin annesi, babası, kardeşi ya da eşi önceden Baranabaşı'na gerekli şikâyette bulunabilir. Kimi zaman yarenin ancak yargılanma sırasında bundan haberi olur. Böylece bir şikâyetten dolayı da kişi ceza alabilir. Bunu

bilen birey, yaşamının her anında, tüm ilişkilerinde, davranışlarına dikkat etmek zorunda kalır.

Cezalar hafiften ağıra doğru sırasıyla ihtar, ocak (ev) açma, dayak (falaka) ve Barana'dan kovulmadır. Şikâyet, Baranabaşı tarafından çok önemli görülmezse, kişi, ihtar edilir ya da bir şişe içki ile cezalandırılır. Atfedilen suç daha büyük bir cezayı gerektiriyorsa hafta arası (Çarşamba), ocak (ev açma), yani, ara sohbet gecesi düzenleme ile cezalandırılır ve bütün masraflar ona yüklenir. Bu cezalarla yola gelmeyenler ile daha ağır bir suç işleyenlere ise dayak atma cezası verilir. Ancak bu cezada dayanışma, yardımlaşma söz konusudur. Arkadaşlar birbirlerini çok sevdikleri için cezanın hafifletilmesinin temin için değneklerin bir kaçını yüklenir. Örneğin; yirmi sopa ile cezalandırılan ahababın arkadaşları cezanın bir kısmını üzerlerine alarak üç-beş sopanın kendilerine atılmasını isterler. Kalanı suçluya vurulur. Barana'daki en ağır ceza ise kovulmaktır. Baranayı çok zor durumda bırakacak kimi suçlar ile yüz kızartıcı suçlar kovulmayı gerektirir. Bunlar bir kadına veya kıza laf atanlara veya yukarıda izah edilen cezalarla uslanmayanlara verilir.

Böyle bir suçun bir şekilde Baranabaşı'na duyurulması kişinin Barana'dan atılması için yeterlidir. Kurul aralarında konuşarak kişinin atılmasına karar verilir.

Baranabaşı'nın işareti ile "Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele" türküsü çalmaya başlar. Bu türkü çalmaya başladığında, birisinin atılacağı anlaşılır. Zira bu türkü sadece toplantının başında bir de kovulma sırasında söylenir. Baranabaşı suçluyu yanına çağırır, suçunu söyleyerek Barana'dan kovulduğunu kendisine bildirir. Bir çıra yakılarak eline tutuşturulur, dış kapıya kadar getirilir. Dışarı çıktıktan sonra kapı arkasından kapatılır. Kovulan kişi genç biri ise, görevlendirilen iki kişi tarafından evine kadar götürülüp, ailesine durumu anlatılarak teslim edilir. Böyle bir cezaya çarptırılan kişi, bir anlamda toplum dışına itilmiş olur. Kimse ne iyi gününde ne de kötü gününde gitmek istemez. Bekâr ise çok zengin olsa dahi o yörede evlenmesi bile güçleşir. Bu sonucu bilen Barana ahabları, böyle ağır bir cezayı gerektiren suçlardan kaçınmaya çalışırlar, disiplinden dışarı çıkmazlar.

Bu işler bittikten sonra sabaha karşı gelecek hafta sohbet toplantısının hangi yarenin evinde yapılacağına seçimi yapılır. Baranabaşı;

-Vakit geldi arkadaşlar. Haftaya söpet (sohbet) kurulacak yarenimizi belli edelim der, yardımcısı ve çavuşa danışarak bir kişiye karar verir. O hafta ahbaplardan birisinin evinin yakınında düğün varsa orası tercih edilir. Zira insanların ya da gençlerin birbirlerini görmesi zor olduğu için uzaktan da olsa onların birbirlerini görmelerine olanak sağlamaya çalışılır.

Baranabaşı'nın işareti ile "sohbet övme" türküsü olan karşılama oyun havası çalmaya başlar. Ev sahibi herhangi birisini karşısına alarak oynamaya başlar. Herkes merakla bir sonraki sohbetin kime verileceğini bekler. Türkü içinde ev sahibine güzel sözler söylenerek bir anlamda teşekkür edilir. Daha sonra sohbetin verileceği ev sahibinin bir komşusunun adı verilir. Bunu anlayan şahıs yerinden kalkarak ev sahibiyle oynamaya başlar. En sonunda "kadem olsun" sözü ile birlikte sohbetin verildiği kişinin adı verilir. Bu şekilde sohbetin yeri belirlenmiş olur.

Sohbet Övme Türküsü

Uzun çarşı baştanbaşa
Keklik seker baştanbaşa
Geçmiş olsun (.....) paşa
Sevdiğim bir o, saydığım bir o

Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Kızıl üzüm turşusu
Yüzüne vurmuş ekşisi
(.....) Beyin hoş komşusu
Sevdiğim bir o, saydığım bir o

Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Koyun gelir kuzu ile
Ayağının tozu ile
On beş ahbap sözü ile

Sevdiğim bir o, saydığım bir o

Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Aşağı mahalle hocası
Okutur ebcet hecesi
Gelecek Pazar gecesi
Sevdiğim bir o, saydığım bir o

Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir

Geçmiş ola (.....) paşa
Kadem kadem ola (.....) paşa
Bir o bir o bir o

Bir sonraki sohbeti alan kişi ile ev sahibi, memnuniyetlerinin ifadesi olarak karşılıklı zeybek oynarlar. Barana'nın son oyunu budur. Yarenler birer birer kalkarlar. Böylece Barana sona ermiş olur.

Ekim - Kasım aylarında başlayan Barana sohbetleri, kış boyunca her hafta sonu devam ederek ilkbaharın gelmesi ile sona erer. Barana, Hıdrellez günü dağılır. Ahabaplar 1-6 Mayıs arasında bir hafta müddetle kampa çıkarlar. Barana, ilçe dışındaki çamlık alanında bir yer seçerek en yüksek bir ağaca bayrak çeker, çadır kurar. Orayı kimse kabullenmez. İşi olan sabah işine gider, akşam gelir. Hizmetleri yürütecek görevliler belirlenir, çevre köylerden günde iki hayvan ve otuz-kırk kilo yoğurt vs. getirilir.

Akşam saatlerinden sonra sohbet başlar. Barana ilçede olduğu gibi, tüm özellikleri ile devam eder. Geceleri herkes çadırlarda uyur. İki saatte bir değişen nöbetçiler vardır. Bunlar, Barana ahabaplarını dış tehlikelere karşı korurlar. Nöbetçiler sabah erkenden kahvaltı hazırlayarak ahabapları uyandırır. Kahvaltıdan sonra isteyen orada kalır, isteyen ilçedeki işine döner.

Akşam olunca Barana ahbabları kamp alanına dönerek sohbet başlarlar. Böylece devam eden Barana sohbetleri 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan son eğlenti ile sona erer. Burada Baranabaşı bir konuşma ile genel bir değerlendirme yapar. Bir sonraki yıl Eylül – Ekim ayında tekrar buluşmak dileğiyle sarılıp helalleşir ve Barana tatil edilir.

Sonuç olarak Azat Kaya'nın da belirttiği gibi (Balıkesir – Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açıdan İncelenmesi, I. Halkbilimi Bilgi Şöleni Bildirileri, s. 145): “Yıllarca süre gelen ve 10-15 yıldan beri yapılmayan Dursunbey Barana sohbetlerinin geçmişi, Ahi Teşkilatı'na dayanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının olmadığı, insanların dışarıyla pek fazla bağlantı kurmadığı yıllarda, Barana sohbetleri, hem bir eğlence ortamı hazırlamış hem de bir eğitim kurumu, bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma örgütü olarak içinde yaşadığı topluma katkıda bulunmuş ve bir anlamda toplumsal işleyişin denetimini yapmıştır.”

C. DERLEME BİLGİLERİ

1. Derlemede Kullanılan Metotlar

Halk bilgisi derleme çalışmaları sadece belli halk bilgisi yaratmalarının, belli bir yer ve zamanda, belli kişi veya kişilerden, çeşitli araçlar kullanılarak kaydedilmesinden ibaret değildir. Halk bilgisi ürünlerinin derlenmesi, belli bir bilgi oluşturma ve belli planlama yapılarak gerçekleştirilmelidir. Bir derleme çalışması belli aşamalar halinde gerçekleştirilmesi gereken, her aşamada ciddi bazı sorunları tartışmayı ve bu sorunların çözülmesini zorunlu kılan bir çalışma şeklinde değerlendirilmelidir.²²

Bu derleme çalışmasında kullanılan temel metot, “Alan Araştırması”dır. Öteki sosyal bilimlerde olduğu gibi, halkbilimsel araştırma ve çalışmalarda da seçilen konuya ilişkin özgün ve güvenilir bilgi elde etmek, derlemek için araştırmacının araştırma yapacağı grubun ya da topluluğun yaşadığı yere giderek çalışmasına “alan araştırması” denir.²³ Alan araştırması, “planlama”, “derleme” ve ayrı gibi gözüke de aslında sürecin pek de ayrılamayan bir parçası olan “değerlendirme” olmak üzere üç temel safhadan oluşur.²⁴ Alan araştırmasında amaç, halk kültürü unsurları hakkında bilgi almaktır. Faydalı veya başarılı bir alan araştırması, araştırmacının bir şeyler öğrendiği ve bilimsel bir araştırmada kullanılabilecek bilginin derlenmesi ve kullanılabilir hale getirilmesi demektir.²⁵

Pertev Naili Boratav’a göre halk bilimi derlemelerinin (bu bilim alanındaki çalışmalara temel olacak işin) hiç de karışık, çapraşık olmayan bir tek ilkesi vardır: gördüğünü, duyduğunu tam bir objektiflikle, hiçbir şey değiştirmeden, gününü, yerini, bilgi verenin kimliğini tam olarak kaydetmeyi de unutmadan yazmak.²⁶

Alan araştırmasında “folklorik” kurumların etkinliklerini; töreleri, törenleri, olayları, işlemleri, uygulamaları, gösterileri vb. sistemli bir biçimde saptamak ve bunlara

²² Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara: Geleneksel Yay., 2004, s. 24.

²³ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1629, HAGEM Yay.:210, Gelenek, Görenek ve İnançlar Dizisi:20, 1995, s. 55.

²⁴ Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları/310, Folklorik Dizisi/1, 2005, s. 64.

²⁵ **a.g.e.**, s. 63.

²⁶ Pertev Naili Boratav, **Folklor ve Edebiyat 1**, İstanbul: Adam Yayıncılık, 1982, s. 115.

ilişkin veriler derlemek için kullanılan tekniklerin, yolların başında gözlem (olaya ya da toplumsal yaşama katılarak), görüşme = (mülâkat), soru kâğıdı = (anket) uygulama, kılavuz ya da kaynak kişi kullanma gelir.²⁷

Bir bilim dalının malzemesi, onun esasını teşkil eder. Halkbilimcinin malzemesi “halk kültürü” veya “folklor” adı verilen malzemedir. Bu nedenle halk kültürü alanında yapılacak bir çalışma öncelikle “alan araştırması” yapılarak malzeme derlenmesiyle başlayacaktır. Böylece derlenmiş ve arşivlenmiş olan malzemenin muhtelif kuramsal bakış açılarıyla değerlendirilmesi halk kültürü araştırmasının ikinci basamağını oluşturmaktadır.²⁸

Bu bilgilerden hareketle Dursunbey merkez ve köylerinde yapılan “Alan Araştırması”nda “Gözlem, Görüşme, Kılavuz Kişilerden Yararlanma” gibi teknikler kullanılmıştır. Alan araştırması, folklor araştırmalarında, derlemelerinde en çok kullanılan metottur.²⁹ Çalışmanın yapılacağı alan veya saha terimlerinin asıl anlamı, “halk bilgisi ürünlerinin yaratılıp, yaşatıldığı yer”dir. “Alan” veya “saha” adı verilen bu yer, bir şehirdeki herhangi bir mahalle, bir semt olabileceği gibi, bir köy, bir kasaba veya ilçe veyahut da bunların bir kaçı birden olabilir.³⁰ Bu bilgiler ışığında alan araştırması sadece Dursunbey merkezinde ve köylerinde değil, Balıkesir’e yerleşmiş Dursunbeyliler arasında ve Dursunbey’deki “Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm Derneği” ile Balıkesir’deki “Balat Derneği”nde de yapılmıştır.

Dursunbey kültürü üzerine yaptığımız araştırmalarda görüştüğümüz kişilerin o kültürü tanıyan, o kültür içinde yetişmiş ve toplumunu bu noktalarda yönlendirebilen kişiler olmasına dikkat etmeye çalıştık.

Derlemede gözlem ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Nişan, düğün, Hıdrellez kutlamaları, köy hayırları, asker uğurlamaları, doğum- ölümlerde yapılan uygulamalar vb. etkinliklerde gözlemlerle birlikte kaynak şahıslarla konuşulmuş ya da özel olarak bu kişilerden bu âdetlerde yapılan uygulamalar ve söylenen metinler mülâkatla öğrenilmiştir. Gidilen köylerin çoğunda kılavuz kişilerden yararlanılmış, böylece

²⁷ Sedat Veyis Örnek, **a.g.e.**, s. 55.

²⁸ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 65.

²⁹ Nail Tan, **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, 6. Baskı, İstanbul: Halk Kültürü Yay., 2003, s. 119.

³⁰ Metin Ekici, **a.g.e.**, s. 25.

kaynak kişilere ulaşmada kolaylık sağlanmıştır. Dursunbey’de bir lisede öğretmenlik yapmamız dolayısıyla, derlemede kullanılan bilgi derleme yöntemlerinden “soru kâğıdı = (anket) uygulama” yöntemini de öğrencilerimize soru kâğıdı vererek kendi köylerinde uygulamaları sağlanmış, böylece halk bilimi ve halk edebiyatı ürünleri derlenmiştir.

Aynı zamanda Dursunbeyli olmamız bu konuda alan araştırması yaparken karşılaşacağımız zorlukları bir nebze hafifletmiş, kaynak kişilerle daha rahat iletişim kurmamızda büyük ölçüde faydalı olmuştur. Ancak yine de bazı kişilerin seslerini, görüntülerini ve isimlerini kaydetmemize tepkili oldukları gözden kaçmamıştır.

Alan araştırmasına başlamadan önce, Dursunbey’in tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel özellikleri hakkında yapılmış çalışmalar taranmış; bu kaynaklardan elde edilen bilgilerle derleme sırasında kaynak kişilerle daha rahat iletişim kurulabilmiştir.

2. Kaynak Şahıs Bilgileri

Halk bilgisi ürünlerini ilk defa oluşturan veya yeniden oluşturup nakleden, gerekli durumlarda bunların bütünü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icrâ edebilen ve de bunların derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesi için sunumunu yapabilen kişilere “Kaynak Kişi” adı verilir.³¹ Kaynak şahısların bir kısmı usta olsa da büyük bir kısmı amatördür. Bu amatör kişiler, mensup oldukları “halk” grubunun sahip olduğu halk bilgisi yaratmalarına herhangi bir nedenle ilgi duyan ve bunların aktarımından hoşlanan kişilerdir.³²

Derleyici, derleme sırasında kaynak kişilerle iyi ilişkiler kurmalı ve bu ilişkileri derleme süresince devam ettirmelidir. Böyle bir münasebet çalışması için gereklidir. Derleyici, en doğru metni derleyebilmek için derlenecek türün o yörede bulunan ve bilinen, o kültürde yetişmiş, en usta kaynak kişisine yönelmelidir.³³

Her derleme mutlaka en iyi metni elde etme çalışmasına yönelik olmamalıdır. Metni esas alan bir çalışma yapılsa bile, aynı metnin farklı kişiler için ne anlam ifade ettiği, metnin nasıl değiştiği, nasıl yorumlandığı gibi sorulara da cevap verebilmek için

³¹ Metin Ekici, **a.g.e.**, s. 29.

³² M Öcal Oğuz v.d. **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, 2004, s. 75.

³³ Geniş bilgi için Bkz. Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları/310, Folklorik Dizisi/1, 2005, s. 72-73; Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara: Geleneksel Yay., 2004, s. 30-32.

derlenecek türün o yörede bulunan ve bilinen en usta kaynak kişileri yanında, amatör kaynak kişilere de başvurulmalı, derlemede onlara da yer verilmelidir. Böylece “eş metin” (varyant) ve “benzer metin” (versiyon) sorunu da önemli ölçüde çözümlenebilecektir.³⁴

Araştırmamız sırasında yüz elliye yakın kaynak şahısla görüştük ve bunlardan bilgi aldık. Ancak elde ettiğimiz malzemeleri kayıtlara geçirebildiğimiz sayı ise yüz birdir. Günümüzde yaşatılmayan gelenekleri hatırlamaları bakımından derleme için genelde yaşlı kişilere yönelmiş olursa da gelenek, görenek ve sosyal yaşamları konusunda her kesime ve yaş grubuna ulaşılmaya çalışılmıştır. Özellikle masallar, hikâyeler, efsane türkü ve maniler yaşça büyük kadın ve erkeklerden; doğum, sünnet, evlenme ve ölüm gibi halk bilimi ürünleri ve ninniler kadınlardan; çocuk oyunları, bayramlar, bilmece ve tekerleme gibi türler ise öncelikle gençlerden derlenmiştir. Konuya göre derleme yapılan kaynak kişiler on iki yaşındaki çocuklardan doksan dört yaşındaki yaşlılara kadar çeşitlilik arz etmektedir. Bu da kültürel farklılığı tespit edebilme açısından objektifliği sağlamaktadır. Kaynak şahısların büyük çoğunluğu elli yaş ve üzerindedir.

Kaynak şahıslarla ilgili olarak; kaynak şahsın adı, soyadı, yaşı, doğum yeri, öğrenim durumu ve mesleğiyle ilgili bilgiler tespit edilmiştir. Kaynak şahıslara ait bu bilgiler çalışmamızın “Kaynak Şahıslar” bölümünde belirtilmiştir.

Kaynak şahıslar arasında Balıkesir merkez ve çeşitli illerde yaşayan Dursunbeyliler olduğu gibi, Dursunbey merkezinde ve köylerinde yaşayan kişiler de bulunmaktadır. Bu kaynak kişilerin seçiminde kültürü iyi bilen, fayda sağlayabilecek kişilerin seçimine dikkat edilmiştir.

Yüz kaynak şahsın otuz beş tanesi ilkokul mezunu, bir tanesi ilköğretimde okumakta, on sekiz tanesi ortaöğretimde okumakta, bir tanesi ilkokul 2 terk, altı tanesi ilkokul 3’e kadar okumuş, altı tanesi lise-ortaokul mezunu, bir tanesi lise terk, dört tanesi üniversite mezunu, yirmi dokuz tanesi ise hiç okula gitmemiş. Buna göre kaynak şahısların okuma yazma oranının çok düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerin de neredeyse tamamı köylerde yaşayan 40-50 yaş üstü kişilerdir. Bunun sebebini, o

³⁴ Metin Ekici, **a.g.e.**, s. 30.

zamanda köylerde okulun olmaması, dağlık alana yayılmış köylerin ilçe merkezinden kopuk ve ulaşımının olmaması ve gelir seviyesinin düşüklüğü olarak tespit edebiliriz.

Dursunbey'in çoğu köyünde ilköğretim okulu bulunmaktadır. Okul olmayan köylerdeki öğrenciler de yakın köylere ve ilçe merkezine taşımali sistemle getirilmektedir. Ayrıca ilçe merkezinde bir de YİBO bulunmaktadır.

Kaynak şahıslarının büyük bir kısmının mesleği çiftçilik, Dursunbey'in ormanlık bir alan olması dolayısıyla ormancılık ve hayvancılıktır. Bunun dışında çeşitli meslek gruplarından olan kaynak şahıslar vardır. Bayanlar arasında meslek olarak ev hanımlığı deyip de aslında çiftçilik yapan birçok kaynak şahıs bulunmaktadır. Çeşitli işlerden emekli olanlar, rençper, emekli astsubay ve emekli öğretmen, Dufad Derneği Başkanı, THK'de görevli, mobilyacı ve yapı ustası olanlar da vardır. Kaynak şahıslar arasında çok sayıda öğrenci bulunmaktadır. Kaynak şahısların çoğu kadındır. Otuz beş tanesi erkek, 66 tanesi kadındır.

Kaynak şahıslar arasında yetmiş beş - seksen yaşın üzerindekiilerden Dursunbey'in şimdi unutulmuş ve yaşatılmayan eski âdetleri, gelenek- görenekleri hakkında bilgiler edindik. Aynı zamanda, o zamandan bu zamana değişen Dursunbey'i ve kültürünü daha yakından tanıma fırsatı bulmuş olduk. Dursunbey kültürünün korunması ve yaşatılması konusunda çok hassas olan yöre halkı, bu çalışmada bize evlerini ve bilgilerini sonuna kadar açtılar. Hatta derleme sırasında ilk defa gittiğimiz köylerde rasgele herhangi bir evin kapısını çaldığımızda bizi asla geri çevirmeyip mutlaka bir şeyler yedirip içirmişler ve oradan kalıcı dostluklar edinerek çıktığımız bile olmuştur. Böyle bir çalışma yapmamda en büyük desteği yine Dursunbey halkı göstermiştir.

Ç. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ VE YAZIYA GEÇİRİLMESİ

1. Malzemenin Derlenme Şekli

Sahaya çıkmadan önce danışmanımızdan edindiğimiz bilgilerle alan araştırmamıza kaynaklık etmesi ve zamanı iyi kullanabilmek için mevcut yazılı kaynaklardan Dursunbey'in tarihi ve folklor malzemeleri ile ilgili bilgiler tespit edilmiştir. Dursunbey'le ilgili yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin yanında, çalıştığımız lisedeki Dursunbey ve köylerinde yaşayan öğrencilerden de ön bilgi toplanmıştır. Bu öğrencilerin bazısına daha önceden hazırlanan formlar verilerek kendi köyleri ve köylerindeki halk bilimi ürünleri hakkında ön bilgiler toplanmıştır. Aynı zamanda derleme faaliyetlerinde yardımcı olacak kılavuz kişiler tespit edilmiş, kaynak kişilere ulaşmada büyük rahatlık sağlanmıştır. Bizim de Dursunbeyli olmamız ve orada öğretmen olarak görev yapıyor olmamız, hem yazılı hem de sözlü kaynaklara ulaşmamızda büyük avantajlar sağlamıştır.

Dursunbey'in tarihi, kültürel ve sosyal özelliklerini, sahaya çıkmadan önce araştırmış olmamız, saha derlemelerini kolay yapmamıza ve bu derlemeler sırasında sorulacak soruları daha rahat belirlememize fayda sağlamıştır. Hazırladığımız bu soruları kaynakçada belirttiğimiz çeşitli halk bilimi derleme kitaplarından çıkarttık.

Derleme sırasında malzemeyi daha çok ses cihazına kaydederek derleme yoluna gittik. Bazen kaynak şahısların izin vermemesi durumunda ise elde ettiğimiz bilgileri, yazı yoluyla not ettik. Bazı kaynak şahısların, Dursunbey merkez ve köylerinin, mimariyi yansıtan binaların, maddi kültür öğelerinin (yöreğe özgü giyim eşyaları, yemek kültürüne ait ürünler, mezar taşları, köy fırınları vb.) fotoğraflarını çektik. Bunlar arasından seçilen bazı fotoğraflar, çalışmanın fotoğraflar bölümüne eklenmiştir.

Derleme esnasında kullandığımız teknolojik âletler, daha içine kapanık bir toplum yapısına sahip olan Dursunbey ve köylerinin bir kısmında pek hoş karşılanmamış, bayan olarak rahat girebildiğimiz köy evlerinde fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazını görenler bilgi vermeyeceklerini söylemişler, ancak seslerini kimsenin duymayacağını, sadece onlar anlatırken yazmaya yetiştiremediğimiz için kaydettiğimizi anlatmamız üzerine bilgi vermeye yanaşmışlardır. Bütün bunlara rağmen bazı yerlerde ses kayıt cihazı gizlenerek ya da sadece not tutularak derleme yapılmıştır. Yine

fotoğrafları da hatıra olarak çektiğimizi söylememiz üzerine bazıları fotoğraflarının çekilmesine razı olmuş, bazıları da “Televizyonlarda köy köy dolaşanlar gibi bizi de yayınlarsınız!” diye razı olmamıştır. Dolayısıyla böyle kişilerin fotoğrafları çekilememiştir. Ancak bazı köylerde ve Dursunbey merkezde teknolojik âletlerden pek çekinilmediği gözlenmiş, buralarda derleme çalışmaları daha rahat yapılmıştır. Hatta kendileri çeşitli konuları açmışlar, şu konu da yazılsın diye teklifte bulunmuşlar, komşularından bilebilecek kişileri evlerine davet etmişler ve sandıklarından yüz - yüz elli yıllık yöresel antika kıyafetlerini çıkartıp fotoğraflarını çekmemize izin vermişlerdir.

Çok geniş ve dağınık olan Dursunbey köylerinde kültürel uygulamaların çok çeşitlilik arz ettiği gözlemlenmiş bu farklı uygulamalar köy adı belirtilerek ayrı ayrı kayıt altına alınmıştır.

2. Derlenen Malzemenin Yazıya Geçirilmesi

Derlenen malzeme, çalışmaya alınacak kısımlar ayıklandıktan sonra yazıya geçirilmiş ve tasnifi yapılmıştır. Derleme sırasında alınan notlar ve kayıtlar yedeklenmiş ve saklanmıştır. Yazıya geçirmede herhangi bir transkripsiyon işareti kullanılmamıştır. Derlenen metinler yazıya İstanbul Türkçe’siyle geçirilmiştir. Ancak bazı derlenmiş metinlerde ağız özellikleri korunmuştur. Tezimiz dil çalışması olmamasına rağmen bunu yapmaktaki amacımız, giderek yok olan ağız farklılıklarını korumak ve özellikle halk şiiri ürünlerinde şiiri, hece ölçüsüne ve kafiyeye uydurmak için yerel ağzın kullanıldığı söyleyişleri muhafaza etmektir. Aynı zamanda gelecekte dil çalışması yapacak olan dilbilimi araştırmacılarına da kaynak olması amacı güdülmüştür. Yer adları ve yöresel kelimeler de ağız özellikleriyle olduğu gibi bırakılmıştır, bazı yer adlarının ve yerel kelimelerin eski ve yeni adları bir arada verilmiştir. Anlatım bozukluğu olan, zaman ve yapı olarak bozuk cümleler yazıya geçirilirken malzemenin özü bozulmadan düzeltilmiştir.

Derlenen metinlerde geçen yerel kelimelerin anlamları, kaynak şahıslardan öğrenildikten sonra kaydedilip çalışmanın “Sözlük” bölümünde belirtilmiştir. Ancak sözlük bölümünde sadece metinlerdeki kelimeler değil Dursunbey ve köylerinde kullanılan pek çok kelime ve bu kelimelerin anlamları da yer almıştır.

Bu çalışmayı yaparken ağız özelliklerinin Dursunbey'in tamamında etkili olmadığı, ağız özelliklerinin köyden köye farklı hususiyetler arz ettiği dikkatimizi çekmiştir. Hatta Dursunbeyliler, konuşmalarından o kişinin hangi köylü olduğunu rahatlıkla anlayabilmektedirler.

Metinlerin sonunda kaynak şahısların adı, soyadı, yaşı ve doğum yerleri yazılmıştır. Zaten kaynak şahısların çok büyük bir bölümü nüfusunun kayıtlı olduğu yerde doğmuş ve orada kalmışlardır. Kaynak şahıs bilgileri de soyadına göre alfabetik sıraya göre yazılmış, çalışmanın son bölümüne eklenmiştir. “*Kaynak Şahıslar Listesi*” bölümüne bakılarak çalışmanın içinde yer alan herhangi bir malzemenin kime ait olduğu rahatlıkla öğrenilebilecektir.

D. DURSUNBEY'İN HALK EDEBİYATI VE HALK BİLİMİYLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR VE YAYINLAR

Dursunbey üzerinde yapılmış çalışmaların tarihçesine bakıldığında 1930'lu yıllara gidildiği belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar tarihî, bilimsel ve folklorik unsurlar gösterir. Çalışmanın bu bölümünde kaynaklar bağlı bulunduğu Balıkesir ilini de göz önüne alınarak; kitaplar, makaleler, tezler, bildirimler ve broşürler halinde gruplara ayrıldı. Aşağıda halk edebiyatı ve halk bilimine dair çalışmalar tanıtılarak değerlendirilmiştir.

1. Kitaplar

1- BALKIR, Ali Osman: Balıkesir Doğum Görenekleri ve Çocuk. Balıkesir Vilâyet Matbaası 1934.

“TÜRKDİLİ'nin Neşriyatından”

Yazar, girişte doğum ve çocuk âdetlerini tetkik ve tespit ederken birçok zorlukla karşılaştığını, ama bir yıldan fazla devam eden ısrarlı çalışmaları sonucunda geniş bir tetkik meydana getirdiğinden bahsetmiştir.

Kitap üç bölüme ayrılmıştır:

Birinci Bölümde: Hamile kadının çocuğunun düşmemesi için yapılacak davranışlardan bahsedilir. Aşermek ve bununla ilgili inanışlara değinilir.

İkinci Bölümde: Doğum adetlerinden bahsedilir. Bu da beş bölüme ayrılmıştır.

1- Doğumdan evvel yapılan hazırlıklardır. Bunlar elbise dikmek, kundak, elbezi, tülbent vs yapılan hazırlıklardır.

2- Doğum esnasında ve hemen sonrasında yapılan uygulamalardan bahsedilir.

3- Doğumdan sonra çocuğun doğduğunun müjdesini verme, gelincik olmaması için yapılan davranışlar, ziyaretçilerle ilgili davranışlardan bahsedilir.

4- İsim koyma, doğumun üçüncü gününden onuncu gününe kadar devam eder. Bu isim genelde önceden hazırlanmıştır.

5- Kırklama ile ilgili uygulama ve inanışlardan bahsedilir.

Üçüncü Bölümde: Bu bölümde çocuklara söylene ninnilerden örnekler verilmiştir. Çocuğa ait farklı inanmalarda 23 madde halinde verilmiştir.

19. sayfada ayrı bir bölüm olarak çocuk oyunlarından bahsedilmiştir. Vasıtalı oyunlardan aşık oyunu, top oyunları, bilez, pelten (kaydırak), bebek oyunları, kopçu, sek sek, çelik- çomak, döngel geldi de geçti, tura vs oyunlarını sayabiliriz.

2- BALKIR, Ali Osman: Balıkesir’de Halk İnanmaları. Balıkesir 1935 Vilâyet Matbaası. 32 s.

“Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Neşriyatından: 5”

32 sayfalık bu kitapta 214 madde halinde Balıkesir ve köylerindeki halk arasında her konuyla ilgili batıl inanışlardan bahsedilmektedir. Bunların çoğu Dursunbey ve yöresi için de geçerlidir. Bunlardan birkaçına örnek:

- Yumurta kabuklarını kırmadan atmak doğru değildir. Atılırsa şeytan onu alarak su doldurur ve ölürken “İmanını ver de bunu sana vereyim” diyerek kandırır ve imanını alır. İmanını alınca da kabuğu kırar. Bu kişi de öbür âleme imansız olarak gider.

- Gece kapı eşiğinden atlarken “destur” denmelidir. Denmezse cinler çarpar.
- Yemeğin içine ekmek dilimi düşerse misafir gelir.
- Kapı eşiğinde oturan kimse fakir düşer, iftiraya maruz kalır.

Bir mecliste yılan mevzu bahis olursa düşmanlar anar.

3-BALKIR, Ali Osman: Balıkesir Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar. Balıkesir 1935 İl Basımevi. 77 s. 8°

“Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Yayını: 6”

Kitap altı bölümden oluşur.

Birinci Bölümde: Balıkesir köylerinde yapı işlerinden bahsedilmekte, köy evlerinin iç bölümünün; medhal (avlu kapı), avlu, ahır ve samanlık, kiler, mutfak ve odalardan oluştuğundan bahsedilmektedir. Bu bölümler açıklanmakta, mutfak aletlerinden bahsedilmektedir. Evlerle ilgili inanışlara ve evlerdeki süs eşyalarına değinilmektedir.

İkinci Bölümde: Balıkesir köylerinde ateş üzerine inanmalardan bahsedilmektedir. Köylülere göre ateş kutludur. 28-30. sayfalarda Dursunbey köylülerinden Ramazan adında birinden ateşle ilgili bir hikâyeye derlenmiş, bu kişinin ateşle ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Üçüncü Bölümde: Adlarla ilgili inanmalar ve görenekler üzerinde durulmuştur. Yörede çocuklara verilen adlardan bahsedilmiş, bunların seçilmesi, göbek adı koyma, ad koyma merasimlerinden bahsedilmiştir. Bazı adların yöresel söylenişleri, adlarla ilgili tekerlemeler yer almıştır.

Dördüncü Bölümde: Balıkesir ve köylerinde yağmur duasından bahsedilip, yağmur yağması için yapılan davranışlara değinilmiştir. Meselâ, köylerin çoğunda Hıdrellezde veya sonraki cumasında “hayır”ın yapıldığı ve bu hayırdan sonra yağmurun yağdığından bahsedilmiştir. Hayırdan birkaç gün önce de kepeçcik denilen bir uygulama yapılır. (55-57. sayfalar)

Beşinci Bölümde: Aile, komşu, hemşehri hakları üzerinde bilgilerden bahsedilmiştir. Akrabalık ilişkilerinden (dede, hala, dayı, nine, baldız, enişte, görünce vs.) bahsedilip bunlarla ilgili tekerlemelere yer verilmiştir. Örneğin, “Dede; yediğini öde, Abla; başında tabla, Görümce; kör kepeç, Kaynana; ben çalayım, sen oyna.”

Yine bu bölümde aile, evlenme, mirasla ilgili uygulamalar ve komşuluk ilişkilerinden de bahsedilmiştir.

Altıncı Bölümde:

Bu bölümde Hıdrellez inanmaları yer almıştır. Hıdrellez günü kırlarda yapılan eğlencelerden, o gün yenilen yiyeceklerden ve hıdrellezle ilgili inanışlardan bahsedilmiştir.

Bu kitapta genel olarak Balıkesir’in bütün köylerindeki inanış ve uygulamalardan bahsedilmekle birlikte, bunların çoğu Dursunbey’deki inanışları da kapsamıştır.

4- ÖZER, Kemal : Balıkesir’de Halk Âdet ve İnanmaları. Bölüm:1, 2. basım. İstanbul 1936, İstanbul Millî Mecmua Basımevi. 48 s.

On yıl boyunca Balıkesir hakkında tarihi araştırmalar yapan yazar bu arada ‘‘halk adet ve inanmalarına’’ ait bazı konuları da araştırmış ve Türk dili neşriyatından çıkan bu kitapla derlemelerini toplu halde neşretmiştir. Yazar nszne Balıkesir’in halk adet ve inanmalarına ait araştırılan mevzuların dört bölüm olacağını, bu kitabın birinci bölümü meydana getireceğini belirtmiştir.

Nitekim Kemal zer, **Tarihte Balıkesir**³⁵ kitabında, ikinci bölümün ‘‘detler ve inanmalar’’ kısmında bu kitabın içindekilerini biraz daha eklemeler yaparak aynen koymuştur.

Kitap doğum ve çocuğa ait detlerle başlar. Bu konunun içinde, doğacak çocuğun kız veya erkek olacağına dair yormalar, doğumdan evvelki zamanlarda bazı garip âdet ve itikatlar, doğum ve loğusalık, loğusalık ve ilk meme, al basması, al bağlama, kundak çocuğu, ad koyma, çift ad verme, ad değiştirme sebepleri, çocukların türlü hareketlerinden mana çıkarma, çocuğun ilk mektebe gidişi, dil burma gibi konulara değinilmiştir. Daha sonra devamla hafızlık ve buna dair adet ve inanmalar konusu içinde hafızlık, Kuran’ı ezberleme işi, hafız olurken ve olduktan sonra gibi konular incelenmiştir. Sonraki kısımlarda yetişmiş kız ve erkek, nişan ve düğün âdetleri, nişan merasimi ve düğün, gelin alayı, sünnet düğünü, bayram detleri, Ramazan ve Kurban bayramı, ölüm âdetleri, helva sohbetleri, rifneler (erfeneler), değnek oyunları ve pehlivan güreşleri, kalkan oyunları ele alınmıştır.

5- SU, Kâmil: XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir Şehir Hayatı. İstanbul 1937. Resimli Ay Matbaası. 131 s.

‘‘Balıkesir Halkevi Yayınlarından Sayı: 14’’

Yazar kitabın önsözünde çalışmasının Balıkesir Şer’i mahkeme sicillerinden derlenen vesikalardan meydana geldiğini ve kayıtlar esas tutularak hazırlandığı için birçok noksanlıkları olduğunu belirtir. Araştırma sonunda elde ettiği vesikaları iki kısma ayırır.

- 1- Balıkesir ve civarına yerleşen aşiretler ve onların yerleşmelerine ait muhtelif tarihlerde merkezden gönderilen hükümler.

³⁵ Kemal zer, **Tarihte Balıkesir**, Balıkesir 1957 Türk Dili Matbaası. 124+3 s.

2- 17. ve 18. asırlardaki Balıkesir'in camilerini, hamamlarını, hanlarını, çeşmelerini, esnaf teşkilatını, ticaret ve sosyal hayatını ilgilendiren mahkeme kararları ve hükümler.

Kitap, Balıkesir'in tarihçesiyle başlar. 2. bölümde 17 ve 18'inci asırlarda Balıkesir hayatı hakkında bilgi verildikten sonra 3. bölümde sular, 4. bölümde esnaf teşkilatı, 5. bölümde pazar ve panayırlar, 6. bölümde gümrük ve ticaret ilişkileri, 7. bölümde gayr-i Müslimler, 8. bölümde kadın hayatı, 9. bölümde tütün yasağı, 10. bölümde hassa doğancıları ve avlanma ile ilgili bölümlerden oluşur.

6- BAYRI, Mehmet Halit: Halk Âdetleri ve İnanmaları. İstanbul 1939. Burhaneddin Basımevi. 179 s. 8°

“İstanbul- Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Yayınları: 9”

NOT: 1.- 124. sayfalar arasında Balıkesir Folkloru yer almaktadır

Yazar, 1927 yılında Ankara'da çalışmaya başlayan “Halk Bilgisi Derneği”nin beş yıl içerisinde dört derleme seyahati tertip ettiğinden bahsetmiştir. Kendisinin de iştirak ettiği dördüncü seyahatte Balıkesir merkezi ile Dursunbey ve Sındırgı kazalarına ait halk bilgisi maddelerini derlediklerini belirttikten sonra uzun ve yorucu mesai neticesinde bu kitabı oluşturabildiğinden söz etmiştir. Ancak derlenen bütün maddelerin bu kitapta yer almadığını, epeyce olup henüz el sürülmemiş olan bu maddeleri derlemenin uzun vakte ve emeğe ihtiyaç gösterdiğinden, tertibi bitirilmiş olanların neşredildiğinden bahsetmiştir.

Kitap üç bölüme ayrılır.

Birinci Bölümde: Balıkesir'de halk sanatlarından bahsedilir. Bunlar; dabaklık, pabuççuluk, saraçlık, keçecilik, mutafıktır.

İkinci Bölümde: Evlenme ve aile, doğum ve çocuk, kısırlığa dair ve muhtelif adetler ve inanmalar, sayfa 94'te Dursunbey'de düğün adetlerinden bahsedilir. Yine sayfa 101'de Dursunbey'de kış sohbetleri üzerinde durulur. 108. sayfada ise Dursunbey türküleri başlığı altında 14 türküye yer verilmiştir. Bölümün devamında Sındırgı ve köylerinde düğün ve Sındırgı kasabasına ait bazı bilgilere değinilmektedir.

Üçüncü Bölümde: İstanbul'a ait birkaç not vardır.

7- ÖZER, Kemal : Tarihte Balıkesir. Balıkesir 1957 Türk Dili Matbaası. 124+3 s.

Balıkesir’de 15 yıl çalışmış bir öğretmen olan yazar, bu süre zarfında bir kısmı **Türkdili** gazetesi ile **Gençleryolu** ve **Kaynak** dergilerinde yayınlanmış olan Balıkesir ve civarına ait birçok tarih ve folklor incelemelerini, yok olmaması için kitap haline getirdiğinden bahsetmiştir. Kitap dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; Balıkesir ve civarına ait çeşitli tarihi incelemeler, okullar, medreseler, vakıflar, imalathane ve harabelerden bahsetmiştir. İkinci bölümde; Balıkesir’in bir kısım folkloruna ait incelemeler vardır. Bunlar, Balıkesir ve köylerinde derlenmiş maniler, ninniler, türküler, yanılmaçlar (tekerleme), bilmece, darbı meseller (atasözü), hayırdualar, beddualar, halk âdet ve inanmalarıdır. Bu âdet ve inanmalar şu başlıklar altında incelenmiştir: Doğum ve çocuğa ait inanmalar, hafızlık ve buna dair adet ve inanmalar, nişan ve düğün âdetleri, köylerde Hıdrellez günü ve buna dair inanmalar, köylerde diğer bazı oyun ve eğlenceler, bulgur çekme ve burada yapılan oyun ve eğlenceler, şehirlerde ve köylerde bazı halk inanışları, köylerde okuyuculuk ve sihirbazlık, sünnet düğünleri, bayram âdetleri, ölüm âdetleri, helva sohbetleri, ârifâneler, değnek oyunları, pehlivan güreşleri, kalkan oyunları, Balıkesir’de peştamal kuşanma âdet ve törenleri vb. Üçüncü bölümde ise; Balıkesir şer’i mahkeme sicillerinden ve evkaf idaresi kayıtlarından çıkarılan çeşitli mündericat hülasaları (içindekiler özetleri) vardır. Dördüncü bölümde ise; özellikle köylerde Türk diline ait mahallî bazı lügatçe ve şive örneklerine değinilmiştir. İçindekiler bölümü kitabın sonunda yer almaktadır. Bu kitapta konu itibarıyla bizi ilgilendiren ikinci bölümüdür. Bu bölümdeki derlemeler, Dursunbey ve yöresini de kapsadığından çalışmamızda kullanılacak malzemeler bulunmaktadır.

8- TÜRKDOĞAN, Prof. Dr. Orhan: Beşikdüzü ve Dursunbey Bölge Monografileri Karşılaştırmalı Sosyal Araştırmalar. Erzurum 1971 Atatürk Üniversitesi Basımevi. 74 s. 8°

“Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 125”

“İşletme Fakültesi Yayınları No: 14”

“Araştırma Serisi No:9”

Yazar, kitabı iki bölüme ayırmış olup ilk bölümde Karadeniz bloğunda olan Trabzon'a bağlı Beşikdüzü ilçesiyle, ikinci bölümde incelediği Marmara bloğuna dahil Balıkesir'e bağlı Dursunbey ilçesini karşılaştırmıştır. Konu itibariyle bizi Dursunbey ilçesi ilgilendiriyor. Yazar Beşikdüzü Bölge Monografisi ve Dursunbey Bölge Monografisi diye ayırdığı iki bölüme de ayrı ayrı içindekiler bölümü hazırlamıştır. İkinci bölümdeki Dursunbey Bölge Monografisini; *giriş, coğrafi bölge olarak Dursunbey* (coğrafi konum ve araziye yerleşme tarzı), *tarihçe, sosyo-ekonomik yapı* (nüfus, evlenme-boşanma, zirai-ekonomik faaliyetler, gelir durumu, hukukî ihtilaflar, meslek sınıfları), *sağlık ve eğitim sistemleri* (beslenme ve hijyen, eğitim, dernekler), *Dursunbey'in Güçü ve Refahiye köyünün genel vasıfları bakımından incelenmesi, sonuç ve bibliyografyadan oluşuyor.*

Yazar giriş bölümünde bu araştırmanın Marmara ve Batı Bloğu gibi, Türkiye'nin gelişmiş bir bölgesinin incelemesi olduğunu, zaten bu araştırmaların amacının da sanayileşmiş büyük sosyal kuruluşların küçük bölgelere olan etki derecesini tespit etmek esasına dayandığını belirtir. Diğer bölümlerde de Dursunbey ve Beşikdüzü'nün işlenen konulara göre karşılaştırılmasına yer verilir. Bu kitapta folklorik olarak Dursunbey yöresine ait bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece Dursunbey'in coğrafi konumu ve tarihçesi hakkında bilgilerden folklor araştırmacıları yararlanabilir.

9- Balıkesir İl Yıllığı –1973. İstanbul 1973 Dizerkonca Matbaası. 447 s. 4°. 62.-65. s., 224.- 225. s.

Balıkesir İl Yıllığının İdarî Bölümünün 62-65. sayfaları arasında “G” maddesinde Dursunbey ilçesinden bahsedilmektedir. Burada Dursunbey'in coğrafi konumundan, rakımı, yüzölçümü, etrafındaki merkezlere uzaklığından, iklimi, ormanları, tarihi, eski ismi, 3 Eylül 1922'de düşman işgalinden kurtuluşundan bahsedilmektedir. Geçim kaynakları, panayırından bahsedildikten sonra Dursunbey'in mahalleleri, bucakları, bucaklarına bağlı köyleri ve buralardaki nüfus sayısından bahsedilmektedir. Bir de Dursunbey ve köylerini gösteren bir harita yer almaktadır.

Yine Balıkesir İl Yıllığında Turizm Bölümünde 224-225. sayfalarda Dursunbey'le ilgili bilgi bulunmaktadır. Burada Dursunbey'in çevresindeki yerlerle ulaşımı, PTT, banka şubeleri ve ormanları hakkında bilgi vardır.

Ayrıca Alaçam ormanlarındaki Gölcük dinlenme tesisinin bir fotoğrafı bulunmakta, Suçıktı mesire yeri hakkında bilgi verilmekte, Romalılara ait olduğu düşünülen bazı tarihi kalıntılardan ve Osmanlı devrine ait eserlerden bahsedilmektedir. İlçede bir kışlık bir yazlık sinemanın olduğundan bahsedilmektedir. Ancak bugün bu sinemalar mevcut değildir. Yine ilçede elma bahçeleri olduğu belirtilir. Bugün para etmediği gerekçesiyle elma bahçeleri kesilmiş olup ilçenin en büyük geçim kaynağı olan kerestecilik dolayısıyla buralara kavak ağaçları dikilmiştir. Yine yıllıkta ilçenin av bakımından zengin olmasından, otel, lokanta ve hamamlarından bahsedilir.

10- ÖZCAN, Selahattin: Dursunbey Yöresi Halk Edebiyatı Ürünleri. 1. Baskı. Balıkesir Mayıs 1995 Alem Basım Yayım. 160 s.

Yazar girişte halk edebiyatı ve buna ait ürünlerin derlenmesi gerekliliğinden bahsetmiş olup, Balıkesir Üniversitesindeki lisans ve yüksek lisans çalışmalarının dışında bu alana yönelik katkıların son derece sınırlı olduğuna değinmiştir. Halk edebiyatı ürünlerimizin çağın getirdiği teknoloji ile beraber kaybolmaya yüz tutmuş olduğunu ifade eder. Yazar kültürümüzün kaynağı olan bu ürünlerin yok olmasına engel olmak için bunların halk kaynaklarından toplanıp ölümsüzleştirilmesi gerektiğini, bu inançtan dolayı Dursunbey ilçesinde böyle bir araştırma yapmaya karar verdiğini belirtir. (Yazar çalışmalarının bir kısmının halk ağzından doğrudan doğruya, bir kısmının da öğrencilerinin derlemelerine dayanarak yaptığını bahseder). Bu yüzden Selahattin Özcan'ın özgün derlemelerinden oluşan Dursunbey yöresi halkbilimi ürünlerinin yer aldığı bu kitap, halk kültürü alanında küçümsenemeyecek katkılarda bulunmuştur.

Önsözden sonra kitap ilçenin tarihi, coğrafi konumu, dil ve halk dili özellikleri, ilçenin kültürel durumu, ilçede anlatılan halk hikâyeleri, söylenen halk türküleri, maniler, ninniler, tekerlemeler, bilmeceler, halk inanışları, hayır dualar, beddualar, atasözleri ve deyimler ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

11- Tarihi, Kültürü ve Her Yönüyle Dursunbey. DUSİAD ve Keresteciler Derneği. İzmir Ekim 1997. Baskı: Gülermat. 40 s. (Kitapçık)

Dursunbey'i tanıtmak amacıyla hazırlanmış olan bu tanıtım kitabında on bir bölüm vardır. Sırasıyla bu bölümlerde:

1- *Dursunbey'in tarihçesi*, 2- *Coğrafi konumu ve özellikleri*, (Bu bölümde ilçenin yeri ve coğrafi durumu, akarsuları, yüzey şekilleri ve jeolojik yapısı, iklimi, bitki örtüsü ve nüfusu hakkında bilgiler verilmektedir.), 3- *İdarî durumu* (Kaymakamlık, belediye, Dursunbey ilçesi merkez ve köylerine hizmet götürme birliği incelenir.), 4- *Eğitim- sağlık ve spor* (Eğitim, Dursunbey Meslek Yüksekokulu, Halk Eğitimi Müdürlüğü, spor, sağlık bölümlerinden oluşuyor.), 5- *Ekonomik durum* (Sanayi, tarım, hayvancılık, arıcılık, avcılık, pazar ilişkileri, ulaştırma, taşımacılık, el sanatları, madencilik, Dursunbey S.S Esnaf Ve Sanatkarlar Kredi Ve Kefalet Kooperatifi ve tarihçesi başkanları ve hizmet süreleri hakkında bilgi bulunuyor.), 6- *Dursunbey ormanları*; Dursunbey Orman İşletme Müdürlüğü, Alaçam Orman İşletme Müdürlüğü bölümlerine ayrılıyor. 7- *Turizm Bölümü* A- Mesire Yerleri (Suçıktı, Saz, Çınarlı Pınar Mesire Yeri), B- Ormaniçi Dinlenme Yerleri (Yayla Tesisleri, Değirmenerek, Faruk Şeker Ormaniçi Dinlenme Tesisleri) gibi bölümlere ayrılmaktadır. 8- *Dursunbey halkının ilçeye kazandırdığı eserler* (devlet hastanesi ve lojmanı, alaçam içme suyu, incirli suyu, camiler, okullar, yurtlar, çamaşırhaneler), 9- *Sosyal faaliyetler* (Üç Eylül kurtuluş şenlikleri, Suçıktı günü, şiir akşamları, Dursunbey panayırı ve yağlı güreşleri), 10- *Folklor* (Dursunbey baranası) 11- *Kültür değerlerinden* (bayram adetleri, hıdrellez, mahalli giysiler, mahalli yemekler, mahalli atasözleri ve deyimler, halk türküleri) bahsedilmektedir.

12- ADIN, Hikmet: Tarih, Coğrafya ve Sosyolojik Yönden Dursunbey ve Çevresi. Balıkesir 2001. Uğur Ofset. 371 s.

Daha önce de yöre araştırması olan iki kitabı yayımlanan Hikmet ADIN, eşinin Dursunbey'in Kavacık köyünden olması sebebiyle bu kitabı hazırlamıştır. Hikmet ADIN, bu kitabı yazmasının bir sebebi olarak da Dursunbey ile ilgili şimdiye kadar bu kadar geniş bir çalışmanın yayınlanmamış olmasını gösterir.

Kitap yedi bölümden oluşur. Birinci Bölümde: Dursunbey'in coğrafi konumu ve tarihteki yeri üzerinde durulmuştur. İkinci Bölümde: "Nüfus ve Yönetim"; Dursunbey ve köylerinin toplam nüfusu, resmî daireleri, belediyesi, sağlık birimleri, okulları, din hizmetleri vs. üzerinde durulmuştur. Üçüncü Bölümde: Gelenek, görenek, sosyal faaliyetler başlığı altında çevre gezisi notları, köy düğünleri hakkında bilgi, hıdrellez kutlamaları, giysiler, el sanatları, Dursunbey'de yayınlanan gazeteler hakkında bilgi

bulunmaktadır. Dördüncü Bölümde: Ekonomik Durum başlığı altında orman ve hayvancılıktan bahsedildikten sonra Dursunbey'in bazı büyük köylerinin kuruluşu, coğrafi durumu, kültürü, sosyal durumu, giyimi ve folklorik unsurları hakkında bilgiler bulunmaktadır. Beşinci Bölümde: Gazetelerde Dursunbey ile ilgili haberler; Altıncı Bölümde: Derlemeler başlığı altında Balıkesir ve Dursunbey ile ilgili tarihi belgeler, Dursunbeylilerin soyu hakkında bilgiler, Dursunbey'deki resmi memurlar ve ileri gelenleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Yedinci Bölümde: "Şiirler" başlığı altında Hikmet ADIN'ın Dursunbey'le ilgili kendisinin yazdığı şiirler, Hikmet ADIN'la ilgili başkalarının yazmış olduğu şiirler ve bir de "Kayalca'nın Taşları" diye Dursunbey'e ait bir türkü bulunmaktadır.

13- EĞİLMEZ, Mesude: Karesi'den Günümüze Öyküleriyle Balıkesir Türküleri. Balıkesir 2002. İnce Ofset Matbaacılık. 233 s.

Mesude Eğilmez, kitabını beş bölüme ayırmış olup girişte tarihe yer vermiştir. Balıkesir ilk kez Homeros'un Truva üzerine yaktığı destanlarda "Mysia" adıyla anılmaktadır. Bu bölge Hitit metinlerinde ise "Assuva" diye anılır. Balıkesir'in tarihiyle ilgili bilgiler verilen bu bölümden sonra, son söz yerine bir giriş yapılmış türkülerin hangi sosyal durumdan çıkmış olabileceğiyle ilgili bir türkü örneği verilmiştir. Daha sonra hikâyeleri, notaları ve sözleriyle birlikte Balıkesir merkez, ilçe ve köylerine ait derlenmiş türkülere yer verilmiştir. Bu türkülerin başında yöre, kaynak kişi, derleyen, derleme tarihi, notaya alan kişi hakkında bilgiler eklenmiştir. Daha sonraki bölümde sözsüz oyunlu halk türkülerinden örnekler verilmiştir. 112. sayfada Dursunbey Dada Köyü'ne ait zeybek örneği vardır. Bir sonraki bölümde sözlü oyunsuz halk türkülerine örnekler verilmiştir. Kitabın sonuna doğru, Mustafa Salman'ın "Öz Ses ve Zevk Kaynaklarımız"³⁶ adlı kitabından alınmış türkü ve notalarına yer verilmiştir. Kitabın sonunda kaynakça verilmiş, kaynak kişilere ait fotoğraflarla bilgiler verilmiştir.

14- OLUKLU, İbrahim : Balıkesir İli ve İlçeleri Marmara Bölgesi. Ankara Yayın Dairesi. İstanbul 2003.

³⁶ Mustafa Salman, **Öz Ses ve Zevk Kaynaklarımız**, Blk. Halkevi Yayınları, sayı 19. Balıkesir İl Basımevi, 1937, y.y.

Balıkesir ve ilçelerinin incelendiği kitabın 50-54. sayfaları arasında Dursunbey'in yeryüzü şekilleri ve konumu, nüfusu, ekonomisi, eğitimi, tarihî ve turistik yerleri ve ulaşımı hakkında kısa bilgiler bulunmaktadır.

2. Makaleler

1- Doktor Hamdi: Dursunbey Kazası: Köylerimizde Yaşayış.

Zafer-İ Millî Gazetesi. 2.yıl 226. sayı 8 Temmuz 1340 [1924] 2. s. [Eski Yazı]

Bu gazeteye ulaşılammış, ancak Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası I,

Folklor Etnografya ve Sosyal Hayat ile İlgili Genel Yayınlar' da bu makalenin varlığından haber olunmuştur. Yine de böyle bir makalenin varlığından haber vermek için buraya konulmuştur.

2- BAYRI, Mehmet Halit : Balıkesir'de Halk Âdetleri.

HBH 3. yıl 28. sayı Eylül 1933 57.-58. s.

11 madde halinde Balıkesir'deki halk inanmalarından bahsedilip bir de inanışla ilgili bir hikayeye yer verilmiştir.

3- ABDİ, Tayip: Dursunbey'in İçme Suları.

Kaynak 1.c. 1933. 193. s. VI –VII.

Dursunbey'in yüksek mevkide olması ve çam ormanları nedeniyle çam kokulu havasından bahsettikten sonra, suların çeşitli hastalıklara iyi gelmesinden bahsedilmiş, Dursunbey sularının kimyevi analizleri tablo olarak verilmiştir.

4- BALKIR, Ali Osman : Balıkesir'de Halk İnanmaları.

KAYNAK 3. yıl 27. S. Nisan 1934 566.-570. s.

KAYNAK 3. yıl 30. S. Temmuz 1934 646.- 648. s.

Kaynak dergisinde iki bölüm halinde neşredilen Osman Balkır'ın "Balıkesir'de Halk İnanmaları" adlı yazısı, 1935'te Balıkesir Vilayet Matbaasında kitap olarak yayımlanmıştır. Makalelerdeki 214 maddenin tamamı kitapta bulunmaktadır.

5- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan: Balıkesir ve Dursunbey'de Bıçakçılık.

Kaynak 3. yıl 30. sayı 7/1935 629.-632. s.

1932 yılında Balıkesir ve çevresinin folklorunu varlığını ve halk zanaatlarının durumunu araştırmak üzere birkaç arkadaşıyla Balıkesir'e gelen yazar, Dursunbey'de bıçak ustası Halil Usta'dan öğrendiği bıçakçılık hakkındaki bilgilerin dışında Dursunbey'in genel durumu ve yapılan diğer zanaatlar hakkında bilgilere de yer verir. Bu yazıdan Dursunbey'in 1932'deki genel durumu ve Dursunbey'de uğraşılan sanatlar hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

6- BALKIR, Ali Osman : Balıkesir Köylerinde Ateş Üzerine İnanmalar.

KAYNAK 3. yıl 33. S. Teşrinievvel [Ekim] 1935 785.-786. s.

KAYNAK 3. yıl 34. S. Teşrinisani [Kasım] 1935 844.- 846. s.

A. Osman Balkır'ın 27 madde halinde derlediği inanmalar iki bölüm halinde dergide yer almaktadır. Bu inanışlar Dursunbey için de geçerlidir.

7- Balat- Dursunbey'de 1932 Yılında Yazılmış Türkü.

Halk Bilg. Haber. 7. yıl 74. S. 1937 41 s.

Halk Bilg. Haber. 7. yıl 76. S. Şubat 1938 96.bs.

H. Turhan Dağlıoğlu'nun derlediği Balat- Dursunbey'de 1932 yılında derlenmiş olan dördü 74. sayıda bir tanesi de 76. sayıdaki beş türküye yer verilmiştir. Bu türkülerin kimden derlendiği belirtilmemiştir.

8- BAYRI, Mehmet Halit: Dursunbey'de Kış Sohbetleri.

Halk Bilgisi Haberleri 7. yıl 78. sayı 4/1938 Nisan 121. –125. s.

Yazar makalenin girişinde Dursunbey'de tertip olunan bu sohbetlerin uzun kış gecelerini hep bir arada hoş geçirmek için yapılan hakiki bir halk eğlencesi olduğundan bahseder. Devamında bu sohbetlerin ne şekilde, nasıl yapıldığını, uygulamalarını, söylenen türküler ve çalgı aletlerinden bahseder. Yine sohbette oynanan oyunlardan, verilen cezalardan vs. bahseder.

9- BEYCELİ, Ragıp: Dursunbey Kasabası'na Ait Birkaç Not.

Halk Bilg. Haber. 9. yıl 106. sayı 8/1940 251. –252. s.

Yazar, makaleyi dört ana başlığa ayırır. Mahalle ve camiler başlığı altında, mahalle ve camilerinin adlarından, nüfusundan, isminin verililişinden ve Dursunbey’de üretilen çeşitli aletlerden bahseder.

Tekne kaya başlığı altında, Dursunbey’in kuzeyindeki bir kaya ile ilgili anlatılan efsaneye yer vermiştir.

Yağmur duası başlığı altında, Dursunbey’in kuzeyindeki “Dua taşı” na gidilerek yapılan yağmur duasından bahseder.

Köy adları başlığı altında, Dursunbey’in köyleri ve nahiyelerinden bahsederek köy adlarına yer verir.

10- DENGİ, Zeynep: Balıkesir’in Dursunbey Kasabasında Sohbet Baranası.

Ülkü (3. seri) 1.C. 1. sayı 1/1947 Ocak 31.- 33.s.

Yazar, girişte barananın gençlerin kendi aralarında dayanışmak ve eğlenmek için kurdukları bir birlik olduğundan bahseder. Kimlerin baranaya girdiğinden, kasabada kaç barana olduğundan, barananın eğitim yuvası olma özelliğinden, baranadaki görevli kişilerden ve bunlara verilen adlardan, barananın toplanma zamanından, misafirlerin eve varışı ve türkülerin söylenip oyunların oynanış şekillerinden bahsetmiştir. Yazar, türkülere örnekler vermiş ve barana sonunda mahkemenin kurulup nasıl cezalar verildiğinden bahsetmiştir.

11- ATAMAN, Sadi Yaver: Folklor Araştırmaları Bakımından: Bölgelerimiz –10- Balıkesir.

Türk Folkloru 8. yıl 80. sayı Şubat /1986 32.-36. s.

Yazar, makaleye Balıkesir yöresine has giyim kuşam özelliklerinden bahsederek başladıktan sonra, yaşayan halk kültürüyle ilgili anılara değinir. “Bölgenin Halk Musikisi ve Oyunları” başlığı altında ise “Dursunbey yöresinde Barana denilen yâren toplantılarında yapılan musiki ve oyunlar son derece ilginçtir.” dedikten sonra Barana toplantılarının nasıl yapıldığından ve söylenen türkülerden bahseder. Yazar, makalenin devamında “Kazdağı’nda Sarı Kız” başlığı altında sarıkız efsanesinden ve “Vatan Kurtaran Aslan” başlığı altında Setit Mehmet’in menkıbesinden bahseder.

12- KARABULUT, Murat: Dursunbey’de Barana Sohbetleri.

Türk Folkloru 8. yıl 85. sayı 8/1986 12.-16. s.

Makale, Millî Folklor Araştırma Dairesi Folklor Araştırmacısı olan Murat Karabulut'un, 8-9 Mart 1986 tarihinde Dursunbey Halk Eğitim Merkezi Müdürü Mehmet Kalkmaz'dan derlemiş olduğu bildirimlerden oluşur. Makalede Barana hakkında verilen bilgilerden sonra işleyişi, toplantının nasıl ve ne şekilde yapıldığı, oynanan oyunlar, söylenen türküler, verilen cezalar ve toplantının bitirilişi hakkında genel bilgiler verilmektedir.

13- ÇINAR, Ali Osman: Dursunbey Sarnıç Köyü'nde Derlenen Hikaye ve Masallar. 45. -55. s.

Türk Folklorundan Derlemeler-1988. Ankara 1988 Öztekin Matbaacılık. 178 s.

“Kültür ve Turizm Bakanlığı”

“Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 91”

Makalede Balıkesir ve çevresinin halk kültürü değerleri, yapısındaki eski canlılığının bazı yerleşim yerlerinde bugün de korunduğundan bahsedilmektedir. Özellikle Dursunbey'in İsmailler ve Sarnıç köyünü de alan birkaç köy bunlar arasındadır.

Yazar, Millî Folklor Araştırma Dairesinin 4-15 Mart 1980 tarihleri arasında yapmış olduğu yöre araştırmasının sonucunda yayımlanan üç makaleye -ki bunlardan biri Murat Karabulut'un “Dursunbey'de Barana Sohbetleri”dir- bütünlük oluşturması açısından bu makaleyi yayımlamıştır.

Makalede üç hikâye, iki masal metni yer almaktadır. Metinler görüşme tekniğiyle derlenmiştir. Bu derlemelerin yazıya geçirilişi ile ilgili işaretlerden ve yöresel ağız özelliklerinden bahsedildikten sonra metinlere geçilmiştir. Makalenin sonunda kaynak kişiyle ilgili bilgiler ve küçük bir sözlük eklenmiştir.

3. Tezler

1- ÇOBAN, İsmail: Dursunbey Ağzından Derlemeler. İstanbul 1975.

“ İstanbul Ü. BT. y.y.”

2- ÇATAL, Yaşar: Gazallidere Köyü Monografyası. Balıkesir 1991. 18 s. 4°, 7 fotoğraf, 8 Harita.

“U. Ü. NEF. Coğrafya BT. y.y.”

“NEF. Kütüphanesi BT. C. 86/13”

3- SAVAŞ, Kâmil: Dursunbey Dada Köyü Monografyası. Balıkesir 1991. 18 s. 4°, 9 Fotoğraf, 2 Harita.

“U. Ü. NEF. Coğrafya BT. y.y.”

“NEF. Kütüphanesi BT. C. 91/22”

4- TAVŞANLI, Saliha: Balıkesir İline Bağlı Dursunbey İlçesi'nin Folklorik İncelenmesi. Balıkesir 1991. 4 + 138 s. 4°, 23 Fotoğraf.

“U. Ü. NEF. TDE. Böl. BT, y.y.”

5- KAHRAMAN, Sevgi: Kızılöz Köyü Folklor Örnekleri. Çanakkale 1999. 103 s. 27 Fotoğraf.

“Çanakkale On Sekiz Mart Ü. Eğitim Fakültesi, TDE. Böl. BT. y.y.”

Dursunbey'in M. Kızılöz köyünde yapılan derlemelerden oluşan tez üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Kızılöz köyü âdet ve gelenekleri başlığı altında “düğün gelenekleri, ayak bağlama geleneği, imam konağı yemeği, gödek yapımı, gelincik çentirmesi, meci ve meci yemeği” üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Kızılöz köyü halk edebiyatı örnekleri başlığı altında “türküler, maniler, bağlamalar, karşılamar ve ninniler”den derlenen örnekler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise fotoğraflarla Kızılöz köyü geleneksek kıyafet örnekleri verilmiş ve bunlarla ilgili açıklama yapılmıştır.

Yazar önsözünde, Anadolu'da yüzyıllardan beri süzülüp gelen zengin bir folklor kaynağı olduğunu, bu kaynağı derleme üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmadığını, halk bilimi alanında yapılan çalışmalara katkısı olması açısından tezinde derleme çalışması yaptığından bahsetmektedir

6- BILDIR, Fatma: Balıkesir – Dursunbey Yöresinin Halk Edebiyatı Ürünleri. Kütahya 2000. 112 s., 9 Fotoğraf.

“Dumlupınar Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”

Halk edebiyatı alanında yapılmış olan ve Dursunbey folkloru hakkında bir kaynak olma özelliği taşıyan bu lisans tezi; Önsöz, ilçenin tarihi, Balıkesir- Dursunbey yöresi barana sohbetleri, maniler, türküler, tekerlemeler, halk inanışları, halk hikâyeleri, son söz ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Önsözde kültürümüzün kaynağı olan unutulmaya yüz tutmuş sözlü ürünlerin yok olmasını engellemek için halk kaynaklarından toplanıp yaşatılması gerektiğinden bahsedilmiş, bu görevin de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde halk edebiyatına gönül vermiş insanlara düştüğü belirtilmiştir. Her bölgenin, her yörenin kendine özgü bir kültürü vardır. Yapılan bu çalışma Dursunbey yöresini tanıtmakta, halk edebiyatı ve halk bilimi sözlü ürünleri hakkında bilgi vermektedir.

Bu çalışma Dursunbey yöresine ait mani, türkü, hikâye, tekerleme ve Anadolu'da sıra gecesinin bu yöredeki adı olan Barana'dan ve ilçeye ait fotoğraflardan oluşmaktadır. Çalışmaların bir bölümünün yörenin insanlarıyla görüşerek, bir bölümünü de bu konuda hazırlanmış olan eserlerden yararlanılarak yapılmış olduğu belirtilir.

6- ÇİMEN, Musa: Sarısipahiler Köyü Folkloru. Erzurum 2000. 128 s.

“Atatürk Üniversitesi. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”

Dursunbey'e bağlı Sarısipahiler köyünün folklorik derlemesi olan lisans tezi iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci Bölüm, daha çok halkın sözlü kültüründen oluşan malzemelerden meydana gelmiştir. İkinci bölüm ise, adet gelenek, görenek halk yaşantısı, halk inanışları, halk merasimleri, halk hakimliği ve oyunlar gibi konuları içine alır. Tezin içinde sırasıyla: Önsöz, giriş, köy hakkında genel bilgiler bulunmaktadır. “Köy hakkında genel bilgiler” başlığı altında çeşitli maddeler sıralanmaktadır. Bunlar şöyledir: 1- Köyün tarihi ve kuruluşu, 2-İdari durum 3-Coğrafi konumu ve yeryüzü şekilleri, 4-İklimi ve bitki örtüsü, 5-Ulaşım, 6-Tarım, 7-Hayvancılık, 8-Nüfus, 9-Din, 10-Eğitim, 11-Kısaca Sarısipahiler köyü.

Köyle ilgili genel bilgiler verildikten sonra ilk bölümde derlemelere yer verilmiştir. Bu bölümde de sırasıyla; efsane ve rivayetler, türküler, maniler, ninniler, tekerlemeler, atasözleri, deyimler, bilmeceler, dualar, beddualar (ilenç) başlıkları altında yapılan derlemelere yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise Adet ve İnanmalar ana başlığı altında; doğum, sünnet, askere gitme, evlenme [dünürlük (kız isteme), bez koyma (söz kesme), nişan, düğün, ardsıra], ölüm merasimi, bayramlar, meci (imece), yağmur duası, halk inanışları, halk hekimliği, baytarlık, halk takvimi, mahalli ölçüler, mahalli kıyafetler, av ve avcılık, adlar, oyunlar [erkek oyunları, kız oyunları, karışık oynanan oyunlar, 23 Nisan çocuk oyunları ve yarışmaları] hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir.

Tezin sonunda ise sözlük, bibliyografya, kaynak şahıslar, haritalar bulunmaktadır.

7- GÜLTEKİN, Mustafa: Balıkesir'in Dursunbey İlçesi ve Köyleri Ağzları (İnceleme-Metin). Balıkesir 2001. 157 s.

“B. Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”

Bu tez dil bilimi alanında yapılmış olan bir çalışmadır. Girişte yazar, üniversitelerimizde yapılan çalışmalarla hemen hemen Türkiye'nin bütün yörelerinin ağız özelliklerinin ortaya çıkarıldığını, ancak bu çalışmalarda Balıkesir ağız ile ilgili olarak müstakil bir çalışmaya rastlanmadığını belirtir. Dursunbey ağız ile ilgili olarak ise sadece İsmail Çoban'ın Dursunbey Ağzından Derlemeler adlı lisans tezinin bulunduğunu bildirir. Çalışmasını Balıkesir yöresinde bu alandaki eksikliği gidermek amacıyla hazırladığını belirtir.

Girişin ardından Dursunbey'in tarihi geçmişi ve coğrafi konumu hakkında bir sayfalık bilgi verildikten sonra birinci bölümde Dursunbey ve köyleri ağız gramer incelemesi yapıp ses ve şekil bilgisi üzerinde durulmuş, ikinci bölümde ise sırasıyla Dursunbey merkez ve köyleri belirtilerek metinlere yer verilmiştir. Metinlerde kaynak şahıslardan soru cevap şeklinde güncel hayat, çiftçilik, anı, başından geçenler, inanışlar, masal ve hikâyeler vb. alınmış Dursunbey ağız özelliklerine göre aynen yazıya geçirilmiştir. Ayrıca kaynak şahısların adı, yaşı, tahsili ve hangi konuda alıntı yapıldığı belirtilmiştir. Tezin sonunda bir sözlükte eklenmiştir.

Bu tezde alıntı yapılmış olan masal ve hikâyeler, halk edebiyatı ve halk bilimi açısından kaynak teşkil etmektedir.

4. Bildiriler (Tebliğler) ve Broşürler

1- KAYA, Azat: Balıkesir – Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açıdan İncelenmesi.

I. Halkbilimi Bilgi Şöleni Bildirileri. Karşı Basın Yayın. Ankara 1997 128.-145. s.

Girişte insanların ilk çağlardan beri sosyal bir grup olarak birlikte yaşadığını, bunun gereği olarak da törelerin oluştuğunu ve bu töresel yaşam içerisinde, Anadolu’da sosyal dayanışma, kaynaşma ve birlikteliği sağlayan birçok grubun, örgütün oluştuğunu belirten yazar, Anadolu’da farklı adlarla adlandırılan bu örgütlerin Dursunbey’de “Barana” ya da “Sohbet” adıyla anıldığından bahseder.

Barananın tanımı, yönetimi, barana sohbetlerinin tarihçesi, baranaya giriş koşulları, yöneticilerinin (baranabaşı, baranabaşı yardımcısı, sohbet çavuşu) seçimi ve görevleri hakkında bilgi verdikten sonra barananın ilk toplantısı olan Kanlı Pilavdan, toplantılarda neler yapıldığı, adetleri, söylenen türküler ve sonundaki yargılamadan bahseder. Ekim-kasım aylarında başlayan barananın 1 Mayıs’ta şehrin dışında yapılan bir eğlenceyle bittiğini de ekler. Son olarak barananın işlevinden bahsedilen yazının sonunda kaynakça yer alır.

2- Alaçam Dağları ve Dursunbey I. Ulusal Sempozyumu - Bildiriler. 02-03 Eylül 2002. Dursunbey Belediyesi. İstanbul İmpa Matbaacılık. Mart 2003. 269 s.

“Dursunbey Belediyesi Yayınları:1”

Balıkesir Üniversitesi’nin 02-03 Eylül 2002 tarihleri arasında Dursunbey Meslek Yüksekokulu Salonunda düzenlemiş olduğu iki gün süren sempozyum, Dursunbey Belediyesi tarafından kitaplaştırılmıştır.

İki gün boyunca üçer oturum halinde yapılan sempozyumda, çeşitli üniversitelerin Fen-Edebiyat, Orman, İktisadi ve İdari Bilimler ve Ziraat fakültelerinden öğretim üyeleri, araştırmacı, öğretmen ve mühendisler, Dursunbey hakkında yaptıkları araştırmalarını sunmuşlardır. Sempozyumdaki konular şu başlıklar altındadır: Dursunbey’in tarihi, sosyal özellikleri, antropolojik açıdan incelenmesi, ormanları, iklimi ve arazi yapısı, ekosistemi, ziraati, nüfus coğrafyası, turizm, Güğü köyünde

çıkarılan Ametist madeni, Dursunbey ve çevresinin jeolojik özellikleri, madenleri, jeotermal olanakları ve Balıkesir’de çıkarılan Ses ve Karesi gazetelerine göre Balat hakkında bilgilerdir.

Sempozyumda, folklor açısından ikinci günün üçüncü oturumunda B. Ü. NEF. Öğr. Gör. Azat KAYA’nın sunmuş olduğu “Dursunbey Halk Kültürüne Bir Bakış” adlı bir bildiri sunulmuştur. Bildiride; folklordan, bireyin toplum içindeki konumundan, Dursunbey’deki bayraktarlık geleneğinden, türkülerinden, barana ve işlevinden ve yöresel erkek kıyafeti hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bunun dışında bu kitapta Halk Bilimi adına başka bir bildiri yoktur.

3- 94-2004 Dursunbey Meslek Yüksekokulu: Balıkesir Üniversitesi 1992. Dursunbey Elif Basımevi. Broşür- Eylül 2003.

Dursunbey Meslek Yüksekokulunun 10. kuruluş yılı etkinlikleri kapsamında tanıtım amacıyla hazırlanmış olan bu broşür, Rektör ve MYO Müdürü’nün yazılılarıyla başlar. Daha sonra, Dursunbey’le ilgili bir sayfalık bilgi verildikten sonra Dursunbey’in tarihi, coğrafi bilgiler, nüfus ve yerleşim, ulaşım, sağlık, sosyo-ekonomik yaşam hakkında kısaca bilgiler verilir. Daha sonra Dursunbey MYO’nun bölümleri hakkında bilgiler yer alır. Bu bölümler; el sanatları, inşaat, mobilya ve dekorasyon ve tekstildir. Broşürün devamında akademik ve idari personel, öğrenciler için bilgi bankası ve yapılan sosyal aktiviteler hakkında bilgi bulunmaktadır.

4- Dursunbey Belediyesi. Nisan 1999 – Aralık 2001. Dursunbey Belediyesi. 16 s., rnk. res., 20 cm. (y.y.) (yay.y.) (t.y.)

Dursunbey Belediyesini tanıtmak ve faaliyetleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan broşürün 12-15. sayfaları arasında, Dursunbey’in kültürel ve sosyal faaliyetleri hakkında bilgiler verilmektedir. Kültürel faaliyetler başlığı altında; ilkbahar ve sonbahar emtia ve hayvan panayırı, geleneksel yağlı pehlivan güreşleri, aşevi faaliyetleri, Suçıktı ve şiir günleri, kurtuluş günü ve belediyenin kuruluşunun 100. yıl etkinlikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Sosyal faaliyetler başlığında ise belediyenin yaptığı sosyal faaliyetler anlatılmıştır.

I. BÖLÜM

HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

A. Masallar

Masallar, halk edebiyatının en çok araştırılan ve üzerinde en çok durulan türlerinden biridir. Grimm kardeşlerden günümüze kadar masal araştırmaları, kültürlerin kaynağı ve tarihi üzerine yürütülen araştırmaların odağında yer almış, bir çok halkbilimi kuramı, masal incelemeleriyle ortaya çıkmıştır.³⁷

Türkiye sahasında, “masal”, “metel”, “matal”, “hikâye” adı verilen, halk arasında genellikle “masal” ya da “hikâye” olarak bilinen ve anlatmaya dayalı türlerin başında gelen masalın tanımı, konu ve kompozisyon özellikleri hakkında pek çok araştırmacı görüş ortaya koymuştur.³⁸

Saim Sakaoğlu'na göre masal, *“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.”*³⁹

Pertev Naili Boratav'a göre ise; *“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hâyal ürünü, gerçekler ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır.”*⁴⁰

Doğüstü güçleri, olağanüstü tipleri anlatan, yer yer gerçekçi konuları, destansı, alaycı ya da hüznü bir biçimde sunan masal, sözlü edebiyatının en eski türlerinden biridir.

Bilge Seyidoğlu, masalın tanımını şöyle yapmıştır: “Halk arasında yüzyıldan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu;

³⁷ Mehmet Aça, Müge Ercan, **“Anonim Halk Edebiyatı”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (ed. M. Öcal Oğuz) 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s.123.

³⁸ **a.g.e.**, s. 124.

³⁹ Saim Sakaoğlu, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002, s. 4.

⁴⁰ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000, s. 75.

bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler, yahut olanlar erdi muradına biz çıkalım kerevitine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekan kavramıyla kayıtlı olamayan bir sözlü anlatı türüdür.”⁴¹

Denilebilir ki; insanoğlunun kendini ifade etme biçimini bulduğu, yani dili yarattığı dönemlerden beri masal anlatılagelmiştir. Ancak biz, yazı ortaya çıktıktan sonrasını izleyebiliyoruz. İlk yazıya geçen masal “Adapa”dır. Yazıya geçmeden önce daha kaç bin yıl bu masal anlatılmış belli değildir. Hammurabi yasalarıyla birlikte yaklaşık bundan dört bin yıl önce Babil’de yazıya geçmiştir. Bununla birlikte Heseidas ve Homeros’un eserleri de tarihin en büyük masal örneklerinden sayılır.

Masal geleneği bin yıldan beri sayısız katkıyla zenginleşmiştir. Ne yazık ki bunlardan çok az bir kısmı yazıya geçmiş ve yayınlanmıştır.

Dursunbey yöresinde derlenmiş olan masalların tasnifinde, Boratav’ın belirttiği milletler arası masal kataloğundaki Anti Aarne ve Stith Thompson’un The Types of the Folktale- AaTh⁴² eserindeki tasnifi kullanılmıştır. Buna göre:

- 1) Hayvan Masalları: 2
- 2) Asıl Halk Masalları: 21
- 3) Güldürücü hikayeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar: -
- 4) Zincirlemeli Masallar: 1

Dusunbey yöresinden derlediğimiz yirmi dört masalın ikisi hayvan masalı, yirmi biri asıl halk masalı, bir tanesi de zincirlemeli masaldır. Tasnifteki güldürücü hikayeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar bölümüne fıkralar ayrı bir başlık altında verileceği için herhangi bir metin konulmamıştır.

Hayvan masalları, asıl halk masallarından daha kısa olurlar. Başlarında, orta ve sonlarında gelen tekerlemeler ya da kalıp sözler ya hiç söylenmez, ya da öteki masallardaki kadar önemli tutulmaz. Hayvan masalları, tıpkı fıkralar gibi, bir düşüncüyü güçlendirmek, örnek getirmek, ibret dersi vermek... gibi gerekli hallerde, yeri gelmişken anlatılır. bu masalarda hayvanlar, çoğunlukla kendilerine özgü nitelikleri yitirmiş, kılık

⁴¹ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Erzurum: Baylan Matbaası, s. 9.

⁴² Anti Aarne- Stith Thompson, (1928), **The Types of the Folktale**, yeni basımı: Helsinki 1964.

değiştirmiş insanlar değerini almışlardır.⁴³ Asıl halk masalları ise gerek formel unsurlar gerekse motif açısından daha zengin bir yapıya sahiptirler.⁴⁴

Masal anlatı geleneği günümüzde, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Dursunbey'de de yavaş yavaş yok olmaktadır. Ancak belli yaşın üstündeki kaynak şahıslardan ve ısrar sonucunda masal derleyebildik. Kaynak şahıslar, uzun süredir masal anlatmadıklarını, kimsenin artık masal dinlemediğini, dolayısıyla unuttuklarını belitmişler, bir müddet düşündükten ya da iki üç kişinin birbirlerinin eksiklerini tamamlamasıyla masalları anlatabilmişlerdir. Bazen de aynı kaynak şahsa iki üç defa gitmemiz neticesinde kaynak şahıs, zamanla hafızasına gelen masalları bize anlatmıştır.

1. Hayvan Masalları

a. Horoz Masalı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir horoz varmış. Çöplükte eşirirken eşirirken ayağına diken batmış. Dikeni çıkartmak için ekmekçiye gitmiş.

“Ekmekçi, ekmekçi! şu ayağımdaki dikeni çıkarabilir misin?” demiş. Ekmekçi ayağındaki dikeni çıkarıp ekmeklerin içine atıvermiş. Horoz:

“Ben bir şöyle gezinip geleyim” demiş. Gezinmiş gelmiş, soluğu ekmekçinin yanında almış. Hani benim dikenim demiş. Ekmekçi:

“Biraz önce ekmeklerin içine attım ya” demiş. Bunu duyan horoz:

“Ya dikenimi verirsin ya ekmeklerin birini” demiş. Ekmeklerin birini alıp kaçmış. Yolda giderken giderken önüne bir çoban çıkmış. Çobana:

“Çoban kardeş, çoban kardeş. Hadi senin şu koyunların birini kesip benim şu ekmekle yiyelim” demiş. Çoban kabul etmiş. Bunlar karınlarını bir güzel doyurmuşlar. Horoz çobana:

“Ben bir ellerimi yıkayıp geleyim.” demiş. Ellerini yıkamış gelmiş. Çobana:

“Biraz önce benim burada ekmeğim vardı, şimdi nerede?” demiş. Çoban da:

⁴³ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000, s. 79.

⁴⁴ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002, s. 61.

“Biraz önce benim koyunla beraber yedik ya.” demiş. Bunu duyan horoz:

“Ya ekmeğimi verirsin ya koyunların birini.” demiş. Koyunların birini alıp kaçmış. Giderken bir davulcuya rastlamış. Davulcuya:

“Davulcu kardeş, davulcu kardeş! Gel de benim şu koyunu keselim de senin düğüne gitmene gerek kalmasın.” demiş. Davulcu kabul etmiş. Davulcuyla horoz bir güzel karınlarını doyurmuşlar. Horoz bu sefer koyununu geri istemiş. Davulcu koyunun yendiğini, geri veremeyeceğini söyleyince horoz, davulcunun davulunu alıp kaçmış. Davul elinde giderken önüne bir minare çıkmış. Minarenin üstüne çıkmış. Elinde davul başlamış bağırmaya:

“Dikeni verdim ekmeği aldım, ekmeği verdim koyunu aldım, koyunu verdim davulu aldım.” Dom dom dom!

[Hatice Şen, 73, Dursunbey- Güğü, Ev hanımı]

b. Horoz Çocuk

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir evli çift yaşarmış. Bu karı kocanın hiç çocuğu olmamış. Evlerinin önünde bir horaz varmış ve sürekli ötüp dururmuş. Bir gün kadın, Allah’a yalvararak bir çocuğunun olmasını istemiş. “Çocuğum olsun da şu horaz gibi ötsün dursun.” demiş. Gel zaman git zaman çocuğu olmuş ama çocuk horozmuş. Horoz çocuk, doğar doğmaz annesine:

“Anne, babamın kimde alacağı var?” diye sormuş. Annesi:

“Horoz oğlum, babanın alacağı padişahadır. Git padişahın borcunu al.” diye oğlunu padişaha yollar. Bunun üzerine horoz, padişahın sarayına doğru yollanmış. Yolda giderken bir tilki görmüş. Onu karnına koymuş, yoluna devam etmiş. Giderken sırasıyla bir kurt ve su görmüş. Onları da karnına aldıktan sonra tutmuş sarayın yolunu. Başlamış sarayın önünde ötmeye:

“Gıgıgık gıgıgık! Ver babamın alacağını.” demeye başlamış. Padişah:

“Bu nedir, kimdir? Kovun bunu.” derken bakmış gitmeyecek, “Atın şunu tavukların kümesine de tavuklar bunu kaksın, öldürsünler.” demiş. Atmışlar tavukların kümesine. Horoz, karnındaki tilkiyi çıkarıp tavukların içerisine salmış ve oradan kurtulmuş. Varmış sarayın kapısına, yine ötmeye başlamış:

“Gıgıgık gıgıgık! Ver babamın alacağını.” Padişah bu sefer de:

“Bunu sığırların damına atın da sığırlar bunu deysin, öldürsün.” demiş. Bunun üzerine vezir horozu sığırların damına atmış. Horoz da karnındaki kutru çıkarıp salmış sığırların içine. Oradan da kurtulmuş. Yine varmış sarayın önüne, başlamış ötmeye:

“Gıgıgık gıgıgık! Ver babamın alacağını.” diye ötmüş. Bu sefer de padişah:

“Atın şunu kızgın huruna da yanarak ölsün.” Atmışlar bizim horozu kızın huruna. Horoz, karnındaki suyla hurunu söndürüp oradan da kurtulmuş. Doğruca padişahın kapısına varmış. Başlamış yine ötmeye. Padişah da bundan kurtulamayacağını anlamış. Bunun üzerine:

“Keselim de yiyelim bari şunu.” demiş. Horozu kesip bir güzel yemişler. Padişah horozu yedikten sonra karnı şişmeye başlamış. Şişmiş şişmiş ve sonra karnından horoz yeniden çıkmış. Padişah bundan kurtulamayacağını anlamış:

“Alın şunu atın para küpünün içine de alacağını alsın.” demiş. Horozu para küpünün yanına götürmüşler. Horoz paraların hepsini yutmuş. Çıkarken elinde sadece on kayma varmış. Padişah ve vezirleri horozun sadece on kayma aldığını sanmışlar. Bir de para küpünün içine bakmışlar ki küpün içinde para kalmamış. Horoz annesinin evine varmış. Annesine, ayaklarını bağlamasını ve tavana asarak karnına hafif hafif vurmasını söylemiş. Annesi dediği gibi yapmış. Karnındaki paralar evin orta yerine yığılmış. Horoz annesine, paraları toplayarak padişahın kızına düne gitmesini söylemiş.

Annesi çıkmış yola, varmış padişahın kapısına. Hizmetçiler bunu dilenci sanarak eline yağ tenekesi verip yollamışlar. Annesi horoz olan oğluna:

“Oğlum, beni dilenci sanıp geri yolladılar.” demiş. Horaz annesini tekrar geri göndermiş. Bu sefer de “Bu kadının ekmeği yoktur.” diye ekme verip geri göndermişler. Bunun üzerine horoz, evde bulunan bir gaz tenekesine girmiş ve delikanlı olarak içinden çıkmış.

Binmiş bir beyaz atın üzerine, atın üzerinde halı heybe. Kışnetmiş varmış atını padişahın evine, kızını istemeye gitmiş. Kız bir bakmış oğlana, hemen oracıkta sevdalanmış bizim delikanlıya. Ama kız, bunu babasına söyleyememiş. Padişah da oğlanın zengin olduğunu anlar da kızını vermez mi? Kızını vermiş oğlana. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Aileleri ile huzurlu şekilde yaşamışlar.

[Derleyen: Songül Demirer. 16. Öğrenci. Göbül.

Anlatan: Ümmü Aydın. 65. Göbül]

2. Asıl Halk Masalları

a. Kismet

Bir zamanlar çöpçatan varmış. Gençlerin kismetlerini yazıyormuş. Oradan padişah geçiyormuş. Padişahın da daha bebek olan bir kızı varmış. Padişah merak etmiş ve sormuş:

“Benim kızımın kismeti kim?” demiş. Çöpçatan:

“Bir sığirtmacın oğlu” demiş.

Padişah araştıra soruştura bu sığirtmacı bulmuş. Sığirtmac çok fakirmiş. Padişah sığirtmacın evine gitmiş. Sığirtmacın bir bebeği varmış. Padişah bebeğin cinsiyetine bakmış, erkek. “Kızımın kismeti bu galiba” demiş içinden. Sığirtmac dağlara ineklerin arkasından gittiğinde, padişah sığirtmacın karısına iki kese altın vererek çocuğu almış ve yardımcısına çocuğu kesmesini söylemiş. Fakat yardımcısı çocuğa acımış ve öldürememiş. Sadece başparmağını kesip kanlı kundağını padişaha getirmiş. Çocuğu da dağlarda bırakmış. Yavruları ölmüş bir ayı bu çocuğu bularak büyütmüş ve yirmi yaşına kadar bakmış. Avcılar bir gün ormanda avlanırken bu ayıyı öldürmüşler. Çocuğu da padişaha götürmüşler. Padişah bu genci yanına almış. Ona “ayının çocuğu” diye sesleniyorlarmış. Padişahın bir oğlu varmış. Padişahın oğlu bu gence okuma yazma öğretmiş. Padişahın oğlu bir kızı seviyormuş, fakat kızı ona vermiyorlarmış. Ayının çocuğu bu kızı padişahın oğluna kaçırmış. Padişah oğluna:

“O sana iyilik yaptı, biz de onu kız kardeşinle evlendirelim.” demiş.

Padişah kırk gün kırk gece oğluna ve kızına düğün yapmış. Düğün sonunda çöpçatan gelmiş ve padişaha:

“Kızını kiminle evlendirdin?” demiş. Padişah:

“Zengin birisiyle evlendirdim” diyerek yalan söylemiş. Çöpçatan:

“Sen kızını sığirtmacın kızıyla evlendirdin, yardımcın yalan söyledi.” demiş.

Padişah yardımcısını çağırmış. Yardımcısı her şeyi anlatmış. Ve padişah kismetten kaçılmayacağını anlamış.

[İsmail ÖZKAN- 18- Öğrenci.]

b. Masal I [Ormanda Kaybolan Çocuklar]

Önceden bir ailenin iki çocuğu varmış. Bunlar ormana oduna giderlermiş. Günlerden bir gün yine ormana oduna gitmişler. Ormanın çok derinliklerine dalmışlar ve ormanda kaybolmuşlar. Başlamışlar bağırmaya ama seslerini duyan bir Allah'ın kulu bile yokmuş. Çok acıkmış ve susamışlar. Yolda önlerine bir kuyu çıkmış. Küçük kardeş, kuyunun içinde su var mı diye bakmaya kuyunun içine girmiş ve bir daha çıkmamış. Sonradan büyük kardeş oradan ayrılıp evi zorla bulmuş. Annesine ve babasına haber vermiş. Kardeşini aramaya koyulmuşlar ama bu sefer de kuyuyu bulamamışlar. Bir hafta sonra kuyunun yanından geçen bir yolcu, bu çocuğun sesini duymuş ve bir halatla çocuğu çıkarmış. Çocuk ailesine yeniden kavuşmuş ve bir daha ormana odun toplamaya gitmemişler.

[Derleyen: Hakkı Kurt-17- öğrenci, Söyleyen: Remziye Kurt-35]

c. Sağır Gelin

Yörük beyinin çocuğu olmuyormuş, hanımının üstüne biriyle evlenmiş. Kız gelin olup da evden giderken anası tembihlemiş: “Kızım! Her şeyi görürsen, duyarsan geçim yapamazsın. Kimini duymayacaksın, kimini görmeyeceksin.” demiş, “Her şeyi cevaplama.” demiş. Bu nasihatlar üzerine kızcağız da evlendiği evde hiç sesini çıkarmıyormuş. Çok iyiymiş, çok memnunlarmış. Ama annesinin sözlerinden dolayı ağzını açıp konuşmuyormuş. Adam demiş ki bir gün:

“Üstüne evleneceğim. Sen böyle konuşmazsan evleneceğim.” demiş.

Aynı zamanda çocuğu da olmuyormuş, kendisi de seslenmiyormuş. Bir gün:

“Başka bir yere dünüre gidiyorum.” demiş kocası.

Gidiyor dünüre o kızı da alıyor: “Evliyim ben emme karım konuşmuyor, dilsiz.” diyor. Veriyorlar kızı, alıp geliyor. Eve gelir gelmez ateşte yemek varmış. Böyle kapıya durmuş kadın. “Hinci üstüme ortak geliyor” diye kayırıyormuş. Öteki attan inmeden ateşteki yemeğin taşıdığı görmüş:

“Sağır gelin, sağır gelin, aşın taşıyor, savur gelin” demiş. “Ocaktaki aşın taşıyor, sağır gelin, aşını savur gelin” demiş. Gelin de:

“Götün eğer kaşında, gözün ocak başında mı gelmeden?” demiş. Ben şimdiye kadar hiç sesimi çıkarmadım beyimin hatırı kırılır diye.” demiş. “Ben böyle geçindim.” demiş. “Sen nasıl geçineceksen gir de geçin bakalım.” demiş. Konuşmuş gari. “Anam!” demiş adam da, “Ben bu konuşmuyor diye evlendim.” demiş. “Benim karımdan bir şikayetim yok.” demiş. “Bin atın tepesine, hadi ananın evine.” demiş öbür geline. Aldığı gibi götürüp anasına teslim etmiş. [Neriman Seyis, 65, Kireç]

ç. Portakal Masalı

Bir karıyla bir kocanın çocukları olmuyormuş. Kadın:

“Allah’ım, ne olursun bize bir evlat ver!” diye yalvarıyormuş yakarıyormuş, yok çocuk. Bir gün:

“N’olursun portakal kadar bari olsun” demiş. Bunun üzerine kadın hamile kalıyor. Doğum yapıyor, çıkıyor geliyor bir portakal. Kadın:

“Allah’ım!” demiş, “Bu kadar büyük konuşmuşum Allah’a” demiş. Neyse portakalı almış irafa kaldırmış. Portakal orada kalmış. Bu karı koca gene oturuyorlarmış oturuyorlarmış, zaman geçmiş yaşlanmışlar. Kadın:

“Eee adam, Allah’tan bir çocuk istedik. Bize bir portakal verdi” demiş. “Bak kahveye gitmeye, bakkala gitmeye takatin yok. Evimizde kahvemiz kalmadı, şekerimiz kalmadı” demiş. Oradan portakal:

“Anne anne, baba baba, mendilin ucuna para çıkılan da ben getirip geleyim” demiş. Pattan inmiş düşmüş yere. Bunlar da mendilin ucuna para çıkılamışlar, atmışlar orta yere. O portakal bunu ittire ittire kapıdan çıkarmış gitmiş. Ondan sonra portakal çıkıyor sokağa, bir güzel, bakkalın önüne kadar mendili ittiriyor. Delikanlının biri de bakmış, portakal gidiyor, önündeki mendili de götürüyor. Portakala seslenmiş:

“Portakal portakal, neri gidiyon kör topal?” demiş. Portakal hiç seslenmemiş, çıkmış bakkala. Oğlan da hep takip ediyormuş onu. Bakkalın kapısından girmiş içeri:

“Bakkal bakkal!” demiş, “Mendilin ucundaki parayı al da kahve, şeker çıkıla.” demiş. Öyle deyince bakınmışlar “Bu ne, bu ses nerden geliyor?” diye. Takip eden oğlan da:

“Tee bak masanın altında portakal var, o konuşuyor” demiş. “Allah Allah, in mi cin mi?” diye şaşırılmışlar. Şekeri, kahveyi çıkılmışlar, koymuşlar önüne. Gene ittire ittire eve gelmiş. Delikanlı onu gene takip etmiş, evlerinin kapısına kadar gelmiş. Merdivenlerden çıkarmış portakal. Çıkarınca delikanlı o evin numarasını almış doğru annesine gelmiş:

“Anne, filanca numaralı evde bir kız var. Ona dünüre gideceksiniz” demiş. Onun sesine âşık olmuş oğlan. Annesi de:

“Oğlum, onların çocuğu olmuyor” demiş. “Var” demiş, “Onların evinde bir kız var” demiş. Napsın çaresiz geliyor annesi:

“Allah’ın emri peygamberin kavliyle kızınıza dünür geldik.” diyor. Kadın da:

“Sen benim çocuğumun olmadığını bilmiyon mu?” demiş. “Ben Allah’tan bir çocuk istedim, işte bir portakal verdi, diha rafta kalkıp durur” demiş. İsteyen kadın da:

“Portakal, mortakal, benim oğlan ona âşık olmuş, illa alcım” demiş. “Alcaksan verem” demiş onlar da. Gene dünürlüğe geliyorlar, Allah’ın emriyle istiyorlar, söz kesti yapıyorlar, nişan yapıyorlar, kadın her şeyi getiriyor, ortada kız yok. Ondan sonra gelin alma yapıyorlar, oğlanın evine geliyor. Portakal yuvarlanıp varıyor, arabanın içine giriyor. Ama her şeyi yanında, bütün eşyası düzülmüş, giysiler düzülmüş, kız yok piyasada. Varıyor bu oğlanın masasının üstüne oturuyor. Oğlan:

“Portakal hanım şöyle olur, portakal hanım böyle olur, ne olursun çık içinden, sana aşığım sana sevdalıyım” dedikçe, katiyen çıkmamış. Oğlan yolda giderken “Portakal, neri gidiyon kör topal?” demiş ya ona darılmış. İçinde dünya güzeli bir peri kızı varmış. Oğlan ne yaptıysa çıkaramamış. Sonunda demiş ki:

“Sen konuşmasan konuşma ben senin üzerine evlencem” demiş. Oradan:

“Arkadaşın düğünü var, ben ori gidiyom” demiş. “Orda kız bakcam” demiş. Sonra gidiyor, gittikten sonra kız çıkıyor portakalın içinden. O arkadaşı evleniyormuş ya, nişanlıklarını giymiş bu, pırıl pırıl giymiş. Öteden varırken onların nişanına o da varıyormuş düğün yerine. Sonra bir çıkıyor orta yere milletle beraber oynuyor emme, milletin gözü üstündeymiş. Böyle cihan yaktı gibi ortalık pırıl pırıl yanıyormuş. Herkes onun peşindeymiş, “Bu nerden, bu neyin nesi, bu kimin fesi?” şaşırılmışlar. Oyun yeri

dağılmadan hemen bir yere bir avuç para atmış. Bir avuç da öte tarafa atmış. Millet paraları toplarlarken kaçmış. Gelmiş eve girmiş. Kocası gelmiş:

“Ah portakal hanım, bugün arkadaşın düğün yerine bir hanım geldi. Olsa olsa da böyle olsa” demiş. “Bütün milletin gözü üstündeydi” demiş. Portakaldan gene ses yok. Ta sonra ertesi gün oğlan:

“Bugün kız istemeye gidiyoz” demiş. “Alıp da gelcem” demiş. O da gidiyor gene arkasından, bu sefer de başka kıyafet giyiyor. O gidince de evlerinde bir yaşlı karı varmış. Oradan:

“Ah! Pek portakal canım istiyor, gelinin odalarında yok mu ki acaba?” demiş. Gelin aldık diyorlar ya gözleri görmüyormuş. Sen karı öte sıyardırken beri sıyardırken masanın üstünde portakalın kabuğunu bul. Peri de içinden çıkmış gitmiş. Kabuğun bir parçasını koparmış, kemirmiş kocakarı. Portakal hanım orada gene oynamış tüllemiş, adamdan evvel eve gelmiş. Bir gelsin ki portakalın kabuğu yırtık. “Eyvah!” demiş. Bir dolap varmış dolaba girmiş. Adam gene gelmiş:

“Portakal hanım şöyle olur, portakal hanım böyle olur.” Bir de bakmış portakalın kabuğu yırtık. “Eyvah! Nerde bu?” diye evin içinde ararken dolabın kapağını bir açmış, şavkı içeri vurmuş böyle. O gün de gelinliklerini giymiş. Ama böyle pırl pırl. Ne dediyse oğlan ikna edememiş. Ta sonra özür dilemiş. “Neye üzülünse, neye darıldınsa bana söyle.” Artık dile gelmiş söylemiş. Böyle böyle artık ikna olmuş. Bin bir çeşit özürler dilemiş. Sarmaş dolaş olmuşlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

[Neriman Seyis, 65, Kireç]

d. Işıklarlı İsmail Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Evvel çocuğun birisi fakirmiş. Zengin bir adamın yanına hizmetçiliğe durmuş. “Oğlum, değirmene gidilecek, yükleri sar da değirmenlikleri öğüt de gel” demiş. Çocuk sarmış gitmiş, değirmene indirmiş. Değirmene varınca kendi köylerinden birkaç kişi görmüş. “Ana İsmail nerdeydin, Hasan amca nerdeydin, Hüseyin amca nerdeydin?” derken, yükleri indirmişler. Beygirin yuları, semeri kalmış üstünde. Oradan hayvan çekmiş gitmiş. Oğlan bir bakıyor beygir yok. Hayvanı bulamayınca, akşam olmuş, yükler öğünmüş, hayvan yok. Köye gelmiş. “O sokakta mı ki, bu sokakta mı ki?” diye ararken bulamamış. Hinci beni adam döver diye usulcuk

birinin damına girmiş. “Şurda bir düven var.” demiş. “Arkasında yatayım da sabahleyin bir de erken gideyim arayayım.” demiş. Sen orda düvenin arkasında yatarken çocuk, damın kapısı gıcirt açılmış gelmiş. Usulcuk düvenin yarığından bakmış çocuk, bir karı, koltuğunda bir bohça, gıyında da pala bıyıklı bir adam. Gelmişler oraya bir kilim yaymışlar damın içine. Kadın ne getirdise bohçasından açmış. Yemişler içmişler orda. Öteki düvenin yarığından seyrediyormuş onları. Bunlar yiyip içtikten sonra gari adam karıya:

“Hadi felence sokaktan çeşmeden bir suydan geldiğini yapıversen ya.” demiş. Karı hemen ordan iki bir şey almış, gıttır gıttır gıttır varıvermiş. Suya gittiğini yapmış adama. Kadın da:

“Sen de falan yerden, falanca adamı dövdiğünü yapsan ya.” demiş. Adam hemen oradan şu kadar bir parça almış:

“Heeeyyyt dinini bilmem naptığının doğurduğu.” demiş, paaat demiş vurmuş düvene.⁴⁵ Düvene hurunca arkasından da çocuk, “Helelelele” diye korkmuş kalkmış. “Ülen sen kimsin, ben kimsin?” diye şaşırılmışlar. Bunlar şinci çocuğu görünce çıktıklarına (çıktıkları gibi) gitmişler kapıdan kaçmışlar. Çocuk kendisi kalmış, çıkmış düvenin arkasından. Onların kalan yiyeceklerini yemiş, bohçaları toplamış, sabahleyin usulca çıkmış gitmiş damdan. Damdan çıkıp gidince öte ararken, beri ararken beygiri bulmuş. Varmış değirmene, değirmenlikler de öğütülmüş, oradan gene sarmış, ağasının evinin yanına getirmiş gelmiş. “Bir gün geçti aradan. Sen nerdeydin bakayım?” diye ağası da buna iki tane tokat hurmuş. Bir tokat vurunca gari onun yanında durmamış çocuk. Ordan bırakmış gitmiş, anasını babasını bulamamış bir daha. Uzak gitmiş, senin yanında sığınırken, benim yanımda sığınırken, dünyasını dünyalamış geçmiş gitmiş. Bu kadar biliyorum, kısa bir masal. [Neriman Seyis, 65, Kireç]

e. Dev Masalı

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir dev varmış. Dev her yerden çocukları topluyormuş. Köyün birinde yaşayan bir karının da bir oğluyla bir kızı varmış. Kadın, biz gibi koca nineymiş. Dev çocukları toplarken çocuk verme sırası onlara

⁴⁵ Düven: Harmanda üstüne binilip, buğday sapı öğütülen alet.

gelmiş. Sıra onlara gelince kadın, ekmek teknesinin altına çocukları koymuş. Tekneyi ters kapamış. Dev gelmiş çocuk istemiş. Kadın:

“Benim çoluğum çocuğum yok. Ben bir koca karıyım.” demiş. “Benim de etim senin dişlerini kemiklerini kırar ay oğlum.” demiş. Dev bırakıp gitmiş. Bunun üzerine nine çocukları salıyor. “Dev sizi bulmadan hemen kaçın buradan.” diyor. Çocuklar kaçarken, giderken giderken giderken, bir bakmışlar, bir derenin kıyında ocak yanıyormuş. “Üşüdük.” demişler, “Oraya varam da orada ısınam.” diyorlar. Oraya derenin yanına, ocağın yanına varıyorlar. Meğer oradaki devin karısıymış:

“Siz buraya neerden geldiniz?” diyor. Çocuklar da;

“İşte bizi ninemiz böyle böyle teknenin altına kapattı da, biz de kaçtık” demişler. Devin karısı:

“Benim adam dev hinci buraya yanıma gelir. Sizi burda bulur yer.” demiş. Onların eline bir saç tarağı vermiş. Bir de kil atarlar suylara. Bir kısım da kil vermiş. Bir bardak da suy virmiş. “Acık gidin gidin. Bu toprak bardağı bir taşa çarpın, bu deniz olur, sizden sonra geçemez.” demiş. “Az daha gidin gidin, bu tarağı bir atın” demiş, “Pıtırak olur bu tarak, ayaklarına batar, yürüyemez.” demiş. “Az daha gidin gidin bu kili bir serpin, o da duman olur geçemez, o sizi bulamaz.” demiş. “Emme” demiş karı “Geyik izinden içerseniz geyik olursunuz, inek izinden içerseniz inek olursunuz, keçi izinden içerseniz keçi olursunuz. Bunlardan su içmeyin.” demiş. Neyse çocuklar “Tamam” deyip yola düşüyorlar. Kız büyükmüş. Kardeşi susadıkça: “Kardeşim içme ha suyu, kardeşim içme ha suyu, kardeşim içme suy” öyle dirken, çocuk bir yudumcuk keçi izinden içivermiş, olmuş bir keçi. Keçi oğlağı olmuş. Hinci burdan gide gide, gide gide kız önden oğlak arkasından gidiyor. Vara vara bir pınarın önüne varıyorlar. Oradan onlar hinci dururken su içecek olmuşlar. Çeşme:

“Benim kurbağa boklarımı aklarsan öyle içiririm.” demiş. Kız, “Tamam” diyor. Akılıyor, suyu içiyorlar. Akşam oluyor, kızla oğlan yatıyorlar orada. Sabah oldu mu pınarın önünde keçi yayılmaya gitmiş. Kız kavağın tepesine çıkmış. Ağanın oğlu geliyor atla sabahleyin beygir sulamaya. Beygir geri geri sığıyormuş, ürküyormuş. Aharın içine bir bakmış ki oğlan, dünya güzeli bir kızın gölgesi vuruyormuş suya. At da ürküyor. Hinci bu kıza:

“İn aşıya, ben seni götüreyim.” demiş. Kız:

“Hayır, inmem.” demiş. “Benim kardeşim var.” “Kardeşini de götüreyim.” diyor. “Hayır” diyor, kız. Bu gidiyor, köyde ne kadar insan varsa toplayıp geliyor. Oğlan gari padişahın oğluymuş ya. Kavağı kesiyorlar, kesiyorlar, bir kırık yer kalıyor. Akşam oluyor. “Yarım kalan yerini yarın keselim.” diyorlar. Onlar gidince, keçi gelirmiş. Bir yalarmış kavağı, dümdüzcek kavak düzlenirmiş. Ondan geri sabah olmuş gene toplanıp gelmiş köylü, keserlermiş keserlermiş kavak bitmezmiş. Ondan geri gene kesiyorlar bitmiyor. Üç gün gelmişler beş gün gelmişler bitmemiş. Kocakarının biri:

“Kız onu indirmeye ne var” demiş. “Ben onu bir dakka indiririm” demiş. Bir sac almış bir ocak almış. Pınarın yanına varıyor. Sacayağı tersleme koyuyor, sacı da tersten üstüne koyuyor, küllü yerini üstüne koymuş, altına ocağı yakıyor. Bir topak da hamur karıyor. Kız yukardan bakıyor:

“Ebe sacı ters vurdun ya.” demiş. Kocakarı:

“A kızım, gözcezlerim görmüyor ki.” demiş. Kız, “Sacayağı ters koydun ya.” demiş. Nine: “Gözcezlerim görmüyor ki.” demiş. “Bir gelsen de onarsan ya.” demiş. Öyle diyinceye kadar, inip geliyor kız. Tam çevirip de düzleteceği zaman bir kavırıyorlar kızını. Kız:

“Gitmem kardeşim var” demiş. Padişahın oğlu:

“Kardeşine de bakarım” demiş. Götürüyor. Hinci gari bunları eve götürüyorlar, keçi yayılır gelirmiş. Evlenmişler artık kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Kız gari kendilerine buraya bir yatak atarmış. Keçi de buraya ayaklarına yatak atar, yatarmış. Sabaha kadar söylenirmiş:

“Bu eniştemin ayağı bu ablamın ayağı, bu eniştemin ayağı bu ablamın ayağı.” Sabaha kadar hiç uyumayasıya öyle dermiş o. Sabahleyin yine yayılır gelirmiş. Eniştesi de onu çok severmiş. Öyle derken derken hiç dirmiş. Zati dünya güzeliymiş kız. Oğlan neri gittiye bir yere gitmiş. Kıza; “Kimselere kanma.” demiş. Anasına da:

“Sakın sakın kimselere kanma, bunu kapıdan dışarı çıkarma.” Hinci bu oğlanı seven bir kız varmış. Arkadaşlarını toplayıp geliyor. Kıza: “İlle hamama gidem.” diyorlar. Anası:

“İı ih. Oğlan bene koymuyor. Çok tembihledi emanet bıraktı, zorlama. İı ih.” Kızlar: “Biz hamama yıkanmaya gidiyoz. İlle bu da gitsin.” Gariyı kandırıyorlar kızı alıp gidiyorlar. Ordan soyunuyorlar, hepsi soyunuyorlar hamamda yıkanırken, hamamın gölünde. Önüne bir mavi peştamal bağlamış kız belinden aşağısına. Ordan hincik o yıkanırken “Kız ben seni sabunlayım tertemiz” diye sabunu sürmüş sürmüş gözlerine, öteki oğlanı seven kız hamamın gölüne bir kaktırıyor kızı. Kız suya düşüyor. Gelin de gari hamilemiş zaten. Hinci o hamamda. Onlar akşam olmuş gelmiş, akşam yatağı atmış, keçi yatak atmamış. Eee o oğlanı seven kız geliyor kapanıyor, gelinin yerine giriyor. Gelin kalmış orda gölde. Orda dururken akşam olmuş yatmışlar. Keçi gene kuru yere yatmış buraya. “Bu eniştemin ayağı bu ablamin ayağı” diyomuş ya, bu sefer:

“Bu eniştemin ayağı bu urospunun ayağı, bu eniştemin ayağı bu urospunun ayağı.” dermiş. Lafı değiştirmiş. Damat bilmiyor emme keçi biliyor. Öyle öyle çok durmuşlar baya bunlar, bir gün gari, gelinin yerine geçen kız:

“Amaaan!” demiş, “Yıldım bundan, urospunun ayağı, urospunun ayağı. Keçiyi kesem kurtulam bundan” demiş. “Kesem atam” demiş kız. Hinci bu oğlan bıçağı eğeliyor eğeliyor, kasaba veriyor bunu bize kes diye. Keçi: “

“Durun durun, ben bir yere varayım geleyim.” demiş. Keçi bir gidiyor. Varmış denizin böğrüne:

“Leblebi leblebi eniştem bıçak biledi, kasap imiğime dayadı, senden imdat abacım” diye bağırıyormuş keçi. Kız da karşılık veriyormuş:

“Gök peştamal belimde, Ahmet oğlan elimde, ben sazan balığının karnında, benden imdat bekleme” dermiş. Bunun üzerine keçi gidermiş varırmış oraya, yatırmış eniştesi, kasap keseceği sırada: “Durun ben bir yere varayım geleyim.” dermiş. Gene gidermiş, gene öyle dir dir gelirmiş. Ablası da “Benden imdat bekleme.” deyince geri geliyormuş. Oğlan:

“Bu da bir gidiyor geliyor.” dermiş. “Bakam ben bunun arkasından bir takip edeyim.” demiş. Keçi gitmiş o da gitmiş, bu gitmiş o da gitmiş tam hamama varıyorlar yine aynı şekilde keçi:

“Leblebi leblebi eniştem bıçak biledi, kasap imiğime dayadı, senden imdat abacım” diyomuş. Ablası da:

“Gök peştamal belimde, Ahmet oğlan elimde, ben sazan balığının karnında, benden imdat bekleme” diyomuş. Hemen köye gelivermiş bu, diii orayı, hemen toplanıp geliyor; “Eli susak tutan, bakır alan, tas alan, nisi varsa herkes toplansın.” diyor. Toplanıyorlar, geliyorlar, o gölün suyunu dök, dök, dök boşaltıyorlar, bakıyorlar koca balık yatıp duruyor. Hemen balığın karnını yarıyorlar. Kız öyle durup dururmuş. Nur topu gibi oğlan çocuğu da kucağındaymış, doğmuş, masal ya alıp geliyor. Öteki kıza bir sopa çekiyor. Onu bir kovalıyor. İki bir geçinip dururlarmış.

[Nazmiye Ayhan, 63, Beğel]

f. Masal II [Kocası Gurbete Giden Gelin Masalı]

İki oğlan varmış. İki de evlilermiş. İki oğlanın birisi hacıya gitmiş. Karısı:

“Sen hacıya gidinceye ben napayım?” demiş. “Koca canım isterse ben napayım?” demiş. Kocası:

“Kim demiş dizini yere koyar da su dökerse onunla ben gelesiyeye vaktini, gününü getirekoy” demiş. Kocası gelesiyeye kadar kayını yanaşmış yanına. Ama gelin kayınına teslim olmamış. Öyle bir su dökmeye oturan da olmamış. Kayını bunu yani yengesini kendisine çevirmeye çalışmış. Ama yengesi teslim olmamış, tutmuş yengesini geldiğinde abisine diyiverecek diye götürmüş boynuna kadar çakıla gömmüş. Çakılda sinekler başına geçmiş, bunalmış ıscakta, bir adam gelmiş. O adamında bir tek çocuğu varmış, adam görmüş onu çakılda. “Bunu çıkarayım da” demiş:

“Sen ne yapıyon burda, sen niye duruyon burada?” demiş.

“Beni kaynım böyle böyle gömdü buraya” demiş kadın da.

“Ben seni çıkarayım sen benim çocuğa bakıver, bana hizmetçilik yapar mısın?” demiş adam. O da: “Yaparım” demiş. Çıkarmış kadını ordan, çocuğa baktırıyormuş, hizmetçilik yaptırıyormuş kendine. Orada dururken dururken çocuğu kocaman olmuş, bir hoca getirmiş, çocuğunu okutacakmış evinde. Çocuğu okuturken o adam da yeşillenmiş o karıya. Karının dürüst olduğunu biliyormuş o çakıldan çıkararak adam. Öteki yeşillenirmiş ona. Kadın güzelmiş ama. Ona da teslim olmamış.

“Ben burdan gidecem bana bu kötülük yapacak” demiş. Ev sahibi adam:

“Kızım ben senin dürüst olduğunu biliyorum emme” demiş. Eline beş on kuruş para vermiş yine adam hakkın geçti diye. O kadın oradan gitmiş, bir terziye varmış bir takım erkek elbisesi kestirmiş, pantul, ceket diktirmiş. Bir de şapka giymiş başına. Artık erkek kılığına girmiş. Almış başını artık gidiyormuş. Kadın olsa herkes sahip çıkıyor.

“Benim namusumu karalayacaklar diye erkek olayım bari demiş.” Oradan neyse bu giderken giderken bir yerde köprü yapıyorlarmış. Öyle köprü yapanlara bakmış bakmış. “Selamün aleyküm.” “Aleyküm selam” demişler. “Ne yapıyorsunuz? Kolay gelsin.” “Köprü yapıyoruz.” “Köprünün şu ayağı güzel olmamış iyi olmamış” demiş. “Bunu şöyle yapın, böyle yapın” demiş onlara. Ordan biraz gitmiş adam -yani bizim adam kılığına girmiş gelin-. Demişler:

“Bu bizden iyi biliyor. Biz bunu çevirem, çağıralım.” Çağırılmışlar adamı. Adam kılığına giren gelin beş vaktini koymazmış emme, mecbur kalmış gari onlara mütahitlik yapmaya.

“Sen bize mütahitlik yap, sen bize diyiver neresini koycaksak, sen bizden iyi biliyon, ille burda bizim yanımızda kal” demişler. “Senin paranı yövmiyeni virem” demişler. “Eh, kalayım” demiş. Ona ayrı bir çadır kurmuşlar. O çadırda gece sabaha kadar kaza namazı kılarmış. Ordan bildirmezmiş kadın olduğunu, “Erkek kılığında durayım.” dermiş. Onlar uyudu mu kalkarmış, namaz kılarmış, ibadetini yaparmış, Allah’a dua edermiş. Köprü bitesiyeye kadar onlara mütahitlik yapmış. Köprü bitmiş. Gene yola düşmüş, nereye gittiyse. Kocasını hacıdan gelmiş.

“Benim hanım nere gitti?” demiş.

“Senin hanım böyle böyle yaptı, biz onu şöyle yaptık, böyle yaptık çakıla gömdük” diye anlatmışlar. Öyle yapan kaynının gözü kör olmuş.

Kadın bir yerde duruyormuş gari, duruyormuş emme, gözü kör olanlara filan okuyormuş bir şeyler yapıyormuş, erkek gibi gösteriyormuş kendini. Onu duymuş kaynı. “Napacaz?” diyince,

“Bilmem nerde bir adam varmış, gözü kör olanlara okuyuveriyormuş, iyi yapıyormuş. Bir de seni götürem bakam” demişler. Kadının hacı kocasını almış kardeşini, kadının olduğu yere götürmüş. Varmışlar oraya. Kadın; kocasını, kaynı olduğunu biliyor, ötekiler bilmezlermiş.

“Şöyle mi olacak böyle mi olacak, nasıl oldu da kör oldu? Niyler yaptın, niyler ettin? Allah bana böyle bir yetenek verdi, ben senin gözlerini iyi yaparım emme ne yaptınsa ne ettinse doğruca söyle” demiş karı gari. O da saklıyamamış. Onlar da diyivermişler gari, adam saklayamamış.

“Ben şöyle yaptım, ben böyle yaptım. Onun intizarı mı geçti bilmem bana” diye anlatmış. Saklıyamamış gari. Karı açıklayacak gari. Ona açık açık söylettirmiş. Ordan dinlemiş dinlemiş. Olsa olsa benim çakılladığım yengem bu demiş. Karı artık açılmış, “Beni böyle yaptılar böyle yaptılar” diye anlatmaya başlamış. Karının bir yerinde de bir beni, bir işareti varmış. Adam bir bakmış.

“Sen benim karısın. Sen nasıl oldun böyle” demiş. Kadın:

“Kaynım beni böyle yaptı, böyle yaptı, ben de böyle gittim, böyle kurtardım kendimi. Allah bana böyle bir şey verdi, ben senin gözlerini iyi yaparım emme ne yaptınsa ne ettinse doğruca söyle” demiş karı gari. O da saklıyamamış. Adam karısı olduğunu bilmiş. Karıylan konuşurlarken anlamış, kardeşinin gaberti olduğunu. O hikaye öyle orda bitmiş. Gari onlar gene evlenmişler, evlerine geri dönmüşler. Birbirlerine kavuşmuşlar. Daha ilerisi var ama bu kadar hatırladım.

[Nazmiye Ayhan, 63, Beğel, Okumamış]

g. Keloğlan Masalı

Keloğlan çifte gitmiş. Çifte gidince ordan bir davar para bulmuş.

“Şimdi bu parayı ben götürsem, yisem haram olur. Anama da götürsem bana bunu yedirmez.” dermiş. Bakmışmış yukardan bağın başından jandarmalar geçiyor.

“Ben bu jandarmalara bu parayı diyivereyim alsınlar.” diyor kendi kendine. “Candarma candarma, buraya gelin size bir şey diyecem.” Jandarmalar geliyorlar. Bu hayırlayamamış. “Bu öküzün halası kim dayısı kim?” diyor. “Hiç öküzün halası amcası mı olur?” Jandarmalar gidiyorlar. Giderken:

“Jandarma jandarma, bir kere diyivercem gelin.” Yine geliyorlar. “Teyzesi kim amcası kim?” Geliyorlar gene diyemiyor, gidiyorlar kıyamıyor. Jandarmalar yukarı çıktı mı geri ünlermiş. “Jandarma diyivercem gel.” dermiş. Gelince “Bunun ninesi kim, ebesi kim, dedesi kim?” On kere çevirmiş, “Hadi sen” demişler “Şom ağızlı” deyip gitmişler.

Hinci parayı alıyor geliyor. Parayı getirmiş. “Ben bunu hükümete götürcem.” Oğul diyormuş, anası katiyen vermiyormuş parayı. Hinci bu parayı kafasının altına koymuş, yatmış. “Sabahleyin anam uyuyunca götürüyüm” diye. Anası da Keloğlan uyurken parayı alıyor ordan biraz tuğla koyuyor çuvalın içine. Hinci sabah oluyor kalkıveriyor para da var diye, doğru karakola gidiyor. “Hakimin yanına gircem.” diyor. Yanında bir çuvalla bir adam. Bekçiler, muhafızlar diyormuş, “Hakim seni yanına almaz.” “Gircem Allah gircem” diye gidip dayanıyor. Hakime varıp söylüyorlar.

“Gelsin nasıl adamsa.” demiş. Hinci varıyor halıların üzerine bir çuvalı silkiyor, şakır şakır bir sürü tuğla kırığı. Hakim:

“Götürün bunu demiş atın nezarete. Nezarete atmışlar. Burda dururmuş kendi kendine. Bekçiler onu dinlermiş. “Diyivercem, çıkarsınlar da diyivercem. Hu kadar boyu var, hu kadar ağzı var, hu kadar götü var, hu kadar boyu var. Diyivercem” dermiş. Sabaha kadar “Diyivercem, çıkartsan diyivercem.” Bekçi duymuş onu, “Böyle böyle diyor sabaha kadar.” diye demişler hakime, hakim:

“Alın gelin bakam ne diyor, ifadesini alalım.” demiş. Almışlar gelmişler onu. Parayı diyivercekmiş. Hakim yanına gelinceye kadar gene, o diyivercem derken küpü tarif ediyormuş. “O kadardı bulduğum para, anam sakladı.” diyecekmiş. Hakim yanına iletiyorlar, gene kıyamıyor.

“Ne diyordun sen sabaha kadar öyle kendi kendine.” demiş.

“Ne diyim?” demiş. “Hakim beni oraya kapadı emme hakim bu kadar boyu var, bu kadar ağzı var, bu kadar götü var diyordum.” demiş. “Atın bunu gene.” diyor. Gene atıyorlar nezarete.

“Bu sefer gene diyivercem, hu kadar boyu, hu kadar genişliği var, hu kadar ağzı, hu kadar götü var.” dirmiş. Davarı dermiş ama, desem elimden alacaklar parayı diye katiyen kıyamazmış. Getirmişler, götürmüşler, söylettirememişler.

“Hadi salın şu deliyi, nereye giderse gitsin.” demiş masalda orda bitmiş.

[Zehra Onat, 72, Beğel]

ğ. Dev Karısıyla Dev Adamı

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir dev karısıyla dev adamı varmış. Bir ormanın derinliklerinde yaşarlarmış. Bunlar her gün ormana avlanmaya gidermiş. Ormandan her gün keçi, oğlak, koyun, geyik, insan gibi canlı ne bulurlarsa getirir, akşama onu pişirip yerlermiş. Bir gün ormanda avlanırken bir oğlan yakalamış gelmişler. Oğlan bir beyin oğluymuş. Avlanmayı severmiş. O da ava çıkmış meğerse. O gün karınları tokmuş. “Av bulamadığımız bir gün bunu yeriz.” diye oğlanı zincire vurmuşlar, bağlamışlar. Ertesi gün tekrar ava gitmişler. Bu sefer de bir kız yakalayıp getirmişler. Dev karısı:

“Hemen yiyelim” demiş. Dev adamı da:

“Bunu yemeyelim, bak sen yoruluyorsun, buna evin işlerini yaptıralım. Yapamazsa öyle yeriz.” demiş. Karısının hoşuna gitmemiş bu. O, kızı yemek istiyormuş. Dev adamı ava gidince karısı düşünmüş düşünmüş. “Buna bir iş buyurayım. Yapamam, yeriz o zaman.” demiş. “Kız” demiş, o da “Buyur” demiş. “Biz avlanmaya gidiyoruz. Biz gelesiye kadar bu evleri süpür süpürme yap.” demiş. Bırakıp gitmişler. Kız düşünmüş. “Süpür deseydi hadi süpürürdüm. Bu süpür süpürme nasıl olacak?” diye oturmuş ağlamaya başlamış. Ağlarken oğlan sesini duymuş. “Niçin ağlıyorsun?” demiş. Oğlan bağlıymış odanın birisinde. Oğlan kaçır diye bağlamış, kız kaçamaz diye bağlamamışlar. Kız da:

“Dev karısı bana giderken bu evi süpür süpürme yap dedi. Bu nasıl olacak ben bilemiyorum. Yapamazsam akşam gelince beni yiyecekler. Ondan ağlıyorum.” demiş. Oğlan çok akıllıymış. “Ağlama ağlama, onun kolayı var.” demiş. “Evi baştan aşağı her tarafı süpürürsün. Sonra tozları süpürgenin üstüne koyarsın, evin bazı yerlerine silkelersin. Bazı yeri süpürülmüş olur, bazı yeri süpürülmemiş olur.” demiş. Kız buna çok sevinmiş. Oğlanın dediği gibi yapmış. Akşam, devler avlanmadan dönünce dev karısı bakmış, dediğinin aynısı yapılmış. Dev adamı karısına “Bak yapmış.” demiş. Karısı; “Olsun yiyelim” demiş. Adam:

“Karı karı, bir şey daha söyleyelim bakalım yapacak mı?” demiş “Yapamazsa yeriz.” demiş. Neyse yatmışlar uyumuşlar. Ertesi gün tekrar ava giderken dev karısı, kıza bir iş daha buyurmuş:

“Kız. Biz avdan gelesiye kadar kilerde kocaman bir küp var. Onu doldur doldurma yap.” demiş. Kız; “Süpür süpürme kolaydı hadi yaptım ama bunu yapamam.

Bugün beni yerler.” diye ağlamaya başlamış. Oğlan gene sesini duyup çağırmiş. Niye ağladığını sormuş. O da anlatmış. “Kilerdeki büyük küpü bana doldur doldurma yap dedi dev karısı.” demiş. “Bu nasıl olur diye ondan ağlıyorum.” demiş. “Ağlama ağlama onun da var kolayı.” demiş oğlan da. “Küpün için ağzına kadar suyla doldur.” demiş. “Sonra git dışarıdan büyük bir taş al gel.” demiş. “Küpün üstüne bir fırlat. Küp kırılır. Küp kırılınca bazılarında su kalır, bazılarında kalmaz. O zaman doldur, doldurma olur.” demiş. Kız buna çok sevinmiş hemen dediği gibi yine yapmış. Akşam olmuş devler avdan gelmiş. Dev karısı bakmış kız yine dediğini yapmış. Adama bağırmış:

“Bak gördün mü? Yine dediğimi yapmış. Ben sana yiyelim dedimdi.” demiş. “Hadi bugün bunu keselim yiyelim.” demiş. Dev adamı:

“Son bir kez daha daha zor bir şey söyleyelim. Bu sefer de yapamazsa öyle yiyelim.” demiş. Bunları kız da duyuyormuş. Beni yiyecekler diye korkuyormuş. Ertesi gün giderken buna yine iş buyurmuşlar. “Evdeki bulunan bütün yastıkları, yorganları, yatakları kuş tüyüyle doldur. Bu sefer doldurursan doldur, doldurmazsan seni yiyeceğiz.” demişler. Bunlar gene sabahleyin gidince kız; “Bu sefer asla yapamam. Akşam gelince beni kesin yiyecekler.” diye ağlıyormuş. Oğlan yine yanına çağırmiş da; “Niye ağlıyorsun kız?” diye sormuş. O da:

“Ben ağlamayayım kimler ağlasın? Bugün verdikleri işi asla yapamam. bugün beni kesin yiyecekler.” demiş. Oğlan da ne dediklerini sormuş. Kız da:

“Yastıklarla yatakları kuş tüyüyle doldur dediler bana.” demiş. Oğlan:

“Bugünkü biraz zor ama onun da kolayı var.” demiş. “Cebimde bir tane düdük var, onu al. -Bir tepe varmış- O tepeye çık, bu düdüğü öttür orada.” demiş. “Düdüğü öttürünce yeşil başlı bir kuş gelir. Omzuna konar. Ona; Falanca kişinin selamları var, sana selam söyledi. Kuşların hepsine haber ver. Buraya gelip tüylerini silksinler dedi” diye söylemesini istemiş. “Hadi Allah yardımcın olsun, vakit geçirmeden çabuk git.” demiş. Kız da düdüğü, yastık, yatak kılıflarını almış dediği tepeye çıkmış. Tepeye çıkınca hemen düdüğü öttürmüş. Öttürür öttürmez yeşil başlı kuş gelmiş, kızın omzuna konmuş. O da; “Falan kişinin sana selamı var. Bütün kuşlara söylesin buraya gelip tüylerini döksünler dedi.” demiş. Hemen kuş gitmiş. Bütün kuşlara haber vermiş. Bütün kuşlar gelip silkinip tüylerini döküp gitmişler. Kız hemen kuş tüyleriyle yastıkları yatakları doldurmuş çabuk çabuk. Sırtına bağlamış eve gelmiş. Akşam olup devler avdan gelmiş. Hemen dev karısı gelip bakmış “Bakalım yaptı mı?” diye. Dediklerinin

hepsi yapılmış. Durumdan şüphelenen dev karısı “Sen bunları böyle yapamazsın. Bu akılları sana hep bu oğlan veriyor.” demiş. Kocasına:

“Önce bu oğlanı yiyelim. Arkasından da bu kızı yiyelim.” demiş. Kocası:

“Olur ama bugün karnınız tok. Oğlan bağlı nasıl olsa, kız da kaçamaz. Yatalım uyuyalım da yarın ikisini bir yeriz” demiş. “Bir iş buyurmayalım. Oğlan buna bu aklı veriyor. Biz ne dersek yapacak bu.” demişler. Akşam olup yatmışlar. Kız da bunların ne söylediklerini hep duyuyormuş. Oğlanın yanına gitmiş. “Oğlan bana iş buyurmayacaklar. Yarın ikimizi bir yiyecekler.” diye ağlamış. Zincirler de öyle sağlam bağlıymış ki kız çözemiyormuş. Sonra oğlan da demiş ki: “Bunlar bizi yiyecek. Buradan kurtulmamız lazım.” demiş. Kız da: “Nasıl kurtulacağız? Kaçsak bile bir adımda bizi yakalarlar.” demiş. Devlerin adımları çok uzun oluyormuş. Bir adım da ta nereye atarlarmış adımlarını. Oğlan kıza:

“Sen dua et, ben amîn diyeyim. Bu zincirlerden kurtulayım.” demiş. Kız dua etmiş oğlan amin demiş. Zincirler birer birer çözülmüş. Sonra;

“Git bakalım devlerin yanına bak.” demiş kıza. “Gözleri açık mı kapalı mı? Gözleri kapalıysa uyumuyorlardır, açıksa uyuyorlardır.” demiş. Devler gözler açık uyurmuş. Kız yavaşca gitmiş bakmış. Gözleri elek gibi açılmış. Sonra gelmiş:

“Gözleri elek gibi açık.” demiş. Oğlan:

“Tamam o zaman gece yarısı olmuş. Onlar şimdi derin uykudadır. Hemen kaçalım.” demiş kıza. Bunlar parmaklarının ucuna basa basa çıkmışlar kapıdan. Oğlan:

“Her adım attıkça yere tükür.” demiş. Bunlar adım attıkça tüküre tüküre gitmişler. Kaçmışlar. Bu arada huylanmış dev karısı adamı dürtüyormuş:

“Adam adam ben sana bunları yiyelim demiştim. Ya bunlar kaçarsa?” diye dürtüyormuş. O da:

“Oğlanı zincirlerle bağladık. Kız da nasıl kaçacak gece korkar.” demiş. “Seslen bakalım uyuyorlar mı uyumuyorlar mı? Rahatça uyursun.” demiş. Dev karısı: “Kıız!” diye bağırmış. Tükürdüğü tükürükler; “Buyur!” diye bağırmışlar. “Oğlan!” demiş. Yüne tükürükler; “Buyur!” diye bağırmışlar. Ondan sonra adam:

“Gördün mü bak. Kaçmamışlar sen yat uyu.” demiş. Az uyumuşlar az sonra dev karısı yine seslenmiş; “Kıız”, “Buyur”; “Oğlan”, “Buyur”. Birkaç kere böyle seslenmiş. Sonraki sesleri biraz uzaktan hafif gelmeye başlamış. Dev karısı telaşlanmış

“Adam adam, sesleri uzaktan geliyor. Kaçıyor bunlar yalım, hemen gidelim.” demiş. Adam da:

“Telaş etme onlar derin uykuda da ondan sesleri öyle yavaş geliyor.” demiş. Dev karısı bir türlü rahat edemiyormuş. Bunların kaçacaklarını anlamış. Sonra sabaha karşı seslenmiş bunlara. Sesler artık duyulmamaya başlamış. Hemen kalkmış odaya gitmiş bakmış. Oğlanın zincirleri boşalmış, yerde duruyor. Kız da oğlan da yokmuş. Dev adamına:

“Ben sana söyledimdi. Bak kaçmışlar. Kalk çabuk ormandan dışarı çıkmadan yakalayalım.” demiş. Ormandan dışarı çıkmazmış. Hemen kalkıp hazırlanmışlar. Oğlan da kıza; “Çabuk ormandan çıkalım. Bu dev karısı kalkıp bizi yakalar.” diye arkalarına bakmadan koşuyorlarmış. Bunlar artık kızın oğlanın peşinden dev adımlarıyla hızlı hızlı gidiyorlarmış. Arkasına bakmışlar. “Kıız, oğlaan!” diye arkalarından bağıyorlar. Ormandan çıkmalarına az kalmış. Artık var güçleriyle ormandan çıkmışlar. Dev karısı ormandan çıkınca bunu yakalayamayacaklarını anlamış.

“Bütün bu işler senin başının altından çıktı.” demiş oğlana. Ona; “Oğlan oğlan!” demiş. “Memleketine giderken bu kıızı bir tavuk kümesine bırakırsın, evine yalnız gidersin.” demiş. “Annen de seni çok özlediği için boynuna sarılır öper. Sen de bu kıızı tavuk kümesinde unutursun inşallah.” diye beddua etmiş. Ondan sonra dev adamıyla dev karısı geriye dönmüşler. Bunlar oğlanla kız bir rahat nefes almış. Azcık oturup dinlenmişler. Oğlan:

“Ben annem babamın bir oğluyum. Devler beni kaçırmadan ben nişanlıydım. Ama ben artık onu almayacağım seni alacağım.” demiş. “Bana varır mısın?” demiş. Kız da “Varırım.” demiş. Bunlar yavaş yavaş memlekete yaklaşmışlar. Memleketlerinin girişinde boş bir tavuk kümesi varmış. Oğlan:

“Şimdi annem ikimizi bir karşısında görünce heyecanlanır. Ben başka bir kıızı alacağım.” diye anlatırım. “Anneme öptürmem kendimi. Sonra gelir seni alırım.” demiş. Kız da “Olur beklerim, çabuk gel.” demiş. Oğlan da gitmiş evlerine kapıyı çalmış. Kapıyı açmış annesi karşısında oğlunu görünce:

“Ah oğlum, biz seni öldü sanıyorduk. Sen sağmışsın.” diye boynuna sarılmak öpmek istemiş. Oğlan izin vermemiş. “Anne içeri geçelim ben sana başımdan geçeni anlatabayım.” demiş. İçeri geçmişler. Başından geçenleri bir bir anlatmış. Yorgunluktan

uyuyakalmış. Uyuyunca annesi dayanamamış. Gitmiş oğlunun yanağından öpmüş uyurken. Sonra uyanınca oğlan kızı unutmuş kümeste. Sonra annesi:

“Bak oğlum nişanlın bekliyor. Bir an önce düğününüzü yapalım.” demiş. Hemen hazırlık yapıp bir an önce düğün kurulmuş. Düğün olmuş gelin gelmiş eve. Akşam olmuş gerdeğe girmişler. Odada raflar varmış rafta da sıra sıra güvercinler varmış. Güvecinler ötüşürmüş, öterken de:

“Biriniz alcam dedi, biriniz varcam dedi. Tavuk kümesinde bıraktın geldin. Cık cık cık cık” diye öterlermiş. Oğlan da:

“Bunlar ne demek istiyor. Allah Allah” dermiş. Demekki iyice unutmuş. Kız da:

“Bir şey demiyorlar, ne diyecekler?” dermiş. Anlamış galiba. Sonra oğlan düşünürken aklına gelmiş. Hemen odadan çıkıp annesine varmış.

“Bu kızı alın, evine götürün. Benim başka bir sevdiğim vardı. Ben onu almaya gidiyorum.” demiş.

“Oğlum öyle şey olur mu?” diye arkasından bağırmış annesi. Sonra oğlan hemen gitmiş bakmış kümese kız orda ağlayıp duruyormuş. Sonra hemen onu oradan almış. Eve getirmiş. “Oğlum bu ne?” demişler her tarafı tavuk kokuyormuş kızın.

“Bunu alın götürün hamam iyice yıkayın.” demiş. Yıkamışlar paklamışlar. Dünya güzeli bir kızmış. Bu sefer buna 40 gün 40 gece düğün yapmışlar. Ömür boyu mutlu yaşamışlar. Masal da burada bitmiş. Gökten üç elma düşmüş. Biri anlatana biri dinleyenlere biri de masaldaki kahramanlara. [Emine Bildir, 54, Naipler]

h. Masal III [İki Kardeş Masalı]

Zamanın ve ülkenin birinde bir adam varmış. İki tane çocuğu varmış. Ahmet’le Ayşe’ymiş adları da. Bunların üvey anaları varmış. Üvey ana kocasına:

“Bunları at başımdan, at bunları başımdan.” deyip duruyormuş. Ayşe küçükmiş, Ahmet biraz kocamancaymış. Babası bir gün üvey analarının dırdırından bıkmış, atmaya karar vermiş. Çocukların ellerine birer dilim ekmek vermiş. Kız yiye yiye gitmiş. Oğlan o ekmekleri azcık gitmiş, bir kırıklamış koymuş, azcık gitmiş, bir kırıklamış atmış yola, bir dağa iletmiş babaları:

“Siz burda oynayın, ben odun keseyim geleyim.” diyor. Odun keserken çocuklar orda uyuyorlar. Akşam oluyor. Babaları gidiyor. Babalarını aramışlar aramışlar yok. Küçük kız ağlıyor ağlıyor. Ahmet:

“Ayşe ağlama kardeşim ağlama, ben varken sen ölmeğe kayırma.” diyor. Hinci bunları alıyor gidiyor kardeşi, ekmek kırıkları ışık olmuş, hep onların şavkından ta bunlar eve geliyorlar. Sabah oluyor eve geliyorlar. Üvey anaları:

“Vay gari eyi yapmadın. Çocukları iyi atmadın.” diye çekişiyor. Ta ertesi günü gene birer ekmek koyuveriyor. Gene götürüyor. Çocuk yine atıyor, yollarda döküp gidiyor gine. Giderken giderken çok irak gitmişler, bir eve varıyorlar. Gene babaları bırakıp gidiyor. Bir ışık yanan eve varıyorlar. Eve varınca da, orası devin evimiş o. Hinci bunlar yatmışlar. Sabah erkenden dev fırını ateşliyor. Fırında pişircekmiş, yakacakmış bunları. Fırının da demir kapağı varmış. Dev:

“Hadi Ayşe” diyor, alıp gidiyor. “Buraya fırının önüne çık” diyor. Ayşe:

“Ben çıkmasını bilmiyorum ki.” diyor. “Sen çık da ben de çıkayım.” diyor. Öyle deyince devin karısıymış o, karı oraya çıkıyor. Çıkıncaya kadar fırının üstüne karyı bir kaktırıyor, cadı karımış o, hemen fırının demir kapağını kapatıyor. “Hadi kardeşim kaçam.” diyor. Devin de bir paraları varmış, bir altınları varmış. Bir alıyorlar onları ordan, geri döktükleri ekmek kırıklarının şavkından geliyorlar. Karının da kendinin bir tek kızı varmış. Fatma diye. Eve geliyorlar. “Bunları nerde buldunuz?” diye soruyorlar. Biz oraya vardık da ordan verdiler. Ordan o da bende yollayım kızımı diyor. Kocasına:

“Benim kızı da at gel.” diyor. Onun kızını da atıp geliyor babası. O cadı da orda onun kızını kapıyor, pişiriyor, yiyor. Kadın da gelecek diye bekle bekle yok gari. Masal da burda bitmiş.

[Zehra Onat, 72, Beğel]

1. Çulluca

Zamanın birinde üç kardeş varmış. Bir gün eşeklerle hadi bakam oduna gidiyorlar. Üç oğlan baya irak gidiyorlar, aşağıya doğru. Birinin adı Çullucaymış onların. Ötekiler odunlarını kesiyorlar hazırlıyorlar. Çulluca yapamamış. “Hadi Çulluca akşam oluyor.” diyorlar. Çulluca: “Benim daha olmadı.” “Hadi Çulluca akşam oluyor.”

“Benim daha olmadı.” derken öyle öyle karanlık olmuş. “Hinci biz nereye gidecez.” Demişler. Bir yerde köpek ürüyormuş. Bir yerde de ocak yanıyormuş.

“Ocak yanan yere mi gidem, köpek ürüyene yere mi gidem?” demişler. Çulluca:

“Gari ocak yanan yere gidem.” demiş. Ocak yanan yere varıyorlar. Bir koyun çobanının yatağıymış. Oraya varıyorlar yaylaya, orda yiyorlar içiyorlar. Ötekinler yatmış, “Hadi Çulluca yat.”

“Ben demiş katiyen yatmam, bana bir koyun keser etini yedirirsen yatarım” demiş çobana. Çoban koyunu kesmiş, etini pişirmişler yemişler. “Hadi Çulluca yat.” Bu defa da:

“Bana dereden bir kalbur su getirir de içirirsen yatarım.” diyormuş. Dere de ırakmış. Kalburla su mu gelir? Adam gitmiş, yarı yola kadar getiriyormuş, elekte su kalmıyormuş, yarı yola kadar getiriyormuş, elekte su kalmıyormuş. Sabah olmuş gitmiş. Adam bir kısım su getirip de içirememiş. Babuça istese babuça koyarsın, elekle istiyormuş. Öyle öyle olmuş masalda burda bitmiş. Sabahı yapayım, yanımda yatmasın diye ondan öyle yapıyormuş. [Hatice Ayhan, 59, Beğel, Okumamış]

i. Üç Kardeş

Bir zamanlar çok eskiden, kimsenin bilmediği zamanlarda üç kardeş ve babaları varmış. Bunlar; Recep, Ali, İsmail imiş. Babaları yaşlıymış ve onları çok severmiş. Bunların bir tane nar ağacı varmış. Aile geçimlerini bu nar ağacından sağlarmış. Fakat bunlara musallat olan bir dev varmış. Ailenin bir senelik mahsullerini bir gecede yer bitirirmiş.

Bir gün en büyük kardeş yani Recep, eline bir ok ve bir kılıç almış nar ağacının yanına pusuya yatmış. Dev gelince karşısına çıkmış ve demiş ki, "Erkeksen gel". Dev bir solukta bunu yere çarpıp nardan alıp kaçmış. Ertesi gece ortanca kardeş de aynı vakayı yaşamış. Bir sonraki gün küçük kardeş devin karşısına çıkmış ve dev yaralamış. Dev kaçmaya başlamış ve bir taşın altına girmiş. O da kanları takip ederek taşın altına girmiş ve kendini bir odada bulmuş. Odada on beş güzel kız varmış. Kızlara devin yerini sormuş. Kızlar söylemişler ve eklemişler:

“Devin gözleri açık ise uyuyordur, kapalı ise uyumuyordur.”

İsmail gözleri açık olan devi öldürmüş. Devi öldürünce iki koyun çıkmış. Biri ak, biri kara. Kara koyuna binince yeryüzüne çıkacak, ak koyuna binince yedi kat yerin dibine inecekmiş. Fakat hangi koyuna bineceğini anlamamış. Kızları yukarı çıkarmış. Kendisi de ak koyuna binmiş. Yedi kat yerin dibine inmiş. Yerin yedi kat dibinde bir başka dünya varmış. O dünyaya inince büyük bir yılanın Kartal yavrularını yediğini görmüş. Yılanı öldürüp yavruları kurtarmış. Ana kartal ona yavrularını kurtardığı için minnettarlığından dolayı ne istediğini sormuş. O: "Bir şey istemiyorum." demiş. Ve yoluna devam etmiş. Giderken bir kente varmış. Bir teyzeden su istemiş. Su kurtlu ve pismiş. Teyzeye: "Teyze, bu su neden pis?" demiş. Teyze: "Bir dev temiz suyun başını tutup para ile su veriyor." demiş. İsmail gitmiş ve devi öldürmüş. O kentin padişahı onu huzuruna çağırıp "Dile benden ne dilersen." demiş. Yine o bir şey istememiş.

Saray çıkışında yavrularını kurtardığı kartal gelip yine bir şey isteyip istemediğini sormuş ve eklemiş:

"Bana gak dediğimde su, guk dediğimde et verersen seni yeryüzüne çıkarırım." demiş. İsmail, hemen padişaha gidip su ve et istemiş. İstediklerini aldıktan sonra binmiş kartalın sırtına, çıkmışlar yola. Yolculuğun son safhasına geldiklerinde et bitmiş. Kartal guk dediğinde başka çare bulamayan İsmail, bacağından et kesip kartalın ağzına vermiş. Fakat kartal bacağından et kestiğini anlamış. Yeryüzüne çıkınca kartal dilinin altındaki eti onun bacağına geri yapıştırmış. Sonunda İsmail yeryüzüne çıkardığı kızların küçüğü ve en güzeliyle evlenmiş ve mutlu olmuşlar. Masal da burda bitmiş.

[Minneti Kaymak- 53- Ev hanımı- Kızılöz Köyü]

j. Tan Tan Kabucuğum

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zamanda kalbur zamanda köyün birinde bir oduncu karısı ve bir de kız çocukları yaşarlarmış. Çok mutlu yaşarlarmış. Derken annesi bir gün hastalanmış. Günden güne aşağı gitmiş ve ölmüş. Babası yalnız kalmış. Derken yeniden evlenmek istemiş, kızıma yeniden anne olsun diye. Sonra bir kadınla evlenmiş. Kadın da çocuktan rahatsız olmuş.

"Bu beni şöyle rahatsız ediyor, böyle rahatsız ediyor." diye her akşam kocası odun kesmekten eve geldiğinde şikayet edermiş. Adamda yeni hanımına bir şey diyemezmiş.

“Ben ona söylerim. Seni üzmez.” dermiş. Karısı:

“Bunu da yanında oduna götür.” dermiş. Babası da çocuğuyla gidermiş ama odun keserken çocuk ona engel oluyormuş. Götürmediği zaman da karısı kızıyormuş. Karısı bir gün:

“Bu kızı dağda bırak da gel. Elbet bir bulan olur.” demiş. Bunun üzerine babası ertesi sabah kızıyla beraber tekrar oduna gitmiş. Kızına:

“Kızım, sen şu ağacın altında yat uyu, ben odun keseceğim” demiş, yatırmış, üstünü örtmüş, yanında bir su kabağı getirmiş. Kabağı da ağacın dalına asmış. Kız uykuya dalmış. Bir müddet sonra uyanmış. Bu arada akşam olmuş. Babasına:

“Babacığım, babacığım, neredesin?” diye bağırılmış. Rüzgar estikçe kabak da ağaca tak tak diye vururmuş. Kız da babasının odun kestiğini sanırmış. Beklemiş beklemiş babası gelmemiş. Sonra babasının onu bıraktığını anlamış. Ağlamaya başlamış:

“Tan tan öten kabacım, beni aldattı gitti babacım, neredesin, neredesin?” diye ağlarmış. Sonra bir ses:

“Karanlık derezeyim” demiş. Kız:

“Nerden geleyim, nerden geleyim?” demiş. Ses:

“Aşağıki yoldan gel, aşağıki yoldan gel!” diye bağırılmış. Sonra kız gitmiş, gitmiş, gitmiş derenin içine. Bakmış kocaman bir ayı varmış. Kız onu görünce çok korkmuş. Ayı da onu yakalayıp bir lokma da yutmuş. Masal da burada bitmiş.

[Emine Bıldır, 54, Naipler]

k. Kel Kız

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde köylerin birisinde fakir bir adam varmış. Bu adamın bir karısı bir de kel kızı varmış. Adamın karısı amansız bir hastalığa yakalanmış ve ölmüş. Adam ve kız kalakalmış.

Adamdan hoşlanan bir de cadı bir kadın varmış. Karısı ölünce adamın aklını çelmiş ve evlenmişler. Kadın evlendikten sonra kızı hor görmeye başlamış. Adamın etini tüyünü yermiş; “Kel kızını götür, kel kızını götür, istemiyorum” diye.

Adamın da canına doymuş ve kızını oduna götürme bahanesiyle dağa götürmüş. Adam odun hazırlarken kızın uykusu gelmiş. Babasına; “Benim uykum geldi baba” demiş. Babası da; “Sen uyu kızım, ben seni giderken uyandırırım” demiş. Kız uyuyunca babası kızdan kaçmış. Kız uyanınca babasını aramaya başlamış. Ararken bir kulübeye varmış. Kulübede yaşlı bir kadın yaşıyormuş. Kadın kızın evin etrafında dolaştığını görünce; “Kızım sen buralarda ne yapıyorsun?” diye sormuş. Kız da başından geçenleri anlatmış. Kadın kızı evine almış ve hizmetini gördürmeye başlamış; “Kızım su getir, kızım bitlerimi atla, kızım tavukları yemle” diye kıza emir verirmiş. Kız da gani gönüllü olduğu için hepsini yaparmış. Kadın bir gün kıza; “Kızım evin önündeki dereye kara su geçecek, arkasından sarı su gelecek. Sarı su gelirken bana haber ver” demiş. Kara su geçmiş. Sarı su geçerken kız kadına haber vermiş. Kadın kızın kolundan tuttuğu gibi dereye atmış. Kız dereye düşünce bir gül gibi güzelleşmiş. Kel kızdan eser kalmamış. Üstü başı altınla dolmuş kalmış. Kadın kızı bir horozun üstüne bindirdiği gibi evine göndermiş. Horoz gelirken; “Üüüüü üüüü kel kızınız güzelleşti de geliyor, hasırları kaldırın da halıları serin” dermiş. Kızın üvey anası da; “Git ordan, hiç öyle şey olur mu? Kel kız nasıl güzelleşecek?” dermiş.

Bir iki gün sonra kız gelmiş. Kızı gören üvey ananın dudağı uçuklamış ve çok şaşırılmış. Kel kızı görünce kendi kızının da o kadar güzel ve zengin olmasını istemiş. Kızın dağa bırakıldıktan sonra böyle olduğunu görünce bu defa adama kendi öz kızını dağa götürüp bırakmasını söylemiş. Tabi kel kızın keyfi yerinde. Adam aynı işi öbürkü kız için de yapmış. Yapmış yapmasına da kız çok havalı burnu yüksekte imiş. Babasının bıraktığı yerde ağlamaya başlamış. Yaşlı bu defa kadının kızını alıp evine götürmüş. Kel kıza yaptırmak istediği işleri ona da yaptırmak istemiş.

“Kızım bitlerimi atlayıver.” demiş. Kız:

“Kendin atla ben senin bitlerinle mi uğraşacağım?” demiş. Kadın ne dediyse böyle ters tepki vermiş.

Yaşlı kadın bir gün kıza; “Kızım dereye sarı su geçsin, kara su geçerken bana haber ver.” demiş. Kız derenin kenarına oturmuş. Sarı suyun geçmesini beklemiş. Sarı su geçmiş, kara su akmaya başlamış. Kız kadına haber vermiş. Kadın kızın kolundan tuttuğu gibi derenin içine fırlatmış. Fırlatır fırlatmaz kız o kadar çirkinleşmiş ki yüzüne

bakılacak hal kalmamış. Aynı zamanda üzerine sinekler, solucanlar yapışmış. Kadın kızı horoza bindirivermiş. Horoz evin yolunu tutmuş. Horoz gelirken:

“Üüürüü üüü güzel kız solucanlara ,sineklere boyandı da geliyor” diye bağırırmış. Kızın anası da horoza; “Sus yalancı ben kızımı güzelleşsin, zenginleşsin diye gönderdim.” dermiş.

Bir iki gün sonra kız eve gelmiş. Kızın anası durumu görünce kızını eski haline getirmesi için yaşlı kadına götürmek için yola çıkmış. Kel kızın babası kızından ayrılmak istememiş. Ve kız ile babası mutlu mesut yaşamışlar.

Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

I. Yusufçukla Fatmacık

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler berber iken, develer tellal iken, ben ananın beşiğini tıngır mıngır salları iken köyün birinde bir aile yaşamış. Annesi, babası, Yusuf ile Fatma adında da iki tane çocukları varmış. Gel zaman, git zaman annesi ölmüş, babası tekrar evlenmiş. Babası avcıymış, her gün ava gidermiş.

Bir gün yine keklik vurmuş, gelmiş. Hanımı pişirmiş. Tuzuna bakarken çok tatlı gelmiş. Hepsini yiyivermiş. Sonra kadın:

“Kocam akşam eve gelince ‘Hani yemek nerde?’ derse ben ne diyeceğim.” diye üzölmüş. “Ben en iyisi budumdan bir parça keseyim de kızartayım.” demiş. Akşam olmuş, yemeğe oturmuşlar. Babaları demiş ki:

“Bu et ne eti? Çok tatlı.” demiş. Karısı da:

“Vurup getirdiğin keklik eti” demiş. Adam:

“Yok, yok bunun tadı başka, ne eti bu? Çabuk söyle.” demiş. Karısı da olanları anlatmış. Adam:

“A! İnsan eti demek çok tatlı olacakmış” demiş. “Madem öyle, Yusufçuğu kesip yiyelim”, demiş. Bunu duyan Yusufçukla ablası Fatmacık evlerinin pencerelerinden atlayıp kaçmışlar. Evden hızla uzaklaşmışlar. Annesi babası yakalayamamış.

Giderlerken Yusufçuk ablasına; “Ben çok susadım” demiş. Yerde geyik izleri varmış, o izlerde su doluymuş. Ablası:

“O geyik izindeki sudan iç ama silkinme. Silkinirsen geyik olursun” demiş. Kardeşi de dayanamamış, ayak izindeki sudan içmiş. Silkinmiş, geyik olmuş. Sonra ablası önden, geyik arkadan gitmişler, gitmişler, gitmişler. Gide gide bir çeşmeye varmışlar. Akşam olmuş. Fatmacık korkmuş, beni kurtlar, kuşlar yer diye çeşmenin başındaki ağacın üstüne çıkmış. Ağacın dallarının arasına saklanmış. Geyik olan Yusufçuk da kırıntılarını (böğürtlen) arkasına saklanmış. Sabah olmuş, adamın birisi çeşmeye atını sulamaya gelmiş. Atı ürkmüş, çeşmenin aharından su içmeyip geri kaçıyormuş. Adam “Niye bu su içmiyor?” diye çeşmenin aharına bakmış. Suda güzel bir kızın yansıması gözükmüyormuş. “Allah Allah! Bu kızın yansıması nerden geliyor?” diye kafasını kaldırıncaya, ağacın tepesindeki Fatmacığı görmüş.

“Kızım oradan iner misin? Bak atım su içmiyor?” demiş. O da;

“İnemem amca, inemem. Ben korkarım.” demiş. Ne dediyse, ne yaptıysa indirememiş. Sonra köye dönmüş. Köyden bir yaşlı nine bulmuş. Nineye durumu anlatmış; “Böyle böyle bir kız var. Ağacın üstünden inmiyor, sen indirebilir misin?” demiş. O da; “İndiririm oğlum.” demiş. Kazan almış, çamaşır almış, çeşmeye çamaşır yıkamaya gitmiş. Kazanı ocağa ters vurmuş, üstüne su döküyormuş. Sularda doğal olarak kazana değil yere akıyormuş. Nine yeniden, yeniden aynı şeyi yapıyormuş. Fatmacık dayanamamış. Yukarıdan:

“Nine, nine! Kazanı öyle vurma.” demiş. O da:

“A kızım, benim gözlerim görmüyor. Bir inip de bana bu kazanı bir düzeltiversen ya!” demiş. Bunun üzerine Fatmacık yavaş yavaş ağaçtan inmiş. Adam da saklanıyormuş. Hemen yakalamış kızını.

“Hadi bize gidelim.” demiş. O da:

“Benim kardeşim de var. Yusufçuk, geyik oldu. O gelirse giderim.” demiş. O da:

“Tamam o da gelsin bizimle.” demiş. Adamın evine gitmişler. Karısı da kızını görünce “Bu da kim?” demiş. Adam:

“Kimi kimsesi yok çeşmenin başında buldum. Bizimle kalacak.” demiş. Adam Fatmacıkla da evlenmiş. Fatmacık; “Kardeşim de ayakucumuzda yatarsa evlenirim.” demiş. Adam da kabul etmiş. Karısı Fatmacığı istemiyormuş tabii ki, ama bir şey de

diyemiyormuş. Sonra gel zaman git zaman günler geçmiş. Fatmacığın da bebeği olacakmış. Önceki karısı da “İlle bu geyiği keselim de yiyelim.” diyormuş. Fatmacık da:

“Yok olmaz o benim kardeşim, kestirmem.” diyormuş. Derken önceki hanım:

“Fatmacık gel senle kuyu başında saçımızı yıkayalım.” demiş. Fatmacık da:

“Olur yıkayalım.” demiş. Kuyu başına gitmişler. Saçlarını yıkamaya başlamışlar. Önceki hanım Fatmacığı arkasından hop diye kuyuya itivermiş. Fatmacık cup diye suya düşmüş. Kuyuda da kocaman bir balık varmış. Balık Fatmacığı yutmuş. Akşam olup yatınca geyik, konuşmaya başlamış.

“Ablamın ayağı yok, eniştemin ayağı var, Ablamın ayağı yok, eniştemin ayağı var.” diyormuş durmadan. Adam da “Bu geyik ne diyor böyle?” demiş. Önceki karısı da; “Hayvan değil mi ne bilecek, öylesine konuşuyor.” dermiş. Adam; “Yok yok o öyle konuşmaz, onun bir bildiği var çabuk doğruyu söyle.” diye kızmış. O da olduğu gibi her şeyi anlatmış. Sabah olunca Yusufçuk kuyunun başından bağırması. “Ablacım, ablacım nerdesin? demiş. Ablası:

“Mendilim belimde, Yusufçuğum elimde, ben bir balık boğazındayım, gelemem, gelemem.” demiş. Sonra adam kuyuya gidip kovayla kuyunun sularını boşaltmış. Bakmış kuyunun içinde kocaman bir balık. Balığı çıkarmış. Balığın karnını yavaş yavaş yarmış. Fatmacık içinde oturup duruyormuş. Kucağında da Yusuf’u varmış. Meğer balığın karnında bebeği doğurmuş. Adını da Yusuf koymuş. Adam da tabii ki önceki karısına çok kızmış. “Kırk katır mı istersin, kırk satır mı?” demiş. Kadın; “Kırk tane satırı ne yapayım, kırk tane katır isterim.” demiş. Adam kırk tane katırı getirmiş. Bir tanesinin üstüne bağlamış önceki karısını kuyruğunun altına da çaltı dikenini koymuş. Katırı da deh diye kırbaçlamış. Çaltı dikenini de battıkça katırlarda koşuyormuş. O koştukça karısı da parçalanmış, ölmüş, dağlara taşlara, ağaçlara çarpa çarpa ölmüş. Fatmacıkla kocası dua etmişler. Yusufçu da tekrar insan haline gelmiş. Uzun yıllar mutlu yaşamışlar. Masal da mutlu bitmiş. [Emine Bildir, 54, Naipler]

m. Sabır Taşı

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir varmış, bir yokmuş. Allah’ın deli kulları pek çokmuş. Bir evin bir kızı varmış. Annesi hocaya yollamış. Bir gün hocası:

“Kızım iğne batmaz, makas kesmez, elbise giy yarın öyle gel.” demiş. Onun da annesi almış, giydirmiş, göndermiş. Hocaya bir vardıysa hoca çocuk yiyip durmuş. Başka çocukları. Kız korkmuş.

“Eve gidersem annem ‘N'oldun, niye sarardın?’ derse söylemek zorunda kalırım.” diye başını almış, bir yol tutmuş gitmiş. Gide gide akşam olmuş. Bir çeşme başına varmış. Karanlıkta burada beni ayılar kurtlar yer diye korkusuna kavağın tepesine çıkmış. Padişahın oğlanı. At sulamaya gelmiş çeşmeye. At çeşmenin aharından suyu içmemiş, ürkmüş, geri kaçmış. Bu niye içmiyor dite oğlan bakmış suyun içinde güzel bir kız resmi görmüş. Bakmış kavağın tepesinde bir kız durup duruyor.

“Kız in misin, cin misin? İn oradan” diye bağırmış. Kız korkusuna inmiş. Atının gücüne atmış kızı evlerine götürmüş. Oğlanın da annesigil everemiyormuş. Kız beğenmiyormuş. Oğlan:

“Anne, bak bir kız getirdim, ister kızın olsun, ister gelinin olsun.” demiş. Annesi:

“Aman oğlum, büyütelim gelinimiz olsun.” diye sevinmiş. Biraz büyümüş gelinlik çağına gelmiş. Düğün yapmışlar, kırk gün kırk gece evlenmişler. Sona kız hamile olmuş. Bir tane kız doğurmuş. Bir gün çocuğunu kucağına almış otururken duvar ikiye yarılmış. Hocası içinden çıkmış gelmiş. Kızın ağzına bir parmak bal sürmüş, çocuğu kaptığı gibi kaçmış. O da ağzındaki bala kanmış, yalanmış kalmış. Meğer ağzındaki kan'mış. O yalanırken kocası kaynanası gelmiş, bakmışlar, çocuk yok, gelin yalanıp duruyor. “Vay bu çocuğunu yemiş, ne zaman yedin?” diye kızmışlar, söylenmişler. Gelin hiç sesini çıkartmamış. Masal bu ya. Sesini çıkartsan ya. Annesi:

“Oğlum, bu ne idüğü belli değil, götür bunu dağa sal.” demiş. Oğlan istememiş, kıyamamış:

“Anne bir daha olursa ben onu taşa gömeceğim” demiş. Sonra bir daha hamile kalmış. Bu sefer oğlu olmuş. “Artık bunu yalnız bırakmayalım, kırk gün başını bekleyelim, sonra çocuğu elinden alalım.” demişler. Hısım akraba kırk gün başında beklemiş. Gene hocası onların uyukladığı bir fırsat bulmuş. Yine duvar yarılmış, ağzına bir parmak bal sürmüş, çocuğu almış, kaçmış. “Olmaz böyle bu artık bunu taşa gömelim.” diye karşı gelmişler. Kocası istememiş, “Atalar üçe kadar demiş. Bir daha yaparsa o zaman kendi elimle kendim gömeceğim.” demiş. Sonra yine hamile kalmış,

bir daha kızı olmuş. Bu sefer askeriyede ne kadar asker varsa içeride, sokaklarda hep gece gündüz nöbet tutmuşlar. Gine hoca gelmiş, yine bal sürmüş ağzına, çocuğu alıp gitmiş.

“Tamam, gari bitti artık. Ben bunu kendi elimle kendim taşa gömeceğim” demiş kocası. Arka tarafta ardiye gibi bir yer varmış. Oraya taştan duvar örmüş, içine gömmüş. İslanmasın yağmurda diye üstüne baraka gibi bir şey yapmış. Sonra bu vezirin kızına oğlan yeniden nişanlanmış. Sofradan artan yemekleri götürür önüne koyarlarmış. O da onları yermiş. Bir gün geline İstanbul’a nişan düzmeye gidiyormuş. Oğlan:

“Dur bakalım bir de şuna sırayım onunda bir isteği var mı?” diye sormuş. O da:

“”Bir sabır taşıyla sabır bıçağı istiyorum. Onları getirmezsen denizde gemin batsın.” demiş. Oğlan gitmiş. Nişan her şeyini düzmüş, gelinin istediklerini almış, almış, bununkini unutmuş. Gemiye binmiş, gelirken bir dalga bir dalda nerdeyse gemiyi batıracakmış. Kaptan:

“İçinizde bir ilençli var. Bak bu kadar kişi suda boğulacak. Kimse çıksın” diye duyurmuş. Sonra oğlan hemen geri dönmüş, “Benim, benim.” demiş. Dönmüş, bir dükkanda yumruk kadar bir taş bir de bıçak, sabır taşı. Almış tekrar gelmiş. Deniz sakinleşmiş bu sefer, evine gelmiş. Götürmüş sabır taşını vermiş kıza, o da koymuş kenarda duruyormuş. Düğün başlamış. Arada gidip gidip kontrol ediyormuş. “Bakalım ne yapacak?” diye. Satan adam; “Bunu herkes almaz, bak bakalım ne yapacak?” demişmiş. Artık düğün bitmiş, gelin gelmiş. Damat salacaklarmış. Yavaşçık gelmiş gene oğlan onu seyrediyormuş. Kız sabır taşını almış eline:

“Sabır taşçağızım, annemin babamın kıymetli bir tek kızıydım. Annem hocaya gönderdi, iğne batmaz makas kesmez elbise giy de gel dedi hocam. Giydim gittim. Hocam çocuk yiyormuş. Annem benzin ne oldu diye sorar diye evden kaçtım. Gide gide bir çeşmeye vardım. Akşam oldu. Korkarım diye bir kavak varmış kavağın tepesine çıktım.” Diyinceye kadar sabır taşı pof demiş. Büyümüş. “Kavağın tepesine çıktım.” demiş. “Padişahın oğlu geldi at sulamaya. Atta benden korktu su içmedi. Beni orda gördü in aşağı diye bana bağırdı. İndim aşağı. Atın öngücüne attı beni. Allah razı olsun evine götürdü. Anne bak bir kız getirdim, ister kızın olsun, ister gelinin olsun dedi. Aman oğlum. Gelinimiz olsun dedi. Annesi de kırk gün kırk gece düğün yaptılar. Sonra

bir tane kızım oldu. Duvar yarıldı, hocam ağzıma bir parmak bal sürdü. Ben bal sandım, kanmış, çocuğumu aldı kaçtı. Bana kızdılar, bağurdılar, çağurdılar. ‘Bunu taşlara dağlara salam.’ dediler ben sesimi çıkamadım. A sabur taşı buna can dayanır mı? Bir daha olursa o zaman kovalayalım dedi kocam. Bir daha oğlum oldu. Bu sefer hısım akraba yimesin diye hep başımı beklediler. Yine hocam bir fırsatını buldu yine geldi, çocuğumu kaptı, kaçtı. Buna can dayanır mı a sabır taşı?” deyince taş karpuz kadar şişmiş. “Gine bırakmadı kocam. Üçüncüde kızım oldu. Bu sefer askerleri beklettirdiler. Ama bir yolunu bulup hocam yine aldı çocuğumu.” diye anlatmış. Sonra; “Buna can dayanır mı a sabır taşı?” demiş. Taş iyice şişmiş. “Bu sefer yine söylemedim. Beni taş gömdüler a sabır taşı. Sesimi çıkarmadım, bu sefer kocam üstüme evlenmek istedi. Ben de ondan seni almasını istedim. Buna can dayanır mı a sabır taşı?” deyince taş pof deyip dağılmış.

Kız eline sabır bıçağını almış. “Kendini öldüreyim” derken, hocası çocukları almış da çıkagelmiş. “Al işte çocuklarını” demiş. “Yimedim içmedim.” Hemen oğlanda “Madem yine söylemedin” demiş. Çocuklar, babaları, taşları aralamış çıkarmışlar, gelini de evlerine yollamışlar. Masal da burada bitmiş. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

n. Yaramaz Çocuk

Bir çocuk devamlı yatağına işermiş. Babası çocuğunun yatağına işememesi için ne yaptıysa faydası olmamış. Babası çocuğunu bir gün dağa odun kesmeye götürmüş. Odun bahane, çocuğu dağa bırakacakmış. Çocuk dağda bir gece kalsın korksun bir daha yatağına işemesin diye bunu yapmaya karar vermiş. Dağa varınca çocuğu bir ağaca çıkarıp:

“Sen burada bekle ben odun kesip geleyim” demiş ve çocuğun yanına ekmek ile bir susak su koymuş. Çocuğu orada bırakmış ve eve gitmiş. Çocuk akşama kadar beklemiş gelen yok. Akşam olunca çocuk korkmuş.

“Tan tan kabucuğum, beni aldatan babucuğum” diye ağlamaya başlamış. Çocuğun sesini duyan bir ayı oraya gelmiş ve çocuğa niye ağladığını sormuş. Çocuk da babasının kendini orada bırakıp kaçtığını söylemiş. Ayı çocuğu ağaçtan indirmiş ve evlerine götürüp, babasına vermiş. Ondan sonra çocuk yatağına hiç işememiş.

o. Başaktan Harman Olmaz

Çiftçi bir ailenin bir tane kızları varmış. Gel zaman git zaman adam ile karı ölmüşler. Kız yaşlı ebesiyle baş başa kalmış. Kız ile ebesi çiftçilik yapıp geçinip gidiyorlarmış. Kız evlenecek çağa gelmiş. Ama hiç görücüye gelen yok. Kıza çalışmak zor geliyormuş. Bir yaz tarlada buğday biçerken ebe kızına:

“Kızım gel başak toplayalım” demiş. Kız:

“Aman ebe başaktan harman olmaz, olsa da bize lazım olmaz. Kışa kadar ben gelin olurum koca köpeğimiz ölür, o zamana kadar sen de yaşayamazsın, ne yapalım başağı?” demiş. Kış gelmiş ama kızın dediklerinden hiçbirisi olmamış. Ne kız gelin olmuş, ne ebesi ölmüş, ne de koca köpekleri ölmüş. Evde un yavaş yavaş azalmaya başlamış. Kız ambarda unun azaldığını ebesine söyleyince ebesi kızına

“Başaktan harman olmaz o da zamanında bulunmaz” demiş.

[Zeynep BUDAK, Sarısipahiler, 65]

ö. Yörük ile Şeytan

Bir gün Yörük ile şeytan karşılaşmışlar ve dövüşmeye karar vermişler. Bir odaya girmişler, bir uzun birde kısa değnek getirmişler. Yörük kısa değneği almış, şeytanda uzun değneği. Dövüşmeye başlamışlar, şeytan uzun değnekle odada hareket edememiş ve dayağı yemiş. Dışarı çıkmışlar ve dövüşe burada devam edeceklermiş. Şeytan: “Bu kez kısa değneğin ben alacağım.” demiş ve kısa değneği almış. Uzun değnek de yörüğe kalmış. Dövüşmeye başlamışlar ve şeytan gene dayak yemiş. Dövüşmeyi bırakıp barışmışlar ve ortak iş yapmaya karar vermişler. Tarlaya ortak soğan ekmişler. Soğanlar bitip yaprak çıkarınca şeytan:

“Soğanların toprak üstünde kalan kısmı benim, altına kalan kısmı senin olsun” demiş. Yörük kabul etmiş. Hasat zamanı gelmiş soğanların yaprakları kurumuş ve hiçbir işe yaramamış. Yörük soğanların kellelerini toprak altından çıkarıp kullanmış. Öbür yıl ortak olarak buğday ekmişler. Buğday bitmeden şeytan:

“Bu sefer toprak üstünde kalan kısmı senin, toprak altında kalan kısmı benim olsun” demiş. Yörük şeytanın teklifini gene kabul etmiş. Hasat zamanı gelmiş, bu işten zararlı çıkan gene şeytan olmuş. O yıldan sonra ortalıktan vazgeçip:

“Sen yoluna, ben yoluma” deyip ayrılmışlar.

Yörük çalışıp çabalamış çok para biriktirmiş. Ama paranın ne faydası on sekiz yaşındaki oğulları ölmüş. Evin tek çocuğu olan oğullarını gömmüşler ve normal yaşantılarına devam etmişler. Oğulları öldükten sonra Yörüğün karısı çok hayır vermeye başlamış. Bir gün Yörük karısı fırında ekmek yaparken, fırının önünden şeytan üstü başı perişan bir adam suretinde geçiyormuş. Karı adamı durdurup ona ekmek vermek istemiş ama adam almamış. Karı adama nereden geldiğini sormuş. Adam, öbür dünyadan geldiğini söylemiş. Karı adama hemen inanmış ve yeni ölen oğlunu görüp görmediğini sormuş. Adam oğlanı gördüğünü söylemiş. Karı oğlunun neden gelmediğini sormuş. Şeytan, oğlanın para bulamadığı için gelemediğini karıya söylemiş. Karı da adama para verip onu oğluna vermesini söylemiş, adam kabul etmiş. Şeytan parayı alıp oradan uzaklaşmış. Karı adamına durumu anlatmış ve biriktirdiği paraları o yabancı adama verdiğini ve oğlunun o paralarla bu dünyaya geleceğini söylemiş. Yörük durumu anlamış ve o adamın şeytan olduğunu ve kendinden intikam almak için bunu yaptığını anlamış. Yörük atına atlayıp şeytanın peşine düşmüş. Şeytan parayı alıp kaçarken Yörüğün arkasından geldiğini görmüş. Şeytan tarlada çift süren bir adam görmüş ve adama:

“Sen şu ağaca çık biraz dinlen, ben senin yerine çift sürerim.” demiş. Adam kabul etmiş ve ağaca çıkıp dinlenmeye başlamış. Yörük tarlada çift süren adamın yanına varmış ve oradan yabancı bir adamın geçip geçmediğini sormuş. Şeytan:

“Şu ağacın tepesinde dinleniyor.” demiş. Yörük:

“Arkadaş, sen şu atı biraz tutuver benim o adamla ufak bir hesabım var.” demiş. Şeytan kabul etmiş ve yörük ağacın altına gidince ata binip oradan uzaklaşmış. Yörük o zaman meseleyi anlamış ama iş iten geçmiş. Paralar da at da elden gitmiş. Yörük eve gelince hanımı ne olduğunu sorunca, Yörük:

“Sen adama para vermişsin oğlumuzun gelmesi için bende atı verdim ki oğlumuz çabuk gelsin.” demiş. [Tahir ÇİMEN Y. 65 –Sarısipahiler]

p. Tıkandı Baba

Bir varmış bir yokmuş. Bir demirci varmış. Bir gün bir rüya görmüş. Bir çeşme varmış. Çeşme çok az akıyormuş. Demirci rüyasında çeşmenin daha çok akması için,

bir çomakla çeşmenin deliğini karıştırmış ve çeşme hiç akmamaya başlamış. Demirci uyandıktan sonra dükkanı hiç çalışmamaya başlamış. Ve her gün dükkanında “Tıkandı” diye bağırmış. Bir gün oradan kral geçiyormuş ve adamın sesini duymuş. Neden bağırdığını sormuş. Yanındaki adamları olanları anlatmış. Bir gün kral adama içi altın dolu bir ekmek göndermiş. Demirci onu sokaktan geçen bir dilenciye vermiş. Bunu duyan kral, bu defa içi altınlarla dolu bir börek göndermiş. Bir esnaf böreği satın almak istemiş ve o yine altın olduğunu bilmeden böreği satmış. Bunu duyan kral çok sinirlenmiş ve adamı huzuruna çağırtmış. Adamın eline bir kürek vermişler. Önüne de altın dolu bir küp koymuşlar. Demirciye küreği altınlarla daldırmasını, kürekte çıkan altınları da ona vereceğini söylemiş. Adam küreği altınlarla daldırıp ve bir kere altınları karıştırıp küreği çıkarmış. Kürekte bir tek altın çıkmış. Çünkü adam küreği ters tutmuş. Böylece adamın rüyası gerçek olmuş.

[Ferit KURT. 15- Öğrenci. Dursunbey]

r. Edipcik ile Düdükçük

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, var varanın, sür sürenin, destursuz bağa girenin, dervişi çoktur viranenin. Zamanın birinde bir Edipcikle bir Düdükçük varmış. Düdükçük Edipcik'in karısıymış, pek safmış, ikide bir kavga edip kocasını çok üzüyormuş. Adam bıkmış usanmış bu karıdan. Dövmüş dövmüş “Yiterse yiter gari ne çektim senden, defol git, gelme gari.” demiş. Karısı ağlaya ağlaya gitmiş. Bir mezarlığa varmış. Mezarların içine girmiş, saklanmış. Ağlaya ağlaya gece olmuş. Gece orada kalmış. Derken sabah olmuş. Kedinin biri “Miyav, miyav!” diye yanına gelmiş. Düdükçük:

“Kedicik, kedicik! Seni Edipcik mi yolladı beni çağır gel diye” demiş. “Var git söyle, bu sefer beni çok dövdü, gelmicem de.” demiş. Neyse kedicik oradan geçmiş gitmiş. Az sonra mezarlığa Düdükçüğün yanına “Hav hav hav!” diye bir köpek çıkıp gelmiş.

“Köpek kardeş, köpek kardeş, seni Edipcik mi yolladı” demiş. “Gelmicem! Ne kadar yalvarsa da gelmicem!” demiş. Köpek de gitmiş. Derken derken kervandan yolunu kaybeden bir deve kaçmış gelmiş Düdükçüğün yanına mezarlığa. Düdükçük:

“Deve kardeş, deve kardeş, hinci de sen mi geldin?” demiş. “Kedi kardeş geldi gitmedim, köpek kardeş geldi gitmedim, senin uzun bacaklarının hatırına hadi geleyim.” demiş. Neyse devenin yularından tutmuş, doğruca evlerine gelmiş:

“Edipcik, Edipcik! Ben geldim.” demiş. O da:

“Niye geldin? Ben sana gelme demedim mi?” demiş. Düdükçük:

“Kedi kardeşi yollamışsın gelmedim, köpek kardeşi yollamışsın gelmedim. Deve kardeşi yollayınca onun uzun bacaklarının hatırına geldim.” demiş. “Gel de üstündeki yükleri indirelim.” diye eklemiş. Acaba ne yükü var diye bir bakmışlar altın yüklüymüş deve. Altın paralar varmış. Hemen indirmişler yükleri. Altınları eve saklamışlar. Sonra deveyi salıvermişler. Edipcik:

“Düdükçük, bak kimseye söyleme sakın bunları.” demiş. Düdükçük de:

“Olur adam olur.” demiş. Ama hemen unutmuş, “Ben buldum, biz bulduk.” diye söylemeye başlamış etrafa. Adam:

“Deli karı ben sana demedim mi kimseye söyleme.” diye tutmuş kolundan eve sokmuş. Düdükçük de:

“Ben buldum ya, getirdim ya, yollamışsın da geldim ya.” demiş. Edipcik:

“Allah’ın delisi, bu böyle olmayacak Bu herkese söyler, bunun ağzı durmaz.” demiş. “Dur ben buna bir oyun yapayım.” demiş. “Düdükçük, bugün çuvaldız yağacakmış. Şu kazanın altına gir de sana zarar vermesin.” demiş. Meğer bu arada altınları başka yere saklayacakmış. Düdükçük:

“Sen ne yapacaksın?” demiş. O da; “Ben bir yer bulurum.” demiş. Ondan sonra Düdükçük’ü kazanın altına sokmuş. Kazanın üstüne de bir avuç mısır tanesi atmış. Tavukları da çağırmış. Tavuklar kazanın üstünden mısır tanelerini “tak tak tak” diye yerken, Düdükçük:

“Ani, ne kuvvetli yağıyor çuvaldızlar, Edipcik’e bir şey olmasaydı, iyi yere saklansaydı bari.” dermiş. Edipcik de altınları saklayınca “Geçti artık!” diye Düdükçük’ü kazanın altından çıkarmış. Akşam olmuş yatmışlar. Ertesi gün olmuş. Dışarıda tellallar: “Padişahımızın altın yüklü devesi kayboldu, bilen gören var mı?” diye bağıryorlarmış. Bunu duyan Düdükçük sözünü unutmuş:

“Ben buldum, biz bulduk.” diye bağıryormuş. Padişahın adamları Düdükçük “Biz bulduk.” diye bağırınca “Hadi bakalım nerede?” diye yakalamışlar bunları. Adam:

“Benim karı delidir. Uyduruyor. Biz bulmadık.” dese de, padişahın adamları:

“Derdini mahkemede anlattırın.” diye tutmuş götürmüşler. Giderken de Edipcik:
“Karı, kapıyı iyi bekle, hırsızlar içeri girmesin. Ben gidiyorum, hinci gelirim.
Sakın kapıdan ayrılma.” demiş. Düdükçük:
“Merak etme adam, ayrılmam ayrılmam, sen git.” demiş.
Padişahın adamları Edipcik’i götürmüşler mahkemeye. Hakim:
“Böyle böyle siz bulmuşsunuz, neri sakladınız, söyle” demiş adama. O da:
“Biz görmedik Hakim Bey, benim karım saftır, aptaldır. Biz altın maltın
görmedik.” diyormuş. Hakim:
“Ama senin hanım öyle demiyor. Biz bulduk dedi.” demiş. O da:
“Varın gidin, hanımı da alın gelin Hakim Bey” demiş. Sonra varmışlar
Düdükçük’ün yanına: “Seni de mahkemeye götüreceğiz” demişler. O da:
“Ben gidemem, Edipcik kapıyı bekle dedi” demiş. Onlar da:
“Biz anlamayız, çabuk yürü, seni Hakim Bey bekliyor” demişler. O da:
“Durun madem siz. Benim az bir işim var” demiş. Bir güzel sökmüş kapıyı.
Güzelce sarınmış arkasına. Doğru hakim beyin huzuruna gitmiş. Bu gari neyse zorlarla
merdivenlerden çıkmış kapıyla. Askerler; “Bırak tutalım” demişler. O da:
“Olmaz, adam bana kapıyı bekle dedi” diye sarındığı birlik gitmiş. Sonra
hakimin olduğu salona zorlarla sokmuş kapıyı. Hakimin huzuruna varmış. Hakim:
“Gel bakayım” demiş. Sonra Düdükçük hakimin yüzüne bakmış. Hakimin bir
gözü körmüş. “Hakim Beyim, Hakim Beyim!” demiş. “Gözünün birini dünkü yağan
çuvaldızlar mı çıkardı yoksa?” demiş. Hakim:
“Allah Allah! Ne çuvaldızı diyor bu? Ne saçmalıyor?” diye kızmış. Edipcik de:
“Ben sana dedimdi Hakim Bey, benim karı aptaldır, akli ermiyor. İşte sen de
gözünle gördün” demiş. Hakim de:
“Hadi hadi bu delikeri kovun, çıkarın gitsinler” demiş. Edipcikle Düdükçük’ü
çıkarmışlar, gitmişler. Altınları da bir güzel harcamışlar. Ömürlerinin sonuna kadar
mutlu yaşamışlar. [Emine Bıldır, 54, Naipier]

3. Zincirlemeli Masallar

a. Keçi Kızı Masalı

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, horozlar tellalken kediler berberken,
kavallar kavalken bir keçi kızı varmış. Padişahın da bir oğlancağızı varmış. Tüfeği

takınmış ava gitmiş oğlan. Keçi kızı da bir boynuzuna kazanı takmış, bir boynuzuna da saplı susak oluyor onu takmış. Çamaşıra gitmiş. Oğlan:

“Allah Allah bu keçi bu çamaşırları da bu kazanın içine koymuş nasıl yıkayacak ki” dermiş. “Hinci bu bakam nasıl yıkayacak?” diye “Benim mendilimi de yıkayıverir misin?” demiş.

“Yıkarım” demiş. “At boynuzumun üstüne” demiş. Mendili de atıyor oğlan boynuzunun içine, üstüne. Ondan evvel acele gidiyor kızın çamaşıra konacağı yere, dere boyuna gidiyor, varıyor kırıntının içine sokuluyor. Gelmiş kız, kazanı vurmuş, ocağı yakmış, doldurmuş suyu, kürkmüş üstünde, keçi derisiymiş, meğer kız dünya güzeliymiş. Ondan kerî çamaşırları pamuk gibi yıkamış. Sermiş oraya, kurutmuş, toplamış kazanın içine çamaşırları koymuş. Oğlanın mendilini de kuyruğunun-boynuzunun üstüne atmış. Kazanı da takmış bir boynuzuna, susağı da takmış bir boynuzuna. Gene de sabahleyin oğlanın mendili verdiği yere durakoymuş orda, yıkadığı çamaşırları almak için, oğlan gelince bu gelmiş “Mendilimi naptın?” demiş. O da “Al boynuzumdan.” demiş. Böyle pamuk gibi yıkamış, dürmüş, koymuş boynuzunun üstüne. Almış akşam oluyor eve geliyor padişahın oğlu da “Ana ben keçi kızını alayım.” demiş. Ailesi oraya buraya istiyorlarmış da oğlan istemiyormuş. “Ana ben keçi kızını alayım” dermiş. “Oğlum keçi kızını napcan, keçi kızı napam?” “İh. İlle o olacak, ille o olacak.” Hinci gidiyorlar, keçi kızını alıp geliyorlar, az duruyorlar, çok duruyorlar. Bir köyde şu bizim Sacak köyü var karşıda. Bir düğüne gidecek oluyorlar. Onlarda sağdıçlarıymış bunların. “Baklava yazam.” demişler, oraya baklava götürürler, çörek götürürler düğüne, ekmek karmışlar, toplanmış konu komşu, baklava yazıyorlarmış. Keçi de buraya gelirmiş, kıyılarına dikilekoyarmış. Kayınnası “Hemen git öte.” der de oklava vurarmış. “Hı ıı” der gider dii oraya büzülürmüş. Bir daha gelirmiş gine. O da yazcak camı isteyip durur ama kürkü var. Oklavayı bir vururlarmış. “Hı ıı” der gidermiş geri. Fırının önüne varmışlar, fırını ateşlemişler, fırının önüne varmış. Hemen fırını karıştırdığımız bir kürekle vurmuş kafasına “hı ıı” der geri gidermiş. Gene fırının kıyına gelirmiş, keçicez yazık. Gene bir vurarmış avacı hadi geri gidermiş. Hinci fırını süpürmeye başlamışlar, bülbül diyoz ya ona, gene kıyına gelmiş fırının, kayınnası gene bülbül ağacını bir vurmuş kafasına gene “hü üüü” diye gitmiş geri. Hinci bunlar akşam hazırlanıyorlar, düğüne gidiyorlar. Hemen onlardan evvela o kürkü çıkarıyor, düğün

yerine varıyor, oturuyor. O da orda durarken düğüncüler ordan burdan toplanıyorlar geliyorlar. Bir dünya güzeli bir gelin var. Birbirlerine sorarlarmış “Bu gelin nerden? Bu gelin nerden?” Kimse bilmezmiş. Biri; “Kızım sen hangi köydensin?” dermiş. “Kuklacı köyündenim.” dermiş. Biri daha sormuş; “Kızım sen hangi köydensin?” “Karış köyündenim.” dermiş. Biri de sormuş. “Külveci köyündenim.” Kıyıda bulmuşmuş onu. Biri daha soruyor “Kürekçi köyündenim.” diyor. Öyle deyince hinci kayınnası “Olsa olsa benim oğlan bunu kafaya koyar.” Hemen ordan karı fırladığından geliyor köyüne. Baksa evinde asılıp duruyor kürk. Hemen onu fırın daha sönmedi mi, yaktı mı bilmem atmış içine. Ordan kürkünün kokusu gelmiş burnuna. “Eyvah” demiş “Benim kürk yanıyor.” Hemen ordan bir uçuyor. Uçuyormuş o. Geliyor, gelmiş emme kürk yanmış. Hemen ordan oğlana, eline bir demir baston vermiş adamın eline bir demir baston vermiş, bir de bir demir çarık koymuş. Gelin veriyor gari, kürk yandı ya gari yaşyamıcağ gari, anlaşıldı ya. Bir demir baston veriyor, bir de bir demir çarık veriyor.

“Ben gidiyom.” diyor. “Beni arayacak bulcak olursan, bu çarıkları giy, bu demir bastona dayana dayana gel.” diyor. “Demir bastonuna bak. Nerede yamulursa, demir çarıklar da nerede delinirse ben ordayım.” diyor. Uçup gidiyor gelin, oğlan kalıyor. Gelin gide bir yere varıyor gari rahat bir yere, bir köye, nere kadar vardıysa artık. Bir kocakarıcağızın evine varıyor, akşamleyin, gari ikinci namazı kılcakmış.

“Nene bana bir bardak su versen de bir abdest alsam ya.” diyor.

“Ay oğlumuz Hiçbir suycazım yok bir bardakçık suyum var o da kendime kadar” dermiş nine. Ordan erkek elbisesi giymiş gari kız. Erkek görünüyor gari . “Sen ver de ben bu bir bardak suyla abdest alayım da.” demiş. “Ben bir çaresine bakarım.” demiş, “Ben sana su bulurum gelirim.” demiş kocakarıcağıza. Hinci o abdestini alıyor, ikinci namazını kılıyor, gidiyor suyu doldurup geliyor. Nerden doldurdusa su bulup geliyor. Nine:

“Oğlum dermiş benim kimseciğim yok, sen benim oğlum olur musun?” “Olurum.” Olurum deyince orda az duruyorlar, uz duruyorlar. Bir padişah toplantısı varmış, padişah seçilecekmiş, talih kuşu uçuruyorlarmış. Geçen geçiyormuş sabah, geçen geçiyormuş sabahleyin. “Bunlar neri gidiyor anne?” demiş kocakarıya. O da:

“Oğlum, padişahımız seçilecek de oraya gidiyorlar.” demiş.

“Biz de gitsek ya.” demiş. “Ay oğlum seni yabancı diye sokmazlar.” demiş.

“Gidem bakalım sokmazlarsa bakarız.” demiş. Gidiyorlar toplantı yerine. Oğlanı sokmuyorlar. “Olmadı yabancı.” diyorlar. Alıyorlar kuşu. Bir daha uçuruyorlar yanına konuyor, bir daha uçuruyorlar yanına konuyor. Üç sefer uçuruyorlar. “Bu bunun talihi.” diyorlar. Bunu padişah seçiyorlar. Kürsüye oturtturuyorlar. Hinci orda padişahlık yaparken keçi kızın kocası az durmuş, çok durmuş duramamış. Çarıkları giyiyor. Bastonu eline alıyor yola çıkıyor. Gide gide gide gide, giderken üç gün, beş gün kaç gün gittiyse eyice yoruluyor, yavaşlıyor. Oğlan hinci ayağına bir bakıyor çarıklar delinmiş, baston da yamulmuş. “Varmam artık yakın.” demiş. Hinci gene namaz kılacak, akşam oldu. Gine aynı kenarda mı bilmem karının evine geliyor. Karının evine gelinceye kadar, “Misafir alır mısın?” diyor. O da; “Alırım oğlum, alırım.” diyor. Karı gari suyu da buldu ya gari oğlan getirdi alırım diyor. Orda duruyorlar duruyorlar, sabah oluyor. Karı hazırlanmaya başlıyor, yemek hazırlıyor habire.

“Sen neri gitcen teyze?” diyor oğlan.

“Oğlum benim oğlum padişah da. Ben onun yanına gitçem.” diyor.

“Bene de göstersen ya oğlunu.” diyor. Oğlanın herhalde ayağı suya eriyor.

“Ay oğlum gider misin benle?” diyor. “Giderim” diyor. İki bir varıyorlar oraya. Varıncaya kadar hemen bir görüşüp biliş oluyorlar. Hemen kız ordan çıkarıyor padişah elbiselerini veriyor oğlana onu otutturuyor. Kaçıp geliyorlar. Masal da burda bitiyor.

[Nazmiye Ayhan, 63, Beğel]

B. Halk Hikâyeleri

Halk hikâyesi ile masal birbirine yakın anlatı türleridir. Saim Sakaoğlu'nun belirttiği gibi masal ile halk hikâyesi arasında; kahramanlarının benzer olması, çevrenin aynı olması, tabiatüstü varlıklar yönünden benzerliklerinin olması ve hayvan kahramanlara masalarda olduğu gibi halk hikâyelerinde de rastlanması yönünden benzerlikler vardır.⁴⁶ Bu açıdan yaklaşıldığında halk arasında yüzyıllardan beri anlatılan halk hikâyeleri, geleneğin zayıflamasıyla zamanla değişmiş, masal formatına girmiş ve masal başlığı altında anlatılagelmiştir.

Masal adı altında toplanan derlemelerden iki tanesi bozulmuş ve masal formuna girmiş olsa da halk hikâyesi başlığı altında verilmesi uygun görüldüğünden bu başlık altında tasnif edilmiştir. Bunlar “Şahsenem Hikâyesi” ve “Tahir Ağa ile Zühre Kadın Hikâyesi”dir. Bu metinlerin çalışmada yer almasının bir diğer sebebi de halk hikâyeciliği geleneğinin bölgedeki durumunu gösterme çabamızdır.

1. Şahsenem Hikâyesi

Âşık Garip, nişanlısı Şahsenem'i bırakıp da çalışmaya gitmiş. Yedi sene durmuş. Şahsenem'e de anası:

“Gelmicek bu, ben seni başkasına gelin vereyim” demiş. Başkasına nişanlı yapmışlar Şahsenem'i. O da demiş ki:

“40 gün 40 gece davul çalınacak. Öyle olursa varırım.” demiş. Bir gün evveli keten çuvallarına doldururlardı da basmaları katırlara develere sararlardı pazara öyle satmaya gelirlerdi bizim çocukluğumuzda. Bezirgâncı derdik bir onlara. Bir adam katıra mı sardı, deveye mi sardı artık keten çuvallarını sarmış pazara gidiyormuş. Şahsenem'in evinin önünden geçerken Şahsenem'le annesi Bezirgâncıyı durdurmuşlar. Bir altın taşı varmış Âşık Garip'in. Bir nişan taşı. O taşı almışlar. Susamın üstüne oturmuşlar. Bezirgâncıya demişler. “Nereye gidiyon?” O da sözüm; “Ankara'ya gidiyom. Balıkesir'e gidiyom.” falan demiş. Ona bir beyit söylemişler. Âşık Garip kahve çalıştıyormuş.

⁴⁶ Bkz. Saim Sakaoğlu, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002, s. 9.

“Bezîrgâncı bezîrgâncı, sen hangi kahveye varırsan Âşık Garîp’i sor da o tası ona ver” demişler. “İnsanlara orda beyit deyip duruyor” demişler. Adam gitmiş gitmiş. Bursa’ya mı İstanbul’a mı nereye vardıysa yayan varmış. İki oğlan çocuğu güreşip duruyorlarmış pınarın başında. Biri birini yenmiş. “Göön.” demiş,

“Aslandede kahvesindeki Âşık Garîp gibi nasıl yendin sen?” demiş biri.

“Oğlum bana Âşık Garîb’in kahvesini deyiverin.” demiş Bezîrgancı. Allah denk getirecek. Çocuk da “Diyiveririm emme para verirsen öyle.” demiş. İki üç para vermiş almamış. Takkesini açmış bir kısım para koymuş ona. Âşık Garîp’in de yedi dolap altını varmış. Oradan neyse varmış. Âşık Garîp çayı üleştirirken eline altın tası koyuvermiş.

“Niy oldu?” “Şahsenem’le anası bana bunu virdiler. Bu altın tası alırsa Âşık Garîp odur. 40 gün 40 gece davul çalınacak, düğün olacak aman ille gelsin diye ağlaşıyorlar.” demiş. O da hazırlanmış. Bir heybe altın doldurmuş. Depindiremezmiş. Altın depinir mi? Hemen Hızır aleyhisselam gelmiş. Heybeyi atına atmışlar. Oradan bir yere varmış namaz kılmışlar, şehrimde. Oradan Harem mi bir yere daha varmışlar, orda da namaz kılmışlar. Gelmiş buraya bizim koca pınarın başı gibi bir yere indirivermiş. Hızır dakkada getirmiş. Oradan Hızır’ın atına bindi de geldi ya. Demiş ki:

“Atımın ayağının altından toprak al. Ananın ağlaya ağlaya gözleri kör oldu.” demiş. “Ananın gözlerine sür.” demiş. Oradan âlem giyinmiş. İkinci suyuna gidilirdi bizim eskiden. Âlem suya gitmişken şangır şungur şangır giyimcekli suya varmışken birer testi alıp da kız. Oradan da onun kız kardeşi gelmiş.. Kara giymiş öyle üstleri kara, eski püskü giymiş. Evine bir beygirci gelmiş. Otmuş oraya:

“Bacım” demiş, “Eller aller, kareler giymiş. Sen niye giymedin?” demiş. O da:

“Bizim bir Âşık Garîp’imiz vardı.” demiş, “Yedi sene oluyor, onun gelin kızı başkasına gelin oluyor da ondan giymedim, yaşlıyım.” demiş.

“Bacım demiş, ya yolda geliyordur, ya gelmiştir, ya gelecektir.” demiş. Hadi anana selam söyle de beni bir misafir alın” demiş. “Tamam” demiş o da varmış,

“Ana! Pınarın başında bir adamcık var.” demiş, “Beni misafir alın diyor.” demiş. Anası da:

“Aaa!” demiş. “Zilli, kendine göre bir şey buldun geldin.”

“Ana” demiş, “Bizim Âşık Garip’imizi biri misafir almasa canına hoş gelir mi?” demiş. bunun üzerine annesi:

“Hadi alıp gel bakalım.” demiş. Âşık Garip sazını asmış da gitmiş. “Ben gelesiye kadar bu sazımı ellediniz mi beni öldü bilin.” demiş. Oradan neyse gelmiş, oturmuşlar. Oradan hoş beş yapmışlar. Karının gözleri kör. Misafir:

“Di hu asılan niy? demiş. Oradan onlar da “Biz onu ellemicez.” demişler. “Garibimin sazı” demiş, “Bunu ellemen ben” demiş. Oradan da iki karı bir de bir adam ünlemişler. Deli Mahmut adı da. Şeymiş. Çağ kavuşmuş adam dev değilmiş de. Ona ünlemişler. “Sazı indir gel” demiş. Almış eline sazı:

“Sabah namazını şehrimde kıldım/ Öğle namazımı Tifliz’de kıldım/ Akşam namazımı evimde kıldım/” diye çekmiş. “Şahsenem’in gelin olduğunu duydum da geldim.” Hızır, “anam ben seni götürcem” demiş. Şahsenem’in yanında da aralarına kilim gererlermiş de kadınlar bir yakada erkekler bir yakada oynarlarmış. Şahsenem’e gene aynı bunu söylemiş. “Şahsenem’in gelin olduğunu duydum da geldim.” O da:

“Ben Garibimin gelişini bilirim. Ak ellerimin al kınasını silerim.” Diye sıyırmış kınaları. “Napcaz hinci niy olacak?” demişler kız kardeşini o oğlana verelim. Kız kardeşini de öbür oğlana vermişler. Herkes mutlu yaşamış. Yedi kardeşten bir tek Garip. (Anam küçükken diyiverdi de öyle kaldı bu kadar alakoymuşum)

[Hatice DEMİR. 76. Selimağa. Okumamış.]

2. Tahir Ağa ile Zühre Kadın

Evvel zamanda kalbur samanda aynı mahallede Tahir ve Zühre adında çocuklar yaşarmış. Beraber oynarlar, beraber okula giderlermiş. Bunlar gel zaman git zaman büyümüş ve yetişkin birer genç olmuşlar. Aynı mahallede de bir cazı karısı yaşarmış. Onlara:

“Siz artık büyüdünüz, beraber oynamayın, herkes size söz eder” dermiş. Onlar yine de beraber gezerlermiş. Sonra o cazı karısı ikisinin de anne babasına gitmiş:

“Siz hiç utanmıyor musunuz? Kocaman oldular, büyüdüler, elalem söz eder, söyleyin onlara beraber gezmesinler.” demiş. Anneleri de:

“Tamam nine, biz söyleriz onlara bir daha beraber gezmezler.” demiş. Ama gençler yine dinlemeyip beraber geziyorlarmış. Cazı karısı yine kızın annesine gitmiş:

“Siz söylediniz ama sizin haberiniz yokken bunlar yine geziyorlar. Bu böyle olmayacak Tahir Ağa’yı siz uzak ellere atın ” demiş. Onlar da Tahir Ağa’yı uzak ellere atmışlar. Sonra cazı karısı Zühre Hanım’ın evine, camının önüne gelmiş. Gözlerine de soğan sürmüş, “Ah Tahir Ağayı gurbete attılar, seni yalnız bıraktılar”, diye ağlıyormuş. Zühre Hanım:

“Üzülme nine, yakında yine gelir” demiş. Zühre Hanım hep camın önüne oturur gelen geçene bakarmış. Bir gün camın önünden bir kervan geçmiş. Kervan geçerken yem torbasının birini orda düşürmüşler. Sonra gitmişler, gitmişler, hayvanlara yem verecekleri zaman yem torbasının düştüğünü anlamışlar. Onların da yardımcıları bir keloğlan varmış. Keloğlana:

“Keloğlan, sen dön de yem torbasını ara, biz burada konaklayalım.” demişler. Keloğlan baka baka gelmiş, ta Zühre Hanımın evinin önünde bulmuş. Torbayı alırken Zühre Hanım camdan bakıyormuş. Keloğlanı görmüş:

“Keloğlan, Keloğlan, kellerden misin? Demin geçen kervancılardan mısın? Gurbet ellere Tahir Ağam gitti, haber bilenlerden misin?” demiş. Keloğlan bir şey demeden torbasını almış dönmüş. Derken bunlar akşam olunca bir handa konaklamışlar. Yemek yemişler, uykuları gelince de yatmışlar. Keloğlana da demişler ki:

“Sen kelsin, senin kelin kokuyor. Sen aşağıda hayvanların yanında ahırda uyu”. O da sesini çıkarmamış. İnmiş aşağı, hayvanların yanında yatmış. Canı sıkılmış. Canı sıkılınca da kızdan duyduğu türküyü söylemeye başlamış:

“Keloğlan, Keloğlan, kellerden misin? Demin geçen kervancılardan mısın? Gurbet ellere Tahir Ağam gitti, haber bilenlerden misin?” diye durmadan söylemiş türküyü. Han sahibi de bunu duymuş:

“Bunu söyleyen kim? Nerden geliyor bu ses?” demiş. Kervancılar da:

“Bu bizim yardımcımız Keloğlan. Canı sıkılmıştır da ondan söylüyordur.” demişler. O da:

“Nerdeyse çabuk bulun getirin onu.” demiş. Keloğlanı alıp gelmişler. Han sahibi:

“Az önce söylediğin türküyü bir daha söyle” demiş. O da söylemiş. Hancı:

“Nerden duydun sen bunu?” demiş. Keloğlan:

“Atımızın yem torbası düştü de ben de onu aramaya gittim. Bir evin önünde düşmüş. O evin camından bakan bir kız söyledi” demiş. Hancı:

“Neresi orası? Bana iyice tarif et.” demiş. Hancı da Tahir Ağa imiş meğer. Sabah olunca Tahir Ağa ahırda en besili, en hızlı koşan ata atladığı gibi ha bakam de bakam, Zühre'nin evine gelmiş. Cazı karısı gözlerine soğanı sürüp kızın yanına gelmiş:

“A kızım, a kızım, Tahir'i gurbete attılar, seni yalnız bıraktılar.” diye ağlamış. Zühre Kadın da:

“Ağlama nine, ağlama nine, Tahir Ağa geldi. İpek yorganların içinde yatıyor.” demiş. Bunu duyan cazı karısı hemen kızın annesigile koşmuş:

“Tahir'i attınız ama yine gelmiş, ipek yorganların içinde yatıyor. Daha uzak yerlere atın.” demiş. Onlar da; “Tamam nine, tamam. Atarız.” demişler. Su geçirmeyen bir sandık çakmışlar. İçine de Tahir'i sokmuşlar. Üstünü çakıp denize atmışlar. O, denizde günlerce gitmiş. Bir kıyıya gelmiş. Kıyıda da Rum kızları yüzüp eğleniyorlarmış. Sandığı görünce hepsi birden bağırılmış. Biri; “Cansa benim”, biri; “Malsa benim”, biri de “Altunsa, mücevherse benim.” demiş. Sandığı kenara çekmişler, kapağını açmışlar. Bakmışlar ki yakışıklı bir oğlan yatıyor. Biri “Beni al”, biri “Beni al”, biri “Beni al” diye bağırmışlar. Tahir Ağa:

“Hiç birinizi almayacağım.” demiş. “Kim babasının ahırından en iyi, en hızlı koşan atı getirirse onu alacağım.” demiş. Hemen birisi koşa koşa gitmiş, en iyi, en hızlı koşan atı almış gelmiş. Tahir Ağa üstüne atladığı gibi ha bakam de bakam uzaklaşmış. Zühre Kadının evine gelmiş. Cazı karısı yine aynı şekilde ağlayarak gelmiş.

“Tahir'i uzaklara attılar, seni yalnız bıraktılar. Bu sefer gelmez artık” diye yalandan ağlamış. Kız:

“Ağlama nine, Tahir Ağa geldi. Uzandı yatıyor. O nereye gitse gelir.” demiş. Bunu duyan cazı karısı hemen gene ana babasına koşmuş:

“Tahir gene gelmiş. Nereye attınızsa geliyor.” demiş. “Öldürün onu, öldürün.” demiş. Bunlar da öldürmekten başka çare yok deyip öldürmüşler, mezara gömmüşler. Bundan sonra Zühre Kadın hiç durmadan ağlamış.

“Tahir’im yok, Tahirsiz bu dünyada yaşayamam ben artık.” demiş. Anası babası da; “Ağlayıp duruyor. En iyisi bunu da öldürelim.” demişler. Zühre’yi de öldürüp Tahir’le yan yana gömmüşler. Cazı Karısı:

“Bu dünyada Tahirsiz, Zühresiz yaşayamam ben. Beni de öldürün madem.” demiş. “Yalnız sizden bir isteğim var. Beni öldürünce ikisinin ortasına gömün.” demiş. Ailesi de öyle yapmışlar. Tahir ile Zühre’nin mezarlarının birisinin üstünde beyaz, birisinin üstünde kırmızı gül bitmiş. Cazı karısının üstünde de çakırdiken bitmiş. Rüzgar esince ak gül, kırmızı gül birbirine kavuşmak istermiş. Ortadaki çakırdiken onları ayırmış. Çakırdikeninden dolayı birbirine kavuşamazlarmış. Tahir ile Zühre hem bu dünyada hem ötekinde birbirlerine kavuşamamışlar. Masal da burada bitmiş. [Emine Bildir, 54, Naipler]

C. Efsaneler ve Rivayetler

Farsça bir kelime olan “efsâne”, Türkiye Türkleri arasında “efsane”, “menkabe”, “esatir”, “mitoloji” ve “söylence” terimleriyle adlandırılır.⁴⁷

Halk anlatıları arasında en çok mitlerle karıştırılan ve masallarla ilişkisi sorgulanan efsanenin ve efsanenin yapısının ne olduğu, hangi konuları içerdiği, nasıl tanımlanması gerektiği, işlevinin ne olduğu, diğer anlatı türlerinden nasıl ayrılabilceği gibi sorular üzerinde bizde ve dünyada pek çok araştırmacı tarafından durulmuştur. En iyi tanımlardan biri olarak kabul edilen Alman Grimm kardeşlere göre; “*Efsane, gerçek veya hayalî, muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir.*” Efsanenin, diğer türlerden farkını değerlendirdiği bir yazısında Max Lüthi efsane için; “Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcının bilinçli olarak gerçek olaylar anlattığını ileri sürdüğü, dinleyicinin de olayları gerçek olarak algılamayı seçtiği, nesilden nesile aktarılan, karakteristik bir yapıya sahip anlatı türüdür.” der.⁴⁸

Pertev Naili Boratav’a göre: “*Efsane, kendine özgü üslubu, kalıplaşmış kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür.*”⁴⁹ Yine Boratav efsanenin diğer türlerden farkını şöyle belirtir: “Kısalığı ve nesirle anlatılmış olması sonucu efsane en çok masalla karıştırılabilir. Ama efsanenin sonunun acıklı bitmesi – zorunlu değilse bile- olağandır; buna karşılık, masal her zaman sonunu tatlıya bağlayan bir anlatı türüdür.”⁵⁰ “Efsanenin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır.”⁵¹ Yine destan gibi karmaşık ve uzun soluklu olmaması, destana özgü üslûp nitelikleri ve sanatlık süslemelerinin olmaması, düz konuşma diliyle ve her türlü üslûp kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı türü olduğundan dolayı da destandan ayrılır. Tek benzerliği sadece olağanüstü yönleriyle bir kişiyi, ya da bir olayı bilgilendirme göreviyle sınırlanmış olmasıdır.

⁴⁷ Mehmet Aça, Müge Ercan, “**Anonim Halk Edebiyatı**”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s.119.

⁴⁸ a.g. e., s.119.

⁴⁹ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000, s. 99.

⁵⁰ a.g. e., s. 99.

⁵¹ a.g. e., s. 98.

Bölgeden derlenen efsanelerin tasnifinde, Pertev Naili Boratav'ın **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı** adlı eserinde (2000, s.100) dört madde halinde belitmiş olduğu efsane tasnifi kullanılmıştır. Buna göre efsaneler:

1. Yaradılış Efsaneleri. -Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri. –Evrenin sorunu (Mahşer ve Kıyamet günlerini) anlatan efsaneler
2. Tarihlik Efsaneler
3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler
4. Dinlik Efsaneler, şeklinde gruplara ayrılmıştır.

1. Oluşum Dönüşüm Efsaneleri

a. Taş Kesilme Efsaneleri

1) Çizmeli Kaya

Zamanın birinde Dursunbey'in Çakırca köyü taraflarında meşhur büyük bir taş varmış. Bir tane de kendi halinde çoban varmış. O çoban dinine çok bağlı biriymiş. Bir gün çoban o taşın çevresinde sürüyü otlatıyormuş. O taşı görmüş ve taşın üzerine çıkmış. Bundan sonra namazlarını hep o taşın üzerinde kılmaya başlamış. Çoban yıllar boyunca o taşın üstünde namaz kılmış. O taşın belli bir bölümü namaz kıla kıla insanın secde pozisyonundaki haline dönüşmüş. Adamın çizmelerini koyduğu yerde derinleşmiş. Yıllar sonra çoban ölmüş. Bugün o taşın üstünde çobanın secde pozisyonundaki hali derinleşmiş ve çizmelerinin izi hala duruyor olduğu söyleniyor.

[İsa Derdiman, 19, öğrenci]

2) Gelinin Taş Olması

Eskiden mahsullerde bolluk bereket çok olurmuş. Ekilen mahsuller çok ürün verirmiş. Buğday sapında kökünden tepesine kadar kelle olurmuş. Nohut, mercimek ve mısırlarda da bunun gibi bereket olurmuş. Çiftçiler ekip biçerler ve mahsulü kendileri yerlermiş. Hem kendileri beslenirlermiş hem de hayvanlarını beslerlermiş. Bunun yanında kurdu kuzuyu da beslerlermiş. Bir yaz yeni gelin olan biri arkasında çocuğu tarlaya gitmiş. Yemek için yanında gözleme ve katmer götürmüş. Çocuğu ağlayınca, çocuğun altını değiştirmek istemiş ama temiz çaputları evde unutmuş. Gelin çocuğunun altını temizlemek için yanındaki azık olarak getirdiği gözlemeleri kullanmış. O yaz kıtlık başlamış. Ekilen mahsuller hiç olmamış. Yağmur yağmamış. Kıtlık yedi yıl

sürmüş. Köylüler ve o yöredékiler açlıktan perişan olmuşlar. Kurtlar, kuşlar ve hayvanlar hep birlikte bağışarak Allah'a yalvarıp yakarmışlar. Allah da suçsuz olan hayvanların hürmetine kılığı durdurmuş. Eskisi gibi mahsuller olmaya başlamış ama verim eskisi gibi olmamış. Buğdaylar yüzlerce başak yerine bir tane başak, mısırlar birçok koçak yerine bir tane koçak vermeye başlamış. O günden bu güne insanlar hep hayvanların rızkından yemeye başlamışlar. Gelinin nimete karşı yaptığı hürmetsizlikten dolayı Allah, gelin ile çocuğı taş suretine getirmiş.

[Havva GENÇ, 75, Sarısıpahiler Köyü]

3) Gelin Taşı

Dursunbey'in Tepeköy adlı köyünde bulunmakta olan gelin taşının zamanında mutsuz bir evlilik yaşayan bir gelinin orada "Allah'ım taş olayım da kurtulayım." diyerek yalvarması ve Allah'ın bu duayı geri çevirmeyerek onu taş yapması sonucunda olduğı sanılmaktadır. Önceden gelinler baba evinde oğlan evine götürülmeden önce oradan dolaştırılırmış. Zamanla bu gelenek terk edilmiştir. Günümüzde ise, düğün günü damadın arkadaşları gelin almaya gitmeden önce gelin taşının bulunduğı yere gider ve orada damadın gelmesini beklerler. Sonra damat onlara çeşitli hediyeler getirir, arkadaşlarıyla birlikte gelini almak için yola çıkar.

"Gelin Taşı" köyün üst tarafında yer almaktadır. Üzerine çıkılıp bakıldığında köy, insanın ayakları altında kalabiliyor. Şekil olarak insanın zihninde geline benzediğı düşünülse de, dağ zirvesini andıran bir görüntüsü vardır.

[Ayşenur Nalçacı, 18, Tepeköy]

4) Buğday Başağı

Eskiden buğdaylarda dibinden tepesine kadar başak olurmuş. Bir gün bir Yörük karısı yufka pişiriyormuş. Çocuğı altına yapmış. O da çocuğun altını bez yerine yufkayla silmiş. Sonra bir bakmış ki buğday başakları dibinden tepesine doğru sıyrılıyormuş. Bunu gören köpek; "Allah'ım biz ne yiyeceğiz." demiş. Ondan sonra buğdayın sıyrılması durmuş. Bundan dolayı buğdayın tepesinde kedinin-köpeğın kısmeti kalmış derler. [Ayşe Turgut, 66, Naipiler]

b. Hayvan Efsaneleri

1) Yusufçuk Kuşu

Çok öncelerden bir aile varmış. Ailenin iki oğlu olan Yusuf ve Ali ormanda bir tane kara kuzu otlatmış. Yine günlerden bir gün Yusuf ve Ali kara kuzuyu otlatmak için ormana gider. Ormanda otlatırken kuzuyu kaybederler. Kuzuyu kaybedince iki kardeş çok korkar ve endişelenirler. Çünkü anneleri ve babaları kendilerine kızacaktır. İki kardeş hemen kuzuyu aramaya koyulurlar. Kuzuyu haftalarca, aylarca, yıllarca arar ama bulamazlar. Bir an Ali içinden bir kuş olsam da şu kuzuyu arasam diye geçirir. Ve Ali aniden kuşa dönüşür. İnanılır ki her gece bu kuş; “Yusuuf kara kuzuyu buldun mu?” diye öter. Bu kuşa Yusufçuk kuşu denir.

[Derleyen: Mehmet Onur. 17- öğrenci

Söyleyen Ayşe Onur- 34]

2) Kuzu Kuşu

Eskiden üç kardeş varmış. İki kız, biri oğlan. Oğlan olan ortanca kardeşmiş. Çocukların anaları babaları ölmüş. Onlar da babalarından kalma koyun sürüleriyle geçinip gidiyorlarmış. Sürü otlatma sırası oğlana gelmiş ve oğlan o gün yeni doğan bir kuzuyu kaybetmiş. Eve gelinde kardeşleri oğlanı hesaba çekmişler ve küçük kardeşi oğlanı dövmüş, büyük kardeşi de çekişmiş. Oğlanda üzüntüsünden ağlaya ağlaya bir çeşme başına varmış. Çeşme başında “Küçük kız dövdü dövdü, koca kız sövdü sövdü kuzuu.” diye ağlamış. Oğlan sonra kuş olup uçmuş gitmiş. O kuş halen bu yörede vardır. Hindi büyüklüğünde ve gece uçuş özelliğine sahip bir kuştur. O kuşa yörede kuzu kuşu denir ve neslinin o oğlandan geldiğine inanılır.

[Saniye ÖZTÜRK, Sarısipahiler, 80]

2. Tarihlik Efsaneler

a. Bir Yerin Hikâyesi

Hacıömerler köyü yeni taşındığında eski köyden gelmeyen ve orada yaşayan insanlardan biri olan “İnce Gası” lakaplı bir kadın vardır.

Yazın harman hasat zamanında İnce Gası harmana gider. Harman yeri de yeni köydedir. Kadın gelir ve biraz durduktan sonra bir şey almak için evine gider ve

evinden tekrar harmana gelirken birden yağmur bastırır. Sağanak yağın yağmur çamların arasından gelen küçük su akıntısını sele dönüştürür. Kadın üstünden geçip gitmek ister fakat sel onu sürükler ve götürür. Harmandakiler kadını evinde, evindekiler de harmanda diye bilirler. Aradan bayağı bir zaman geçtiğinde kadın gelmeyince ararlar ve sürüklendiği yerde ölü olarak bulurlar. Buldukları yere “İnce Gasının sel aldığı yer” derler. Orasının adı bu şekilde kalır. [Özlem Zihti-16- Hacıömerler]

3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler

a. Midem’in Kaybolması

Budak dedenin büyük kızı Midem ara sıra ortalıktan kaybolurmuş. Babası nereye gittiğini sorunca cevap vermez gülüverirmiş. Midem, çok iyi kalpli ve hiç kimseye kötülük yapmayan bir kızmış. Babası kızının bu ani kaybolmalarına üzülmüş ve kızının nereye kaybolduğunu öğrenmek için Midem’i sıkıştırırmış ama Midem hep gülüverirmiş. Hayatta kötülük nedir bilmeyen iyi kalpli kızını pek üzmemek isteyen Budak dede kızının üzerine fazla varmazmış. Anası bir gün kızına nereye gittiğini sorunca. Midem, “Arpalıkta koca bayamın yanında çalıp oynuyoruz, ireklerin yanında talın dibinde aş yiyoruz, goccam yanında bulaşık yıkıyoruz.” demiş. Bir gün akşamleyin Midem ellerine kına yakmış, bohçasını hazırlamış. Akşam olunca evin içine ak başlı çocuklar gelmiş. Anası Midem’e çocukları sorunca, Midem; “Ana yok bir şey” demiş. Sabahleyin gün doğmadan Hızır Midem’i al bir ata bindirip götürmüş. Hızır Midem’i bir daha geri getirmemiş, o günden sonra Midem’i hiç gören olmamış.

[Alime BUDAK –Sarısipahiler- 70]

b. Mezar

Adamın biri akşamleyin tarladan eve dönerken eski mezarın yanından geçerken gözüne mezardaki güzel odunlar ilişmiş. Odunları mezardan alıp atına yüklemiş ve köyün yolunu tutmuş. Köye gelirken yolda arkasında sık sık taş atılmış dönüp bakarmış ama kimseyi göremezmiş. Akşam olmuş, yemek yenmiş ve herkes uykuyu dalmış. Gece yarısı cinler adamın hayvanlarını bağından salıvermişler ve odaların kapılarını açıp onları rahatsız etmişler. Adamın çocuklarının üzerindeki yorganları toplamışlar. O gece adamın ailesini cinler çok rahatsız etmişler. Adam cinlerin rahatsız etmesini anlamış ve mezardan aldığı odunları geri mezara bırakmış. Ondandı sonra cinler

o adama ilişmemişler. [Mustafa GENÇ –Sarısipahiler- 57]

c. Kambur Dayı

Bir yaz günü köylü adamın biri eşeğe buğdayı yüklemiş değirmenin yolunu tutmuş. Değirmen uzak olduğu için akşamdan yola çıkmış. Geceleyin yolda cinlere rastlamış cinlerin düğünü varmış, cinler çalıp oynuyorlarmış. Cinler adamın önünü kesip “Bugün Çarşamba uğursuz bir gündür, hem bizim düğünümüz var sen bugün değirmene gitme, başka bir gün gidersin” demişler. Adam cinleri dinlememiş ve yoluna devam etmiş. Cinlerin reisi emretmiş ve kambur olan adamı iyici kamburlaştırıp geri köyüne göndermişler. Perşembe günü başka bir kambur bir adam eşeğe buğdayını yükleyip değirmenin yolunu tutmuş. Akşamleyin cinler adamın yolunu kesmişler ve adamın değirmene gittiğini öğrenmişler. Cinler adama “Bugün uğurlu gündür değirmene gidilir” demişler. Cinler adamın kamburunu düzeltip değirmene göndermişler. [Abdullah ASLAN –Sarısipahiler- 33]

ç. Şeytan

Adamın biri gece yolculuk yaparken şeytanlar etrafını sarıp onu rahatsız etmeye başlamışlar. Adam ne okuyup üflediye fayda etmemiş. Sonunda adam dayanamayıp tüfeği ile şeytanlara ateş etmiş ve şeytanın birini vurmuş. Aradan birkaç hafta geçmiş bu sefer adam bağ beklerken şeytanlar onu rahatsız etmeye başlamışlar. Adam gene okumuş üflemiş ama faydası yok. Şeytanlar bir ara adamın yanından uzaklaşmışlara ve çocuklarının birini adamın yanında unutmuşlar. Adam hemen besmeleyle çocuğu almış. Şeytanlar adamın yanına gelmişler ve çocuğu istemişler. Adam besmeleyle çocuğu şeytanların önüne bırakıyormuş ama şeytanlar çocuğa dokunamıyorlarmış. Şeytanlar adama çok para altın vermek istemişler ama adam kabul etmemiş. Adam şeytanlara “Eğer bundan sonra benim yetmiş yedi sülalemi kıyamete kadar rahatsız etmezseniz çocuğunuzu veririm” demiş. Şeytanlar kabul etmişler. Adam çocuğu besmelesiz şeytanların önüne koymuş, şeytanlar da çocuğu alıp gitmişler. Şeytanlar ondan sonra ne o adamı ne de o adamın sülalesini hiç rahatsız etmemişler. [Hüseyin Budak – Sarısipahiler- 65]

d. Eden Bulur

Zamanın birinde Çingeneler adamın birinin atını çalmışlar. O adamın damadı, bu hırsızları bulmuş ve atı ellerinden alıp onları ağaca bağlayarak altlarından ateş yakmış. Hırsızlar çok korkmuşlar. Daha sonra bu adam onları salıvermiş.

Bu olaydan 20-25 yıl sonra o adamın mandaları kayalıklardan uçmuş. Başka gelir kaynağı olmadığı için adam aklını oynatmış.

O gün bu gündür “edenin bulduğu”na inanılır olmuş. [Ramazan Şen- 19,Güğü]

4. Dinlik Efsaneler

a. Aşağı Musalar Dedesi

Aşağımusalar dedesinin adı Gay Dede'dir. Gay Dede gider ormanın içinden aş ekmek alır gelir, Allah ne verdiyse sofraya koyarmış. Fakat karısı “Ya, nerden buluyon bunları adam?” dediye de, “Canım sen sofrana bak” filan dermiş, söylemezmiş. Ama karısı merakını yenememiş. Bir gün gizlice kocasını takip etmiş. Kocasını ormana gitmiş. Ormanda hemen etrafını hayvanlar sarmış. Ona eşlik ediyorlarmış. Sonra gökten hazır bir sofraya inmiş. Kocasını da alıp bunu eve gelmiş. Ama ertesi gün gittiğinde bu sofraya gelmemiş. Kocasını da karısına “Sen bu durumu gördün, benim kerametimi gördün, artık ben insanların arasında yaşayamam.” der. Evden çıkar ve bir anda kaybolur. Bir daha da onu gören olmaz. Kaybolduğu yere de mezarı yapılır. [Halit Oktay- 74- Güğü]

b. Güğü Dedesi

Güğü'de ormanın kıyısında bir dalın dibinde mezarı belli olmayan bir yatır vardır. Herkes orada iki rekât namaz kılar ve taş atarlar. Onun hikâyesini şöyle anlatırlar: “Burada bir mecnun kız varmış. Bu kız ana babasıyla ormanın kıyısındaki tarlalarında çift sürerken, o mecnun kız gitmiş, orda çamın içinde aksakallı bir dede beyaz ekmek vermiş bugünkü pazar ekmeği gibi. Ellerinde beyaz beyaz ekmekleri görünce kıza anne-babası; “Kızım bunları kim verdi?” diye sorarlarmış. O da: “Orda akça akça evler var, orda bir aksakallı dede var. O verdi bu ekmeği.” dermiş. “Nerde bakalım o akça akça evler?” “Şurda şu çamların içinde.” dermiş. Bakıyorlar ne ev var ne aksakallı dede var. Hiçbir şey yok. Ona görünüyor ama başkasına görünmüyor bu binalar ve dede. Ormanın kıyısındaki talın dibinde görmüş aksakallı dedeyi, orada

kaybolmuş. Burada yatır var demişler. Belirli o talin dibini. İnsanlar hep artık oraya gidiyorlar. O dedenin de hiçbir anıtı, mezarı filan yok. Oraya gidip iki rekât namaz kılıp gulhüvallah okuyup taş atılıyor. Yağmur yağsın, dilekler kabul olsun diye.”

Aşağımusalâr’daki dedenin yatırı vardır. Bu dedenin bir kardeşi Barak dedesidir. Dağdanaz’da Hüseyin dede vardır. Üç kardeştir bunlar. Aşağımusalâr’daki dedeye Gay Dede diyorlar. Baraklar Bigadiç’in köylerinde. Üç kardeşmiş bunlar.

Güğü’nün dedesinin duaya çıkıldığı anda en kısa zamanda yağmur yağar. Bir iki senedir yağmur duası ve yemek daveti biter bitmez, şakır şakır yağmur yağar. Gidenlerin suyu çıkıp gelir. Fakat anıtı yok dedenin. O tarafa dede yanı deniyor.

[Halit Oktay- 74- Güğü]

c. Hıdırlık Dedesi

Balıkesir’in Dursunbey ilçesi merkezinde “Hıdırlık Dedesi” denen bir yatır vardır. Türbenin yeri hastane mahallesinde Hıdırlık mevkiinde bulunan ağaçların içindedir ve türbesi açık havadadır. Dede söylenene göre ak saçlı ak cüppeli yüzü de nurlu mu nurlu bir ermişmiş.

Bazı insanlar hıdrellezde türbenin yanına taş ve çakıllardan ev ve çocuk vb. şekilleri yaparlar. Ev şekli yapanın evi, çocuk şekli yapanın çocuğu olacağına inanılır. Yanında da bir çam ağacı vardır bu ağaca ya da mezarın yanına, üç İhlas bir Fatiha surelerini okuyup kavuşmak istedikleri şeyin şeklini yaparlar veya bez bağlarlar.

Bu yatırla ilgili en dikkat çeken rivayet ise dedenin, mezarı ile İstasyon yolu arasındaki Çardaklı çeşmeye sabah ezanına doğru inip abdest almasıdır. Dede abdestini alıp mezarına dönerken yolda önünü kesen olursa kaza yaptığına inanılır. [Hüseyin Emre Kaya, 16, Dursunbey]

Ç. Fıkralar

Masal, efsane, hikâye, mit gibi anlatmaya dayanan halk edebiyatı ürünlerinden biri de fıkradır. Fıkraların, sayı bakımından diğer ürünlerden çok olmasının yanında, günlük hayata onlardan daha fazla girmiş olmalarıyla ve geniş bir kullanım sahası olmasıyla da ayrı bir yeri vardır.⁵²

Fıkra, malzemesi dile dayanan sözlü edebiyat mahsulleri arasında, şekil ve muhteva bakımından kendine has karakterlere sahip müstakil edebî bir türdür.⁵³

Saim Sakaoğlu'na göre fıkralar, tek motife yer veren kısa anlatımlar olup, günlük hayatta çeşitli sebeplerle anlatılırlar. Bazen bir meseleyi açıklamak, bir konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak, ders vermek için anlatılırken, bazen de hoşça vakit geçirmek için anlatılır. Bazı fıkralar kahkahalarla güldürürken, bazıları sadece gülümsetir. İçlerinden sadece düşündürülenleri de vardır.⁵⁴

Bu konuda doktora çalışması yapmış olan Dursun Yıldırım, fıkrayı edebî bir kavram ve terim olarak; “Fıkra, hikâye çekirdeğini hayattan almış bir olay veya tam bir fikrin olduğu kısa ve yoğun anlatımlı, beşerî kusurlarla sosyal hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç olayları, çarpıklıkları, zıtlıkları, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz ve alay yoluyla yansıtan; bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle oluşmuş, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden, yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir” diye tarif eder.⁵⁵

Şükrü Elçin, fıkranın tarifini: “*Umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle ‘hisse’ kapmayı hedef tutan ve temelinde az-çok nükte, mizah, tenkid ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelere ‘fıkra’ adı verilir.*” şeklinde yapmaktadır.⁵⁶

Metin Karadağ'ın açıklamalarına göre fıkranın toplum hayatındaki işlevi şöyledir:

Arapça kökenli bir sözcük olan fıkra, halk edebiyatımızda, anlatı çekirdeğini hayattan alan bir olay veya düşünceye dayanır. Bu kısa, yoğun anlatımlı tür, insan kusurları ile günlük hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç olayları, çarpıklıkları, karşıtlıkları, sağ duyuya dayalı ince bir mizah, keskin bir alayla anlatan, çoğunlukla

⁵² Saim Sakaoğlu, **Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca**, Konya: Selçuk Üniv. Basımevi, 1992, s. 13.

⁵³ Dursun Yıldırım, **Türk Edebiyatında Bektâşi Fıkraları**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 1999, s. 1.

⁵⁴ Saim Sakaoğlu, **a.g. e.**, s. 13.

⁵⁵ Dursun Yıldırım, **a.g. e.**, s. 3.

⁵⁶ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 566.

düz yazı biçiminde bir yapıya sahiptir. Fıkra bir mizah yükünü en kolay taşıyabilen, en çabuk yayılabilen bir mizah türü olarak bütün çağlarda kullanılmıştır. Fıkra bir ikinci kişiye, ya da topluluğa anlatılmakla eğlence, eleştiri ve hoşgörü ortamı sağlar. Bu anlamda fıkra her zaman bir kapalılığın mizahı olmuştur. Açıkça söylenemeyenler, hep fıkra yüklenerek bütün bir ülkeyi dolaştırılır. Bu yönüyle fıkralar dolaylı anlatımın da, güçlü aracı sayılır. Başka bir araç gerektirmeyen anlatım koşulları da, fıkranın kullanım ve yaygınlıkta önemli avantajlar kazanmasına yol açmıştır.⁵⁷

Bölgeden derlenmiş olan fıkralar, Saim Sakaoglu'nun (1992, s.27) aşağıdaki tasnifine göre gruplandırılmıştır:

- a) Türkçe Konuşulan Bütün Ülkelerde Bilinen Tipler
- b) Sadece Bir İki Türk Ülkesinde Bilinen Tipler
- c) Sadece Çok Dar Bir Bölgede Bilinen Tipler

1. Türkçe Konuşulan Bütün Ülkelerde Bilinen Tipler

a. En Akıllı Adam

Bir keşiş dünyanın en akıllı adamını bulmak için diyar diyar geziyormuş. Sıra Nasrettin Hoca'nın köyüne gelmiş ve köylülere sormuş:

- Sizin köyün en akıllı adamı kimdir? Köylüler de:
- Nasrettin Hoca demişler.

Bunun üzerine keşiş köy meydanında hoca ile görüşmeye başlamış ve eline bir çomak almış, yere bir daire çizmiş. Nasrettin Hoca da çomakla daireyi ortadan ikiye bölmüş. Keşiş bir doğru daha çizerek daireyi dörde bölmüş. Hoca da dörde bölünmüş dairenin üç dilimine çarpı işareti koymuş. Keşiş elleriyle aşağıdan yukarıya doğru hareket yapmış, Hoca da yukarıdan aşağıya doğru hareket yapmış ve keşiş büyük bir hayranlıkla Hoca'yı tebrik etmiş.

Olup bitenden bir şey anlamayan halk keşişe ne olduğunu sormuş. Keşiş de:

- Bu adam gerçekten dünyanın en akıllı adamı. Yere bir dünya çizdim. O, ortadan ekvator geçer dedi. Ben dünyayı dörde böldüm, o da dörtte üçü sudur dedi. Ben yerden buharlaşma sonucunda ne olur dedim. O da yağmur yağar dedi.

Bu sefer halk Hocaya neler olduğunu sorar. Hoca da:

- Bu adam oburun biri, yere bir tepsi baklava çizdi, ben de yarısı benim dedim. Daha sonra tepsiyi dörde böldü. O zaman dörtte üçü benim dedim. O da tepsi altından

⁵⁷ Metin Karadağ, **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**, Ankara: Karşı yay., 1995, s. 241.

ateşi hafif hafif almalı dedi, ben de üstüne fındık fıstık eklemek daha iyi olur dedim. [Ali Kaya, 17, Küçükler]

b. Dokuz Akçe

Bir gece rüyasında Nasreddin Hoca'ya dokuz akçe para vermişler. Hoca, hele on akçe olsun diye ısrar etmiş derken uyanıp bakmış ki elinde bir şey yok. Gözlerini tekrar kapatarak elini uzatan Hoca, "Getir dokuz akçe olsun." demiş. [Ercan Durna 19, Dursunbey]

c. İşte Ben de Onu Düşünüyordum

Bir başka fıkrada Hoca bir bahçeye girer. Bahçedeki sebzeleri çuvalına doldururken mal sahibi gelerek: 'Burada ne yapıyorsun?' diye sorar. Hoca: 'Beni bir rüzgâr buraya attı!' der. Bahçe sahibi: 'Peki bu sebzeleri kim kopardı?' diye sorar. Hoca: 'Rüzgâr şiddetli olduğundan, beni oradan oraya attı ben de onlara tutundum, bu yüzden koptular.' der. Bostancı: 'Peki bunları çuvala kim doldurdu?' deyince Hoca: 'İşte ben de onu düşünüyordum.' der. [Gülin Öztürk, 18, Dursunbey]

ç. Bana Görünme de!

Nasrettin Hoca bir gün evlenmiş. Ama aldığı hanımını da pek beğenmemiş, istemiyormuş. Neyse, bunlar düğün bitmiş odalarına girmişler. Hanımı Nasrettin Hoca'ya, "Bey! Kime görüneyim, kime görünmeyim" diye sormuş. Hani mahrem, namahrem kimlerdir, kinden kaçayım diye sormuş. Nasrettin Hoca'da gönülsüz ya. Cevabı yapıştırmış: "Bana görünme de kime görünürsen görün." [Sibel Yıldırım, 17, Çamköy]

d. Üzerine

Hoca, arkadaşlarıyla şirin bir köye gezmeğe gitmiş. Akşama kadar yiyip içerek eğlenmişler. Burasını pek beğenen arkadaşları, her biri bir yemeği üzerine almak şartıyla birkaç gün daha kalmağa karar vermişler. Kafileden birisi:

- "Böreği benim üzerime!" demiş. Ötekisi:

- "Eti benim üzerime!"

- "Meyvesi benim üzerime!" demiş. Herkes üzerine bir yemek alırken Nasreddin Hoca:

- “Arkadaşlar, bu ziyafetler aylarca bile sürse buradan ve aranızdan ayrılırsam Allah’ın lâneti de benim üzerime!...” [Yılmaz Alican, 17, Veliler]

e. Marifet

Bir adam, elinde çok karışık elyazması Farsça yazılmış bir mektup - “Hocam, şu mektubu bana bir okusana.” der. Hoca bakmış el yazısı çok karışık evirmiş çevirmiş okuyamamış adama geri vermiş. Adam şaşırıp, Hocanın okuması yok zannederek:

- “Ayıp Hoca, ayıp! Benden utanmıyorsan başındaki koca kavuğundan utan!” demiş. Bunun üzerine Hoca kavuğu çıkarıp adamın kafasına geçirerek:
- “Mademki iş kavuktadır, haydi giy de şunu kendin oku bakalım mektubunu.”

[Sibel Yıldırım, 17, Çamköy]

f. Bana Ne Ad Koyarlardı?

Bir gün Nasrettin Hoca’ya Timur:

Yahu, şu Abbâsi halifelerinin her birisi birer lakap almış. Kimi El Mutazıbillah, kimisi de El Mütevekkilallah diye anılıyormuş. Ben acaba onların zamanında hükümdar olsaydım, bana ne ad koyarlardı? Hoca hiç çekinmeden:

Sana da Neûzü Billah derlerdi, cevabını vermiş. [Sırrı Aykut, 20, Tafak]

g. Kabak

Bir yaz günü Nasreddin Hoca köye gidiyormuş. Sıcaktan bunaldığı bir sıra,biraz serinlemek için eşeğinden inip bir ceviz ağacının dibine oturmuş. Cübbesiyle kavuğunu da çıkarıp yanına koymuş. Birden gözü tarladaki kabaklara ilişmiş. Kendi kendine:

-Şu Allah’ın işine bak,demiş. Koskoca kabaklar şu cılız otların üzerinde yetişirken,dalları göğe çıkan ceviz ağacının meyveleri ne kadar küçük!

Tam o sırada başına ağaçtan bir ceviz düşmüş. Canı fena halde yanan Hoca kavuğunu başına geçirip:

-Tövbe ya Rabbim demiş. Bir daha senin işine karışmam. Ya balkabakları ağaçta olsaydı, halim nice olurdu? [Sibel Yıldırım, 17, Çamköy]

ğ. Yeni Duymuş

Temel tutmuş Yahudi'ye tokat atmış. Yahudi şaşkın ve canı yanmış bir şekilde yanağını tutmuş ve sormuş:

- Neden vurdun? Temel:
- Siz İsa peygamberu çarmıha çermişsiniz.
- O iki bin yıl önceydi, demiş Yahudi. Bunun üzerine Temel'in cevabı şöyle olmuş:
- Valla pen yeni tuydum. [Sibel Yıldırım, 17, Çamköy]

h. İp

İyice yaşlanmış olan cami hocası vaaz verirken bazen ne söyleyeceğini unutup, şaşırabiliyormuş. İşin dalgasında olan genç köylüler, hocaya: "Hocam senin bir tarafına bir ip bağlayalım, sen yanlış yaptığında çekeriz ipi, sen de düzeltirsin..." demişler. Hoca da kabul etmiş. Ertesi gün hoca başlamış vaazına: "Meuzu..." demiş, ipi çekmişler. Hoca hemen değiştirmiş, "Eeeuzu..." demiş, yine ipi çekmişler. Hoca yine değiştirmiş, "Neuzu..." demiş. Bunu duyan diğer köylüler "N'apıyorsun hocam?" diye sorunca, hoca "İp deyyusun elinde... Benim elimden bir şey gelmiyor!.." [Ayşegül Çetin, 17, Dursunbey]

ı. Neresinden

Bir gün Nasrettin Hoca kahvede vaaz veriyormuş. Dinleyenlerden biri;

- Hocam tabut omuzdayken tabutun önünden mi, arkasından mı, sağından mı, solundan mı gidilir?
- Tabutun içinde gitme de, neresinden gidersen git!.. [Ayşegül Çetin, 17, Dursunbey]

i. Allah Affeder, Fakat...

Bir gün Bektaşî'ye sormuşlar:

- Baba erenler, niçin oruç tutmazsınız?
- Vallahi tutmak isterim ama halim mecalim yok.
- İftara çağırırsalar gider misin?
- Aaa... doğrusu ne yapar eder giderim.
- Canım, bu nasıl olur? Allah'ın emrini dinlemiyorsun da kulların davetine icabet ediyorsun.

- Bunda şaşılacak ne var? Bilirsiniz ki Cenabı Hak merhametlilerin merhametlisidir. Bir eşref saatine gelirse kulların günahını derhal affedebilir. Fakat insanlar böyle midir ya? Onlar, en küçük bir sebepten güceniverirler. Bunun için davetlere derhal icabet etmek gerekir. [Sibel Yıldırım, 17, Çamköy]

j. Çukur

Karadeniz'de köyün birinde bir çukur varmış ve pek çok kişi içine düşüp yaralanıyormuş. Köyün ileri gelenlerinden üç kişi toplanmış ve çözüm aramaya başlamışlar. Birincisi demiş ki:

- "Çukurun yanında bir ambulans peklesun ve tüşenleri hemen hastaneye yetiştursun."

İkincisi:

- "Çukurun yanına hastane kuralım, tüşenleri yetişturmesi vakit almaz" demiş. Sıra Temel'e gelmiş.

- "Ula kafanız hiç çalışmay" demiş.

- "Cidelum hastanenin yanında bir çukur açalım olsun bitsun daa" [Sırrı Aykut, 20, Tafak]

k. İddia

Nasreddin Hoca, bir gün eşeğiyle odun getirir. Hava da çok sıcak olduğundan hem kendisi hem eşeği kan ter içinde kalırlar. Hoca odunları indirir, yerleştirir.

Karısına:

- Hatun, eşek çok yoruldu, onu bir yemleyiver, diye seslenir.

Karısı da o gün yorgun olduğundan:

- Efendi, benim işim var, sen yemleyiver, der.

Hoca sıcaktan iyice bunalmış vaziyette kendini minderin üzerine atar.

- Olmaz! Hiç halim yok, veremem, sen ver der.

Eşeğin yemini sen vereceksin ben vereceğim derken iş kızıdır. Epeyce tartışırlar. En sonunda Hoca:

- Pekala! Öyleyse aramızda bahse tutuşalım. Kim önce konuşursa eşeğe o yem versin. Anlaştık mı? der.

Karısı teklifi kabul eder. İkisi de birer köşeye çekilirler. Az sonra kadın, el işini alarak komşuya gider. Hoca bir şey diyemez. Aradan biraz zaman geçer. Eve bir hırsız

girer. Hoca'yı görünce kaçacak olur. Ama Hoca'dan hiç ses ve tepki gelmediğini anlayınca kaçırmaktan vazgeçer. Ortalıkta ne var ne yoksa koca bir çuvala doldurur. Hoca'nın gözleri önünde çuvalı yüklenerek evden çıkar. Karısı epey zaman sonra eve girip evin halini görür. Eşyaların yerinde yeller esmektedir. Telaşla:

- Bu ne hal? Efendi! diye çığlık atar.

Hoca yattığı yerden doğrularak:

- Haydi bakalım Hatun, bahsi kaybettin. Eşeğin yemini sen vereceksin! der.

[Sırrı Aykut, 20, Tafak]

2. Sadece Dar Bir Bölgede Bilinen Tipler

a. Kezban Aba

Adamın birini görücü usulüyle evlendirmeye karar verirler. Evlenecek adam fakir olduğundan mahalleli yaşlı ve evde kalmış birini adama vermeye karar verirler. Adam evleneceği kişiyi hiç görmemiş ve tanımıyormuş. Düğün yapmadan ufak bir merasimle Pazar günü kızı eve getirmişler. Akşam olmuş ve adamı gelinin yanına göndermişler. Adam odaya girmiş bir sürü kadın var ve hanımının kim olduğunu da bilmiyormuş. Kadınlar yavaş yavaş odadan çıkmaya başlamış. Her çıkan kadın:

“Bene Allah ısmarladık Kezban aba.” diyormuş. Bütün kadınlar odadan çıkmış ve ortada yaşlı mı yaşlı bir kadın kalmış. Adam:

“Bene de Allah ısmarladık Kezban aba.” demiş, oradan çıkmış.

[Kamile ASLAN Y- 62 –Sarısipahiler]

b. Akıllı Eşek

Köylü adamın biri eşeği ile düven sürerken yorulmuş. Eşeğin boynuna bir çan asmış ve kendi gölgeye istirahat çekilmiş. O sırada padişah köylüyü ziyaret etmek için köye gelmiş. Köyden giderken o adamın istirahat ettiğini görmüş ve yanına gelmiş. Adamın halini hatırını sormuş ve adama eşeğin boynundaki çanın ne işe yaradığını sormuş. Adam;

“Eşek düven sürerken durursa çan susar ve eşeğin durduğunu çandan anlarım padişahım.” demiş. Padişah adama:

“Ya eşek durup da boynunu sallayıp durursa ne olacak?” diye sormuş. Adam:

“Padişahım biz senin gibi akıllı eşeği nerde bulalım?” demiş.

[Süleyman ASLAN Y, 62 , Sarısipahiler]

c. Durali

Yaşlı bir dede varmış, çoluğu çocuğu da dışardaymış.

“Hadi şuraya gidiyim de çocukların yanında biraz durayım geleyim.” demiş. Akşam dede gelinin evine varmış. Sabah olmuş, gelin çocuğu almış ayaklarının üzerine yatırmış, sallıyormuş. Sallarken de:

“Oğlumun dedesi geldi, gelmeden gidesi geldi, uyu oğlum uyu” diyormuş. Öyle nenni çağırıyormuş durmadan. Çocuğu uyutmuş, yatırmış di huriyi. Azcık zaman geçmiş. Çocuk kalkmış. Bu sefer de dede kucığına almış çocuğu, çocuk mızıldayınca. O da demiş:

“Oğlumun adı Durali, dedesi böğün de burali, yanında burali” demiş.

[Nafiye ÇELİKEL, 66, Çatalçam]

ç. Çatı Ustası

Adamın birinin evinin üstü çok akıyormuş. Bir usta bulmuş. Evin damını düzelttiriyormuş. Bir zaman geçiyormuş, dam yine akıyormuş. Yine aynı ustayı çağırıyormuş. Sonra bir müddet sonra yine akıyormuş. Birkaç sefer böyle devam etmiş. Sonra bakmış olmayacak başka usta bulmuş. O da:

“Tabi akar senin evinin üstü, senin damda delik bir kiremit var” demiş. Sonra bu usta evvelki ustaya böyle böyle diye olanı söylemiş. Önceki usta sonrakine kızmış:

“Çok iyi yaptın demiş. Ben o delik kiremidin yerini iki ayda bir değiştiriyordum. Böylece karnım doyuyordu. Benim nafakam oydu. Beni nafakamdan ettin.” demiş. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

d. Yörük

Mehmet Ankay, bir grupla pamuk değirmenine gitmiş. Çırçırda pamukların çekirdekleri çıkartılıyormuş. Orada bir Yörük adamı bir Yörük karısı varmış. Adam karısına: “Bugün değirmene gitmiyem, bugün değirmen çok kalaba olur dedimdi sana.”

demiş. Mehmet Ankey da ona: “Nerden anladın?” demiş. Yörük de: “Sabahleyin kalktığımda ağılda keçilerin gübresi çokmuş. Ondan anladım” demiş. “Hani bir Yörük var ya o Yörük benim.” demiş.

Bir Yörük varmış hava yağacak yağmayacak. Yağmur yağdı mı arkası kıştır. Bu kış soğuk olacak olmayacak diye hep söylemiş. Dursunbey’de böyle anlatılır hep.

[Mehmet Ankey. 83. Bigadiç]

e. Ay

Günün birinde bir kadın bizim köyden çınar köyüne düğüne gider. Orada birisiyle tanışır. Çınarlı kadın bizimkini evine davet eder. Yolda giderken gökyüzüne bakarlar. Bizimki ayı görür ve yanındakine; “Anî! Sizin ay da bizim aya pek benziyor” der. [Özlem Zihti- 17-Hacıömerler]

f. Hoca

Köyün birine bir hocanın tayini çıkar. Fakat bu köy namaz kılmayı ve ibadet yapmayı bilmiyormuş. Hoca bir gün herkesi derme çatma yaptıkları camiye çağırır. Önce herkese abdest almayı öğretir. Namaza başlamadan önce; “Ben ne yaparsam ve ne söylersem sizde öyle yapın” der. Hoca namaza başlar. “Allah’ü Ekber” der. Cemaat “Allah’ü Ekber” diye tekrarlar. Hoca secdeye kapandığında burnu bozuk yerdeki bir deliğe sıkışır ve hoca; “Allah burnum!” diye bağırır. Cemaat arkadan tekrarlar. Hoca tekrar; “Kurtarın beni!” diye bağırır. Cemaat yine; “Kurtarın beni!” diye hep bir ağızdan tekrarlar.

g. Öküz Arabası

Süleyman adında bir adam bir gün öküz arabasıyla odun deposuna gidiyormuş. Giderken arabanın üstünde uyuyakalmış ve öküz arabasının üzerinden yere düşmüş. Yerde hala uyuyormuş. Düşüğünün farkında değilmiş. Arkadan gelen bir adam Süleyman’ı yerde yatarken görünce, Süleyman’ı uyandırır.

“Süleyman öküzler nerde?” diye sorunca, adam şu cevabı verir:

“Valla biraz önce ben üzerindeydim ama.” [Ramazan Şen- Güğü]

ğ. Hocadan İyi mi Biliyon?

Adamın birisi anasının rızasını almak istiyormuş. Anasının rızasını almak için ne yaptıysa fayda vermemiş. Anası bir türlü “Allah razı olsun oğlum.” deyip oğlundan razı olduğunu söylemiyormuş. Adam son olarak anasını sırtıyla hacca götürmeye karar vermiş. Anasını sırtına almış, yola koyulmuş. Yarı yolda bir dervişle karşılaşmışlar. Derviş adama nereye gittiğini sormuş. Adam meseleyi dervişe anlatmış. Derviş adama “Sen bir de ananı evlendir bakalım o zaman belki senden razı olur.” demiş. Adam “Olmaz ki, bu ihtiyar haliyle evlendirilmez ki!” demiş. Anası oğlunun sırtından usulca vurup: “Sus sen hocadan iyi mi biliyon?” demiş. [Ahmet BILDIR- 59 -Dursunbey]

h. Dava

Adamın birinin iki karısından üç oğlu olmuş. İlk karısı ölmüş ve adamda hastalanıp yatağa düşmüş. Adam ölmeden vasiyetini yazıp çok yakın bir arkadaşına vermiş. Adam ölmüş ve çocuklar arasında miras bölüşmede anlaşmazlık çıkmış. Adam küçük oğluna mirastan bir şey bırakmamış. Küçük oğlan buna itiraz etmiş ve babasının vasiyetini verdiği adama gitmişler. Küçük oğlana mirastan pay verilmemesini sebebini o adama sormuşlar. Adam sebebini bildiği için onları imtihan etmeye karar vermiş. En büyük oğlanı odaya çekip:

“Sen bir kızı sevsen, o kız başka biriyle kaçsa, sonra seninle evlenmek istese ne yaparsın?” diye sormuş. Büyük oğlan:

“O kız artık başkasındır, yüzüne bile bakmam.” demiş. Ortanca oğlana da aynı soruyu sormuş, oda aynı abisi gibi cevap vermiş. Küçük oğlana da aynı soruyu sorunca, küçük oğlan:

“O kızla evlenirim” demiş. Adam da:

“Sen babanın gerçek oğlu değilsin, baban seni onun için mirastan mahrum bıraktı” demiş. [Mehmet KAYMAK –Sarısipahiler- 51]

ı. Kelleci

Günün birinde bir köye kelleci gelir. Bu kelleci kelleleri öpücük karşılığı satıyormuş. Bir öptürene bir kelle, iki öptürene iki kelle veriyormuş. Bir kaynananın da canı kelle çeker ve gelinine; “İki kere öptür de iki kelle alıp gel. der. Gelin; “Ben

kendimi öptürmem, kocam duyarsa beni keser, parça parça eder ve öldürür” der. Kaynanası; “Hadi git kızım, seni kim görüp de söyleyecek” der. Kaynanası gelini zorla gönderir. Gelin kelleciye iki kez öptürür ve iki kelle alıp gelir. Kelleyi ateşe vururlar. Kelle kaynarken kaynana geline bakarak; “Kelle gaynî yürîm oynî, ağşam oğlum gelince hepsini diyuvîcem gelin.” der. Gelin buna kızar, kelleyi eline alır ve kaynanasının ağzından deper. Kaynanası nefes alamaz ve boğularak ölür. Kaynanası ölünce gelin; “Ah gayınnam, vah gayınnam.” diye bağırır.

[Özlem Zihti-17- Hacıömerler]

i. Esnekçi Kasnakçı

Bir gün birinin evine misafir gelir. Akşam yemeğini yedikten sonra otururken misafir esnemeye başlar. Misafir esneyince adamın karısı da esner. Adam siz aranızda anlaşmışsınız diye karısını alıp saman damına götürür ve oraya asar. Misafirin yanında otururken misafir yine esnemeye başlar ve adamı da esnetir. Adam şöyle der:

“Esnekçi esnek getirir, kasnakçı kasnak getirir. Esnekçi de karyı saman damın astırır.”

[Özlem Zihti-17- Hacıömerler]

D. Maniler

Yüzyıllardan beri yaşayagelen manilerimiz, Dursunbey yöresinde de vazgeçilmez halk edebiyatı ürünlerindedir. Halk edebiyatında önemli bir yeri olan maniler, bazen sevdayı, bazen ayrılığı, bazen değişik haberleri, bazen güzellik unsurlarını, bazen askerlik konularını, bazen başlık parasını, bazen gelin-kaynana arasında geçen çekişmeleri, bazen de değişik sebeplerden dolayı ortaya çıkan bedduaları, yani ilençleri dile getirir.

Araştırma sahamızda manileri genellikle kadınlar söylemektedir. Kadınlar ve genç kızlar düğünlerde kına manileri söylerken, erkekler de bayraktar manileri söylemektedir. Günümüzde de hala Dursunbey'in çoğu köyünde düğünlerde, kına gecelerinde ve bayraktarlıkta mani söyleme geleneği devam etmektedir.

Maniler bakır ve darbuka ile ya da herhangi bir tencere ters çevrilerek ritim tutularak söylenir ve bu ritim ile karşılıklı oyun oynanır. Söylenen maninin (yörede maniye türkü denilmektedir) ezgisine göre ritmi, oynanma şekli farklıdır. Bazılarında oynayanlar oyununa göre kaşıklarla da ritim tutarlar. Oyunlar çeşitli adlar alır: Tüllemece vs. Ancak günümüzde teyp, org gibi aletlerle düğünler yapıldığından giderek bakır çalma ve mani söyleme geleneği yok olmaktadır. Fakat Dursunbey'in bazı köylerinde bu geleneğin yaşatıldığını hala görmekteyiz.

P. Naili BORATAV'ın tasnifi şu şekildedir.⁵⁸ Ancak konum itibariyle bu tasnif ilçeye uymamaktadır.

- 1- Niyet, fal (yorum) manileri
- 2- Sevda manileri
- 3- İş manileri
- 4- Bekâr ve davulcu manileri
- 5- İstanbul'da bazı sokak satıcılarının manileri
- 6- İstanbul'da meydan kahvelerinin cinaslı manileri
- 7- Doğu Anadolu'da hikâye manileri
- 8- Mektup manileri

⁵⁸ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000, s. 176-178.

Yapılan derlemeye bakımından maniler konularına göre şöyle gruplandırılmıştır:

- a) Sevda manileri
- b) Gurbet- Ayrılık manileri
- c) Asker manileri
- d) Gelin- Kaynana manileri
- e) Ramazan, Bekçi ve Davulcu manileri
- f) Haber manileri
- g) Atışma- Eğlence manileri
- h) Güzellik unsurlarını anlatan maniler
- i) Bayraktar manileri
- j) Beddua manileri
- k) Ağıt

Dursunbey yöresinde söylenen bu manilerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Sevda Manileri

1)

Balıkesir minaresi

Taşandır yıkılmıyor

Balıkesir’de bir oğlan

Benim için yanıyor

(Nadire Yıldız,61,Kireç)

2)

Bizim köyün yolları

Baştanbaşa kaldırım

Oğlan beni almazsan

Vursun seni yıldırım

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

3)

Bahçelerde gerdeme

Yardıma gel yardıma

Bu zamanın devrinde

Sevmediğine yar deme

(Nadire Yıldız,61,Kireç)

4)

Dozer geliyor dozer

Çekilin yoldan ezer

Benim bir sevdiğim var

Dünyalardan güzel

(Fatma YILDIZ,72, Boyalıca)

5)

Koca cevizin kolu

Kolu bilezik dolu

Koya koyam sevileri

Gene ilazım olur

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

6)

Bahçada oturanlar

Derdimi artıranlar

Bana bi akıllar verin

Sevdadan kurtulanlar
(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)

7)

Bahçemizin otları

Şekerimin tatları

Nacak al ge kesem yarım

Aradaki dutları

(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)

8)

Kestane kavrulur mu

Kabuğundan ayrılır mı

Yarimin gözü bende

Hiç benden ayrılır mı

(Bahriye Akabay, 94, Kireç)

9)

Trenlerin demiri

İçindedir kömürü

Sevmediğine varanların

Yarsız geçer ömürü

(Nadire Yıldız,61,Kireç)

10)

Derenin taşlarını

Topladım ellerime

Rüyada mı gördün yarım

Ayrılık düşlerine

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

11)

Deniz dalgasız olmaz

Güzel sevdasız olmaz

Yari güzel olanların

Başı kavgasız olmaz

(Ayşe Çakmak, Kireç)

12)

Ak koyun meler gelir

Dağları deler gelir

Yari güzel olan(ın)

Odadan (kahveden) döner gelir

(Bahriye Akabay, 94, Kireç)

13)

Karadut parmak gibi

Kız yüzün kaymak gibi

Dokunmayın yarime,

Uzasın kavak gibi.

(Emine Ulus,76, Aşağı Musalar)

14)

Kapıda durup duru

Kolunu gerip duru

Nasıl vazgeçeyim

Selamı gelip duru

15)

Öğle değil ikindi

Yar önüme dikildi

A benim nazlı yarım

Sevin beni bitirdi

16)

Uykum geldi esnerim

Tükendi nefeslerim

Başka bir şey istemem

Sıcak bakış isterim

17)

Keklik gelir karadan

İplik aldım karadan

Sevdiğimle ikimizi

Sen buluştur yaradan

18)
Bahçeye kilim yazdım
Hem okudum hem yazdım
Sevdiğimin yollarına
Deliler ola yazdım
19)
Karanfil ocak ocak
Yolladım gucak gucak
Bu seviler ayrılmazsa
Hallerimiz ne olacak
20)
Mendilim salkım saçak
Alçak boylarım alçak
Sevmediğime yar olmucam
İlle sevdiğim olacak
21)
Bacada koyun kuzu
Koyuna verin duzu
Bu dünyada ölüm var
Sevdiğine verin kızı
22)
Elinde tabak oldu
Ay doğdu sabah oldu
Sevdiğimle konuşurken
Sabah ezanı oldu
23)
Ay doğar anasından
Bulutlar arasından
Her gün sevdiğimi gördüm
Gedikler arasından
24)
Deniz dibi tekneli

Dibine gül dikmeli
Bu seviler ayrılmazsa
Paraz zahmet çekmeli
25)
Fırındaki börekten
Elindeki çörekten
Şu yarimin sevileri
Candan değil yürekten
26)
Bahçemizde kelem var
Arkamızdan gelen var
Alem sevdiğini alsın
Bu dünyada ölüm var
27)
A kavak uzun kavak
Sallanır savak savak
Diplerinde yarim yatmış
Bin yıl yaşa kavak
28)
Daş üstüne basamam
Ben gönlümü yasamam
Sevdiğimi alamazsam
Ben ölürüm yaşamam
(Fatma Şahin, 59, Naipler)
29)
Değirmen dönüp duru
Bal koymuş banıp duru
Sevdiğimin üstünde
Bu dünya dönüp duru
30)
Aklı giyme tanırlar
Seni benim sanırlar

Neden güzel oldun yarım
Ellerimden alırlar
(Fatma Şahin, 59, Naipler)
31)
Sular içtim testiden
Kimdir bize kastiden
Mana bulmayın a yengeler
Bizim sevda eskiden
32)
Daş dibinde evimiz
Daştan ağır sevimiz
Sevdiğimi alamazsam
Ölür bizim birimiz
(Fatma Şahin, 59, Naipler)
33)
Arkandaki kazağı
Maviye mi boyadın
Gözlerinnen oynuyon
Uykudan mı uyandın
(Hasibe Yıldırım, 63, Naipler)
34)
Afyon ekdim güvene
Yanış yapmış göyneğe
Sevdiğimi alamıcam da
Niye geldim dünyaya
(Hasibe Yıldırım, 63, Naipler)
35)
Armut talda bir çiçek
Bakam anan ne dicesek
Anan ni dirse disin
Sevin başımı yicek
36)

Tren düdük ötmez mi
Gelir ide götürmez mi
İki gönül bir olur da
Allah nasip etmez mi
37)
Trenin demirleri
Yanıyo kömürleri
Alem sevdiğini alcak
Asılmış emirleri
38)
Ak armudu dişledim
Sapını gümüşledim
Yarım senin ismini
Kalbime dişledim
(Fatma Şahin, 59, Naipler)
39)
Bahçemizin gülleri
Serin eser yelleri
Acep benim gibi mi ki
Yarimin gönülleri
40)
Kara üzüm asması
Karalıdır yazması
Ben yarimden ayrılırımın
Kara yazı yazmasın
(Hasibe Yıldırım, 63, Naipler)
41)
Tren yolu demir mi
Tren kendi gelir mi?
Yarnen bizim sevileri
Çay götürebilir mi?
42)

Oya milinnen olur
Yağmur yelinnen olur
Dünya dolu güzel olsa
Sevi birinnen olur
(Hatice Gündoğan)
43)
Bahçelerde gök kelem
Ortasından yol bölem
Ayrı ayrı kabir olmaz
İkimiz de bir ölem
(Zehra ÇAKIRCA, 40, Aşağı
Musalar)
44)
Bahçemizin gülleri
Soğuk eser yelleri
Septin benim içime
Kıvılcımlı külleri
(Zehra Çakırca, 40, Aşağı
Musalar)
45)
Motor geliyor motor
Kemalpaşa'dan beri
Ben yarimi seviyorum
On beş yaşımdan beri
(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)
46)
Kavak senden uzun yok
Yaprağında üzüm yok
İlk sevdamı sen açtın
Başkasında gözüm yok
(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)
47)

Kulağımdaki küpenin
Sol yanında mengeci
Merak etme nazlı yarım
Ben senindir öngücü
48)
Başındaki çemberin
Dalları kavuniçi
İki günlük ömrüm varsa? (İçime
basma yarım)
Bir günü yarım için?
49)
Dere boyu saz olur
Gül açılır yaz olur
Güller takman yarime
Gülün ömrü az(tez) olur
(Hasibe Yıldırım, 63, Naipler)
50)
Entarisi ak yarım
Dön ardına bak yarım
Sevdiğin sevdiğin almadın
Sana ceza hak yarım
51)
İn dereye dereye
Dere çakıllı yarım
Herkes mehil veriyor
Gelgeç akıllı yarım
52)
Pınarı kurduralım
Kenara durduralım
Gizli gizli sevimizi
Meydana vurduralım

53)
Tala bakır asılmaz
Talın kolu yasılmaz
Ben yarimi sarmayınca
Yangın yürek yasılmaz
54)
Karşıdan gelen atlı
Altında kilim katlı
Anam babam sağ olsun
Hepsinden yar tatlı
(Hediye Üçlü- 30- Durabeyler)
55)
A kıranlar kıranlar
Kıranlarda duranlar
Sevdiğini koyup da
Sevmediğine varanlar
(Hediye Üçlü- 30- Durabeyler)
56)
Kara üzüm salkımda
Yaprağının altında
Şu yarimin sevileri
Akciğerin altında
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
57)
Karanfilin özünden
Dönme yarım sözünden
Yaş yerine kan akar
Gari benim gözümden
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
58)
Karanfilim susuzum
Üç gündür uykusuzum

Varsam yarın yanına
Dilim durmaz huysuzum
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
59)
Merdivandan buruldum
Gül kopardım yoruldum
Zenginliğinde gözüm yok
Dengim diye vuruldum
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
60)
Karanfil haşlanır mı?
Dalında taşlanır mı?
Küçücükten bir yar sevdim
Ellere bağışlanır mı?
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
61)
Kocapınar ağlamaz
Bağır köstek bağlamaz
Virin beni sevdiğime
Kendi düşün ağlamaz
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
62)
Karanfil ekim daşa
Bitmedi kaldı kışa
Ne diyeyim sevdiğim
Yazılan gelir başa
(Meryem Köse ,52, Durabeyler)
63)
Altını bozduralım
Gerdana dizdirelim
İkimizin hayatını
Romana yazdıralım

(Meryem Köse ,52, Durabeyler)

64)

Akın mınarım (pınar)akın

Dön de arkana bakın

Ben gül olayım sen takın

Verme ellere sakın

(Meryem Köse ,52, Durabeyler)

65)

Kavak senden uzun yok

Yaprağına sözüm yok

İlle sevdiğimi alcam

Sevmediğimde gözüm yok

66)

Yare kazak örüyor

Otuz iki ilmekten

Yarım şekerler yollamış

Yiyemiyom gülmekten

67)

Al giydin alsın diye

Mor giydin sarsın diye

İsteyene (Ben illere)varmadım

Sevdiğim gelsin diye

(Kezban Aykut, 41, Çınar)

68)

Al bezimin kirebi

Yakın yolları ıradı

Ayrılmakmış yarım

Düşmanların muradı

(Hatice Gündoğan)

69)

Hurun üstünde kürek

Yine kabardı yürek

Her derde dayanır da

Sana dayanmaz yürek

(Zehra Çakırca, 40, Aşağı

Musalar)

70)

Merdivenim kırk ayak

Kırkına vurdum dayak

Yarım geliyor deseler

Koşarım yalın ayak

(Fatma YILDIZ, 35, Beğel,)

71)

Bi teneke gazım var

Yazılacak yazım var

Ifıcıkta seni sevdim

Zati sende gözüm var

72)

Dere geliyor dere

Kumunu sere sere

Dere al götür beni

Yarın olduğu yere

(Emine DEDE, 40, Delice.)

73)

Çayda balık yan gider

Kah iğlenir kah gider

Sevdiğini alamayan

Ölür gider ah ider

(Meryem Köse ,52, Durabeyler)

2. Gurbet-Ayrılık Manileri

1)

Sarı saçım yaş durur

Yıl eser dolaştırır

Ak kağıtta kara yazı(mektup)

Hasret kavuşturur

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

2)

Kara koyun etli olur

Kavurması tatlı olur

Yabanlara giden kızlar

Ölmez ama dertli olur

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

3)

Dere geliyor dere

Kumunu sere sere

Dere al götür beni

Yarin olduğu yere

(Fatma YILDIZ,72, Boyalıca)

4)

Al bayraklı kamıyon

Sen kimleri tanıyon

Gönder yarım mektupları

Almıcak mı sanıyon

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

5)

Uzun asmanın kolu

Uzak tarlanın yolu

Otur yavrum yanlarıma

Bugün ayrılık yolu

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

6)

Nergizim pürçeklendi

Su virdim çiçeklendi

Ağla gözlerim ağla

Ayrılık gerçekleşti

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

7)

Nergiz haşladım kuma

Mendili suda yuma

Yasıl ulu karlı dağlar yasıl

Yavrum hasret koma

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

8)

Uykum geldi napayım

At döşeyi yatayım

Çaput olasıca döşek

Yarsız seni napayım

(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)

9)

Denize dalorîmin

Bir balık olurîmin

Gündüz gönlümü eğliyon

Gece delirürîmin

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam,

Okumamış)

10)

Ak koyunun aklığı

Yapağısının çokluğu

Beni deliler yaptı

Nazlı yarin yokluğu

11)

Dünya döner tersine

Zaten bunun aslı ne

İki satır mektup yaz

Al kalemi eline

12)

Hadi gidem alana

Köpek beni dalama
Mektubuna destan yazdım
Okuturken ağlama
13)
Altınım var tokalı
Üç gün oldu takalı
Ölüm yolu açık ama
Sevgi yolu kapalı
(Fatma YILDIZ, 35, Beğel)
14)
Karpuz ekim kırlara
Köken attı yerlere
Yarım beni sevmiş olsa
Gelir gider burlara
(Emine Bıldır, 54, Naipler)
15)
Fırından çıktı yalın
Yar benim olacak yalım
Gönüllerim şen dursun
Yarım buralarda yalım
16)
Aldır benim giydiğim
Baldır benim yediğim
Baktım baktım göremedim
Nerde benim sevdiğim
17)
Kuyu başında testi
Kemer belimi kesti
A benim nazlı yarım
Benden umudu kesti
18)
Karanfilin evini

Kaybettin sevimi
Madem bana gelmicesen
Kaldır ordan evini
19)
Şu çamın kolları
Eski köyün yolları
Benim yara yok diyorlar
Çekem telefonları
20)
Sarı saçım yaş durur
Yel eser dolaştırır
Ben yarimnen bozuştum
Bizi kim barıştırır
21)
Köprü altında yıldız
Nerden geliyor baldız
Sen git de ablan gelsin
Duramıyom yalnız
(Emine Bıldır, 54, Naipler)
22)
Bahçelerde gündöndü
Yaktığın çıra söndü
Evvelki sevilerin
Artık yalana döndü
23)
A buğdayın buğdayın
Sereyim kurutayım
Senin kibar dillerini
Nerede unutayım
24)
Bizim bahçe otlandı
Gel ahretlik kazalım

Diz dize gel oturalım
Baylara(yarlara) mektup yazalım
(Emine Bıldıır, 54, Naipier)
25)
Karanfil katar oldu
Boynuma batar oldu
Yarnen bizim sevilerimiz
Ölümden beter oldu
26)
Entarisi aktandır
Ne gelirse haktandır
Benzimin sarılığı
Yarım ayrılıktandır
27)
A güzelim bas gidelim
Bandırma'nın da kelemi
Uçan kuşlar uçmaz oldu
Kimlere yollim selamı
28)
A güzelim bas gidelim
Bandırma'nın da kelemi
Uçan kuşlar uçmaz oldu
Kimlere yollim selamı
(Türkülerin arasında söyleniyor)
29)
Keklik palazı düzgü
Sevi gücümü üzdü
Yaz yolla bir mektuplar
Gavur anandan gizli
30)
Tren harlayıp gelir
Camı parlayıp gelir

Otmuş yarım içine
Şarkı söyleyip gelir
(Kezban Aykut, 41, Çınar)
31)
Uzun uzun uzattım
Uzun yolu gözettim
Uzun yoldan geleni
Ben yarime benzettim
(Kezban Aykut, 41, Çınar)
32)
Öküz koştum sabana
Boynuzları yabana
İlle sevdiğimi alcam
Ondan gittim yabana
33)
Mavi yelekli yarım
Akçe bilekli yarım
Nasıl bensiz duruyon
Demir yürekli yarım
34)
Karanfil katar oldu
Boynuma batar oldu
Senin bizim ayrılık
Ölümden beter oldu
(Kezban Aykut, 41, Çınar)
35)
Karanfilsin karanfil
Eğemem dallarını
Ayrı düştük sevdiğim(sürmelim)
Soramam hallerini
(Kezban Aykut, 41, Çınar)
36)

Al bezim dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Herkesin yarı geldi
Benimki nerde kaldı
(Hatice Gündoğan)
37)
Eğme gelin kaşını
Kim bağladı başını
Ayrılanlar kavuşmaz mı
Sil gözünün yaşını
(Hatice Gündoğan)
38)
Karşı dağda sesi var
Kadifeden fesi var
Yasıl gavur dağlar yasıl
Arkanda yar sesi var
(Hatice Gündoğan)
39)
İraftaki siniler
İnim inim iniler
Aldı götürdü yarimi
Denizdeki gemiler
(Zehra ÇAKIRCA 40 İlkokul
Aşağı Musalar)
40)
Entarimin eteği
Kiloş gibi savrulur
Ben yarimden ayrıldım
Ciğerlerim kavrulur
(Fatma Erişen, Ev hanımı, 44,
Dursunbey)
41)

Kırda koyun yayılır
Kılçanları (tüy) dağılır
Ayrı geçen ömürlerimiz
Ömürden mi sayılır
42)
Eski mezar talları (Fadimem
oyna da gel)
Yarma (da) yarma kolları
Yarım buraya gelecek emme (“)
Bağlamışlar yolları
43)
Kuyuya bakır saldım
Araba urganınnan
Gurbetlere giden yarım
Konuşsun yorganınnan
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
44)
Karanfilsin karanfil
Eğemem dallerini
Aramızda dağlar var
Soramam hallerini
(Hediye Üçlü- 30- Durabeyler)
45)
Kara tavuk kanadı
Kanı yire damladı
Ah yarım diye diye
Ak ciğerim kalmadı
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
46)
Bugün günlerden pazar
Katipler yazı yazar
Şu gavurun katibi

Hep ayrılık mı yazar
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
47)
Karşıdan gel göreyim
El uzat gül vereyim
Aramız kara deniz
Seni nerde göreyim
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
48)
Nacak vurdum yatıra
Yükler sardım katıra
Yarım senin hayallerin
Oluyo bana hatıra
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
49)
Karanfil merdin merdin
Koyaktır benim derdim
Mezarımı derin kazın
Orada çıksın derdim
50)
Mendilim yile yile
Gülmek benim neyime
İpek mendil eskittim
Gözyaşım sile sile
(Hatice Gündoğan)
51)
Derelerin armudu
Anan baban var mıdı?
Annem babam olaydı
Beni burda kor muydu?
(Kezban Aykut 41 Çınar)
52)

Pınarın başına gel
Gözümün yaşına gel
Yarım sana mektup atcan
Postane başına gel
(Fatma Akbacak)
53)
Mercimek kile kile
Ölçeriz sile sile
Genç ömrümü çürüttüm
Gözyaşım sile sile
(Zehra ÇAKIRCA 40 Aşağı
Musalar)
54)
Bahçelerin biberi
Suladıkça göğeri
Taş altına bastırmalı
Böyle kötü kaderi
(Zehra ÇAKIRCA 40 Aşağı
Musalar)
55)
Kara koyun yoğurdu
Yoğurt beni doyurdu
Anam beni dünyaya
Dert için mi doğurdu
(Zehra ÇAKIRCA 40 Aşağı
Musalar)
56)
Kara koyun etli olur
Kavurması tatlı olur
Yabana giden kızlar
(Sevdiğini saramayan kızlar)
Ölmez ama dertli olur

57)
Mavi kapılı kamyon
Sen kimleri tanıyon
Yolla yarım mektubunu
Almıcak mı sanıyon?
(Fatma Seyrek, 25, Güğü)

58)
Karanfilli testiyim
Başım ağrıyor hastayım
Nazlı yarım yok (da burda)
Ondan kara yastayım
(Hatice Demir,76,Selimağa)

59)
İN dereye kuru kumdan sel olsun
Vardığın evde sonra pişman
olursun

60)
Şu karşıda göverenler ot mudu?
Şu gavurun köyünde oğlan yok
mudu?
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)

3. Asker Manileri

1)
Bahçalarda tomata
Ondan olur salata
Askerlere gitsin de
Akıllansın kerata
(Nadire Yıldız,61,Kireç)

2)
Kızın adı Feriya
Koyun indi dereye

Jandarmanın askerliğini
İndir iki seneye
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)

3)
Arkamda kara terlik (ferace)
Açıldı seferberlik
Ne gayırıyor a sürmelim
(sevdiğim)
İki sene askerlik
(Neriman Seyis, 65, Kireç)

4)
Balıkesir Bandırma
Benim yarım jandarma
Düşmanların laflarına
Boşver yarım aldırma
(Nadire Yıldız,61,Kireç,İlkokul)

5)
Tren yolu demir mi
Tren kendi gelir mi
Çavuş izin vermeyince
Yarım kendi gelir mi
(Neriman Seyis, 65, Kireç)

6)
Trenin demirleri
Yanıyor kömürleri
Sana da mı geldi yarım
Askerlik emirleri
(Neriman Seyis, 65, Kireç)

7)
Asker yolu beklerim
Günü güne eklerim
Sen git yarım askere

Ben yolunu beklerim
(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)

8)

Bahçemizin gülleri
Soğuk eser yelleri
Sana da geldi mi
Askerlik emirleri
(Bahriye Akabay, 94, Kireç)

9)

Uzun uzun kamyşlar
Ucunu boyamışlar,
Benim nazlı yarimi
Askere yollamışlar
10)

Askere giden yiğit
Ölürse orda şehit
Anaları kardeşleri
Ağlaşır meyit meyit
11)

Bahçelerde baldırcan

Telli babuç aldırcan

Sen askere gidince

Ben aklımı aldırcan

12)

Kesiverin urganı

Ben ekliceğ değıl miyim?

Git gel yarim askerlere

Ben bekliceğ değıl miyim?

13)

İki kutu bir sandık

Gelenlerden usandık

On beşinde bir yar sevdim

Asker olmicak sandık

14)

Tren yolu demir mi

Yarim çantan ağır mı

Hiç izine gelmiyon

Başçavuşun gavur mu

(Kezban Aykut 41 Çınar)

15)

Merdivenden insen ya (insene)

Yönünü beri dönsen ya

Git Niyazi anan yanına

Abim asker desen ya

(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)

16)

Eziden ezi tası

Sen karışma yüzbaşı

Aka aka yol itdi

Ale gözümün yaşı

(Kezban Aykut 41 Çınar)

17)

Asker yapar talimi

Kimse bilmez halimi

Hem ayrılık, hem sevda

Öldürecek yarimi

(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

18)

Deniz dibinde kalbur

Asker geliyor bir tabur

Çekilecek dertlere bak

Allah'ım veriyor sabır

(Hatice Demir, 76, Selimağa)

19)

Ellerinde kıl örme
Askeri ayıp görme
Aldığın al gelinin
Hiçbir gününü görme
(Fatma Akbacak)

4. Gelin-Kaynana Manileri

1)
Daracık daracık sokaklar
Kızlar misket yuvarlar
Kızlara sıra vermiyor
Kocaman kocaman karılar
2)
Bacalarda ham karpuz
Kızcaz anan pek arsız
Anan arsız ama yarım
Seni bırakır yarsız
3)
Eşekleri anırgan
Yük saramam yağırdan
Yarım pek yavuz emme
Anası gır gevurdan
4)
Gider Balat yoluna
Tel dolamış koluna
Darılman da Fatma teyzem
Annem varacak oğluna
(Kezban Aykut Çınar 41)
5)
Kaynanayı napmalı
Kaynar kazana atmalı
Yandım gelin dedikçe

Altına odun atmalı
(Kezban Aykut 41 Çınar)
6)
Kaynana gelir kalkarım
Altına minder atarım
Çok söylenme kaynana
Ağzını burnunu yırtarım
(Kezban Aykut 41 Çınar)
7)
Bahçelerde börülce
Oynar gelin görümce
Oynasınlar bakalım
Bir araya gelince
(Hatice Gündoğan)
8)
Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
Gelin olacak kızlar
Hem gider hem nazlanır
(Hatice Gündoğan)
9)
Ayakkabı giyerim
Üstü beyaz olursa
Kaynanamı severim
Kızı güzel olursa
(Emine DEDE, 40, Delice.)
10)
Çeşme suyu buz gibi
Kaynanam domuz gibi
Kaynanam geberirse
Oynarım ben kız gibi
(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

11)
Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı
Görümcem verem olmuş
Kaynanama darısı
(Fatma Erişen, Ev hanımı, 44,
Dursunbey)
12)
Kayınnanın kilimi
Sıkı tutsun dilini
Madem geçinmicekmiş
Niye almış gelini
(Hafize Ankay,73, Dursunbey)
13)
Ayva sarı gül sarı
Ayvaya kondu bu arı
Sevdiğimi çevirecek
Akılsız deli garı
14)
Ayva sarı gül sarı
Ayvaya kondu arı
Kızını benden sakınıyor
Sarı (düşük) peşkirli karı
(Feride Alan, 65, Aşağımusalar)
15)
Merdivenin taşları
Kıvırcıklı saçları
Gavur anan değil mi?
Her işlerin başları
(Feride Alan, 65, Aşağımusalar)
16)
Ak deve kara deve

Usandım seve seve
Söyle yarım anana
Girmem emanet eve
(Hatice Demir,76, Selimağa)

5. Ramazan, Bekçi, Davulcu Manileri

(Kaynak kişi: Halil Alaçam,
1933, Dursunbey, İlkokul,
Davulcu. 1-6. maniler)

1)
İşte geldim kapınıza
Hayran oldum yapınıza
İki gözüm Ali ağam
Selam verdim hepinize
2)
Davulumu çaldım geldim
On bir aylık yoldan geldim
İki gözüm Veli Amcam
Sizi arzuladım geldim
3)
Ne uyursun ne uyursun
Uykularda ne bulursun
Al abdesti kıl namazı
Cennet-i Alâyı bulursun
4)
Evlerinin önü bakla
Güvercinler atar takla
İki gözüm Ali Dayıcım
Kesenin dibini yokla
5)
Evlerinin önü nar ağacı

Kimi tatlı kimi acı
İki gözüm Osman amcam
İnşallah olursun hacı
6)
Evlerinin önü dere
Derenin dibinde tere
İki gözüm Ahmet Ağam
Ne verdinse Allah bereket vere
7)
Davulumun ipi koptu
Köpekler başıma çöktü
Virsen ya bağışımı
Cebinde paran mı yoktu?
(Zeynep Üçlü, 73, Durabeyler,
okumamış)
8)
Evlerinin önü darı
Darının yaprağı sarı
Uyansana Ali dayım
Iramazan oldu yarı
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler,
İlkokul)
9)
Derelerin ayazına
Basmaların beyazına
İki gözüm Ali dayım
Buyrun bayram namazına
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler,
İlkokul)
10)
Çanak çömlek patladı
Sıçanın ödü patladı

Yengem bunu duyunca
Kalktı böreği sakladı
11)
Evlerinin önü bakla
Baklayı karga kaklar
(Güvercinler atar takla)
Çok bekletme Şafak dayı
Kesenin dibini yokla
12)
Davulumun altı pekmez
Hurarım hurarım ötmez
Çok bekletme Mehmet dayı
Bunu söylemeye yürek yetmez
13)
Davulumu çaldım geldim
On bir aylık yoldan geldim
Çok bekletme Ahmet dayı
Seni uyandırmaya geldim
14)
Ulu cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım toktur emme
Arkadaşım börek ister
15)
Davulum gümlersen ya
Sevdiğim dinlesen ya
Davul seni yararım
Yar gibi söylesen ya
16)
Ali dayım uyandı mı
Gül yastığına dayandı mı
Ramazanın sonu geldi

Bahşışimi yolladı mı
17)
Davulumun ipi gevşek
Akşam yediğim keşkek
Uyansana Hasan ağam
Sahur vakti geçecek
(Hediye Üçlü- 30- Durabeyler)

6. Haber Manileri

1)
Dursunbey'in sanayileri
Sanayidir sanayi
Emine'yi almayan
Enayidir enayi
(Emine DEDE, 40, Delice)
2)
Tavandaki fareler
Tıkır mıkır ederler
Daha yazacaktım
Kalemimi yediler
(Fatma YILDIZ, 35, Beğel)
3)
Balıkesir içinde
Durdum sarı binada
Sevdiğime varmayınca
Niye yaşıyın(durim) dünyada
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)
4)
Pesleşen ektim alçak
Alçaklığıma kim bakcak
Boylarımın alçaklığı
İçerime dert yapcak

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)
5)
Bursa'nın kestanesi
Beş kuruş bir tanesi
Acep nereye kuruldu
Bekarlar hastanesi
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)
6)
Bahçeye biber ektim
Ne zaman kızaracak
Anne haberin olsun
Abim kız kaçırarak
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)
7)
Dolmuş geliyor dolmuş
Duydunuz mu ne olmuş
Senin yarla benim yarım
İkisi sadıç olmuş
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)
8)
Arkamdaki ferace
Bedenime görece
İstanbul'da durar iken
İndim geldim Kireç'e
(Nadire Yıldız, 61, Kireç)
9)
Bahçeye girdim gelinnen
Gül kopardım elinden
Yarı kendimden soğuttum
Düşesice dilimnen
(Neriman Seyis, 65, Kireç)
10)

Mezarlığın talları
Dolaşımdır yolları
Mezarıma mertek olsun⁵⁹
Nazlı yarın kolları
(Neriman Seyis, 65, Kireç)
11)
Uykulardan uyandım
Parmağımı küle bandım
Ellerin oğlu puşlar olmuş
Haniyle(neyle) sözüne kandım
(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)
12)
Gece geçtim sokaktan
Dolaş da gel köpekten
Vazgeç dirler niyle geçeyim
(geçim)
Yeşil sade ipekten
(Ayşe Çakmak, 80, Kireç)
13)
Bahçede kara yemiş
Budağı suya(yere) değmiş
Yare selam yolladım
Kendisi gelsin demiş
(Ayşe Çakmak- 80,Kireç)
14)
Atlı geliyor atlı
Altında kilim katlı
Benim sevdiğim oğlan
Mehmet adlı

⁵⁹ Mertek: Ölünün üstüne konulan tahta. Eski evlerdeki tahta tavanlara da mertek denirdi.

15)
Menevşesi biçim biçim
Ben ağlarım için için
Analar oğlan doğurmuş
Yeşil başlı kızlar için
16)
Tabaktaki peynir mi?
Getir bakalım yenir mi?
Gizli sırlar
El aleme denir mi?
17)
Atım yüksek binemem
Dibi diken inemem
Elin oğlu değil mi?
Kalbi karadır bilemem
18)
Ocakta bulgur aşısı
Yemem badılcın aşısı
Benim sevdiğim olsun da
Yıkarım dağı yaşı
19)
A mıs geyin mıs geyin
Her işimde ustiyim
Yarım gelsin yanlarıma
Bugünlerde hastayım
20)
Kar yağar burun burun
Geçerken burada kurun
Sevdiğimi alamazsam
Ben zatı bekar durum
21)
Deve yüksek pinemem

Dibi diken inemem
Elin oğlu değil mi?
Her sözüne gvenemem
(Ayşe akmak, 80, Kireç)
22)
Deve yüksek pinemem
Dibi diken inemem
El kalbidir a srmelimi
Sözüne gvenemem
(Bahriye Akabay, 94, Kireç)
23)
Bahçeye gelin geldi
Gölgesi serin geldi
Yarim benden gemicekti
Hocası derin geldi
(Ayşe akmak, 80, Kireç)
24)
Yirden (Şerden)aldım keseri
akamadım enseri
Anasının gönlünü
Yapamadı serseri
25)
İstanbul gedikleri
Şekerdir yedikleri
Hiç aklımdan çıkmıyor
Yarimin dedikleri
26)
Allı basmam duvarda
Benim yarım hovarda
Hovardaysa yar hovarda
İlle gözüm o yarda
27)

Pınarın tasını aldım
Eğildim fesini aldım
Şu köylerin içinde
Kızların hasını aldım
28)
Çaya vardım çay susuz
Çayın kıyı amırsız
İllerin yarı geldi
Hani benim hayırsız
29)
Değirmenin mendine
Döner kendi kendine
Ben bu kıza çok acıdım
Dşememiş dengine
30)
Goyadan indim iniş
Cepleri dolu yemiş
Yare yolladım yimemiş
Kendisi gelsin demiş
31)
Sen bir gökçe ayırırsın
Koyu atım yayılırsın
On beşinde seni sevdim
İnanmazsan gevursun
32)
Arabayı devirme
Beni yoldan evirme
Anangiller virmezlerse
Arkamdan delirme
33)
Beşikteki ocucuk
Ayakları ıfıcık

Açın enki pençeri
Yarimi görüm bicik
34)
Nereye gitsem gödüle
Sevmediğime virdile
Oğlan sana varacadım
Anamgiller dövdüle
35)
Köprüden geçer iken
Köprü salladı beni
Gidi deysun gızı
İpsiz bağladı beni
36)
Evde asılır elek
Geziyo dölek dölek
Benim amcamda gız varken
İl benim nime gerek
37)
Ak yemiş kara yemiş
Kolları yere değmiş
Cahide' min mektıpları
Mehmed'e varcam demiş
38)
Sıra sıra testiler
Su yolunu kestiler
Orta boylu benim yarimin
Evlerini bastılar
39)
İki çiçek bağladım (gülüm)
Birini de yarime (yare) yolladım
Yarim almam demiş de
Ottum ottum ağladım

40)
Gümüş yüzüğümün yanı
Damla parmağımın kanı
Yüze gülene bakma
Candan seveni tanı
41)
Iraftaki gülsuyu
İçtiğim üzüm suyu
Bana şarhoş diyorlar
İçtiğim üzüm suyu
(Kezban Aykut 41 Çınar)
42)
Gedikten aşurdılar
Aklımı şaşurdılar
Şaşırınlar sağolsun
Dengime düşürdüler
(Kezban Aykut, 41 Çınar)
43)
Dere boyu kestane
Kölge bastı üstüme
Selam söylen dostuma
Evlenmesin üstüme
(Kezban Aykut 41 Çınar)
44)
Derelerin hasından
Sular içtim tasından
Yarime delme diktim
Gök cancanın hasından
(Kezban Aykut 41 Çınar)
45)
Balıkesir yolları
Dölümlüdür dölümlü

Varın kızlar sevdiğinize
Ölümlüdür ölümlü
(Hatice Gündoğan)
46)
Dursunbey'in sanayileri
Sanayidir sanayi
Emine'yi almayan
Enayidir enayi
(Fatma YILDIZ, 72, Boyalıca)
47)
Pınara desti koydum
Damla damla dolacak
Benim sevdiğim oğlan
Baş öğretmen olacak
(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)
48)
Saçımı uzun tararım
Ben dengimi ararım
Ben dengime varmazsam
Veremlere kararım
49)
Derelerin uzununu
Kıramadım buzunu
Aldım çerkez kızını
Çekemedim nazını
50)
Koca talın gölgesi
Omuzunda heybesi
Naciye oğlan doğurursa
Kara Hüseyin dedesi
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
51)

Dursunbeyin yolunda
Bakırı var kolunda
Ne ayrılmaz sevim varmış
Bu deysun oğlunda
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
52)
Yağmur yağar kış günü
Benim evim taş dibi
Yuvalarda yavrularım var
Parlayıp yörür kuş gibi
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
53)
Altınım var incim var
Sağ yanımda sancım var
Girmem kara toprağa
Dünyada özencim var
(Emine Köse, 72, Durabeyler,
okumamış)-
54)
Armudun dibi kovuk
Yusam ellerim soğuk
Köylerim içinde
Nidem adımız büyük
(Fatma Akbacak)
55)
Yüce dağ başında ben bir kar
idim
Yel esdikçe ılgım ılgım eridim
Evvel anamın sevgilisi ben idim
Hinci karşılardan bakan il oldum
(Esmâ Sezen, Durabeyler)
56)

Leblebi koydum tasa
Üstünü basa basa
Benim yarım pek güzel
Azıcık boydan kısa
(Zehra Çakırca 40 Aşağımusalar)
57)
Tavandaki fareler
Tılır mıkır ederler
Daha yazacaktım
Kalemimi yediler
(Fatma YILDIZ,13, Dursunbey)
58)
Tarlaların tabanı
Yarım koyun çobanı
Yarım koyun çobanısa
Ben de kuzu çobanı
(Hatice Gündoğan)
59)
Evimizin önünden gelin geçersin
Savura savura tütün içersin
Çarşıdan aldım enseri
çakamamış serseri
Annesinin gönlünü yapamamış
serseri
(Çınar, Kezban Aykut, 41)
60)
Bileziğim var benim
Kollarıma dar benim
Şu köylerin içinde
Fidan boylu (en güzel) yar
benim
61)

Karatavuk uçuyor
Kanadını açıyor
Kızılöz'ün kızları
Kirazlıktan kaçıyor
62)
Kulağımdaki küpenin
Sol yanında mengeci
Merak etme nazlı yarım
Ben senindir öngücü
(Meryem YUMUK, 50, Selimağa)
63)
Gidiyon gidemiyon
Yarime selam edin
Yarım tatlı uykudasa
Ellemen geri gelin
(Ayşe Çakmak, Kireç)
64)
Bahçelerde gök nane
Kül oldum yana yana
Kül olduğuma yanmıyom
Dil oldum düşmanlara
(Sultan Koyuncu, 42, Akbaşlar)
65)
Başındaki çemberin
Dalları kavuniçi
İki günlük ömrüm varsa
Bir günü yarım için
(Meryem Yumuk, 50, Selimağa)
66)
Hadi oğlan hadi ben sene
varmon

Anandan babandan intizar
almon

(Hatice Demir, 76, Selimağa)

67)

Meşeler güvermiş varsın
güversin

Söyleyin yarime durmasın gelsin

(Hatice Demir. Selimağa)

Taş üstüne düştüm kaldırmadılar
Zatı küçücükten güldürmediler

(Hatice Demir. Selimağa)

68)

Kızılıktır yaylamızın örgüsü

Ney Allah'ım başlarımın
göngüsü

(Hatice Demir. Selimağa)

7. Atışma-Eğlence Manileri

1)

Aklı yazmam ernicik (incecik)

Başlarıma irmicek

Geçme oğlan karşılarım

Babam sana vermicek

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

2)

Bahçelerde gerdeme

Yardıma gel yardıma

Senin yarın seni sevse

Düşmez benim ardıma

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

3)

Koca cevizin kolu

Kolu(m) bilezik kolu

Ben sene yar ol(a)mam

Çekil deysun oğlu

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

4)

Oğlanın adı Yakup

Sevini bene akıt

Ben ölür de sen kalırsan

Ardımdan Kur'an okut

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

5)

Oğlanın adı İdris

Allı delme giydiriz

Bu yar benim olursa

Balnan gaymak yidiriz

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

6)

Tarlaya ekim öze

Geldin mi benim söze?

Sözünde durmuyorsan

Görünme benim göze

(Nadire Yıldız, 61, Kireç)

7)

Bahçeye giresice

Gülleri yolasıca

Daha arkalarımda geziyon

Dininde bulasıca

(Neriman Seyis, 65, Kireç)

8)

Yaşmağı yellendirme

Ucunu kirlendirme

Karşılarım geçip de

Beni gönüllendirme (Neriman Seyis, 65, Kireç) 9) Denize varayım mı Bir balık olayım mı A kız senin ellerinden Yarini alayım mı (Ayşe Çakmak, Kireç) 10) Keçi saldım bayıra Cimbil cimbil yayıla Yanlarında durup durma Gel bayıla bayıla (Ayşe Çakmak, Kireç) 11) Eski evin merteği Ben istemem ortağı Ortak bana ne yapsın Dış kapının direği (Emine Bildir, 55, Naipiler) 12) Değirmenin mendine Döner kendi kendine Ne sen düştün ne ben düştüm A sürmelim dengime (Ayşe Çakmak, Kireç) 13) Denize dalayım mı Bir balık olayım mı A kız senin yarini (Senin güzel gününü) Elinden alayım mı	(Hayriye Kolukısa, 57, Naipiler) 14) Al eline kavalı Çal havalı havalı Alır kaçarım kız seni Anan kalır zavallı 15) Karşıdan eşşek gelir Golanı gevşek gelir Kendi gelen kızlara Yamalı döşşek gelir 16) Buz dolaptan buz alma Şu dünyadan kız alma Şu dünyanın kızları Dokuz kocadan kalma 17) Trenin penceresi İçinde çerçevesi Şu dünyanın kızlarının Bulaşık tenceresi 18) Şu karşıdaki mısırlar Çapa istiyor çapa Şu dünyanın kızları Sopa istiyor sopa 19) Köprü altı kovuk Kovuktan gelir soğuk Şu dünyanın kızları Kümeşteki bitli tavuk 20)
---	---

Armudum soyuldu
Ekmeğimi yoğurdu
Őu dűnyanın kızları
Suya dűŐtű bođuldu
21)
(Minneti Kaymak- 53- Kızılűz
Kűyű, 25-50. maniler)
Ata verdim yemini,
At yememiş yemini.
Almayacağım dedin de
űyle dedim bűyűk yemini
22)
Koca kapı sűrgűlű
Açılmıyor bir tűrlű
İŞ gelirim giŐ gelirim
Uyuma gevur kıızı
23)
Çaya vardım balık çok
Unu yemiş karnı tok
Bir sen söyle bir de ben
Hangimizin derdi çok
24)
Pencereden el etti
KaŐların gelgit itti
Senin gel gel iden kaŐların
Beni deliler itti
25)
Dağdan gelir yolumuz
Bilezikli kolumuz
Beni neden almıyor
Sizin kostak oğlunuz
26)

Harman yeri iniŐtir
Yarım yazmayı deđiŐtir
Gidem varam sevdiğim
Benim karnım geniştir
27)
Sűpűrgesi yoncadan
Çabuk gel Şu hocadan
Yarım seni sakımıyom
Yerdeki karıncadan
28)
Bahçalarda yulafım
Doğrudur benim lafım
Anangiller virmezse
Naparız ki Allah'ım
(Fatma Çavdar, 68, Akçadıney)
29)
Alma yanak gül yanak
Nasiplerin dağanak
Sevdiğini ile verir
Senin gibi avanak
30)
Ocak başında tandır
Yandır Allah'ım yandır
Senin varacağın oğlan
Hem bıyıklı hem gambır
31)
Peşkir aldım direkten
Seni seviyom yűrekte
Bilmiyon mu a sevdiğim
űlűyorum yűrekte
32)
Oğlan yandan kıızı yandan

Kız seni seviyom candan
İki oğlan sevilmez
Ya ondan geç ya benden
33)
Afyon ekdim alana
Ne demişim anana
Benim sevdam olsun da
Çadır kurarım alana
34)
Kahveyi pişti sandım
Köpüğünü taşı sandım
Hiç tımmadan geçtin de
Ben seni küs sandım
35)
İbiram adlı yarım
Sevisi datlı yarım
Daha gönlün olmadı mı
Gevur inatlı yarım
36)
Altınım var el gibi
Bakma bana el gibi
A gız sana güveniyom
Gazanılmış mal gibi
37)
Altınım var el gibi
Beşi birlik beş denek
Gidem varam a sevdiğim
Müşterim on beş denek
38)
Peşkirim var sarnıçlı
Kenarları yanırlı
Almıcadım gız seni

Oldu akıl yanlışlığı
39)
Bağa vardım üzüme
İncir dizdim sicime
Benden güzel yar bulursan
O gider benim gücüme
40)
Merdivenden duruldum
Gül kopardım yoruldu
Zati senin boylarına
Ta okuldan vuruldum
41)
Mektubunu yaz yarım
Koy kibrit kutusuna
Bizim evin yanından geçiyon
At evin avlusuna
42)
Avludan çektim söven
Dereden aldım güvem
Göster bakam sevdiğim
Senin yarini görem
43)
Ay buluda girmiyo
Gözüm seni görmüyo
Ben ne yaparım sevdiğim
Anangiller vermiyo
44)
Ah hendeğim hendeğim
Kabaralı sendiğim
Anangiller virmezse
Gidem varam sevdiğim
45)

Ak keçi kara keçi
Hani onlan erkeçi
Yar üstüne yar sevcek
Sen mi sandın herkesi
46)
Pencereyi aç kapat
Yarin elinde paket
Sen gelmedin ben almadım
Hangimizde bu kabahat
47)
Pencereye cam taktım
Camdan kendime baktım
Yarim seni gelir diye
Çifte lambalar yaktım
48)
Keklik vurdum geldim
Tövünü yoldum geldim
Gidem varam a sevdiğim
Anana sordum geldim
49)
Hadi kızcaz cama gel
Cama gelme dama gel
A kız beni seviyosan
Al testiye suya gel
50)
Bizim bahçe kiremit
Kiremite şeremit
Alcam didim alamadım
Hakkını bana helal it
51)
Ay oğlan Eyip misin
Dağlarda geyik misin

Selam virdim almadın
Allah'tan büyük müsün?
[Emine Bildir, 55, Dursunbey]
52)
Teyyarenin kolu var
Gökyüzünde yolu var
Sen ağlama a sevdiğim
Ben ağlasam yiri var
53)
Kırıntının üzümü
Bana çevir yüzünü
Kulağına koyma yarım
Düşmanların sözünü
54)
Kapının kanadına
Çevir önedine
İlle kızcaz seni alcam
Düşmana inadıma
55)
Kapının mandalazı
Sallanır bazı bazı
Giceleri çok bekledim
Senin için ayazı
56)
Evimizin önü değirmen
Önünde yeşil çimen
Yolladığın çerezleri
Sen olmadan ben yemem
57)
A benim aylı yarım
Minare boylu yarım
Sene başına nas geldin

A benim nazlı yarım
58)
Entaresi aklı yar
Muhabbeti tatlı yar
Evvel selam yolluyordun
Selamı kıymetli yar
59)
Kapıda durup durma
Kolunu gerip durma
A kız seni alıcam
Anana sorup durma
60)
Ocakta süt pişiyor
Kalaylı tencerede
Yarım nerden geliyor
Gözlerin pencerede
61)
Kızın başında inne
Kiraz talından inme
Küçücükken seni sevdim
Yarım sözünden dönme
62)
Karpuz aldım kökenden
Neri gidiyon irkenden
Söylencedim ben sene
Söylenmedim öfkemden
63)
A cevizim cevizim
Dalgalandı denizim
A benim nazlı yarım
Küle dönmüş benizin
64)

Kanatsız kaz olur mu
Hiç telsiz saz olur mu
Hasta yaptın sen beni
Bu kadar naz olur mu
65)
Karanfili budama
Buyur benim odama
A kız seni çok seviyom
Dünür yollim bubana
66)
Bahçemizde güller var
Varın bakın kimler var
A kız seni götürcem ama
Düşündüğüm yerler var
67)
Çerezini yemedim
Entereni giymedim
A kız seni götürcedim
Bana gidem demedin
68)
Suya gittim bunara
Niye durdun kenara
Sevmiyorsan kokulanı
İçmim ben sigara
69)
Suya gittim boş geldim
A sevdiğim hoş geldin
Eski yar ile konuştum da
Azıcık ondan geç geldim
70)
Koca talın gölgesi
Omuzunda heybesi

Benim yarım güzel olmuş
Sene var mı faydası
71)
Bahçelerde yulafla
Yarım hayvan alafı
Gidem varam a sevdiğim
Zıngıldasın konakla
72)
Engin dereler taşı
Gaygı boynumdan aştı
Niye ağladın a sevdiğim
Gine gözlerin yaşlı
73)
Oğlanın adı Kasım
Söyle pencereye gelsin
Söyle yarım anana
Seni sevdiğine versin
74)
Pencere gıldır gıldır
Yarım kendini bildir
İkimizin sevileri
Bakam anana bildir
75)
Alma attım dik geldi
Almacıma denk geldi
Sana laflar söylemişim
Cahilliğime tut yarım
76)
Hadi kızcaz işine
Düşme benim peşime
Madem beni seviyon
Otur yanı başıma

77)
Allıdır benim delmem
Kalbini zati bilmem
Ne dicesen söyle yarım
Bir daha yanına gelmem
78)
Güneye diktim yanı
Al beni delikanlı
Yüze gülen çok olur
Candan seveni tanı
79)
Köprü altında kuzu
Boynuzları kırmızı
Varman kızlar kocalara
Ne dadı var ne duzu
80)
Ak yılan kara yılan
Hadi avluya dolan
Sana oyun kalmadı
Dombi darayan oğlan
81)
Kır atımda bağlı
Şişede zülûf yağı
A kız seni almıcam
Dünya sana mı bağlı
82)
Tren geliyo tren
Dur da ikimiz binem
A kız senin yollarına
Eridim gram gram
83)
Balıkesir'e gittim

Kadife ceket diktim
Dünya dolu güzel olsa
Gözümü sana diktim
84)
Ak yaşmağım ernicek
Başlarıma ermicek
Gezme oğlan arkamdan
Babam sana vermicek
85)
Çorabım dize kadar
Gel yarım bize kadar
On beş altın yaptırırsa
Beklerim bize kadar
86)
Karşı yakaya gün doğdu (gülüm)
Yüzük parmağımı boğdu
Nasıl varım kömür gözlüm
Canım buz gibi soğudu
87)
Dere dibinde ılgın
İlgının dibi dolgun
Nasıl varmayım yarım sana
Boyun boyuma uygun
88)
Zeytin kara ben kara
Zeytine vermem para
Gel yarım konuşalım
On bire çeyrek kala
(Kezban Aykut 41 Çınar)
89)
Altınım var üç tane
Babam ister beş tane

Üzme baba gücümü
Bana yeter üç tane
(Kezban Aykut 41 Çınar)
90)
Yatma yeşil çimene
Uyur uyanamazsın
Vermen beni ellere
Görür dayanamazsın
(Kezban Aykut 41 Çınar)
91)
Fasulyeyi pişirdim
Toprak tenceresinde
Gel yarım konuşalım
Mutfak penceresinde
(Kezban Aykut 41 Çınar)
92)
Altını bozduralım
Gerdana dizdirelim
İpek mendil değilsin
Cebimde gezdirelim
(Kezban Aykut 41 Çınar)
93)
Derelerin çakılı
Nerden aldın akılı
Döne döne oynuyor
Ağabimin çakırı
(Kezban Aykut 41 Çınar)
94)
Ocak başında masa
Gel adam beni boşa
Boşacaksan tez boşa
Varacağım sarhoşa

(Kezban Aykut 41 Çınar)

95)

Ortaokullu yarım

Gel liseye liseye

Gönder ütü yapayım

Sırtındaki gömleğe

(Kezban Aykut 41 Çınar)

96)

Arkandaki kazağı

Ben örmedim mi yarım

Kızlarla konuşurken

Ben görmedim mi yarım

(Hatice Gündoğan)

97)

Karanfilsin tarçımsın

Niye böyle hırçınsın

Ne büyüksün ne de küçük

Tamam benim harcımsın

(Hatice Gündoğan)

98)

Bahçelerde bal kabak

Açılmış tabak tabak

Oğlan ben sana varmam

Başkasına bak

(Hatice Gündoğan)

99)

A kırmızı kırmızı

Oynayan kimin kızı

Ben de onu bilemedim

Amcamın gelin kızı

(Hatice Gündoğan)

100)

Kadife ceket astım

Çürük tahtalara bastım

Yollayıp durma sen ananı

Gönlümü gücül yastım

(Hatice Gündoğan)

101)

Coştum coştum duruldum

Kız peşinden yoruldum

Gayri senden vazgeçtim

Ben ablana vuruldum

(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

102)

Çeşme başı pıtırak

Gelin kızlar oturak

Ne oturak ne durak

Satılak da kurtulak

(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

103)

Karşı bağın üzümü

Gelin kırma sözümü

Utandım diyemiyom

Bir öpeyim yüzünü

(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

104)

Kuş kafese girmiyor

Buna aklım ermiyor

Hiç boşuna ah çekme

Annem beni vermiyor

(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

105)

Türkücü başı mısın?

Cevahir taşı mısın?

Mektup yazsam göndersem
Cebinde taşır mısın?
106)
Evimizin önü kuyu
Uyu sevdiğim uyu
Yarime sarhoş diyorlar
İçtiği üzüm suyu
107)
Koca tallar pek kalın
Ayağında tek nalın
Benizler solgun duruyor
Hasta mı oldun yarım
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
108)
Kollarında ak boncuk
Nerden geliyor a kancık
Benim için çalır
Köylerdeki oğlancık
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
109)
Alfatın kökü yamuk
Dibine ekdim pamuk
Geçme oğlan karşılarım
Zaten yüreğim yanık
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
110)
Yol üstünde yatıyor
Yorgan döşek atıyor
Öte git kuru gelin
Kemiklerin batıyor
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
111)

Çiçekler morca morca
Gidelim yolca yolca
Hadi gidelim nazlı yarım
Ben seni sokmam borca
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
112)
Ak ırakçın⁶⁰ başında (-Fadimem
oyna da gel)
Telefonun da başında
Dalga geçip durma yarım (“)
Enayi yok karşında
(Hediye Üçlü- 30- Durabeyler)
113)
Ay oğlan yiğit misin?
Dağında geyik misin?
Selam verdim almadın
Allah’tan büyük müsün?
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
114)
Altını eritirim
Sözümü yürütürüm
Geçme benim karşımdan
Damlara çürütürüm
(Emine Köse, 72, Durabeyler,
okumamış)
115)
Armudun dayağına
Gel otur koyağına
(Oturmuş koyağına) gölgesine
Keklik gibi öte öte

⁶⁰ Irakçın: Tepelere giyilen başlık.

Getirin ayağıma
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
116)
Makinenin sesini
Gelsin anam dinlesin
Sevdiğime vermezse
Evladım var demesin
(Zehra Çakırca, 40, Aşağı
Musalar)
117)
Gökten teyyare geçer
Suyunu nerden içer
Bizim köyün oğlanları
Ellilik cigara içer
118)
Armut dalda hoplasın
Dibindeki hoplasın
Gol gol olam gezem yarım
Düşmanlarımız çatlasın
119)
Bahçelerde bal gabak
Açılmış tabak tabak
Bizim köyün oğlanları
Oynuyor başı kabak
120)
Kırıntının üzümü
Gün mü yaktı yüzünü
Hem ağlasam hem söylesem
Dutar mısın sözümü
121)
Gökte yıldız yüz altmış
Allah neler yaratmış

Al peşkirin altına
Şeker suyu damlatmış
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
122)
Geline bak geline
Gelinin giyimine
Gelin beni de oku
Şerefli düğününe
(Zehra Çakırca, 40, Aşağı
Musalar)
123)
Asıl bastonum asıl
Kurşun geliyor yasıl
Çoktan beri görmedim
Nasıl keyiflen nasıl
124)
Gitme dağın başına
Uyur uyanamazsın
Virme beni illere
Görür dayanamazsın
125)
Yağcı yağı kavurur
Sarhoş tütün savurur
Eli kolu sıvayıp da
Yar bulmadık siz davrı (gibi)
(Bahriye Akabay, 94, Kireç)
126)
Türkücü başı mısın?
Cevahir taşı mısın?
Mektup yazsam göndersem
Cebinde taşır mısın?
(Meryem Yumuk, 50, Selimağa)

132)
Karanfilsin dalın yok anam
Pek güzelsin yarin yok(2)
Yarini eller almış anam
Cahilsin haberin yok(2)
(Hatice Demir,76, Selimağa)

133)
Menevşe maralansın
Yaprağı saralansın
Ni göreyim yarim seni
Ni yürek yaralansın
(Hatice Demir,76, Selimağa)

134)
Karşı karşı hanımız
Karşıda harmanımız
Sen ordan çık ben burdan
Çatlasın düşmanımız
(Fatma Seyrek, 25, Güğü)

8. Güzellik Unsurlarını Anlatan Maniler

1)
Karşıdan bakarsın
Yürekleri yakarsın
Bu kaşlar gözler sendeyken
Çok yürek yakarsın
2)
Karşılardan bakarsın
Kime kaş göz atarsın
Bu kaş bu göz sendeyken
Çok yürekleri yakarsın
(Emine Bıldır, 55, Dursunbey)

3)
Yarım güzel ben güzel
Bahçede gelin gezer
Ellerinde deste (bir külte)gül
Yarım güllerden güzel
(Bahriye Akabay, 94, Kireç)

4)
Damdan çıktı bir güzel
Damın kıyılarında gezer
Eline almış bir deste gül
Gülünden kendi güzel

5)
Çeşme önünde yatık
Önleri batık batık
Sürmelimin seveleri
Yavan ekmeğe katık

6)
Tren düdüğünü vurdu
Sürmelim duydu durdu
Nazlı yarin seveleri
Can evimden vurdu
(Kezban Aykut 41 Çınar)

7)
Eğmelidir eğmeli
Fistan yere değmeli
Hani yarin derlerse
Gösterdiğine değmeli
(Kezban Aykut 41 Çınar)

8)
Karpuz kestim kan gibi
Uzuyor urgan gibi
Bu köylerden bir yar sevdim

Kınalı kurban gibi
(Zehra Çakırca, 40, Aşağı
Musalar)

9)
Karadut parmak gibi
Yarım var kaymak gibi
Beni yardan ayıran
Kurusun yaprak gibi
(Fatma Erişen, 44, Dursunbey)

10)
Uzun kavak havalı
Dibi bülbül yuvalı
Böyle güzel görmedim
Ben anamdan doğalı
(Zehra Çakırca, 40,
Aşağı Musalar)

11)
Dereye taşlı derler
Güzele saçlı derler
Benim gibi olmuşlara
Gülmedik başlı derler
(Bahriye Akabay, 94, Kireç)

12)
At gelir şakır şakır
Süt gelir bakır bakır
Karşılara geçekoymuş
Çetlemik gözlü çakır
13)
Yarım perçemin kara
Yağla yukarı tara
Ben gidiyom yar ellere
Çıralar yak da ara

(Ayşe Çakmak, Kireç)
14)

Masa üstünde çiçek
Çiçek üstünde böcek
Böcek iki kanatlı
Dursunbey'in kızları elma
yanaklı

9. Bayraktar Manileri

(Kadir Alan- Aşağı Musalar, 66,
ilkokul, davulcu, 1-35. maniler)

1)
Evleri var üst başta
Mendilim kaldı taştta
Gel sarılam kostak gelin
Düğün kokusu başka, haydaaa

2)
Alaçamın bayırını
İçindedir çayırları
Zalim anan ver iken
İkimizi ayırır

3)
Odam kireç tutmuyor
Kumunu katmayınca
Yangın yürek sönmüyor
Sarılıp yatmayınca

4)
Bahçelerde nar mısın?
Sen burlarda var mısın?
Sen burlarda olsan yarım?
Seni melin kor mudum?

5)

Gedikten aşan gelin
Al yeşil kuşan gelin
Kocan çirkin sen güzel
Gayret et boşan gelin
6)
Su senin çeşme benim
Derdimideşme benim
Karşılara geçip de
Kalbimi yakma benim
7)
Şu çemenin yoluna
Bakır takmış koluna
Şaka değil a sevdiğim
Deli oluyom yoluna
8)
Ak devenin torunu
Yeni evin fırını
Bizim beyitleri duyan kızlar
Evlerinde durur mu
9)
Davulum gümbür gümbür
Çevrenin ucu sümbül
Ben yarimi görmeyeli
Bugün tam on bir gündür
10)
Evimizin önü işlik
İşlikte buldum beşlik
Gel sarılam a sevgilim
Ele geçmez bu gençlik
11)
Benim yarım Bursa'da
Yazı yazar masada

Saçlarını taramış
Geziliyor biyansada
12)
A dağlar ulu dağlar
Engin dereler çağlar
Ben derdimi söylesem
Yeşil çimenler ağlar
13)
Boynundaki inciler
Kümeşteki civciler
Sevgilimlen konuşurken
Uzun olsun geceler
14)
Dağda yaktığım kömür
Telef ettiğim ömür
Değmelere yasılmıyor
Bu benim deli gönül
15)
Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı
16)
Trenin takaları
Oyalı yakaları
Yar kıymeti bilmiyorsun
Açmıyon kapıları
17)
Entaren al mı geldi
Yinleri dar mı geldi
Gül benzi soldurmuşun
Ayrılık zor mu geldi

18)
Yağmur yilinnen olur
Oya milinnen olur
Dünya dolu güzel olsa
Sevi birinnen olur
19)
İki kurnalı pınar
Soksam ellerim donar
Güzel sene saramazsam
Yüreğim ona yanar
20)
Yığılmış yüklük gibi
Bükülmüş iplik gibi
Karşılara geçekoymuş
Kınalı keklik gibi
21)
Ay doğar aşmak ister
Gün doğar gülmek ister
Şu benim cahil gönlüm
Senlen görüşmek ister
22)
Karanfil allanır mı
Top zülûf sallanır mı
Kendi gelen güzele
Sarmadan yollanır mı
23)
Kar yağar sulu mulu
Peşkire takmış pulu
Sokaklarda ağlip duru
Allh'ın deli kulu
24)
Karataş boyanır mı

Ünlesem uyanır mı
Sevdim de alamadım
Buna can dayanır mı
25)
Entaresi pembeden
Leke olmuş giymeden
Yaktı beni küller etti
On beşime girmeden
26)
Eyme güzel kaşını
Kim bağladı başını
Ayrılanlar kavuşmaz mı
Sil gözünün yaşını
27)
Sırtındaki kazağı
Ben örmedim mi yarım
Benden başka yar bulmuşsun
Benden güzel mi bakim
28)
Dam üstünde bulgurum
Çuvallara doldurun
Kayıp etme sevileri
Sonra sana buldurun
29)
Afyon tarlamız uzak
Yollara kurdum tuzak
Konuşmaya varcam ama
İlle eviniz çok irak
30)
Afyon ekdim azmadı
Demir çapa kazmadı
Ben Allah'a güceniyoum

Sevdiğime yazmadı
31)
Değirmen dönüp duru
Bal koymuş banıp duru
Sevgilimin üstünde
Dünyalar dönüp duru
32)
Afyonun kabağına
Oturdum koyağına
Keklik gibi öte öte
Getirdim ayağına
33)
Evimizin önü çüçek
Orak olsa biçilcek
Şu yarimin sevileri
Zehir olsa içilcek
34)
Ay doğar gediğinden
Ben dönmem dediğimden
Öldürseler kesseler
Vazgeçmem sevdiğimden
35)
Mendilim mendilim sarı
mendilim
Gurbetlerde nasıl durdun
sevdiğim

Haydi mektup uğurlar olsun
Dağlar taşlar yolun olsun
Fatma Hocaya vermeyenin
İki gözü kör olsun

36)
Kapıdan bakar mısın
Bal ile şeker misin
Dünyada yaktın beni
Ahirette çeker misin Haydaaa
(Kezban Aykut 41 Çınar)
37)
Bacadaki sacaktan
Kan damlıyor bıçaktan
Senin gibi yarim olsa
Hiç indirmem kucaktan
(Zehra Çakırca 40 İlkokul
Aşağı Musalar)
38)
Kargalar kargalar
Ceviz talını ırgalar
Akşam bizim oğlan
Sizin kızı ırgalar
10. Beddua Manileri
1)
Bahçeye giresice
Gülleri yolasıca
Naha arkalarımda
(daha arkalarımda geziyor)
Kabire giresice
(Ayşe Çakmak, Kireç)
2)
Bahçeye giresice
Gülleri yolasıca
Ben de sana niler ettim
Gözü kör olasıca

(Ayşe Çakmak, Kireç)
3)
A yılan kara yılan
Al da dağlara dolan
Ben senin değilim de gari
(Ben sana varcam mı dedim)
Köpek suratlı oğlan
(Ayşe Çakmak, Kireç)
4)
Ayağının nalını
Küremeli karını
Zengin olmuş dengin değil
Köpek yisin malını
5)
Arpa buğday gözeyde
Sevim kaldı güzelde
Dünyada alamazsam
Neri kaçacan mezerde
6)
Odun vur odun yansın
Çıra vur çıra yansın
Varın söylen yarime
Ben yandım o da yansın
7)
Bahçelerde gök nane
Kül oldum yana yana
Sevmediğime yar olursam
Gözün kör olsun ana
8)
Köprü altında diken
Yaktın beni gül iken
Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken
9)
Entarisi kırmızı
Annesinin bir kızı
Çifte yılanlar soksun
Yarimnen yatan kızı
(Kezban Aykut 41 Çınar)
10)
Köprünün altı diken
Kaktın beni gül iken
Allah'ım seni yaksın
Üç günlük gelin iken
(Zehra ÇAKIRCA 40 İlkokul
Aşağı Musalar)
11)
Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar
(Ayşe Çoban, 53, Durabeyler)
12)
Bizim bağda gök üzüm
Yar benim iki gözüm
Bize sebep oğlanlar
Sürünün dizin dizin
(Emine Köse, 72, Durabeyler)
13)
Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Ölmesin de sürünsün
Ara yeri bozanlar

11. Ağıt

1)

Nar kabuğu soymadım

Ağızıma koymadım

Yar gözünü niyle yumdun

Yavırlarına(yavrularına)

doymadın

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

2)

Yorgandan atladı pire

Tülledi gitti yere

Nazlı yare doyamadan

Girekoydu kabire

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

3)

A kavaklar kavaklar

Ucunda(ki) yapraklar

Ben doymadım nazlı yare

Doysun kara topraklar

(Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam)

4)

Buluta bak buluta

Mendil serdim ak duta

Ercan seni kimler koydu

Kıyamadan tabuta

5)

Köyden geçiyor turna

Kanadı burma burma

Allah sabırlık versin

Ercan senin anana

(Fatma Şahin, 59, Naipier)

6)

Şu dağın mazıları

Koyunun kuzuları

Hemen Allah bize yazmış

Bu kara yazıları

7)

Enteresi akli yarım

Benim yarım saklı mı

Benim yarım saklı ise

Ben aldırım aklımı

8)

Mezardan gelen ölü

Özledim mi sen köyü

Ifıcıkta seni sevdim

Bilemedin gevr kız

(Hatice Demir, 76, Selimağa)

9)

Evimiz bunara yakın

Bunar camiye yakın

Ben aklımı aldırcam

Benim çareme bakın

10)

Çaya vardım çayladım

Çayda balık avladım

Konuştuğumuz yerlere

Varıp varıp ağladım

E. Ninniler

Ninniler, annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir. Batı Türkçesi'nde bu kelimeye bağlı olarak "nenni çalmak: ninni söylemek" ve "uyku getirmek" deyimleri doğmuştur. Ninniye Kaşgarlı Mahmut "balu-balı", Azeri Türkleri "laylay", Kerküklüler "leyley", Türkmenler "hû-di: Allah de", Özbekler "elle", Kazanlılar ise "bişik-cırı: beşik türküsü" adını vermiştir.⁶¹

Türkü sınıflandırmasında ağıt gibi türkü içerisinde gösterilen ve çocuklukla "ninni yavrum ninni" ifadesiyle başlayan ninnilerdeki ezgi, sakinleştirici, gevşetici ve uyku getirici bir ezgidir. Ninni söyleyen kadın, ya hazır şiir örneklerinden istifade eder ya da doğaçlama yoluna başvurur.⁶² Bölgeden on bir adet ninni örneği derlenmiştir.

1. Ninni I

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı. eee eeee eee...

Dandini dandini danadan
Bir ay doğmuş anadan
Bağışlasın yavrumu yaradan. eeeee eeeee...

Ninni ninni ninnice
Bol soğanlı börülce
Yavrum yesin doyunca
Ninni yavrum ninni. eeee eeee...

Uyusun da büyüsün nenni,
Tıpış tıpış yürüsün nenni,
Nenni bebeğim nenni, eeeee eeeee...

⁶¹ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 271.

⁶² Mehmet Aça- Müge Ercan, "**Anonim Halk Edebiyatı**", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (ed. M. Öcal Oğuz) 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s.274.

Elleri ayakları kınalı bebek. eeeee eeee..
Uyumadı kaldı bu nasıl bebek, eeee eeee...

2. Ninni II

Elleri ayakları
Kınalı bebek eee..
Uyumadı kaldı
Şu nazlı bebek eee...

Hu hu hu Allah
Sen uykular ver Allah
Uyusun da büyüsün inşallah
Bahçeye kurdum salıncak
Eli verdim oyuncak eeee
[Kerim GÜLEŞ,17, öğrenci]

3. Ninni III

Hem uyusun hem büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün
Nenni ülküm nenni
Tıpış tıpış yürüsün
Nenni nenni

Akça elleri kalem tutsun
Bülbül dilleri Kur'an okusun
Nenni ülküm nenni
Nenni nenni

Uyusun da büyüsün
Dağlar taşlar yürüsün
Nenni yavrum nenni
Nenni nenni

Bahçeye kurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Benim yavrum uyuyacak
Nenni nenni eee...

Nenni de nennisi var
Benim yavrum uykusu var
Uyusun da büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün

4. Ninni IV

Koca dağlar yolun olsun
Koca evler senin olsun
A kuzum nenni
Ulu dağların bülbülleri kuzum
Koca evler senin olsun
Uyusun uykuları gelsin
A kuzum nenni

Evlerinin önü iğde
İğdenin kolları yerde
Senin baban gurbet elde
Nenni yavrum nenni
Evlerin dolusu kuzum
Kaymağın koyusu kuzum

5. Ninni V

Bahçeye kurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Uyumadı kaldı yumurcak
Hu hu hu hu eee eee eee

Hem uyusun hem büyüsün

Üstüne de güller bürsün

Eee eee kızıma eee

6. Ninni VI

Bahçeye kurdum salıncak

Eline de verdim oyuncak

Oynamadan uyucak

Nenni Yusuf'um nenni

Nenni desem dağlar uyur

Dağlarda laleler büyür

Benim Yusuf'um şimdi uyur

Nenni Yusuf'um nenni

7. Ninni VII

Uykusu gelmiş gözüne

Rengi vurmuş yüzüne

Güzel yavrum ninni

8. Ninni VIII

Fatma anamızın çocukları olmuyormuş. Çocuk aramak için ilaç ararken sekiz havan dibi delmiş. İlaç yaparken söylüyormuş bu ninniyi. Daha sonra bu sayede iki çocuğu olmuş.

Sekiz havan dibi deldim

Pirim hu Hasayinim, Hüseyinim

Biri ararken iki buldum

Kuzularım, gazilerim, şehitlerim ninni

[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

9. Ninni IX

Dandini dandini dasaylık

Yedi, sekiz, dokuz, on aylık

Yalamacı, bulamacı yengesi var

Bir deli gözlü amcası var

Çıkırık götlü halası da var

Neni yavrum nenni

[Kezban Karaman, 74, Kızılöz]

10. Ninni X

Asmaya kurdum salıncak

Eline de verdim oyuncak

Uyusun da büyüsün yumurcak

E bebeğim eee eee eee

Dana dana dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Bahçeye kurdum salıncak

Eline de verdim oyuncak

Oynamadan uyuyacak

Uyusun da büyüsün yumurcak

[Neriman SEYİS, 65, Kireç.]

11. Ninni XI

Dandini dandini danalı bebek

Anası maymun babası şebek

Ağzına almış meme tıpası

Uyusun da büyüsün eşek sıpası

[Tarık Küren, 17, Öğrenci]

F. Türküler

Türkülerimiz, bazen bir olayı, bazen de bir duyguyu, üzüntüyü, şikayeti, coşkuyu anlatan ahenkli ezgili nazım birliktelikleridir. “Türkü” terimi, konusu, ezgisi ve şekil özelliği ne olursa olsun pek çok anonim manzumeyi içine alabilecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun içindir ki, zaman zaman bu terimin kapsam alanı içine ağıt ve ninni de girmektedir.⁶³ Çeşitli gruplara ayrılan türkü, düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirler diye tanımlanabilir.⁶⁴

Dursunbey yöresine ait türkülerin çoğu birbirine kavuşamayan sevgilileri konu almıştır. Sevdiği kıza kavuşamayan genç, sevgisini, duygularını türküleriyle, ezgisiyle dile getirir. Türkü yakan kişi, her zaman sevdiği kıza kavuşamayan genç olmayabilir. Bazen de gözlemci bir başka kişi olabilir. İki aşğın sevgisini konu alan türküler de yakılmıştır. Bu türkülerde, gencin sevdiği kızın nitelikleri, yaşadıkları olaylar, ayrı düşmelerinin sebebi anlatılırken, Dursunbey’in coğrafi özelliklerinden de yararlanılmıştır. Bu türkülerde görülen en önemli özelliklerden bir diğeri de, türkülerde sevenlerin adlarının geçmesidir. Yani adına türkü yakılan kişilerin isimleri türküde açıkça belirtilmiştir. Bazen sadece birinin adı geçerken, bazen de her ikisinin de adı geçmektedir. Ayrıca türkülerde geçen Eşref, Düriye, Emine, Cemile, Fadime gibi isimlerden bu isimlerin Dursunbey’de sık kullanılan isimler olduğunu da çıkarmak mümkündür.⁶⁵

Dursunbey’in sosyal yapısını, coğrafi özelliklerini, örf ve adetlerini, geleneklerini anlatan türküler de bulunmaktadır. Dursunbey’e ait bu türküler ritmik, ahenkli, zaman zaman coşturan, çoğu zaman ağır bir havaya sahiptir.⁶⁶

Olay türkülerinin çoğu ölen kişilerin ardından yazılmış ağıt niteliğindedir. Ancak türkü özelliği gösterdiği için bu başlık altında toplanmıştır.

⁶³ Mehmet Aça- Müge Ercan, “Anonim Halk Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (ed. M. Öcal Oğuz) 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s.269.

⁶⁴ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000, s. 150.

⁶⁵ Fatma BILDIR, **Balıkesir – Dursunbey Yöresinin Halk Edebiyatı Ürünleri**, Kütahya: 2000. s. 55.

“Dumlupınar Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”

⁶⁶ a.g.e.

1. Olay Türküleri

a. Dursunbey'in Hanları (Varyant I)

Hikâyesi: Zeynep kocasından ayrılmış, çocuğu olmayan yalnız başına bir kadındır. Ailesi ile yaşamaktadır. Ailenin çobanlığını yapmaktadır. Mehmet ise, Zeynep'in arkadaşı ile evli çor çocuk sahibidir. O da aynı dağlarda çobandır. Dağlarda nerede güzel otlak var, oraya sürerler hayvanlarını. Konuşup, dertleşmeye giderek de azıklarını bölüşmeye başlarlar.

Bu paylaşım arttıkça, adı konmayan bir ilişki başlar aralarında. Zeynep artık evine de daha sık gelmeye başlamıştır Mehmet'in.

Huylanır Mehmet, bu ilişkiyi sürdürmek istemez. Zeynep'in "gel" dediği yere gitmez. Zeynep'i kendinden uzaklaştırmak ister. Zeynep, tehdit ederse de Mehmet, yüz vermez artık O'na.

Bunu hazmedemeyen Zeynep, dağda Mehmet'i bulur, tartışır, yalnızca dağlar tanıktır bu tartışmaya. Zeynep öfkelenir, bıçakla delik deşik eder sevdiğini; bir çam ağacının altına, gömer. Herkes Zeynep ile Mehmet'in aynı yerlerde hayvan otlattığını bildiğinden, birdenbire ortadan kaybolan Mehmet'i O'na sorarlar.

Başta Mehmet'in karısı, Zeynep ve köylüler dağda Mehmet'i aramaya koyulurlar. Tam çam ağacının yanına geldiklerinde Zeynep dayanamaz ve olup biteni anlatır. Bu olayın arkasından "Dursunbey'in Hanları" türküsünü yakar halk. (Yazarın notu: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 587) Zeynep de cezaevinde kendi türküsünü...⁶⁷

Dursunbey'in hanları,
Şingirdaklı camları,
Bizim için yapılmış.
Balıkesir damları

Koyunların sürüsü,
Arkada kaldı birisi,

⁶⁷ Mesude Eğilmez, **Karesi'den Günümüze Öykülerle Türküler**. Pelin Ofset Matbaacılık. II. Baskı. Ankara: Aralık 2005, 94.s.

Çifte de yengeler arıyor,
Çam dibinde ölüsü.

Arpaların demedi,
Koyunları meledi
Nereye koydun gatil Zeynep (Gidi gavur katil Zeynep)
Orta da boylu Mehmed'i (Nerelere koydun Mehmed'i.)

Tüfeğimin (tabancamın) kancası,
Çerkezoğlu amcası.
Gidi gavur, katil Zeynep,
Karakol eğlencesi.

Derelerde durdular,
Paytonları kurdular.
Gidi gevur katil Zeynep
Nerelere koydun Mehmed'i⁶⁸

b. Dursunbey'in Hanları (Varyant II)

Dursunbey'in hanları,
Şıkırdaklı çanları,
Bizim için yapılmış.
Balıkesir damları

Tüfeğimin kancası,
Çerkez Ali amcası,
Mehmet Bey'i sorarsan
Çam dibinde ölüsü.

Koyunların sürüsü,
Arkada kaldı birisi,

⁶⁸ **Tarihi, Kültürü Ve Her Yönüyle Dursunbey.** DUSİAD ve Keresteciler Derneği. İzmir: Baskı; Gülermat, Ekim 1997. 40 s.

Zeynep hanımı sorarsan,
Karakol eğlencesi.

Mehmet beyi vurdular,
Köpeklerle buldular,
Zeynep hanımı sorarsan
Karakola sürdüler⁶⁹

c. Dursunbey'in Hanları (Varyant III)

Hikâyesi: Zeynep, Şabanlar köyündendir. Aynı anda hem İbrahim Gezer hem de Mehmet (Dede Mehmet lakabıyla anılmaktadır) ile gönül eğlendirmektedir. Sonunda Mehmet ile kaçmaya karar verirler. Ancak Mehmet'e kaçtığında Mehmet'in annesi "Ben bu kızı istemem." deyince Mehmet de bu işten vazgeçer. Zeynep, eve döner ama içinde bir intikam hissi uyanır. Bu sebeple İbrahim'i kandırarak onunla birlikte Mehmet'i öldürmeye karar verirler. Planlarını uygulamaya koyarlar. Koyun otlatmak maksadıyla Zeynep ile İbrahim geze geze Mehmet'in olduğu yere varırlar. Zeynep, Mehmet'i lafa tutar ve arkadan gelen İbrahim de bıçak ile Mehmet'i öldürür. İki birlikte Mehmet'i çamların dibine gömerler. Tahkikat sırasında vaziyeti merak eden İbrahim, Zeynep'i gözlemektedir. Zeynep'in avlusunda içerisinde amcası Çerkez Ali Molla Zeynep'e, "Mehmet'i İbrahim öldürdü diye söyle." derken İbrahim bunu duyar. Bunun üzerine bu işin ortaya çıkacağını anlayan İbrahim, tüfeğini doldurarak köyün dışına çıkar. Yanında da çok ufak yaşlarda iki çocuk vardır. Onlara "Ben su istersem verin." diye tembih eder. Ayak parmağı ile tüfeğin tetiğini çekmek suretiyle intihar eder. Zeynep de sıkıştırılınca doğruyu söylemek zorunda kalır. Ölen Mehmet de gömüldüğü yerden çıkartılır. Zeynep, tahkikat sonunda yaşının küçüklüğü sebebi ile on sene hapiste yatıp çıkar.

Dursunbey'in hanları,
Şingirdaklı camları,
Bizim için yapılmış,
Balıkesir damları.

⁶⁹ Hikmet Adın, **Tarih, Coğrafya ve Sosyolojik Yönden Dursunbey ve Çevresi**. Balıkesir: Uğur Ofset, 2001, s. 342.

Bağlantı

Koyunların sürüsü,
Arkada kaldı birisi,
Çifte de yengeler arıyor,
Çam dibinde ölüsü.

Bağlantı

Arpaların demedi,
Koyunları meledi,
Gidi gavur katil Zeynep,
Nerelere koydun Mehmet'i.

Bağlantı

Tüfeğimin kancası,
Çerkez oğlu amcası,
Gidi gavur katil Zeynep,
Karakol eğlencesi.

Bağlantı

Dereelerde durdular,
Kavilleri kurdular,
Zeynep İle İbrahim,
Mehmet'imi vurdular.

[Halil Erkek-65-Dursunbey] (Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm
Derneği Başkanı)

ç. Alaçam

Hikâyesi: Alaçam'da takâvil⁷⁰ yollarını yapmak için tünel kazarken göçük olmuş.
Hasan'da göçüğün altında kalmış. Onun arkasından bu türkü yakılmış.

Alaçam ovasını duman бүrүdү
Beş kardeşim kol kol olmuş yürүdү
Benim nazlı Hasan'ım dünyada bir idi

Hasan'ım Hasan'ım garip Hasan'ım

⁷⁰ Takâvil: Eskiden Alaçam dağlarından kesilen tomrukları taşımak için kullanılan bir tür tren.

Madenin altında kalan Hasan'ım

Bir incecik yolum gider ovaya
Siyim siyim kanım damlar kovaya
Benden selam olsun nazlı Havva'ya

Hasan'ım Hasan'ım garip Hasan'ım
Madenin altında kalan Hasan'ım

Alaçam'ın çamları
Kaldır Ayşe'm kolları
Haram mıydı Zeki beyin parası

Yağlı olur Alaçam'ın çırası
Çok mu derin Hasan'ımın yarası
Haram mıydı Zeki Bey'in parası

Nakarat
[Emine Bildir, 54, Naipler]

d. Kayalca Türküsü (Varyant I)

Kayalcanın taşları
Sarı sarı saçları
Kefenimi ısladı
Ale gözün yaşları

Mehmet sen vurdun beni
Al gelinler olmadan
Gençliğime doymadan

Üzüm koydum sepete
Keklik öter tepede
Öldüğüm gam yemem
Şan oldum memlekete

Mehmet sen vurdun beni
Al gelinler olmadan
Gençliğime doymadan
[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

e. Kayalcanın Taşları (Varyant II)

Yöresi:Dursunbey-Aşağı Yağcılar Köyü Oyun Havası

Kayalcanın taşları,
Sarı da sarı saçları.
Kefenimi ısladı,
Ela gözün yaşları.

Sarı sarı saçlı Zeynep'im,
Al gelinler olmadan,
Gençliğine doymadan.

Bağlantı .

Peynir yedi dediler,
Kendisi ölmüş dediler,
Cenazemi kaldıranlar,
On beş altın yediler.

Mehmet sen vurdun beni,
Al gelinler olmadan,
Gençliğine doymadan.

Bağlantı

Üzüm koydum sepete,
Keklik öter tepede,
Öldüğüme gam yemem,
Şan olduk memlekete.

Sarı sarı saçlı Zeynep'im.....

Bağlantı

Çürük seni öptü mü?
Kumru gibi koktu mu?
Mehmet ağabeyini görünce,
Yüreciğin koptu mu.
Mehmet sen vurdun beni

Bağlantı.

İnip gelir inişten,
Tepeliği gümüştən,
Zeynep seni öldüren,
Cibiş gözlü enişten

Sarı sarı saçlı Zeynep'im.....

İki çiçek bağladım,
Birini çürüğe yolladım,
Çürük çiçeği almamış,
Boyun burdum ağladım.

Mehmet sen vurdun beni.....

Yol üstünde karınca,
Gebe değil bel ince,
Yüreklerim dayanmıyor,
Genç ölümü görünce.

Sarı sarı saçlı Zeynep' im.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

f. Kayalcanın Taşları (Varyant III)

Kayalca'nın Taşları Türküsünün Hikâyesi

Hikayemiz 1800'lü yılların sonlarına doğru Dursunbey'e 10-12 km uzaklıkta Aşağı Yağcılar köyünde geçmektedir. Bu köyde sarılar sülalesinden Sarı Osman; köyün zengin varidatlı en az dört yüz keçisi ve çiftler çiftler büyük baş hayvanı olan; sizin

anlayacağınız, ağa gibi ağa. Sarı Osman'ın iki kızı bir oğlu var. Oğlu Mehmet ve büyük kızı evli; evde bir kızı var. Adı Zeynep. Zeynep güzel, Zeynep sarı saçlı. Baba oğul aynı evde hepsi bir arada yaşayıp gitmektedirler.

Hikayemizin kahramanlarından Çürük Halil lakaplı değirmenci Halil'de komşu köy olan İsmailler köyündendir. Halil'in değirmeni İsmailler altında şimdiki mandıranın karşı tarafındadır. Koca derenin kıyısında su değirmeni çalıştıran Çürük Halil genç, yakışıklı, çok güzel türkü çığırın, yanık sesli, yağız bir gençtir. Halil ayrıca çok güzel zurna ve kaval çalar.

Köy yerinde bilindiği gibi hayvansız ev olmaz. Hele hele hayvansız Yörük hiç olmaz. Halil de devamlı olarak değirmende eğleştiğinden burada üç beş hayvan beslemektedir. İş olmadığı zamanlarda zurnasını kavalını alıp hayvanlarını karşı tepede otlatmaktadır.

Sarı Osman'ın hayvanı çok; ağa amma köy yerinde iş de çok; orak var çapa var. Keçi var, ineklere bakmak, sağmak var. Babası Osman, hayvanların bir kısmını Zeynep'in önüne, bayırda otlatması için verir. Zeynep de çıkar bayırlara hayvanlar gittikçe gezindikçe akşama kadar arkalarında gezinir.

Bir gün hayvanlar yayıla yayıla yataklara doğru gelir. Zeynep, bir zurna sesi duyar. Yanık mı yanık, güzel mi güzel yürekleri dağlayan bir ses. Oturur çayırın üzerine, dinler zurna sesini dinler dinler; içi yanar yüreği yanar. Sesin sahibi başlar yanık yanık türkü söylemeye; ayakları götürür Zeynep'i sesin sahibine doğru. Bu güzel sesin sahibini görür; Çürük Halil'dir. Halil de görür Zeynep'i. Sarı sarı saçlı Zeynep'i. Altın sarısı saçlarına, fidan boyuna vurulur.

Artık hayvanlar hep yataklarda otlatılmaktadır. Artık Zeynep ile Halil birbirlerini deliler gibi sevmektedirler. Halil zurna çalar kaval çalar türkü söyler, Zeynep de dinler. Dinledikçe de daha da bağlanır Halil'e; gönül gözleri birbirlerinden başkasını görmez bu gizli sevda her iki genci kavurmaktadır.

Ama bir yanlışlık vardır ortada. Zeynep kendi köylerinden başka bir gence yavukludur. Yavuklu kız bir başkasını sever mi? Sevmez, bu töreye aykırıdır. Gençler töreye karşı gelmekte, ama ne yapsınlar gönülleri birbirlerine kaymış bir kere. Çok geçmez köyde dedikodu dolaşmaya başlar. Zeynep'in hayvan otlatmaya yataklara

gittiği, Halil'in Zeynep'i sevdiği; Zeynep'inde Halil'i sevdiği... Zeynep ile Halil'in aşkı aile içinde ilk önce yengesinin kulağına gider. Ancak kadın kocası Mehmet'e söylemek için uygun zamanı kollamaktadır.

Orak zamanı köyün üç beş kadını köyün hatibi olan Hatip Dedenin tarlasına meciye giderler. Ekinini biçerler. Akşam dönüşte ihtiyar hatip baş yukarı yürüyemeyince Zeynep dedeyi sırtına alır, köye kadar taşır. Ertesi gün meci sırası Sarı Osman'ın Tokurdak kaya mevkiindeki tarlasındadır. Sabah olur, ekmek çıkını hazırlanır, oraklar bilenir, meciler tarlaya giderler. Zeynep de mecilerle birlikte orak biçmektedir. Öğle yemeği zamanında, yengesi, ağabeyi Mehmet ve eniştesi tarlaya öğle yemeği getirmektedirler. Bu arada kader yavaş yavaş Zeynep için ağlarını örmektedir. Çünkü yengesi artık Zeynep'in suçunu söylemenin zamanının geldiğini düşünmektedir.

Tarlaya girildiği sırada biranda kocasına dönerek:

- Len bağa(bana) bak bizim Zeynep yavuklusuna vamicimiş...

Bunu duyan Mehmet sert bir tavırla;

- Len ni diyon sen der, kafası döner.

- Çürüğe vurgunmuş ona vacimiş diyola, der. Bunun üzerine Mehmet hiddetlenerek hiçbir şeyden haberi olmayan Zeynep'e:

- Zinep! Diye bağırır. Ağabeyinin ses tonundan ve hiddetlenerek üzerine gelmesinden korkan Zeynep geriye doğru kaçmaya çalışır. Bunun üzerine Mehmet belindeki saldırmayı çeker ve Zeynep'in arkasından fırlatır. Saldırma Zeynep'in sırtına saplanır ve:

- Yandım ağam!, der cansız yere yığılır.

Hemen babası Sarı Osman'a haber verirler "Bir kaza oldu." derler. Babası koşarak gelir. Bakar ki kızı al kanlar içinde yerde yatıyor. Olayı sorar, anlatırlar. Ne yapsın biri kızı, biri oğlu; kızına mı yansın, oğluna mı? Düşünür taşınırlar. Zeynep'in ölüsünü "Kayalca" denilen Tokurdak kayanın yarığında aşağı atıp olayı saklayacaklardır. Götürürler atarlar cesedi, Tokurdak kayanın yarığına. Ancak çok geniş gördükleri yarıktan aşağı Zeynep'in ölüsü sığmaz. Akşamın alaca karanlığında Zeynep'in ölüsünü köye getirirler. Niyetleri karanlıkta gömüp olayı gizlemektir.

O zamanlar mezar kazmak için sadece köyün hatibinin evindeki kazma kürek kullanılmaktadır. Babası Sarı Osman gider hatipten kazma kürek ister. “Mezar kazacağız” der hatip, “Kim geçindi?” diye sorar. Sarı Osman, sıkıla sıkıla Zeynep’in öldüğünü söyler. Yaşlı hatip:

- Daha dün beni sırtında tarladan getirdi. Sapa sağlam kız nasıl ölür?, der. Sarı Osman mecbur kalır anlatmaya işin doğrusunu. Hatip:

- Ben bu işin vebalini çekemem, bunu müddi umumluğa bildirin, der. Müddi umumluk işe el koyunca Sarı Osman, oğlunun hapse girmemesi için gereken yerlere altın vererek ve büyük bir servet harcayarak olayı kapattırır. Peynir zehirlenmesinden öldüğü söylenerek cinayet örtbas edilmiştir.

Bu olayın arkasından Çürük Halil, arkadaşı Zeybek Hasan (Zeybeklerin Hasan) ve diğer arkadaşları değirmende bir araya gelerek otururlar ve şu türküyü yakarlar.

Kayalcannın taşları

Sarı sarı saçları

Kefenimi ıslamış

Ela gözün yaşları

Sarı sarı saçlı Zeynebim

Al gelinler olmadan

Gençliğine doymadan

Çürük seni öptü mü

Kumru gibi koktu mu

Mehmet ağabeyini görünce

Yüreciğin koptu mu

A benim de sarı saçlı Zeynebim

Yollarını nerelerde gözleyim

Peynir yedi dediler

Kendisi ölmüş dediler

Cenazeyi kaldıranlar

On beş altın yediler

Sarı saçlı Zeynebim
Al gelinler olmadan
Gençliğine doymadan

Üzüm koydum sepete
Keklik öter tepede
Öldüğüme gam yemem
Şan oldum memlekete

Sarı saçlı Zeynebim
Al gelinler olmadan
Gençliğine doymadan

Bu türkü zamanla yöremizde dilden dile dolaşarak söylenmiş ve folklor ürünleri bakımından zengin olan İsmailler ve Aşağı Yağcılar köyünde oyun olarak da oynanmaya başlanmıştır. Halen Dursunbey içinde ve bütün köylerinde en çok oynanan zeybek havasıdır.

[Kaynak kişi: Aşağı Yağcılar köyünden Kamile Yalçinkaya. Derleyen: Halil Erkek]

g. Kayalcanın Taşları (Varyant IV)

Hikâyesi: Bundan yüz elli yıl önce, Dursunbey'e yaya iki saat mesafede küçük bir köy vardır. Bugün de var olan bu köyün ismi Aşağı Yağcılar'dır. O zaman çam ormanları içinde şirin bir köydür. Bu köyün iki kilometre kadar aşağısında bir dere akmaktadır. Orman ile derenin birleştiği yerde sarp kayalıklar, kayalığın dibinde küçük bir çiftlik ve de değirmen vardır. Kayalıklar dolayısıyla bu çiftliğe; "Kayalca çiftliği", değirmene de "Kayalca değirmeni" denmektedir.

Bu değirmeni "Çürük" lakâplı boylu boslu, yakışıklı bir delikanlı işletmektedir. Çürük değirmende yatıp kalkan, kimsenin uzununa kisasına karışmayan, mert ve kimsesiz bir delikanlıdır. Değirmene gelen. herkes tarafından sevilir.

Çürük, boş zamanlarını değirmenin tamiri, çiftliğin işleri ile geçirir, kaval ve

zurna ile yanık türküler söyleyerek değerlendirir.

Köyde kızıyla beraber oturan yaşlı bir kadın vardır. Zeynep kız; sarı saçlı, ela gözlü, endamlı çok güzel bir kızdır. Zeynep'in, Mehmet isimli bir ağabeyi vardır. Mehmet dağlarda gezen, yöredeki köylülerin başlarına dert olan çetelere göz açtırmayan, mert ve cesur bir delikanlıdır. Arada bir köye iner, erzak alır yine dağlara çıkar.

Köyün ve çevre köyün delikanlıları Zeynep için yanıp tutuşurlar. Ağabeyinden çekindikleri için ne kızla konuşabilirler, ne de dünür gönderip isteyebilirler.

Günlerden bir gün yaşlı kadın hastalanır. Mehmet de köyde değildir. Ambarda buğday vardır ama un yoktur. Zeynep buğdayları merkebe yüklediği gibi değirmene gider. Birbirleriyle ilk defa karşılaşan Zeynep ile Çürük buğdayların öğütülmesi süresince gözlerini birbirlerinden alamazlar. Aralarında tatlı bir yakınlaşma olur. Öğütülen unları beraberce, merkebe yüklerler. Çürük, öğütme karşılığı hak almamıştır. Zeynep utana sıkıla:

- Öğütme hakkını almadınız ya, der. Çürük:
- Bir dahaki sefere alırız, diyerek Zeynep'i yeniden görmek istediğini belli eder.

Mehmet'in olmadığı zamanlarda sık sık değirmene buğday götürmeye başlayan Zeynep'in durumu, köy delikanlılarını şüpheye düşürür. Köyde Zeynep'in Çürüğe kaçacağı dedikodusu alır, yürür. Dedikoduların yaygınlaşması üzerine Zeynep ile Çürük buluşarak kaçmaya karar verirler.

Mehmet'te söylentileri duyar ama böyle bir şeye ihtimal vermez. Herkes kendisinden çekinir. Kardeşi ile de birbirlerine çok bağlıdırlar. Yine de gizliden gizliye kardeşini gözetlemeye başlar.

Kararlaştırılan gün gelir. Zeynep sandıktan çıkardığı altınları boynuna takar. Bohçasını alır, sessizce ormana doğru kaçır. Çürük de ormanı iyi gören bir tepede oturup Zeynep'i bekler. Yatsı ezanını uzaktan işiten Çürük kavalını yanık yanık çalmaya başlar. Ay ışığında altınları parlayan Zeynep'i görür. Ona doğru koşmaya başlar.

Birbirlerine kavuşan iki genç Kayalica çiftliğine gelirler. Bir çınarın dibine oturan gençler, birbirlerine hasretle bakışıp konuşurlarken Mehmet'in gür sesiyle irkilirler. Mehmet öfkeli bir sesle:

— Niye Böyle yaptın Zeynep! der ve mavzerini ateşler.

Zeynep:

— Ağa, yaktın beni! der ve düşer.

Düşen Zeynep'i kaldırmak isteyen Çürük, bakar ki Zeynep'te ses soluk yok.

Mehmet'e döner :

— Niye kıydın Zeynep'e der. Üzerine eğilir, gözlerinden seller gibi yaşlar boşanır.

Zeynep'in, cesedini ağabeyi köye getirir. Köyün yöneticilerine 15 altın rüşvet verir. Zeynep'in yediği peynirden zehirlenerek öldüğüne, dair rapor tutulur. Çürük de kendini tehdit eden Mehmet'ten korkusuna gerçeği söyleyemez. Çıldırarak kendinden geçmiş bir vaziyette dağlara çıkar ve bir daha izine rastlanmaz

Zeynep'in cenazesi köyün ve çevre köylerin delikanlılarının katıldığı kalabalık tarafından gözyaşları arasında defnedilir.

Kısa bir süre sonra köy delikanlıları Zeynep için "*Kayalcanın Taşları*" isimli bir türkü yakarlar.

Dursunbey ve çevresinde düğünlerde, sohbetlerde, folklor gösterilerinde söylenen bu türkü, bazılarını duygulandırır, için için ağlatır. Saz, cümbüş, keman, darbuka ve zilli maşa eşliğinde söylenen türkünün yaygın güftesi şöyledir:

KAYALCANIN TAŞLARI

Kayalcanın taşları

Sarı sarı saçları

Kefenimi ıslattı

Elâ gözün yaşları

Mehmet sen vurdun beni

Gençliğime doymadan

Al gelinler olmadan

“Nakarat”

Peynir yemiş dediler

Kendisi ölmüş dediler

Cenazemi kaldıranlar

On beş altın vediler

“Nakarat”

Üzüm koydum sepete

Yan oturur tepede

Öldüğüme gamlar yemem

Şan olduk memlekete.

“Nakarat”⁷¹

[Erdoğan Korkmaz, Dursunbey Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni]

ğ. Kayalca'nın Taşları (Varyant V)

Dursunbey'in Yağcılar Köyü'nden ailesi tarafından istemediği birisiyle nişanlandırılan Zeynep, Çürük Halil'e sevdalıdır. Halil birkaç kez istemiştir. Zeynep'i; ama aile başkasına söz vermiştir. Zeynep'in iki ağabeyi kız kardeşlerini hep kontrol altında tutmakta, adına leke gelmemesi için uğraşmaktadırlar. Öyle ya! Ailenin şeref ve namusu bu gencecik kızın omuzlarındadır.

Çürük Halil, ailenin gözünde işe yaramaz, bela bir adamdır. Kızın gözünde ise; yiğit mi yiğit, tapılacak biri. Zeynep bir kolayını bulur, atlatır ağabeyleri her seferinde, sevdiğiyle buluşmak için.

Ağabeyler, Çürük'ten çekinirler, kavgaya tutuşsalar; köylü duyar, kız kardeşleri evlenemez dedikodu olur. Çareyi kız kardeşlerini yok etmekte bulurlar.

İsmailler ve Yağcılar Köyleri'nin arasındaki Kayalca Kayalıkları'ndan aşağıya atarlar kız kardeşlerini. Zeynep'in ölümü acıtır, dokunur insanlara, türkü yakarlar ardından sevdalarını yaşayamayanlar. Alaçam Dağları'nın üç yüzünden de duyulur yankıları.

Köyümüzün düzleri,

Sarı da pabuç izleri.

Poyraz elmasına da dönmüş,

⁷¹ Erdoğan Korkmaz, “Kayalcanın Taşları”, **Üçeylül**, Tarafsız Siyasi Gazete, Dursunbey: 23 Ağustos 1992- S. 445, 27 Ağustos 1992- S. 446, 31 Ağustos 1992- S. 447, 2. sayfalar, 5. Yıl, (Üç bölüm halinde yayımlanmıştır).

Zeynep kızın yüzleri.

Uyan uyan anam uyuma,
Al giyme doymadım.
Gençliğime doymadım.

Kayalica'nın taşları,
Sarı da sarı saçları.
Ne diyelim dostlarım,
Ceylan gözlüm yaşları.

Kara kara taşlar değmeli,
Al giyime doymadım.
Gençliğime doymadım.⁷²

h. Emine'min Çam Dibinde Sesi Var (Varyant I)

Emine'min çam dibinde sesi var aman aman
Varın bakın bohçasında nesi var
Üç yazmayla top püsküllü fesi var

Aman Emine'm geç gidelim dağlara
Mekân turalım mor sümbüllü bağlara

İspa Mehmet avlulardan topluyor
Çakır Mehmet şalvarını topluyor
Katil köpek şu (Balat)ı bokluyor

Ellerim ellerim kınalı ellerim
Yaktı beni senin kibar dillerin

(Balat – Dursunbey'de 1932 yılında yazılmıştır)

⁷² Mesude Eğilmez, **Karesi'den Günümüze Öykülerle Türküler**. Pelin Ofset Matbaacılık. II. Baskı. Ankara: Aralık 2005. 51.s.

h. Emine'min am Dibinde Sesi Var (Varyant II)

Emine'min aman am dibinde sesi var aman aman,(2)

Varın varın bakın bohçasında nesi var. (2)

Üç yazmayla (Bir ift potin ile) aman top püsküllü fesi var aman aman.

Aman aman Emine'm kalk gidelim dağlara,

Mekan mekan kuralım mor sümbüllü bağlara.

Bağlantı

Emine kız aman avlulardan hopluyor (atlıyor) aman aman,(2)

Şeker şeker Mehmet arkasından bakıyor.(2)

Katil köpek aman şü Balat'ı bozuyor (bokluyor) aman aman.

Aman aman Emine'm kalk gidelim bağlara,

Mekan mekan kuralım mor sümbüllü dağlara.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ı. Türkü (Kaz Ahmet)

Kaz Ahmet derler adıma

Çok düşen oldu ardıma

Çok düşen oldu ardıma

Beş yüz fişek kuşandım

Jandarmalar derdine

Aman de Kaz Ahmet

Olmayaydın sen

Dağlara, yaylalara

Varmayaydın sen

(Balat – Dursunbey'de 1932 yılında yazılmıştır)⁷³

i. Şerfe (Varyant I)

Yöresi:Dursunbey (Durabeyler Köyü)

⁷³ **Halk Bilg. Haber.** 7. yıl 76. S. Şubat 1938 s. 96.

Goymatın dereleri,
Şerfe'nin nereleri.
Gocismil de çokca sıkılmış, Şerfe'm sen yaktın beni,
Ey olmaz yareleri.

Goymattan geçer iken
Suların içer iken
Beni arkadan vurdular Şerfem öldürttün beni
Sokaktan geçer iken

Silahları patladı
Şerfe yorgan katladı
Beni vurana gördüler Şerfem öldürttün beni
Komşuları sakladı

Penceresi damaklı,
Şerfe'm elma yanaklı.
İstedim de vermedin ya, Şerfe'm sen yaktın beni,
Malın (kızın) çok mu gıymatlı.

Şerfe'm yola yürüdü,
AI paçayı sürüdü.
Gocismil'in ölüleri, Şerfe'm öldürttün beni,
Çit içinde çürüdü.
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

j. Şerfem (Varyant II)

Hikâyesi: Güzel ve işveli bir kadın olan Şerife'nin kocası ölür. Aradan üç ay geçmeden dedikodu başlar. İsteyeni çoktur Şerife'nin. Becerikli ve çalışkandır, güçlü kuvvetlidir. Odun yarar, çift sürer, kısaca baba ocağında çalışır karın tokluğuna. Aile "kadın kısmısı kocasız, ersiz olmaz, tez bağlamalı başını" der.

Şerife daha çok gençtir, kendine uygun birini seçmiştir de isteyenler arasından. Fakat, baba hiç sormadan, kızından otuz yaş büyük birine satar onu. Eliyle götürür teslim eder. Kocismil'e (Koca İsmail).

Koca İsmail'in evi köyün epeyce dışında geniş bir avlu içindedir. Avlu çitle örülüdür. İyi bakar Şerife'ye. Ama nasıl? Evden dışarı çıkarmaz, pencere önünde durdurmaz, eve sokmaz; kıskanç mı kıskançtır yaşlı koca. Bir saatliğine Şerife'yi evde bıraksa; gelince başlar sorgulama, arkasından dayak.

Yine bir gün dışarı çıkar koca. Gittiğiyle geldiği bir olur. Köyde dedikodular olduğunu söyleyip, sıkıştırır Şerife'yi. Öldüresiye döver ve dışarıya çıkar. Kahvede birkaç kişiye de anlatır. Kalkar eve doğru gelir. Avlusunun yanında neden olduğu bilinmez ama düşer. Şerife yatakta dayaktan, yediği darbelerden ölmüştür. Koca İsmail'in cesedi ise günler sonra bulunur çitin dibinde, artık çürümeye başlamış bir şekilde.

Şerife'nin neden öldüğü bilinir de Koca İsmail'in dövülerek mi yoksa kendiliğinden mi öldüğü anlaşılabilir.

ŞERFE'M

Şerfe'm yola yürüdü,

Al paçayı sürüdü.

Kocismil'in ölüleri,

Şerfe'm sen yaktın beni,

Cildi çitten çürüdü.

Oybat'ın dereleri,

Şerfe'min nereleri,

Kocismil de çokça sıkılmış;

Şerfe'm sen yaktın beni,

Ey olmaz yareleri.

Penceresi dabaklı,

Şerfe'm elma yanaklı.

İstedim de alamadım,

Şerfe'm sen yaktın beni.

Malın çok mu kıymatlı.⁷⁴

j. Gazelliden Geçti Tren (Varyant I)

Hikâyesi: Ankara- İzmir seferini yapan ekspresin 3-4 vagonu, tren Gazelli köyü yakınlarında raydan çıkınca tünelin hemen çıkışında köprüden aşağıya, dereye yuvarlanır. Bu kaza sonucunda birçok ölü ve yaralı olur. O kadar çok ölü varmış ki baharın yağmur yağınca oluşan su gibi dereden kan akmış derler. Kazadan sağ kurtulanlar ve niyeti kötü olanlar kadınların kolundaki bilezikleri, insanların ceplerindeki paraları alıp ceplerine sokuyorlarmış. Kimini de kan tutuyormuş, kayıp gidiyormuş. Kazayı görenler öyle anlatmışlar. Bu kaza üzerine aşağıdaki türkü yakılır. (Emine Bıldır,54, Dursunbey)

Yöresi: Gazelli Köyü

Gazelliden geçti tren bozuldu,

Alnımıza kara yazı yazıldı.(2)

Mezarımız Dursunbey'e kazıldı.

Ağla ay anam ağla kara kara yazıma,

Yürekler dayanmaz körpe kuzuma.

Bağlantı

Dada ile Gazellinin arası,

Çok mu derin şef trenin yarası.(2)

Zehir oldu Sirkecinin parası.

Ağla ay anam ağla kara kara yazıma,

Yürekler dayanmaz körpe kuzuma.

Bağlantı

Kollarımı derelerde buldular.

Etlerimi sandıklara koydular.(2)

Öldüğümü hep dostlarım duydular.

Ağla ay anam ağla kara kara yazıma,

⁷⁴ Mesude Eğilmez, **Karesi'den Günümüze Öyküleriyle Türküler**. Pelin Ofset Matbaacılık. II. Baskı. Ankara: Aralık 2005. 49- 50.s.

Yürekler dayanmaz körpe kuzuma.

[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

k. Gazeli Ağıtı (Gazeli'den Geçtik) (Varyant I)

Hikâyesi: 29 Ekim 1964. Perşembe günü Ankara –İzmir seferini yapan 308 sayılı ekspres sabaha karşı saat: 03.30'da, 600. km'de yani Balıkesir'e 61 km. kala Gazelidere ve Dada istasyonu arasında bulunan, yüksekliği 60-70 km. civarındaki Demirköprü girişinde raydan çıkmıştır. Koyun yataklarındaki çobanların kazayı en yakın köy olan Akçağüney'e bildirmeleriyle, kaza gerekli yerlere duyurulmuştur. Kurtarma çalışmalarına yakın köylerde olanlar katılmış, yaralı ve ölümler dereden çıkarılmış, o günün acı anısı türkülere yansımıştır.

Gazeli Ağıtı

(Gazeli'den Geçtik)

Gazeli'den geçtik tren bozuldu,
Alnımıza kara yazı yazıldı,
Mezarımız Dursunbey'e kazıldı

Ağla ay anam ağla,
Kara kara yazıya,
Yürekler dayanmaz,
Körpe kuzuya.

Dada ile Gazeli'nin arası,
Çok mu derin makinistin/ şeftrenin yarası?
Zehir oldu Sirkeci'nin parası.

Ağla ay anam ağla,
Kara kara yazıya,
Yürekler dayanmaz,
Körpe kuzuya.

Kollarımı derelerde buldular,
Eterimi sandıklara koydular,

Öldüğümü hep dostlarım duydular.

Ağla ay anam ağla,
Kara kara yazıya,
Yürekler dayanmaz,
Körpe kuzuya.⁷⁵

1. Kara Köyün Armudu

Kara da köyün armudu,
Şirvan buralarda var mıdı?
Şirvan'ın tabancası olaydı,
Selvi de boylu Şirvan'ım,
Mehmet'i buralarda kor mudu?

Aman dereler, yandı yareler,
Kalem kaşlı Hanife'm buralara gel.
Aman mülazım, kardan beyazım,
Dokunmayın güzellere bize ilazım.

Bağlantı

Ümmet hapis yatıyor,
Şirvan göbek atıyor,
Hanife de hanımı sorarsan,
Selvi de boylu Şirvan'ım,
Mehmet'in kucağında yatıyor.

Aman dereler, yandı yareler,
Kalem kaşlı Hanife'm buralara gel.
Aman mülazım, kardan beyazım,
Dokunmayın gözellere bize ilazım.

[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

⁷⁵ a.g.e. s. 93.

I. Hastanenin Önü

Hastanenin önünde yan basa basa
Ciğerlerim parelendi
Kan kusa kusa eyvah doktor eyvah
Hastayım hasta kınalı kekliyim kaldı kafeste

Hastanenin önünden sallandım geçtim
Ecel şerbetini doğrudan içtim
Eyvah doktor eyvah hastayım hasta
Kınalı kekliğim kaldı kafeste

Hastane çeşmeleri burmayınca akmaz
Hemşire hanımları hastaya bakmaz
Eyvah doktor eyvah hastayım hasta
Kınalı kekliğim kaldı kafeste

Hastanenin önünde incir ağacı
Doktor bulamadın bana ilacı
Eyvah doktor eyvah hastayım hasta
Kınalı kekliğim kaldı kafeste

Hastanenin önüne dikmişler çamı
Doktorlar geliyor kaldırım camı
Eyvah doktor eyvah öldürdün beni
Bahçe gülü gibiydim soldurdun beni
[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

m. Türkü (Mehmet Ali Türküsü)

Hikâyesi: Mehmet Ali'nin kız kardeşinin yanına varmış Hakkı, M.Ali de nasıl benim kız kardeşimin yanına gelirsin diye Hakkı'yı dövmüş. Hakkı'da bunu içine sindiremeyince pusu kurup M.Ali'yi öldürmüş. Delice'de öldürmüşler. Mehmet Ali'yi bir ay sonra bulmuşlar. Toprağa gömmüşler. Bunun üzerine bu türkü yakılmış.

Mehmet Ai'yi bir balkamda vurdular

Bir ay sonra mezarını buldular
Jandarmalar dağı daşı dolaşır
Kardeşleri koyun kuzu meleşir

Hadi gidelim asarlığa payama
Ecellerin çekti geldi ayağına
Yürüdü de katil Hakkı yürüdü
Mehmet Ali topraklarda çürüdü

Hoyladı da katil Hakkı hoyladı
Balıkesir damlarını kendi boyladı

Taş üstüne koymuş leşini
Dereliler duymadı mı sesini
Mehmet Ali' mi kıyamadan vurdular
Cesedini oracığa koydular
[Esmâ Sezen, 80, Durabeyler]

p. Aman Aman Emin'im

Hikâyesi: Alaçam Dağları'nın eteğinin kuzeyinde; Güğü, Yukarı ve Aşadı Yağcılar, İsmâiller, Aşadı Musalar Köyleri'nin ise güneyinde yer alan, 1800'lü yıllarda yabancılarca çalıştırılan bir maden ocağı vardır. Çok büyük bir işletmesi olmayan bu "Simli Kurşun" madeninde mevsimlik olarak çalışır işçiler. (Yazarın notu: Pehlivan, A. Necip, Yayınlanmamış kitap, MTA)

Eşkıyalığın yoğun bir şekilde yaşandığı o dönemlerde; Alaçam Dağları da yataklık yapmış, mesken olmuştur eşkıyalara. Madene gidiş geliş tehlikelidir oldukça. İşçiler topluca gider, topluca dönerler madenden. Emin adındaki genç de eniştesi ile gidip gelir, yolda sohbet ederler Emin'in sevdiği kıza dair.

Emin, büyük toprakları olan ağanın biricik kızı Cayime'ye tutkundur. Zaman zaman buluşur, konuşurlar. Baba rızasıyla evlilikleri mümkün değildir, kaçmayı planlarlar her buluşmalarında.

Emin'in eniştesi ise; o zamanlar dağa çıkmış olan Selim'in dostudur. Selim aynı zamanda Cayime'nin babasını koruyan, onu kendine en güvenilir yatak seçmiş bir

eşkıyadır. Onun da gönlü vardır Cayime’de, o da söyleyemez ağasına bunu. Cayime konaklara lâıyk kızdır çünkü.

Bir de; Emin’e tutkun olan Salife vardır. Emin’i kimselere yâr etmek istemez. Gözü Emin’den başkasını görmez; ama bilir de Emin ile Cayime’nin sevdasını.

Günün birinde Calime ile Emin planlarını yaparlar. Artık kaçma zamanıdır: O gün Emin, eniştisine kaçış planlarını anlatır maden yolunda, enişteden yardım ister.

“Olacak bu ya” demiş büyükler; Selim can dostu, eniştinin evine gider, Salife de oradadır. Salife, Emin ile Cayime’nin buluştuklarını, her an kaçabileceklerini anlatır. Çullu Dayı’nın oğlu Selim’e.

Doğruca ağasına gider anlatır olup bitenleri Selim. Artık Cayime, evden dışarı çıkamamakta, Emin ile buluşamamaktadır. Sevdiğini göremeyen, kaçma planları suya düşen Emin, eniştisine bozulmakta, önce onu ortadan kaldırmayı düşünmektedir. Tüm köy duyar olup biteni. Emin, eniştisini vuracak sonra da Cayime’yi kaçıracaktır.

Salife’nin bu işteki rolünü kestiremeyen Emin, eniştisini arar her yerde. Enište de can korkusundan Selim’e sığınmıştır.

Öfkeli baba ise; kızının namusuna helal gelirse, bunun hesabının sorulacağını anlatır bütün adamlarına. Herkes tetikte beklemektedir.

Emin ile Cayime bir yolunu bulur kaçarlar. Kaçakların izi sürülür. Başta Selim ve baba olmak üzere, onlarca silahlı adam yakalarlar kaçakları. Emin vurulur, Cayime de başka köye gelin gider.

Aman Aman Emin’im

Gurbete gönderdim allı gelini,
Efe de çıkmış Çullu Dayı’nın Selim’i.
Aman aman Emin’im,
Nereye de gidiyon ocağa.
Eniştini öldürüp,
Kızınızı kime vercen kocaya.

Taş harmandan tabancalar atıldı,
Cayime de Hanım beş bin liralara satıldı,
Cayime de Hanım koca da köylere satıldı.

Aman aman Emin'im.
Şöyle de böyle n'olacak,
Kara kara Salife'yi,
Alabada dertleri alacak.⁷⁶

2. Kına Türküleri

a. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant I)

Aşağıdan çıktı bayrağın ucu
Belinde sallanır çevrenin ucu
Belinde sallanır çevrenin ucu
Sen benimsin ben seninim öngücü

Dur dedim yarimi durduramadım
Koca Balatlara sığdıramadım

Bir yakadan bir yakaya bakılmaz
İlin sevdiğine kaç göz atılmaz
İlin sevdiğine kaç göz atılmaz
Koca güller olsan başa takılmaz

Hele hele benim duruşuma bak
Kız olmadan gelin oluşuma bak

Aşağıdan geliyor beş yüz atlı
Var mı içinizde sevdiğim atlı
Var mı içinizde sevdiğim atlı
Yemişler içinde şeftali tatlı

Aman aman Hatcem yazmayı oyaladın mı
Kalem gibi parmakları kınaladın mı

Aşağıdan gelir üç beş kulalı
Dört yanımı sardı da elleri kınalı

⁷⁶ a.g.e. 97-98. s.

Dört yanımı sardı da elleri kınalı
Ne güzel olmuşsun gelin olalı

Bir tepeden bir tepeye ün olur
Herkes sevdiğine yanar yanar kül olur
Herkes sevdiğine yanar yanar kül olur
Sen gidersen benim halim nice olur

Dur dedim yarimi durduramadım
Koca Balatlara sığdıramadım

Aldı dereleri tüfek yankısı
Göster Allah göster benim yarim hangisi
Göster Allah göster benim yarim hangisi
Benim yarim güzellerin kendisi

Fadimem güzelim yollarımız bir olsun
Senle beni ayıranlar kör olsun

Engin derelerin suyu çoğalsın
Dengine düşmeyen de kızlar ağlasın
Dengine düşmeyen de kızlar ağlasın
Ağlasın da mor yazmayı bağlasın

Fadimem güzelim yollarımız bir olsun
Senle beni ayıranlar kör olsun

Engin derelerin suyu engine
Kaderim yok düşmemişim dengime
Kaderim yok düşmemişim dengime
Şimdi rağbet güzel ile zengine
[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

b. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant II)

Aşağıdan çıktı bayrağın ucu

Belinde sallanın çevrenin ucu
Sen benimsin ben senin öngücü

Dur dedim yarimi durduramadım.
Gavurun köyüne sığdıramadım.

Aşağıdan geliyor beşyüz atlı
Var mı içinde Mehmet adlı?
Yemişler içinde sevdiğim şeftali tatlı

Hele hele benim duruşuma bak
Kız olmadan gelin olmuşa bak

Aşağıdan geliyor kulalı
Dört yanımı aldı elleri kınalı
Ne güzel gelin olmuşsun gelin olalı.

Hemen hemen ağlayım da gülmeyim mi ben?
Sevdiğim oğlanı da sarmayım mı ben?

Bir tepeden bir tepeye ün olur
Herkes sevdiğine yanar kül olur
Sen gidersen benim halim nice olur

Dur dedim yarimi durduramadım
Gavurun köyüne sığdıramadım.

Aşağıdan çıkıp gelip yengeler
İnce belli kız doğurmuş anneler
Aman aman Fadimem yazmayı oyaladın mı?
Kalem gibi parmaklarını kınaladın mı?

c. Aşağı Yoldan (Varyant III)

Aşa yoldan çıktı bayrağın ucu,
Belinde sallanır çevrenin ucu.(2)

Sen beninsin ben seninim en gücü.

Aman aman Fadime'm yazmayı oyaladın mı.

Kalem gibi parmakların kınaladın mı.

Bir yakadan bir yakaya ün olur,

Alem sevdiğine yanar yanar kül olur.(2)

Sen gidersen benim halim nic' olur.

Aman aman Fadime'm yazmayı oyaladın mı.

Kalem gibi parmakların kınaladın mı.

Bir yakadan bir yakaya varılmaz,

Elin sevdiğine nişan takılmaz.(2)

Gonca güller olsa başa takılmaz.

Ah ilen vah ilen diyen dudu dillerin yeter,

Ben yastık istemem kolların yeter.

Aşa yoldan gelir üç beş kul alı,

Var mı içinizde sevdiğim atlı.(2)

Yemişler içinde şeftali tatlı.

Ah ilen vah ilen diyen dudu dillerin yeter,

Ben yastık istemem kolların yeter.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ç. Aşağıdan Çıktı Bayrağın Ucu (Varyant IV)

Aşağıdan çıktı bayrağın ucu

Belinde sallanır çevrenin ucu

Ben seninim sen benimsin öngücü

Ah ilem vah ilem diyar dudu dillerim yeter

Ben yastık istemem kolların yeter

Aşarıdan çıktı bayrağın ucu
Belinde sallanır çevrenin ucu
Gider iken bir taşa oturdum
A kız sana vuruldum

Evlerinin önü bamyaya kuyusu
Ellemeyin yarimi tatlı uykusu
Gide gide bir pınara dayandım
Rüyalarımda seni gördüm uyandım

Ak pınarın taşı yok
Baktım ille ak pınarın taşı yok
Nazlı yare baktım orda kendi yok

Evimizin önünden gelir geçersin
Bana inadına ille gine geçersin
Oynan kızlar oynan yar diye diye
Kaldırılmış kollarını gel sarılalım diye

Kuyu başında testi
Kemer belimi kesti
Selvi boylu sevdiğim
Hemen benden umudu kesti

Evlerinin önü mezarlık
Benim yare gelmiş askerlik gelin askerlik
Askerlere giydirdiler ceketi
Ben verecektim nazlı yare paketi gelin paketi

Ellerinde kıl örme
Askersin gayıt görme
Oğlan benimle eğleniyorsan
Benim kadar günler görme

Koca adamın sakalını yoldurdum da
Delikanlıya döndürdüm gelin döndürdüm
Koca adamın tarlalarda yatışı
90 yıllık manda yavrusu gibi bakışı gelin bakışı
Koca adamın bir kızı var ben gibi bir oğlu var
Çifte kurbanlar gibi gelin kurbanlar gibi
Genç oğlanın merdivenden inişi
Sık sık öter saatin gümüşü gelin gümüşü
(Emine ULUS. 76 Ev hanımı)

d. Türkü

Şu dağların karı var
Hep ellerin yâri var
Sen ağlama sevdiğim
Ben ağlasam yeri var
Kara biberim görmüşler
İnkâr edelim

Evleri var üst başta
Mendili kaldı taşta
Gel sevdiğim sarılalım
Düğün kokusu başka
Yazması mor yeşil
Gâvur gelin
(Balat – Dursunbey’de 1932 yılında yazılmıştır)

e. Fadimem

Emirdağı’na gittim orak biçmeye (2)
Sürdüm çaydanlığı da kayva içmeye (a gelin içmeye) (2)
Fadime’min çam dibinde sesi var
Ah Fadime’min çam dibinde sesi var
Git bak bakam bohçasında nesi var/ Fadimem nesi var (2)
Üç yazmayla bir püsküllü fesi var(2)

Fadimem Fadimem gaymakların koyusu Fadimem koyusu
Ben Fadimeme dayanamam doğrusu

Aşağı yoldan çıktı da bayrağın ucu
Belinde sallanır çevrenin ucu Fadimem vay ucu
Fadimem Fadimem gaymakların koyusu Fadimem koyusu
Yeşil gözlü Fadime dayanamıyom Fadimem doğrusu
(Bir de özel oyunu varmış)
[Ayşe Dönmez, 67, Naipier]

f. Evleri Var Üst Başta

Yöresi: Dursunbey Oyun Havası

Evleri var üst başta,
Mendilim kaldı taştta, (2)
Gel sarılıp yatalım,
Düğün kokusu başta. (2)

Bağlantı

Hazeliyim hazeli,
Bağlar döker gazeli, (2)
Rüyalarda görmedim,
Senin gibi güzeli. (2)

Bağlantı

Pencereden el etti,
Yaktı beni kül etti,(2)
Hiçbir şeyler bilmezdim,
Gavur gelin öğretti.(2)

Bağlantı

Mendilde payam mısın?
Bu köyde ayan mısın? (2)
Hem çalar hem söylerim,
Sen benim kahyam mısın. (2)

~(Öperim yanaktan, Billahi korkmam konaktan.)

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

g. Yılanı ve Kıyıda Gel

Erkekler söpetlerde sini hazırlarken oynuyorlar. Oyun Havası.

Yer altının yılanı yılanı, gelir dolanı dolanı.

Akşamdan beridir çok söyledik yalanı

Aman vaz geçelim yalandan.

Dursunbey'de Barana

Haydi gençler oyuna

Barananın gençleri (Koçları)

Kıvrım kıvrım dolana

Bahçelerde gül bahri, aman bahçelerde gül bahri,

Var git ellerin yari, aman var git ellerin yari,

Sen bana yar olmazsın, aman sen bana yar olmazsın,

Yüzüme gülme bari, aman yüzüme gülme bari.

Kıyıda kıyıda kıyıda gel,

Ortası çamur kıyıda gel.

Aman sen benimsin kucağıma gel aman aman.

Gedikten aşan gelin, aman gedikten aşan gelin,

AI yeşil kuşan gelin, aman al yeşil kuşan gelin,

Kocan çirkin sen güzel, aman kocan çirkin sen güzel,

Gayret et boşan gelin, aman gayret et boşan gelin.

Hem sekiver hem döküver.

Kakülü gerdana yayı yayıver.

Aman sen benimsin kucağıma gel amam aman.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ğ. Koca Kuş

Yöresi:Dursunbey Oyun Havası

Koca kuşun yüksektedir, oyunu aman oyunu.

Vermez bir şahine vermez, payını aman payını.

A gız senin nerelerin vay vay, nerelerin ah nerelerin.

Harap olmuş gül sinelerin.

Allı şalvar aman,

Petekde bal var aman,

Verirse al gel aman,

Vermese dön yine yalvar aman.

Eymelendir yarimi,

Düğmelendir yarimi,

Sürmelendir yarimi,

Al gel aman.

Bir ok attım sivri saza, oda gitti ah yüze yüze.

Sürme çekmiş ela ela göze, gözüne aman gözüne

A gız senin nerelerin vay vay, nerelerin ah nerelerin.

Harap olmuş gül sinelerin.

Nakarat

Vardım baktım odasına

Yatak sermiş kız kocasına

Beş birlik bir gecesine

A gız senin nerelerin

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

h. Yağsın Yağmurlar Yağsın

Yöresi:Dursunbey-İsmailler Köyü

Yağsın yağmurlar yağsın Fadime'm oyna da gel,

Dumanı göğü ağsın.

Şu ölümlü dünyada Fadime'm oyna da gel

Alem sevdiğin alsın.

Saz bağlantı

Dala bakır asılmaz Fadime'm oyna da gel,

Kuru budak yasılmaz.

Karşı karşı konuşmayla Fadime'm oyna da gel,

Deli gönül yasılmaz.

Saz bağlantı

Gidin bulutlar gidin Fadime'm oyna da gel,

Yarime selam edin

Yarım uykuda ise Fadime'm oyna da gel,

Ellemen geçin gidin

Saz bağlantı

Yağcıların taşında Fadime'm oyna da gel,

Duman oynar başında

Bende canı teslim etsem Fadime'm oyna da gel,

A gız senin başında

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

1. Koca Hava

Bahçelerde eğrelti,

Dibinde yatar tilki,

Kesme benden ümidini,

Nasip oluruz belki.

Evimizin önü susam,

Susamı kendim yolsam,

Bu ölümlü dünyalarda,

Gelin gocan ben olsam.

Ormandan kütük kesme,

Esmeye poyrazım esme,

Gabirlere girmeyince,

Benden umudu kesme.

Yüksek odanın camı,
Acamıyım acamı,
Kuduz köpekler dalasın,
Gelin senin gocanı.
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

i. Kına Türküsü

Doldu yüreğim doldu
Yokuş beni yordu
Yokuş beni yormadı
Ellerin kahrı yordu

Ana hamama vardın mı ?
Yunduğum taşı gördün mü?
Benden iyi kız buldun mu?
Anam benim
[Hafize Ankay 73 Dursunbey]

j. Meneşeli Gelin

Menekşe buldum dere
Sordum evleri nerede
Üç beş güzel birarada
Sen gel menekşeli gelinim

Menekşesi tutam tutam
Arasına güller katam
Nice gurbet elde yatam
Sen gel meneşeli gelin

Menekşesi boyun eğmiş
Yapacağı suya değmiş
Seni seven oğlan ölmüş

Sen gül menekşeli gelin

Menekşesi tutam tutam

Arasına güller katam

Nice gurbet elde yatam

Sen gel menekşeli gelin [Sarnıç]

3. Gurbet ve Ayrılık Türküleri

a. Çekirge

Çekirgem ala bacak,

Devlet asker alacak,

Devlet asker alınca, dalgalı yeşilim,

Kızlar kime kalacak.

Bağlantı

Çekirge uçar gider,

Kanadın açar gider,

Kör olası çekirgem, dalgalı yeşilim

Ekini biçer gider.

Bağlantı

Seferberlik gün oldu,

Mısır koçağı un oldu,

Sağır sultan gününde, dalgalı yeşilim

Döşek yüzü don oldu.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

b. Alaçamın Bayırı

Alaçamın bayırı,

İçindedir çayırı.

Zalım anan var iken,

A yarım ikimizi ayırı.

Bağlantı

Çeşme yaptım kurnalı,

Kurnasını kırmalı.
Dursunbey'in yoluna,
A yarım demir kapan kurmalı.

Bağlantı

Desen dere bayır mı?
Oğlan filen ağır mı?
İzinlere gelmiyon.
A yarım başçavuşun gavur mu?
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

c. Yağmur Yağıyor Yağmur

Yağmur yağıyor yağmur,
Dere tabanlarına.
Anan seni veriyor,
Koyun çobanlarına.(2)

Ağla dedim ağlıyor, ağlamanın günleri.
Bülbül gibi söylüyor Feride'min dilleri.

Bağlantı

Hastane önünde bir kara diken,
Kör olsun dikenini yollara döken,
Hep ayrılık değil mi boynumu böken

Nakarat

Bağlantı

Hastane önünde çınar ağacı,
Dökülmüş yaprakları kalmış ağacı,
Doktor sende yok mu dur?
Feride'min ilacı.

Nakarat

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ç. Alçak Ceviz Dalları

Alçak ceviz dalları,

Sıva beyaz kolları,
Nerden geliyon a sevdiğim,
Kapamışlar yolları.

Yüzüğümün al kırmızı taşı var,
A kız senin ne gülmedik başın var.

Bağlantı

Evimizin önü çınar,
Hep kuşlar ona tüner,
Sevdiğimi alamadım,
Yüreğim ona yanar.

Hadi gidem bizim bağa üzümüne,
Sümbül oldu gül sineler gözümüne.

Bağlantı

Bahçelerde mor kelem,
Kelemi dörde bölem,
Ayrı ayrı kabir olmaz,
İkimiz bir ölem.

Yüzüğümün al kırmızı taşı var,
A kız senin ne gülmedik başın var.
[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

d. A Fadimem

A fadimem duman tüter bacadan
Ayrıl da gel bir gececik kocandan
İn beri fadime in beri kayaların düzüne
Gül sinelerin sümbül oldu yüzümüne

A fadimem seni bana vermezler
Balları olsa kaymağı yemezler
Aman aman fadimem yazmayı oyaladım

Kalem gibi parmaklarını kınaladım

İnme turnam inme susuz göllere
Ben gidiyorum sen kalırsın ellere
Aman aman fadimem sür cezveleri kaynasın
Kaynasın da gül sineler oynasın
[Ayşe Dönmez, 67, Naipiler]

4. Aşk ve Sevda Türküleri

a. Akpınar Yapısına (Varyant I)

Akpınar yapısına.
Gün doğmuş kapısına,
Emine'm çiçek yollamış,
Bayıldım kokusuna.

Emine'm Emine'm ne dedim de darıldın,
Gecelerin ayazında kendin geldin sarıldın.

Bağlantı

Akpınar'a varaydım,
Emine'mi göreydim,
Emine'min yollarına,
Canlar verip öleydim.

Emine'm Emine'm çiçek geldi yakından.
Yaprakların haber verdi senin güzel kokundan.

Bağlantı

Akpınar'lar akıyor,
Emine'm bana bakmıyor,
Yedi dağdan çiçek aldım,
Emine'm gibi kokmuyor.

Emine'm Emine'm öldüğüme yanmazdım
Gözüm sana kapansa cennet bile anmazdım.

Akpınar yolu geniştir,
Emine'm fistanı değiştir.
Mehmet canlar verirken,
Ah Emine'm demiştir.

Emine'm Emine'm çiçek geldi yakından.
Yaprakların haber verdi senin güzel kokundan.

Bağlantı

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

b. Akpınar Yapısına (Varyant II)

Akpınarım akmıyor
Ayşem beri bakmıyor
On beş daldan gül aldım
Ayşem gibi kokmuyor

Akpınar yapısına
Gül koydum kapısına
Ayşem çiçek yollamış
Uyandım kokusuna

c. Sarı Karınca Türküsü

Evlerinin önü sarı karınca (aman sarı karınca)
Aldım karıncayı avuç dolunca (aman avuç dolunca)
Evlerinin önünde çayır kazarlar (aman çayır kazarlar)
Biz güzeliz diye ayrı gezerler (aman ayrı gezerler)
Evlerinin önünden gelir geçersin (aman gelir geçersin)
Ne beni alırsın ne vazgeçersin (aman ne vazgeçersin)
Bana inadına tütün içersin (aman tütün içersin)
Evlerinin önü de bamya kuyusu (aman bamya kuyusu)
Ellemen yarimi tatlı uykusu (aman tatlı uykusu)

[Kadir Alan, 64, Aşağı Musalar]

ç. İğde Dalı- Estiri

İğde dali oh iğde dali
Evim olaydi aman aman evim olaydi
Yoldan geçen selvi boylu
Yarım olaydi aman aman yarım olaydi
İğde dali ah iğde dali
Basmamak ister aman basmamak ister
İlin oğlu huysuz olur
Yaslamak ister aman aman yaslamak ister
İğde dali ah iğde dali
Dala sardı karınca aman aman dala sardı karınca
Orta yerde oynuyor
Gelin ile görümce
Aman aman gelin ile görümce

[Kadir Alan, 64, Aşağı Musalar]

d. İğde Dalı

Yöresi: Dursunbey
İğde dalı gevrek olur basmaya gelmez
Aman aman basmaya gelmez
Elin kızı nazik olur küsmeye gelmez
Aman aman küsmeye gelmez

İğde dalı gevrek imiş elimde kaldı
Aman aman elim de kaldı
Elin kızı güzel imiş gözümde kaldı,
Aman aman gözümde kaldı.

Yüce dağ başına da a gelin harman olur mu
Aman aman harman olur mu
Alıcı dertlere de a gelin derman olur mu
Aman aman derman olur mu

Çıktım tepenin düzüne alt yanım harman
Aman aman alt yanım harman
Bir şifa iğde vir bağa a gelin dertlerime derman
Aman aman dertlerime derman
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

e. Koca Kuşun Türküsü

Koca kuşun yüksektedir oyunu aman oyunu
Deyme bir şahine vermez payını aman payını
A kız senin nerelerin vay vay
Nerelerin de ah nerelerin
Harap olmuş gül gibi tenin
Allı şalvar aman
İçinde mal var aman
Verirse al gel sınan
Vermezse dön gene yalvar aman.
Eymelendir yarini, sürmelendir yarini, deymelendir yarini al gel aman.

f. Türkü

Gökyüzünden geçip gider kumrular
A kız neydir göğsündeki yumrular
A kız neydir göğsündeki yumrular
Demirciler demir döver tunç olur
Sevip sevip ayrılması güç olur
Sevip sevip ayrılması güç olur

g. Türkü

Dağda da harman olur mu
Dağda da harman olur mu
Dibi orman olur mu
A kız senin sevilerin
Derde derman olur mu

Derde derman olur mu
Güzelim güzelim yumurtanın sarısı
Hallerimi söylemeden oldu gece yarısı

Ata vurdum gemini
At yememiş yemini
A kız seni alacam diye
Çokça içtim yemini
Çokça içtim yemini
Güzelim güzelim kıra saldım koyunu
Seferberlikte gördüm yarın selvi boyunu

A saman sarı saman
A saman sarı saman
Aman sürmelim sürmelim
Aylar yıllar geçüp gider
Sarılmamız ne zaman
Güzelim güzelim umuzunda yağmurluk
Kızın gönlü var amma anasında gavurluk

Dağ başı olur duman
Konaktan gelir ferman
A kız senin memelerin
Yıllamış derdlere derman
Güzelim gürelim gökte yıldız sayılmaz
Senin gibi güzellerin cilvesine doyumalmaz⁷⁷

ğ. Sabahtan Kavuştum

(Karşılama-Övgü) Yöresi: Dursunbey Barana türküsü
Sabahtan kavuştum ben bir güzele,

⁷⁷ **Halk Bilgisi Haberleri**, Yıl 7 1937, Sayı 74, S: 41, S. 96 (Balat : Dursunbeyde 1932 yılında yazılmıştır).

Güzel senin uykuların uçtu mu, uçtu mu?
Uçtu diye yad ellere düştü mü düştü mü?
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

Evlerinin önü yüksek kaldırım,
Kaldırımdan düştüm beni kaldırın kaldırın,
Tela çorap sıkılmış beyaz baldırın baldırın.
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

Evlerine vara gele usandım,
Ayağıma diken battı gül sandım gül sandım,
El kızını ben kendime yar sandım yar sandım,
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

Üç güzel oturmuş yolun üstüne
Selam alır selam verir dostuna dostuna,
Varın söylen evlenmesin üstüme üstüme.
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

Yüksek hanaylarda kahve pişirir,
Kahvenin köpüğün yere taşırır.
Kınalı parmaklar fincan devşirir.
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

Yüksek minareden atmış kendini,
Aramışta bulamamış dengini,
Mor menevşeden almış rengini.
Gülün bir tanesin sen kerem eyle, ben yandım.

~(Al siyahım, mor siyahım,(2)
Severler Gülizar'ı, ben yandım.)
~(Küçücüğüm nerden gelirsin(2)
Kesafet sen benim olursun, ben yandım.)
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

h. Ayva Çiçek Açmış

Yöresi: Dursunbey

Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek.(2)

Gönül bu sevdadan vaz mı geçecek.(2)

Bana da ettiklerin az mı gelecek. (Sağ gözüm seğiriyor yar mı gelecek?)

Uyan yarım uyan gel tut elimden

Nasıl ayrılalım tatlı dilinden

Yandım Allah yandın, yandırma beni,

Derin uykulardan kaldırma beni.

Evlerinin önü vişne fidanı.(2)

Dolanı dolanı buldum odanı. (2)

Hani de bu odanın körpe fidanı.

Yandım Allah yandım aklanım akar

Al duvaklı gelin yoluma bakar

Yandım Allah yandın, yandırma beni,

Derin uykulardan kaldırma beni.

Evlerinin önü duttur geçilmez.(2)

Dutun yaprakları sıktır seçilmez.(2)

Anadan geçilir yardan geçilmez.

Nakarat

Evlerinin önü bulgur dübeği,(2)

Dübeğe vurdukça oynar yüreği,(2)

Ne sen gelin oldun ne ben güveyi.

Yandım Allah yandım yandan bakana,

Canım kurban olsun camdan bakana.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

1. Yoğurdum

Yoğurdum var yeşil meşil tabakta.
Benleri var ak gerdanda yanakta.(2)
Benim yarım şu karşıki konakta.

Beri gel a yarım beri gel ben adam yemem.
Ellerin yarine de ben yarım demem.
Öte gitme beri gel, beri gel ben adam yemem.
Ellerin yarine de ben yarım demem.

Bağlantı

Aşağıdan gelen hanım oynasın.
Keklik kebabımı da yiyen doymasın.(2)
Beni yardan ayıranlar onmasın.

Beri gel a yarım beri gel ben adam yemem.
Ellerin yarine de ben yarım demem.
Öte gitme beri gel, beri gel ben adam yemem.
Ellerin yarine de ben yarım demem.

Bağlantı

Kır atım var avlularda eşinir.
Ayağına değen taşlar aşınır.(2)
Nişanlısı çirkin olan düşünür.

Nakarat

[Emine Bıldır, 54, Dursunbey]

i. Hava Gelin

Napalım Hava gelin napalım(2)
Ballere kaymak katalım(2)
Gel seninle sarılalım kaçalım(2)

Ovalardan kervan geliyor.(2)
Dertlere derman geliyor.(2)

Bağlantı

Dağlarda yetişir yaban ardıcı(2)
Dibinde keklik pilici(2)
Dost değil de (yar) yüze gülücü(2)

Ovalardan kervan geliyor .(2)
Dertlere derman geliyor .(2)
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

j. Dereler Doldu

Dereler doldu taş ilen,
Gözlerim doldu yaş ilen,
Ben nerelere varayım,
A yarım dayanamıyorum,
Şu gülmedik baş ilen.

Bağlantı

Acem şalı belinde,
Bir ucu da Halime'nin elinde,
Halime de benim olmasa,
A yarım dayanamıyorum,
Durmam Dursunbey'in köyünde.

Bağlantı

Dere dere boyu düz gider,
Bir edalı kız gider,
O kız yolu şaşırılmış,
A yarım sabah oluyor,
İnşallah bize gider.

Bağlantı

Dere dere boyu kızılıcık,
Kız saçların kıvırcık.
Saçlarında gözüm yok
A yarım dayanamıyorum,
Memelerin tomurcuk.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

k. Yılana Bak Yılana

Yılana bak yılana, kıvrım kıvrım dolana,(2)
Ana verme çobana, alır gider yabana.
Edalı yar, gelmedi buralara hayırsız yar.

Köprü altında tarla, parla altınım parla.(2)
Anan izin vermezse, karşıdan mendil salla.
Edalı yar, gelmedi buralara hayırsız yar.

Minarenin uçları, çıkamam yokuşları,(2)
Bal ilen kaymak, olmuş gül sinenin uçları.
Edalı yar, gelmedi buralara hayırsız yar.

Minarenin ucunda, yıldıza bak yıldıza,(2)
Kız ben seni alırsam, ucuza bak ucuza.
Edalı yar, gelmedi buralara hayırsız yar.

Köprünün altı ceviz, üstünden geçiveriz,(2)
Eğer anan vermezse, bir gece kaçiveriz.
Edalı yar, gelmedi buralara hayırsız yar.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

l. Asmalı Pencere

Merdivenim kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Bu gün ben yarı gördüm (yar kapıdan girince)
Ne el tutar ne ayak

Asmalı pencere }
Seviyorsan al beni içere } 2

İki kurnalı pınar
Soksam ellerim donar
Sevdiğimi saramadım
Yüreğim ona yanar

Asmalı pencere
Seviyorsan al beni içere

Saz Bağlantı
Eyme gelin kaşını
Kim bağladı başını
Ayrılan kavuşmaz mı
Sil gözünün yaşını

Asmalı pencere
Seviyorsan al beni içere
Öperim yanaktan
Vallahi korkmam konaktan
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

m. Arabanın Dingil Başı Ayvadan

Derdim derdim ah benim derdim
Güle mendili serdim 2
Ben o yarı
Candan yürekten sevdim 2

Arabanın dingil başı ayvadan
Yarım şimdi gelir gayvadan
Neredesin kömür gözlüm nerede
Dün gece gördüm seni ben rüyamda

Selimağa ovasında gülüm
Su durmaz kovasında 2
Yarım aklıma geldi gülüm
Namazın duasında 2

NAKARAT

Ocak başında maşa gülüm
Kalk yarım beni boşa 2
Boşeceksen tez boşa gülüm
Ben gidiyom serhoşa 2

Neredesin kömür gözlüm nerede
Dün gece gördüm seni ben rüyamda
Yakma duman tüter bacadan
Niye kaçdın gavur gelin gocandan

Ocak başında bekmez gülüm
Oğluğ(n)uz gayda gitmez
Oğlunuzun parası gülüm
Pula boncuğa yetmez

Arabanın dingil başı ayvadan
Yarım şimdi gelir gayvadan
Yakma duman tüter bacadan
Niye kaçdın gavur gelin gocandan

(Türküyü Yakan: Halil SERTOĞLU, Büyükakçaalan Köyü, Girencik mahallesi)

n. Kuyu Dibi Derinden

Kuyu dibi derinden
Suyun içtim serinden
Abdest aldım namaz kıldım oğlan yar
Güzellerin elinden

Bahçede erik dalı
Dibine serdim halı
Yenide bir yar sevdim oğlan yar
Boyu karanfil dalı

Kızın adı Nazmiye
Hadi gidem gezmiye
Küçükten alışmışım oğlan yar
Güzelleri sevmeye
[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

o. Sohbet Övgüsü

Yöresi:Dursunbey Uğurlama. Barananın bitiş türküsüdür. Bu türküde bir sonraki hafta barananın kimde yapılacağı söylenir.

Aşağı mahalle hocası,
Okutur ebcet hecesi,
Gelecek cumartesi gecesi,

Sevdiğimdir o, saydığım o,
Olacak sohbet senindir.
Senindir vallah billah senindir.
Bir o, bir o, bir o,
Gelmiş geçmiş olsun.....paşa.
Kadem kadem olsun.....paşa.
Bir o, bir o, bir o,

Uzun çarşı baştan başa,
Keklik seker taştan taşa,
Sohbet sohbet sahibi.....paşa,

Sevdiğimdir o, saydığım o,.....

Kızıl üzümün turşusu,
Gübüne vurmuş ekşisi,
.....has komşusu,

Sevdiğimdir o, saydığımındır o,.....

Eşeğim gelir odundan,
Yemeği yenmez tadından,
Yahnisi koyun budundan,

Sevdiğimdir o, saydığımındır o,.....

Pabuşcuların muştası,
Karşısındadır ustası,
Bunlar saraylı hastası,

Sevdiğimdir o, saydığımındır o,.....

Uzun çarşı çamur olur,
Baklavalılar hamur olur,
Sohbet sahibi gavur olur,

Sevdiğimdir o, saydığımındır o,.....

Koyun gelir kuzu ile,
Ayağının tozu ile,
On beş ahbap sözü ile,

Sevdiğimdir o, saydığımındır o,.....

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ö. Kımıldan

Ateş düştü samana
Bak dumana dumana
Senin gavur ananı
Ben getirdim imana

Kımıldan kımıldan ah şöyle
Böyle kımıldanıver

Kahve koydum fincana,
Selam söyle amcana
Amcan kızını vermezse
Turşu koysun fincana

Kımıldan kımıldan ah şöyle
Böyle kımıldanıver

Şu derenin uzununu
Kıramadım buzunu
Aldım köylü kızını
Çekemedim nazını

Kımıldan kımıldan ah şöyle
Böyle kımıldanıver

p. İğde Dalı

İğde dalı gevrek olur
Basmaya gelmez
Elin kızı nazik olur
Küsmeye gelmez

İğde dalı gevrek imiş
Elimde kaldı
Elin kızı güzel imiş
Gözümde kaldı

r. Kiremit Bacaları

Kiremit bacaları, geymiş alacaları,
Nerde güzel gelin varsa, gebersin gocaları.(2)

A güzelim bas kibarım, yola gidelim yola,
Kardan beyaz kollarını dola boynuma dola.

Bağlantı

Dağda güttüm koyunu, içtim kuyu suyunu,
Kuyumcular mı kesti, yarım senin boyununu.(2)

A güzelim bas kibarım, mercimek savurması,
Zor mu geldi gavur gelin, gocandan ayrılması.

Bağlantı

Koca kuyu bu mudur, içi dolu su mudur,
Gülüp te geçiverdin, son cevabın bu mudur.(2)

A güzelim bas kibarım, noldu güzelim noldu,
Köylerimiz irak emme, sevi aradı buldu.

Bağlantı

Koca kuyum sarnıçlı, mendilim var yanışlı,
Gelin seni saramadım, oldum ofu danışlı.(2)

A gözelim bas kibarım, sana diyorum sana,
Kaş altından bakıyorsun dargın mısın sen bana.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

s. Havuzu Dolandırma

Havuzu dolandırma, dibini bulandırma.(2)
Açıverip gerdanını, ağzımı sulandırma.(2)

Yandım yare, bulamadım çare,
Uğurlar olsun giden oyare.
Yandım yandım yare, bulamadım çare,

Uğurlar olsun giden oyare.

Bağlantı

Adım başı pahadır, Üstündeki abadır .(2)

Neri gidiyon a Zeynep, bu türküler sanadır. (2)

Yandım yare, bulamadım çare,

Uğurlar olsun giden oyare.

Yandım yandım yare, bulamadım çare,

Uğurlar olsun giden oyare.

[Halil Erkek- 65- Dursunbey]

ş. Yağmur Yağar

Yağmur yağar şıpır şıpır buz gibi,

Ben de eriyorum çürük tuz gibi.

Kocan ile geçiminiz yok ise,

Boşan da gel kabulümsün kız gibi, 2

Güzel kız gibi. 2

Çadır kurdum şu yaylanın düzüne,

Aynalı martini aldım dizime.

Varın söylen şu yosmanın kızına,

On beş sene az geliyor gözüme, 2

Güzel kız gibi. 2

[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

t. Aldı Dereleri

Aldı dereleri tüfek yankısı,

Göster Allah göster benim yarım hangisi. 2 (Ben bilemedim)

Benim yarım güzellerin kendisi.

Güzelim kibarım yollarımız bir olsun.

Seni benden ayıranlar kör olsun

Engin derelerin suyu çağlasın, (harlasın)
Dengine düşemeyen kızlar ağlasın. 2
Ağlasın da karaları (mor yazmayı) bağlasın.

Güzelim kibarım yollarımız bir olsun.
Seni benden ayıranlar kör olsun.

Engin derelerin suyu engine,
Kaderin yok düşememişsin dengine. 2
Şimdi rağbet güzel ile zengine.

Güzelim kibarım yollarımız bir olsun.
Seni benden ayıranlar kör olsun.
[Necati Seçal, 58, Dursunbey]

u. Alaçam'ın Dağları

Alaçam'ın dağlarında,
Çiçek açar yaylasında,
Allah canımı alaydı.
Oğlan senin kolunda.
Allah canımı alaydı,
O yarimin kolunda.

A güzelim, bas kibarım,
Ekin ektim çöllere,
On beşinde bir yar sevdim,
Sezdirmedim ellere.

Alaçam'ın çayırında,
Kelepçeler kollarımda,
Oğlan senin yüzünden,
Düşüm Balat yoluna.
O yarimin yüzünden,
Candarmalar kolumda

A güzelim, bas kibarım,
Duramayan sözünde,
Söz veriyon gelmiyon da,
Yaş koyuyon gözüme.⁷⁸

Yöre Balıkesir/Dursunbey
Kaynak: Yöre Kadınları
Derleyen: Mesude Eğilmez
Derleme Tarihi: 08.03.1982
Notaya Alan: Deniz Sever

⁷⁸ Mesude Eğilmez, **Karesi'den Günümüze Öyküleriyle Türküler**. Pelin Ofset Matbaacılık. II. Baskı. Ankara: Aralık 2005. 95.s.

G. Ağıtlar

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telâş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, tâlihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesi'nde umumiyetle “ağıt” adı verilmiştir. Ağıt söyleyen için “ağıtçı” sözü yaygınlaşmış ve “ağıt yakmak” deyimini türemiştir.⁷⁹

Dursunbey'de ağıt yakma geleneği pek yaygın olmadığı için ağıt bulma konusunda sıkıntı yaşanmıştır. Ancak toplam 12 tane ağıt bulunabilmiştir. Ağıta yörede “fıraklama” denmektedir. Ağıtlarda, türkülerde olduğu gibi belli bir nazım düzeni bulunmamaktadır. Ancak genel olarak baktığımızda tek dörtlük halinde mani tarzında söylenmiştir. Uzun olanların da yine mani şeklinde kafiyelenmiş olduğu görülmektedir. Beklenmedik ve acı bir şekilde gerçekleşen ölümler ardından yazılmış ağıt niteliğindeki manzumlar, türkü yapısında olduğu için olay türküleri içine dahil edilmiştir. Kaynak şahsımız 76 yaşındaki Hatice Demir gençliğinde İzmir'de sekiz ayda on iki kere ameliyat olmuş. O arada hiç kimse ziyaretine gelmemiş. Hastane odalarında yazmış bu fıraklamaları:

1. Ağıt I

Ak koyun kara koyun
Yaramı derin oyun
Hastanede ölürsem
Adımı garip koyun

2. Ağıt II

Bezlerim dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Gönder beni doktor beyim
Beş oğulcuğum evde kaldı

3. Ağıt III

Ben ki kurbanlık koyun
Ocağımı yakın suyumu vurun

⁷⁹ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 290.

Yavrularım duymadan

Kabrime koyun

4. Ağıt IV

Ameliyat masasına merdivensiz çıkılır

Gözlerimin yaşı yağmur gibi dökülür

İllerin evlatları ziyaretini çekilir

Benim boynum sol tarafına bükülür

5. Ağıt V

Hastanenin sıra sıra kapısı

Doktorlar giymiş siyah elbisesi

Cehennem ateşidir ameliyat masası

Eter kokusundan uyanamadım

Bıçak yarasına dayanamadım

Denizde balık avlarım

Başıma beyaz tülbenti bağlarım

Ellerin ziyaretçisi geldi

Ben de elimi yüzüme kapar ağlarım

6. Ağıt VI

Hatice DEMİR, bunları da kızını gelin verdiği gün söylemiş:

Armut dalı kırılır

Dibinde suy durulur

İller yavrum dedikçe

Benim boynum burulur

Gökyüzünde teyyare

Kanadına tak beni

Yavrularımın olduğu yere

Götür de bırak beni

Ada yollarından geliyor bir çivit kuzu

Alnıma yazılmış çekerim kara yazı

Selimağa köylerinde bıraktım telli melikli kızı
Söyle doktor beyim buna ana dayanır mı?

7. Ağıt VII

İzmir'in keşanesi
Beş kuruştur tanesi
Ada yollarına olmuş
Garipler hastanesi

İğridir hastanesi
Dalında keşanesi
Bu mektubu eğlendirme
Dursunbey postanesi

8. Ağıt VIII

Hastanenin pamuk yastıkları çivi gibi batar başıma
Değirmenler olsa döner gözümün yaşına
Ölür isem "talihsiz derdi goyak anneceğizim"
Diye yazın mezarımın taşına

9. Ağıt IX

Hatice DEMİR küçükken annesini kaybetmiş. İntihar ettirmişler. Onun arkasından yazmış bu fıraklamaları da:

Yolların üstü kuraktı
Yaylalarımız ıraktı
Orta boylu telli anam
Bizi yetim bıraktı

Bağımızdan yedim üzüm
Kör olsun düşman gözün
Benim anama idenler
Sürünsün dizin dizin

Uzun uzun kavaklar

Uçlarında yapraklar
Ben anama doyamadım
Doysun kara topraklar

Anam elli, kaymak yarı
Gelin senin sevilerin aman
Yaktı kara ciğeri
Yüksek odalarda oyalı perde
Sen düşürdün beni bilinmez derde

Boynumdaki altını yaptırırım sarrafa
Gündöndü talları gibi (anam) dönme iki tarafa
Ağlıya geldim de güle giderim
Ben de bu yangıynen öler giderim

10. Ağıt X

(Hatice Demir, küçük kızının ikiz bebekleri vefat edince yakmış bu maniyi.

Kocası terziymiş)
Evlerinde masası
Üstü perde makası
Öttin kimse yollama
Askerdedir babası

11. Ağıt XI

(Selimağa'da eskiden beş tane çocuğu sel götürmüş, ölmüşler. Bunun üzerine yazılmış. Dördü bulunmuş. Bir ertesi sabah bulunmuş)

Oğlanın adı Hasan
Boy resmini nere asam
Beş tane çocuk birden gitti
Bargayı niyle basam

12. Ağıt XII

Bundan elli yıl önce Naipler köyünden Hüseyin Turgut isimli yirmi yaşlarında genç bir çoban, Kepsut'un Karagöz köyü yakınlarındaki derde koyunlarını yıkarken deredeki bir anafora kapılıyor ve boğularak can veriyor. Bunun üzerine genç ve ani bir

ölüm olduğu için arkasından ağıtlar yakılıyor. Mezarı Karagöz kötündedir. Bugün bu ağıtları pek hatırlayan olmasa da Karagöz köyünden Fetane Kuşçu'dan, bunların bir kısmını öğreniyoruz:

Tuzluğa çadır kuruldu
Susuz dilim buruldu
Yetiş anam yetiş babam
Ölüm nişanı vuruldu

Çorap ince şiş ince
Bekla kebab pişince
Ben Hüseyin'ime hasretim
Dalgalı saçlarına varınca

Bahçelerin nanesi
Ellerinin kınası
Kara haber gelince
Dayanamaz anası

Tren gelir yanaşır
İçi dolu çamaşır
Kara haber gelince
Bütün komşu ağlaşır

Eştım eştım kum çıktı
Kum dibinde su çıktı
Ne diyim ağlayım anam
Talihim böyle çıktı

Koyunları yollarda kaldı
Koca dere canlarını aldı
Annesi babası kardeşleri
Yollarına baktı kaldı

[Fetane Kuşçu, 71, Karagöz, okumamış]

Ğ. Atasözleri ve Deyimler

Türk halk edebiyatında yol gösterme, ders verme, söz yoluyla eğitme, çeşitli türlerde sıkça başvurulan yöntemlerdendir. Orhun Anıtlarından başlayıp Kutadgu Bilig, Divân-ü Lûgâti't-Türk'le sürdürülerek Dede Korkut anlatmalarıyla Anadolu'ya geçen bu gelenek, daha somut bir biçimde halk şiirinde ve atasözlerinde günümüze kadar gelmiştir.⁸⁰

Atasözleri ve Deyimler kitabının yazarı Ömer Asım Aksoy, kitabında atasözü tanımını şöyle yapar: “*Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaşan ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler.*”⁸¹

Deyimler (tâbirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimedden kurulu bir çeşit dil ifâdesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır.⁸²

Dursunbey yöresinde söylenen halkın deneyim ve tecrübesini anlatan atasözleri ve deyimlerden bazıları şöyledir:

1. Atasözleri

- 1) Aç mezarı yok, genç mezarı çok.
- 2) Adamlar koyarsa pencereye, karı koyar tencereye.
- 3) Ağaca dayanma, kula güvenme.
- 4) Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.
- 5) Ana beni dışarı yolla övünmesi kolay olsun.
- 6) Anacın ölçeni bilsedim garıca (kara) üzüme değişir de yirdim. (Emine Bıldır)
- 7) Anasına bak, kızını al. (Zeynep Üçlü)
- 8) At tökezeme ile yemi kesilmez, bir sürçen atın başı kesilmez.
- 9) Azı bilmeyen çoğu hiç bilmez.
- 10) Babanın zenginliği para etmez, akıl öğren.
- 11) Bal pekmezinden boynuz olmaz.

⁸⁰ Metin Karadağ, **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**, Ankara: Karşı yay., 1995, s. 258.

⁸¹ Ömer Asım Aksoy, **Atasözleri ve Deyimler**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1965, s. 15.

⁸² Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 642.

- 12) Balat'tan olsun, dağ çobanı olsun.
- 13) Benim derdim inek ile dana, karımın derdi sürme ile kına.
- 14) Bir vurmaıyla am yıkılmaz.
- 15) Balat'tan olsun, dağ çobanı olsun.
- 16) Borcun iyisi vermek, derdin iyisi ölmek.
- 17) ocuğa iş buyur, arkasından sen de git.
- 18) ok gezenin ayağına tavuk boku bulaşırımış.
- 19) ok utanıyorsan yüzüne elek ger.
- 20) Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz.
- 21) Deve boynuz isterken kulaktan da kalmış.
- 22) Dokuz at bir kazığa bağlanmaz.
- 23) Düğe göz eylemese, boğa sıçramaz.
- 24) Düğün yemeği ile dost doyurulmaz. (Zeynep Üçlü)
- 25) Düşen öküze bıçak çeken çok olur.
- 26) Düven süren öküzün ağzı boş durmaz.
- 27) Edersen nadas, ekmeğin olur has.
- 28) Eğri bacanın dumanı doğru tüter.
- 29) El ele yardım, ileri ileri yardım.
- 30) Ele verir talkımı, kendi yutar salkımı.
- 31) Elin köőklü sarayından bizim samanlığımız yeğdir.
- 32) Emanete binen tez iner.
- 33) Espri yaptı bal kabağı; tut kulağından as dala. (Mücahit Oktay)
- 34) Etme bulursun, it gibi ulursun. [Ramazan Şen- Güğü]
- 35) Gökten kasnak yağsa boynumuza düşmez.
- 36) Hacı Ahmetler börek yapmış biz de yapam.
- 37) Hangiynen, hungiynen otuz iki yengeynen iş görüyor.
- 38) Her çok azdan olur.
- 39) Her ziyen bir öğüttür.
- 40) İte dalaőmaktan, alıyı dolanmak daha iyidir.
- 41) Kadınlara düğün var dedin mi göğe merdiven kurarlarmıő
- 42) Kafasını pislikten çıkaramaz ama kuyruğu hala dik.
- 43) Karanlığa taş atma, ya anana gelir ya bacına. [Ramazan Şen- Güğü]

- 44) Karpuz kesmekle yürek soğumaz
- 45) Katran kaynar kaynasa tatlanmaz suyunu çekmeyen olmaz.
- 46) Kel bana kel der, ben kele ne deyim.
- 47) Kel takkeyi ne yapsın
- 48) Kızını dövmeyen dizini döver.
- 49) Kurda kuzu, insana kız emanet edilmez. (Zeynep Üçlü)
- 50) Kurtlarla yaşayan ulumasını öğrenir. (Zeynep Üçlü)
- 51) Martta yağmasın, nisanda durmasın.
- 52) Mart güler, nisan ağlarsa bolluk olur.
- 53) Maydanoz gibi gitmek, turp gibi dönmek.
- 54) Ne şeytanı gör ne de selavat getir.
- 55) Oğulları görmeden bir yudum suçaz
- 56) Oklavamız var, yastacımız var, kime muhtaçlığımız var.
- 57) Önümüzü arkamıza çevirmiyor (devamlı meşgul etmek)
- 58) Tarlanın ufak taşlısı, kızın uzun saçlısı, öküzün inek başlısı.
- 59) Ufak evin muhabbeti katlı olur
- 60) Ulu sözü dinlemeyen ulurmuş.
- 61) Unumuzu eleyip duvara astık.
- 62) Vur götüne rafan gitsin
- 63) Ya Allah'ın emri, ya Balatın eğri demiri.
- 64) Yanışın yanlışı belli olmaz kadı kızının oynayışı belli olmaz.
- 65) Yatan öküz saman yemez.
- 66) Yazın beynin kaynasın, kışın tenceren kaynasın.

2. Deyimler

- 1) Acıyın kadar gücün yok
- 2) Ağız aramak
- 3) Allah gediğini beklatsin. (Kurbanlık alan kişiye hayırlı olsun amacıyla denir)
- 4) Anası ne ki, danası ne ola?
- 5) Ananın vurduğu sübiynden duruyon.
- 6) Ard ayağınla kulağını kaşımak.
- 7) Arka çıkmak
- 8) Ayak ayak gelmek. (Yavaş yavaş gelmek)

- 9) Baltayı taşa vurmak.
- 10) Bildiğin ayranı bilmediğin yoğurda değişmek.
- 11) Bilmeden çam devirmek.
- 12) Bir kulağından girip diğerinden çıkmak
- 13) Burnunu koparıp atmak. (Yüzüne vurmak)
- 14) Ciğerini görmek
- 15) Çenesi düşmek
- 16) Dalında kurumak (İyice zayıflamak)
- 17) Deli pazara gider gibi. (Acele iş yapanlara denir.)
- 18) Dilini ensesinden çekmek.
- 19) Domuz gibi dörmüş. (Her tarafları bozmuş)
- 20) Domuz görmeden yır dörmeye çıkmak.⁸³ (Yere zarar vermek)
- 21) Döşek yüzü don oldu, mısır koçanı un oldu. (Savaş zamanında)
- 22) Ebemin kül döktüğü kadar yer.
- 23) Elinden tutmak
- 24) Görmezden gelmek
- 25) Göz yummak
- 26) Gözü patlamak
- 27) Gözünden uçmak
- 28) Her şeyin yenisi dostun eskisi.
- 29) Hora geçmek
- 30) Horozu erken ötmek
- 31) Kafası çatlamak
- 32) Kafası beyninden ayrılmak
- 33) Kafası yerine gelmek
- 34) Kaş yaparken göz çıkarmak
- 35) Kol kanat olmak
- 36) Köprüden geçesiye kadar ayıya dayı demek
- 37) Kulak asmamak
- 38) Kulu köpeği olmak

⁸³ Karşıdan gelecek kötülüğü beklemeden zarar vermek kötülük yapmak.

- 39) Ocak açmak
- 40) Osmanlı durmak
- 41) Öküz gibi böğürmek
- 42) Öküz gibi burnundan solumak
- 43) Öküz gibi güçlü (kuvvetli) olmak
- 44) Saçını süpürge etmek
- 45) Sözüünü yürütmek
- 46) Şeytanın bacağı kırma
- 47) Tası tarağı toplamak
- 48) Taş yimedik enik
- 49) Yalancı pehlivan gibi gezinmek
- 50) Yaş doldurmak
- 51) Yüz çevirmek

H. Bilmeceler

Türk halkının, uzun yıllar iki veya daha çok sayıdaki kişi arasında hem eğlenme hem de bir tür eğitime aracı olarak kullandıkları bir halk edebiyatı türü olan bilmeceler de büyük yaygınlık kazanmıştır. Bilmecelerin, eski toplum yapımızda sosyal işlevi nedeniyle, insanlar arasında iletişim kurma, söyleşi kaynağı olma, hoş zaman geçirme, bellek ve zekâ eğitimlerini sağlama gibi somut yararları da söz konusudur.⁸⁴

Şükrü Elçin “bilmece” türünü şu şekilde tanımlamıştır: “Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ ve güzellik gibi soyut kavramlarda dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.”⁸⁵

Bilmeceler, kış günlerinde vakit geçirmek için söylenen eğlencelerdendir. Eskiden elektrik yokken insanlar ellerine çıra alıp ev gezmelerine, komşularına habersizce giderlerdi. Orada bilmece, masal, hikâye anlatırlar, mısır patlatılır ve böylece vakit geçirilirdi.

1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler

Havada gider izi yok, arkasında tozu yok.

(Bulut) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

Gökte uçar kanadı yok, şekere benzer tadı yok. (Kar)

Dağdan gelir, taştan gelir, bir kükremiş (ağzı köpüklü) aslan gelir (Sel)

Biz biz idik

Otuz iki kız idik

Gece oldu yazıldık

Sabah oldu silindik (Yıldız)

⁸⁴ Metin Karadağ, **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**, Ankara: Karşı yay., 1995, s. 277.

⁸⁵ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 607.

Dağdan gelir taştan gelir
Bir kükremiş aslan gelir (Dere)

Gece gider üşümez, gündüz gider üşenmez. (Dere)

Gökten gelir hızla
Yedi bin yıldızla (Yıldırım) [Ertaş Güleş]

Ben giderim oda gider (Gölge) [Kerim Güleş]

Ben giderim o da gider, ben dururum o da durur. (Gölge) [Özlem Zihti]

Elsiz ayaksız kuyu kazan. (Su Damlası)

2. İnsan ve İnsan Organlarıyla İlgili Bilmeceler

-Derede pat, tepede küt, nallı davşan çullu kurt. (çamaşıra varan çamaşırcılar)

-Altı mermer, üstü mermer,
İçinde bir gelin oynar (Dil)

Kıllı ağzını açtı
Çıplak içine kaçtı (Yün çorap- Ayak)

Benim iki pencerem var
Gün olunca açarım, gece olunca kaparım (Göz)

Bir küçük aldışı
Dolaşır dağı taşı (göz)=Emin aksakal

Yarım kaşık, duvara yapışık. (Kulak)

Yedi delikli tokmak, bunu bilmeyen ahmak. (Kafa,baş) [Özlem Zihti]

İki çeler, bir meler. (Göz, burun, ağız)

Tek eliyle kocaman treni kim durdurabilir(trafik polisi) [Emin Aksakal]

3. Eşyalarla, Aletlerle İlgili Bilmeceler

-Ben giderim o gider, kolumda tık tık eder. (Saat) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

-Bilmece bildirmece, el üstünde kaydırmaca. (Sabun) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

-Benim bir gelinim var, bir gözü var diğeri yok.
(İğne) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

-Domuz gibi hortlar, kaz gibi yumurtlar. (Çıkrık)

-El kadar yonga, dağdan domuz indirir. (Tarak)

Kara koyun meler gelir, dağı taşı deler gelir. (Tren)

Uzun uzun odalar, birbirini kovalar. (Tren) [Özlem Zihti]

Dağdan gelir taştan gelir

Yamalı götlü eniştem gelir (Çatal araba- kaplumbağa)

Yengem karacı giyer ferace

İçer tütünü, sallar götünü (Soba)

Sallanır girer, buğulanır çıkar (Ekmek yapılan fırın süpürgesi)

Beş kız bir yapı çıkarır. (Çorap şişi)

Ak donda tek durur (Lamba)

Evin önünde kuyu

Kuyunun dibinde suyu

İçinde var bir yılan

Yılanın ağzında mercan (Kandil)

A benim al yastığım, içine un bastım. (İğne)

Kuyrukluca kumbara, ekin taşır ambara. (Kaşık)

Sıra sıra develer, birbirini kovalar. (Tren)

El kadar yonga, dağdan domuz indirir. (Tarak)

Alçacık mezar, dünyayı gezer. (Ayakkabı)

Karınca ince ince (Dikiş makinesi) [Kerim Güleş]

Vurdum çıktım tepi, yular vurdum sıpi. (İye- Aşak) [Özlem Zihti]

Bizim evde deli var, tepesinde gülü var. (Lamba) [Özlem Zihti]

Elden ele, cepten cebe

Bunu bilmeyen kertenkele. (Para) [Özlem Zihti]

Bir ufacık mil taşı, dolaşır dağı taşı. (Para) (Aşağı Musalar)

4. Hayvanlarla İlgili Bilmeceleler

-Yer altında yağlı kayış.

(Yılan) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

-Kanadı var kuş değil, boynuzu var, koç değil.
(Kelebek) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

Dağdan gelir taştan gelir
Yamalı götlü eniştem gelir (Çatal araba- kaplumbağa)

Altı tahta üstü tahta
İçinde kara sohta (Kaplumbağa)

Dağdan gelir taştan gelir
Götü açık eniştem gelir (Keçi)

Aşa katak, göte kapak. (Koyunun kuyruğu)

Altı mermer üstü mermer (Kaplumbağa)=EMİN AKSAKAL

Üstü çayır biçilir.
Altı çeşme içilir (Koyun) [Kerim Güleş]

Daldan dala kırımızı pala (Sincap) [Kerim Güleş]

Ambar altında kirli çıkı. (Tavuk dışkısı) (Aşağı Musalar)

Karşıdan baktım hiç yok, yanına vardım pek çok. (Karıncı)

Karşıdan baktım pek çok, yanına vardım hiç yok. (Kuş)

5. Bitkilerle İlgili Bilmeceler

Yer altında gurk tavuk. (Patates.) [Ramazan Barut,18, Güğü Köyü]

Yer altında kırmızı gelin. (Pancar – Çükündür) [Emine Bıldır]

Yer altında sakallı dede. (Pırasa) [Ayşegül Şen]

Ambar altında sakallı dede (Pırasa)

Kuru kafa koydum rafa, yemesi tatlı maymun suratlı. (Ceviz)

Kuru kafa, attım rafa

Yimesi tatlı, maymun suratlı (Ceviz)

De git Allah'ın içi

Tepesindedir dişi (Haşhaş)

Mantosu yeşil, düğmeleri siyah, entarisi kırmızı, bilin bakalım bu kimin kızı? (Karpuz)

Alçaçık tepe, şingirdaklı küpe. (Nohut dalı)

Küçücük fiçicık, içi dolu turşucuk. (Limon)

Avludan atlattım, dibine yumurtlattım. (Bal kabağı)

Avludan atladı, kaz gibi yumurtladı. (Akkabak)

Alçaçık boyu var, kadifeden donu var. (Patlıcan)

Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim bin tane. (Nar)

Dışı kazan karası içi un helvası (Zeytin) [Emin Aksakal]

Baldan tatlı biberden aç

Deveden büyük pireden küçük (İncir) [Ertaş Güleş]

Dışı çatık içi kütük (Zeytin) [Kerim Güleş]

Dışı çatık içi kara kütük (Zeytin) [Kerim Güleş]

Hanım içeride saç dışarıda (Mısır) [Kerim Güleş]

Ak koyun akışır suya iner bakışır (Pirinç) [Ertaş Güleş]

İğneli, iğneli

Kadın düğmeli

Bilen bilmeli

Bilmeyen 12 köy vermeli

Mercan Cüva (Ardıç tohumu) (dikenli bir ağaç-kiraz gibi)

Her heriden heriden, bir hikmet gördüm deriden,

Ağzı ileriden, kulakları geriden. (Ağaç kütüğü) [Özlem Zihti]

Dağdan gelir, bok götlü. (Odun) [Özlem Zihti]

Sarı sarı sarkar,

Düşerim diye korkar. (Zerdali) [Özlem Zihti]

6. Yiyeceklerle İlgili Bilmeceler

-Melemez melemez ocak başına gelince belini alamaz (tereyağı)

Pişirirsen aş olur, pişirmezsen kuş olur. (Yumurta)

7. Dini, Manevi ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Karşıdan baktım ilmir silmir

Yanına vardım kilitli demir (Mezar)

Gökten bir elma düştü
12 parçaya ayrıldı
On birini yediler
Birine sabır dediler
Ramazan

8. Diğer Bilmeceler

Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, tadına doyulmaz. (Uyku)

Çarşıdan alınmaz, mendile konmaz, ondan tatlı bir şey olmaz. (Uyku)

Derede pat. (Tokaç). Dağda güm. (Silah)

Dağda tak tak, derede pat pat. (Balta- tokaç) [Özlem Zihti]

Dağda tak tak (Nacak)

Suda şıp şıp (Balık)

Arşın ayaklı (Leylek)

Burma bıyıklı (Tavşan) (Güğü köyü)

Sarıdır safran gibi, okunur Kur'an gibi, ya bunu bileceksin, ya bu gece öleceksin.
(Cumhuriyet altını)

Her şeye lazım (İsim)

Gök güler güven çatlar

İki taylar bir orada otlar (bulgur taşı) [Kerim Güleş]

9 aslan yavrusu 10 anası 11babası? (11 on bir) [Emin Aksakal]

Ebem yapar dedem yapar iğne yok iplik yok.

Evden eve allı gelin (Ateş)

Bende bilmem ne yapar (örümce ağı) [Emin Aksakal]

Ötesi yok, betesi yok, takkesinin tepesi yok. (Bacalık)

Ebenin bir kürkü var, on yerinde yamalı. (Fırın)

Ben giderim, o tüter kalır. (Dışkı)

Karanlığa kalbur asakoydum. (Bal peteği) [Özlem Zihti]

Yeşil buldum, al çıktı. (Kına) [Özlem Zihti]

İçi taş, dışı taş; ha dolaş ha dolaş. (Minare) [Ramazan Şen- Güğü]

I. Tekerlemeler

Şekil, konu, içerik ve işlevleri bakımından sınırları kesin olarak çizilmemekle birlikte “tür” kavramı içerisinde değerlendirilen tekerlemeler, çoğunlukla halk edebiyatının diğer türlerine bağlı olarak ortaya konulmuşlardır. Fakat, halk edebiyatının diğer türleri içerisinde yer almadan bağımsız bir şekilde meydana getirilen tekerlemelerin (özellikle de oyun tekerlemeleri (sayışmacalar) ve tören-inanç tekerlemeleri) sayısı hiç de az değildir. Tekerlemeler genelde “anonim” ürünler olmakla birlikte âşıklar ve tekke şâirleri tarafından meydana getirilen tekerlemeler de mevcuttur.⁸⁶

Tekerlemeler, masal, hikâye, bilmece ve halk tiyatrosu gibi bazı türler içinde veya müstakil olarak ortaya çıkan mahsullerdir. Masalcı, meddah, karagözcü, hoş sohbet insan vb., maksatlarını anlatmaya başlarken dinleyicilerle seyirci topluluğunun dikkatlerini bir noktada birleştirmek ihtiyacını duyarlar. İşte bu tiyatrodaki gonga benzer ihtiyaçtan doğan tekerleme, “yuvarlak bir şeyi hareket ettirip yürütmek” mânâsındaki maddi karşılığı ile de uygunluk göstermektedir.⁸⁷

Bölgeden derlenen tekerlemelerin önemli bir kısmı oyun tekerlemeleriyle sayışmacalardan oluşmaktadır.

1. Tekerleme I

(Bayramda okullarda söyleniyordu. Tekerlemede tek tek üst kıyafetleri söyleniyor. Bu tekerleme oyuna başlamadan önce söyleniyordu.)

A kız sana geliyor.(2)

Sana da neyler oluyor (2)

Sana çorap geliyor(2)

Yanışı yokmuş demişler(2)

Güzellere sarması sarması

Ağalara varması varması

⁸⁶ M. Öcal Oğuz (Mehmet Aça), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s.275.

⁸⁷ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2004, s. 589.

A kız sana geliyor.(2)
Sana da neyler oluyor (2)
Sana peşkir geliyor(2)
Yanışı yokmuş demişler(2)

Tuz kabında tuz kalmadı
Yağ kabında yağ kalmadı
Bize de katip Ali'nin evinde kız kalmadı.

2. Tekerleme II

Patlıcan patlıcan
Patlasın senin kocan,
Büberler sinemaya gider
Karpuzu kestim bal çıktı
Elimi kestim kan çıktı
Kız senin kocan kel çıktı.

Bir bisiklete binersin
Bizim evin önünde inersin
Eğer annen sorarsa
Lastik patladı dersin.

3. Tekerleme III

Kapı ardında kırk küp
Kırkının da kulpu kırık küp

Boz ürünlü boz tarlada
Beş boz çullu, beş boz eşek gördün mü?
(Bedriye Çalışkan, 55, Hacı Ahmetpınarı Köyü)

4. Tekerleme IV

Portakalı soydum,
Başucuma koydum,
Ben bir yalan uydurdum,

Duma, Duma, dum.

Kırmızı mum.

Dolapta pekmez

Yiye yiye bitmez

Ayşecik çık çık

Fatmacık cık cık

Sen bu oyundan çık.

Ooo piti piti karamela sepeti

Kız senin annen kaç dilli. [Gönül Güleş]

5. Tekerleme V

Üşüdüm üşüdüm

Daldan elma düşürdüm

Elmamı yediler

Bana cüce dediler

Cücelikten çıktım

Ablama vardım

Ablam pilav pişirmiş

İçine fare kaçırmış

Bu fareyi napmalı

Minareden atmalı

Minarede bir kuş var

Kanadında gümüş var

Amcamın cebinde

Türlü türlü yemiş var [Fatma Yıldız]

6. Tekerleme VI

Bit bitli kafa

Koydum rafa

Yemesi tatlı

Maymun suratlı

Li li li koca kafalı

7. Tekerleme VII

İğne iplik makara,
Hanım çıktı yukara,
Hanımın kapısı kitli,
Ömerin başı bitli,

8. Tekerleme VIII

Bahçelerde tahta
Biz geliyoruz bu hafta
İneğimiz doğurdu
Adı olsun Fatma

9. Tekerleme IX

Yağ yağ yağmur
Bahçede çamur
Tekmede hamur
Ver Allah'im ver
Sulu sulu yağmur

10. Tekerleme X

Oooo İğne beattı
Canımı yaktı
Tombul koş
Arabaya koş
Arabanın tekeri
İstanbul'un şekeri
Hop hop altın top
Bundan başka oyun yok

11. Tekerleme XI

Mustafa mıstık
Arabaya kıstık
Üç mum yaktık

Seyrine baktık

12. Tekerleme XII

Portakalı soydum

Baş ucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum

Kırmızı mum

Oooo Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik cik, Fatmacık cık cık cık

Sen bu oyundan çık

Çıka çıka çık [Emine Dede]

13. Tekerleme XIII

Aç kapıyı bezirgan başı bezirgan başı

Kapı hakkı ne alırsın ne verirsin

Bir sıçan iki sıçan üçüncü de kapana kaçan

14. Tekerleme XIV

Ooo Terazı lastik cimlastik

Biz size geldik bitlendik

Tik tik tik otomatik

İlk dersimiz matematik.

15. Tekerleme XV

Aldım verdim

Ben seni yendim

Gazeteye ilen verdim

Alamazsın veremezsin

Sen beni yenemezsin

Gazeteye ilan veremezsin

16. Tekerleme XVI

İsveç, Norveç, Danimarka

Belçika, Belçika, Hollanda

Türkiye'nin başkenti Ankara'dır Ankara.

Dursunbey meslek lisesi, çıldırmış öğrencisi

Öğretmenler ne yapsın, yoktur bunun çaresi

Masa üstünde bıçak, abim kendini vuracak

Vurma abi vurma, şu kız senin olacak

Demir kapı aralık, kızlar beş bin liralık

Erkeklere gelince sudan çıkmış pis balık [Özlem Zihti, Hacıömerler]

17. Tekerleme XVII

Sarı çiçeğim, ben öleceğim,

Cuma akşamı can vereceğim

Örtün üstümü, sinek konmasın

Uçan melekler, benden korkmasın

$1+1=2$; $2+2=4$; $4+4=8$, kıyıdayan keriz. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

18. Tekerleme XVIII

Çat pat kaynana, çatır patır kaynana,

Biz olalım yanyana, sen lapa kaynana,

Şu kaynana geliverse,

Şu dolmayı sarıverse,

Şu kaynana geliverse,

Şuracıkta ölüverse

Akan sular buz gibi,

Kaynana domuz gibi.

[Özlem Zihti, Hacıömerler]

19. Tekerleme XIX

Dağlar kızı leyli leyli leyli

Bir oğlanı sevdi sevdi sevdi

Büyükbaba duydu duydu duydu

Başını duvara vurdu vurdu vurdu

Büyükbaba öldü öldü öldü
Peder onu gömdü gömdü gömdü
Pederin bir kızı oldu oldu oldu
Adını Melek koydu koydu koydu
Melek (Alkış), dümbelek (Alkış),
Alâaddin amca (Alkış), sihirli lamba (Alkış),
Yere yat (Alkış), yerden kalk (Alkış),
Üç göbek at (Alkış), yatağına yat.
Arkaya gelen Pamuk Prens, öne gelen öküz. (Bunu yaparken hecelenerek söylenir)
10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 Pamuk Prens (Heceleyerek)
Ses, ses, ses İbrahim Tatlıses, Ses, ses, ses Müslüm Gürses, Ses, ses, ses patates.
[Özlem Zihti, Hacıömerler]

20. Tekerleme XX

Tık tık tık
Kim o?- Bekçi baba
Ne ister?- Para
Kaç para?- On para
On da benden yirmi. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

21. Tekerleme XXI

Tık tık tık Kim o?
Ben dilenci Memo.
Ne istersin?
Para
Git çöplükten ara.
Aradım taradım beş kuruş bulamadım.

İ. Alkış ve Kargışlar

Türk edebiyatında en güzel örnekleri “Dede Korkut Kitabı”nda görülen alkış (dua) ve kargışlar (beddua, ilenç), Türk sözlü edebiyatının en yaygın; fakat, en az ele alınıp incelenen örneklerindedir. Genellikle bir arada ele alınan alkış ve kargışlar içerisinde alkış, iyi dileği ve dolayısıyla iyiyi ve güzeli yansıtan sözler olduğu için kötü dileği ve dolayısıyla kötüyü, çirkini ve öfkeyi yansıtan kargışlara nazaran daha çok dikkati çekmiştir.⁸⁸

1. Alkışlar

Yöre halkı arasında yapılan iyiliklere karşı iyi niyetleri belirlemek amacı ile söylenen hayır dualarından bazıları şunlardır:

- 1) Al başlı gelinler olasıca.
- 2) Allah ambarının dibini göstermesin
- 3) Allah bağışlasın
- 4) Allah beladan şeytan şerrinden korusun.
- 5) Allah bereket versin
- 6) Allah beterden korusun
- 7) Allah bir yastıkta kocatsın
- 8) Allah bol kazançlar versin
- 9) Allah daha ziyade (çok) versin.
- 10) Allah düşmanıma vermesin.
- 11) Allah’a emanet ol
- 12) Allah eskit etmesin
- 13) Allah gönlüne göre versin
- 14) Allah gözünden acı yaş çıkarmasın.
- 15) Allah Halil İbrahim bereketi versin
- 16) Allah hayırlı kapılar çıkarsın
- 17) Allah işlerini kolaylaştırsın.
- 18) Allah işlerini rast getirsin

⁸⁸ Mehmet Aça- Müge Ercan, “Anonim Halk Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (ed. M. Öcal Oğuz), 1. Baskı, Ankara: Grafiker Yay., 2004, s. 153.

- 19) Allah iyi günler göstereyin
- 20) Allah kazadan beladan korusun
- 21) Allah korusun
- 22) Allah nazardan saklasın
- 23) Allah ne muradın varsa versin
- 24) Allah razı olsun.
- 25) Allah sana da versin.
- 26) Allah sevdiğine bağışlasın.
- 27) Allah sevdiğine kavuştursun.
- 28) Allah son günleri versin.
- 29) Allah susuz bırakmasın.
- 30) Allah tamamını erdiresin
- 31) Allah yavrularının acısını göstermesin
- 32) Allah'ın bana evlatlarımı görmeyi nasip et.
- 33) Allah'ım insan ve şeytan şerrinden sen korusun.
- 34) Allah'ım kötü şeylerden korusun.
- 35) Allah'ım sağlıklar ver.
- 36) Allah'ım sen bil, sen işle.
- 37) Ak duvaklı gelinler ol
- 38) Akşam hatırlarına ne geldiyse sabah önlerinde bulurlar inşallah
- 39) Bir budağın bin budak olsun
- 40) Boy boy çocukların olsun.
- 41) Çeşit çeşit kazalardan, belalardan, kötülüklerden sen korusun Allah'ım.
- 42) Çalışta hocalar oku da paşalar ol
- 43) Ellerin dert görmesin
- 44) Ellerin gözlerin dert görmesin
- 45) Gönlünde her ne muradın varsa tez kavuşasın.
- 46) Hadi tuttuğın topraklar sarı altın olsun.
- 47) Herkes cennete gider inşallah.
- 48) İnsana benzer şeytan şerrinden şeytana benzer insan şerrinden Allah korusun
- 49) İyi günler görün
- 50) İyi günler göresice.

- 51) Kum diye tuttuğun sarı altın olsun
- 52) Malının beti bereketi içinde olsun.
- 53) Ne şeytana uydur, ne de selevatı getirtilir.
- 54) Ölmüşlerin ruhuna deysin.
- 55) Sağlıcakla git, sağlıcakla gel.
- 56) Sakınmak için: Allah taşlara versin.
- 57) Sen beni memnun ettin, Allah da seni memnun etsin.
- 58) Selamün kavlen min rabbın rahim.
- 59) Selvi gibi boyun olsun.
- 60) Su gibi aziz ol.
- 61) Su gibi git, su gibi gel.
- 62) Sular kadar ömrün olsun
- 63) Ya Rabbim şükür.

2. Kargışlar

- 1) Adı batasica
- 2) Adın batsın
- 3) Allah'ından bulasica.
- 4) Allah anasız babasız bıraksın.
- 5) Allah belanı versin, sen benim işimi görmedin, senin de Allah işini rast getirmesin.
- 6) Allah benden beş beter etsin.
- 7) Allah beterini vermesin
- 8) Allah canını alsın
- 9) Allah cezamı versin
- 10) Allah daha da beterini versin.
- 11) Allah daha da çok dert verir inşallah.
- 12) Allah derdine dert eklesin.
- 13) Allah gözünü doyursun.
- 14) Allah ilini versin
- 15) Allah kara belanı versin.
- 16) Allah sana da çektirsin.

- 17) Allah seni kahretsin.
- 18) Allah seni de düşürsün.
- 19) Allah'ın meymenetsizi.
- 20) Ardı ayağınızla kulağınızı kaşıyasınız.
- 21) Bayırın pisi.
- 22) Boyu devrilesice.
- 23) Döşeği uzun, yorganı kısa gelesice.
- 24) Elin kırılısın.
- 25) Emeklerim gözüne dizine dursun.
- 26) Ebi geberesice
- 27) Evin baykuş tünekleri olsun.
- 28) Geberesice, canı çıkasıca.
- 29) Gönlünden keder uzak olmasın.
- 30) Gözün çıksın. Gözün çıksın da kör ol.
- 31) Gözün kör olsun.
- 32) Gücün kuvvetin kesilsin.
- 33) Güle güle olmayasica
- 34) İki gözün kör olsun
- 35) İki gözün yalak olsun. (kör)
- 36) İnşallah besbeter olursun.
- 37) İnşallah gününü görürsün.
- 38) İnşallah sevdiğine varamazsın.
- 39) Karanlıkta kalakal inşallah.
- 40) Kaynananla aran bozulsun.
- 41) Kör olasıca.
- 42) Naha Allah belanı versin emi.
- 43) Naha Allah vimesin.
- 44) Naha sen ne gördün, sen daha bir şey görmedin.
- 45) Naha teneşirlere gelesice.
- 46) Ortağım olası.
- 47) Odu ocağı sönesice.
- 48) Oduna ocağına incir ağacı dikilesice.

- 49) Sürüm sürüm sürün inşallah.
- 50) Sizi adiler sizi, kırım ha gelesiceler sizi.
- 51) Şansınız gülmez inşallah.
- 52) Ya geberesice ya!
- 53) Yanına kara deviresice
- 54) Yediklerin zehir zıkkım olsun
- 55) Yerin dibine gir (Erdal Dede)

II. BÖLÜM

HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

A. Doğum

1. Doğum Öncesi

a. Kısırlığı Giderme Yolları

Çocuğu olmayanlar için çeşitli inanış ve uygulamalar yapılmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir;

Musalar Dedesi denen dedeye gidilip yatırım etrafı süpürölüp çıkan küngelerini toplanır. Süprüntünün içinde canlı ne çıkarsa su ile birlikte yutulur. Böylece çocuğun olacağına inanılır. Çocuğu olmayana muska da yazdırılır. “Çocuğum olsun da şu dedeye kurban keseyim” diye adak adanır. Dursunbey merkezde Hıdırlık Dedesi denen dedeye Hıdrellezde gidilir. Beşik yapılır, içine küçük daldan bebek konur. Yine bu sayede çocuğun olacağına inanılır.

Eğer kadında soğuklama varsa ekmek çıktıktan sonra biraz soğuyunca kadın ekmek fırınının içine girer ve iyice terler. Sonra oradan çıkınca hemen yorganın altına örtüp bastırırlar. İyice terletiyorlar. Böylece varsa soğuklama geçiyormuş. Bazen de yine soğuklama için çörekotu buharına oturuluyor. Beli açıksa diye bir havluyu kasığa koyarsın, üstlük gibi kalın bir şeyle belini sıkıca sararsın. Bunu kır ebeleri yaparlardı. Kır ebeleri, çocukları doğurtan ebelerdir. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

b. Aşerme/Ağız Tatsızlığı

Aşerme hamileliğin ilk üç ayında olur. Kadının canı bir şeye aşerirse mutlaka bulunup yedirilmelidir. Hatta aşerenler olursa diye taze üzümler askılarda saklanırdı.

Kadın eriğe aşerirse çocuk erkek olurmuş. Kadın ayvayı bütün kesmeden yerse çocuk gamzeli olur. Aşerirken çilek, ciğer ya da zeytini elleyip vücudunda bir yere değdirirse çocuğun aynı yerinde iz çıkar.

Aşererken kadın balık yerse çocuğun ağzı balık ağzı gibi olur. Bir de kelle yerse çocuk sümüklü olur.

Hamile kadın çirkin şeylere bakmamalıdır.

c. Hamilenin Kaçınmaları

Hamile ağır kaldırmayacak, yükseğe uzanmayacak, zıplamayacak, çok yorulmayacak, canının çektiğini yiyecek.

Hamile kadın kediye köpeğe, ayıya, vahşi hayvanlara bakmaz. Bakarsa çocuğu ona benzermiş.

ç. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini

Eğer hamile kadının karnı sivri olursa bebeğin oğlan olacağına, yassı olursa bebeğin kız olacağına inanılır.

Hamile kadının haberi olmadan gireceği odadaki bir minderin altına bıçak, bir diğnerinin altına makas konur. Kadın bıçak olan minderin üstüne oturursa oğlunun olacağına, makas olan mindere oturursa kızının olacağına inanılır.

Daha hamile kalmadan, düğünde yapılan bir uygulama da şöyledir:

Bütün köycek gelini kına yıkamaya götürürler, gelinin sağdıcı bir tarakla bir bıçak alıp bunları ahıra saklar. Gelin tarağı bulursa kızı olacak, bıçağı bulursa oğlu olacak demektir. Durabeyler'de su aharına kül dökerlermiş. Suyu karıştırıp bulandırıp tarakla bıçağı yalakta ararmış. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Hamile kadınların kızı mı oğlu mu olacak diye iki minderden birinin altına bir bıçak diğnerine ise bir makas saklanır. Hamile kadın bu durumu bilmiyor. Dışardan gelip kadını minderlere oturtuyorlar. Makasın bulunduğu mindere oturursa kızı, bıçağın bulunduğu mindere oturursa oğlu olacak deniyor. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Kadın hamileliğinde aşırı çilli olup çirkinleşirse oğlan, güzel olursa kız olur.

d. Doğum Hazırlığı

Çocuk olacağı zaman çocuk kundağı, iğne oyalı yüz örtüsü, zıbınlar hazırlanır. Tahta beşik yapılırdı. Ona örtüler, el yorganı, işlemeli yastıklar, çarşafklar hazırlanırdı.

2. Doğum Sırası

Eskiden doğumu kır ebeleri yaptırırdı. Şimdi ise doğum hastanelerde ve doğumevlerinde yaptırılıyor. Doğumu kolay geçsin diye çeşitli dua ve sureler okunup. Zenzemin içirilmesi de yapılan uygulamalar arasındadır.

a. Çocuğun Göbeği ve Eşi (Eten)

Çocuğun eşi ya da sonu bebek evde doğduysa gömülür. Ama hastanede doğanları ne yapıyorlar, bilmiyoruz. [Hafize Ankay]

b. Göbekte İlgili İnanışlar

Çocuğun göbeği uzun kesilirse sesi çok olur, kısa kesilirse sesi kısa olurmuş. Birinin sesi çok çıkıyorsa göbeği uzun kesilmiş denir.

Çocuğun göbeğini kızsa evine bağlı olsun sokak sokak gezmesin diye sandığın dibine koyarlar. Erkekse ya cami avlusuna koyarlar ya da okul bahçesine gömerler. Çocuk dindar ya da okumuş olsun diye. [Emine Bildir]

Bebeğin göbeği kesilirken göbeği kesen, bebeğe göbek adı koyar.

3. Doğum Sonrası

Çocuk doğduktan sonra yedi yaşına kadar akika kurbanı kesilir. Eğer kesilmemişse çocuk büyüünce kendi keser. Akika kurbanını kemikleri kırılmaz, çocuğun kemikleri sağlam olsun diye. Kurbanın kanı bir parmakla alınır sürülür. Keserken çocuğun eti etine, kanı kanına olsun derler. Gürbüz, sağlıklı olsun diye.

a. Lohusalık/Kırkılı

Çocuk doğunca çarşaf gibi bir şeyle kadının beli sıkıca sarılır. Böylece kadının göbeği kalmayacakmış.

Emzikli kadın bir şey canı isteyip de yiyemezse göğsü şişer sancı yapar. Bu durumda kadın kimde gördü de umduysa gidilip oradan gizlice bulaşık bezini çalar onu göğsüne sürer. Böylece şişlik geçerdi.

Bebeğin kırkı çıkasıya kadar kirli bezi yıldız görmesin diye dışarı çıkarılmıyordu. Yıkanmış bezleri de akşam olmadan içeri alınır. [Hafize Ankay]

Kırklı kadının odasına Kuran asılır, gece- gündüz yalnız bırakılmaz. Kapının arkasına süpürge konur. [Hafize Ankay]

Loğusa şerbeti yapılır. Hayırlı olsun diye gelenlere ikram edilir. Şerbetin içine karanfil konur, pembe şerbet boyası atılır. Şekerli olur. İlk önce lohusa da içer. Sütü tatlı ve bol olsun diye.

Yedi gün sonra çocuk mevlidi okutulur. Lokum, şeker dağıtılır.

Kırklı kadın sokağa çıkmaz. Yanına fazla kişi de gelmez. Aybaşılı kadın gelmez, gelse de çocuğa dokunmaz ve bakmaz. Kırklı kadına beyaz örtü örterler. [Emine Bıldır]

b. Kırklama (Kırk Uçurma)

Otuz kırkı yapılır. Otuz kırkı olunca anne ve çocuk yıkanır. Kırk basmasın diye. Sonra kırk uçurmaya gidilir. Evdekiler hazırlanır bir komşuya gidilir. Gidilecek komşu seçilir. Ya hacı ya da okumuş bir komşuya gidilir. Sonra kızın annesine gidilir. Orada akşama yemeğe kalınır. Aynısı kırkında da yapılır. Kırk uçurmaya uzak uzak yerlere gidilirdi. Gün görmüş olsun diye. Dursunbey de kırk hayrı yapılmaz. [Hafize Ankay]

Bebek doğduktan kırk gün sonra kırk tane küçük yaş toplanır. Bu taşlar temiz su ile kaynatılır. Kaynayan suda hem bebek hem de annesi banyo yapar. (Ali Osman Çalışkan, 60, Çiftçi)

Bebek kırk günü doldurduğu zaman küçük küçük çakıl taşları toplanır. Bir bezin içine kırk tane çakıl taşı konur ve bezin ağzı Fatiha okunarak kapatılır. Daha sonra bu taşların içine atıldığı suyla çocuk banyo yaptırılır. Böylece çocuk kırklanmış olur. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

Çocuğun yıkanacağı suya kırklık para, eskiden gümüş, şimdilerde altın yüzük atılıyor. Onunla çocuk ve annesi yıkanır. Kırk taş sayılır, bir beze çıkılanır. Yüzüklerle beraber suya atılır. Sonra taşı çıkarıp ayak basılmayan bir yere atılır. Bu kırk taşı ay halinden kalmış, yaşlılara ya da sübyan çocuklara toplattırılır.[Zehra Onat]

c. Alkarısı (Albastı)

Loğusa kadınlar kırkı çıkana kadar yalnız bırakılmazlar. Yalnız bırakılırsa alkarısı gelir. Onu rahatsız eder. Bu rahatsızlık bazen onu öldürür, bazen de ölene kadar iyileşmez. Hep hasta, çelimsiz olur.

ç. Kırk Basması / Kırk Karışması

Kırklı kadının kırk gün mezarı açık denir. Soğuk su içmeyecek, ayağını üşütmeyecek. İki kırklı kadın karşılaşırsa kırk basmasın diye kendi üstlerinden boncuk ya da düğme değiştirler. Bu değişilen boncuklar, giysilerinden olmayıp kendi evlerinden de olabilir. Çocuk sarılık olmasın diye üstüne sarı örtü örterler.

“Çocuğa kırk basınca bir köpek kemiği bir de saban demiri konuyormuş. Onların üstünde çocuk yıkanyormuş. Bu üç kere tekrar ediyormuş. Çocuk çok zayıf olunca gelişmeyince kırk bastı deniyor. Ondan sonra çocuğun hemen iyi olduğuna inanılıyor.” [Zehra Onat, 72, Beğel]

d. Tuzlama

Bebek doğunca ilk yıkamasında su önce ellerine dökülür. Hünerli olsun diye. Ayaklarına dökülmez. Önce ayağa dökülürse ayakkabıyı çabuk eskitirmiş. [Hafize Ankay]

Bebek doğunca ilk yıkamada yıkanacak suya çocuk ter kokmasın diye tuz konur. Başı hariç her tarafı bu suyla yıkanır. Ya da bebeğin koltuk altları, vücudu tuzlanır, sonra bebek yıkanır. Böylece bebek ileride terlemez ya da ter kokmaz. Çocuğun ağzı pamukçuk olmasın ve kokmasın diye ağızına da tuz konur. [Emine Bildir]

Küçük çocuk hastalandığında dökülür. Önce tuz kavrulur. Bir tabağa su hazırlanır. Çocuk yere oturtulur. Kafasının üzerine bez tutulur. Kavrulan tuzun içine su konur ve tuz çıtır çıtır çıtlatılır. Böylece çocuk tuzlanmış olur. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

e. Ad Verme

Doğan çocuğun kulağına bir büyük tarafından önce ezan okunur. Sonra 3 kere tekbir getirilir. Daha sonra aynı büyük tarafından bebeğin adı 3 defa kulağına söylenir. (Bedriye Çalışkan,55, Ev hanımı)

Bebeğin ismini ailenin yaşlıları koyar. Bebek kızsaa ebe, nine adı konur. Erkekse dedelerden birinin adı konur. Ya da yakın akrabalarından genç yaşta ölen varsa onun adı bebeğe konur.

f. Yaşamayan Çocuk

Doğan çocuklar yaşamıyorsa dedelere “Doğan çocuğum yaşasın” diye adak adanır. Ya da çocuk doğunca “Anne- babası yaşadı, bu da yaşasın” diye anne- babasının adı konur. Dursunbey’de dede, oğul ve torunun üçünün adının da aynı olduğu ve bir ailede baba- oğul, anne- kızın adının aynı olduğu durumlara da rastlanıyor. Bir diğer uygulamada da ailenin kızı olursa Durdu, oğlu olursa Yaşar ismi konabiliyor. [Hafize Ankey, 73, Dursunbey]

g. Yürüyemeyen Çocuk

Bebek yeni yürüdüğü zaman düşmesin diye ayaklarına ip bağlanır ve ipin altından yumurta atılır. Çocuk o yumurtayı alırsa düşmez. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]

Yürüyemeyen ya da yalpalıya yalpalıya yürüyen çocuğa ayak kesmesi yapılır. Bu uygulama aşağıda açıklanmıştır.

ğ. Ayak Kesme / Duşak / Köstek Kesme

Bebek yürümeye yeni başladığında iyi yürüyen birine ip, boncuk götürülür. O insan ipe boncukları takarak örer. Çocuğun ayak bileğine göre yapar. O süs ayağına bağlanır ve ayağını bıçakla kesermiş gibi yapar. Böylece büyüyünce o çocuk çok güzel yürüyecek denir. [Özlem Zihiti, Hacıömerler]

Bebek düzgün yürüyemiyorsa, çok fazla takılıp düşüyorsa ayak tuşağı- ayak kuşağı yapılır. Yün ipliyle kırmızı-mavi saç örgüsü gibi bir kuşak örülür. Arasına boncuk takılır. Çocuğun iki ayağına bağlanır. Düzgün yürüyen birine kestirilir.

Çocuk geç konuştu mu camiye götürülür, caminin anahtarı ağzına sokulup açılır gibi yapılır. Cuma günü sela ile ezan arasında çocuk çabuk konuşsun ve yürüsün diye camiye doğru üç kere sallanır.

h. Aydaş Aşı

Gelişmeyen, zayıf kalan çocuklar için yapılır. Uygulama şöyledir:

Üç yolun çatına üç taş koyulur. Üstüne geniş bir tava konur. Altına iki üç kıymık atılır. Tavanın üstüne çocuk oturtulur. Altı yakılmaz. Gelen geçen, ne yapıyon diye

sorunca, “Aydaş aşı yapıyorum, aydaşını kesiyom.” denir. Gelen geçen de iki kıymık dal atar. Bazen de altı yakılır, ılık su yapılır, çocuk içinde yıkanır.

Köy evlerinin damlarında, hayvanların pisliklerinin dışarı atıldığı delikler olur. O deliğin iki tarafında iki insan durur. İçerdeki çocuğu dışarıdakine verir. Dışarıdaki dolaşır gelir. Bir daha verir. Bu üç kere yapılır. Buna da aydaş denir.

1. Diş Buğdayı / Diş Kaynatması

Bebek altı aylık olunca dişleri çıkacağı zaman diş buğdayı yapılıyor. Konu komşu çağırılıyor. Bulgur kaynatılıyor. Şekerlenip ya da tuzlanıp, gelen konu komşuya, hısım akrabaya ikram ediliyor. Akrabalar ve komşular çağırılıp eğlence yapılıyor. Gelenler de hediyeler getirir. Çocuğun karşısına makas, kalem ve tarak konuyor. Çocuk bunlardan hangisine uzanırsa onla ilgili meslek sahibi olacağına inanılıyor. Makasa uzanırsa terzi, kaleme uzanırsa âlim, tarağa uzanırsa da berber olacak deniyor. Çocuk bunlardan birine uzandığında herkes alkışlayıp, “Aaa! İşte berber olacak, yok terzi olacak” diyor. Diş buğdayı çocuğun dişleri sağlam olsun diye yapılıyor.

B. Sünnet

1. Sünnet Yaşı/Dönemi

Sünnet yaşı genellikle 7-8 yaşlarıdır. 9 yaşından sonraya bırakıldığı pek görülmez. Bu yaşlarda sünnetin yapılması, çocuk düğünü hatırlasın dıyedir. Eskiden daha küçük yaşlarda da yapılıyormuş. Yine eskiden birinci dereceden yakın akrabaların düğününde de sünnet olacak yaşta çocuk varsa sünnet yapılıyordu.

Sünnet, dini bir vecibe olmanın ötesine çocukların erkeklığe adım atması olarak algılandığından mutlaka kutlama ve davetle yapılmaktadır.

Eskiden köylere sünnetçi gelip, sünnet olacak yaştaki çocukları toptan sünnet yapardı. Eğlence de yapılmazdı. [Emine Bıldır]

2. Sünnet Hazırlıkları

“Sünnet düğününe çağırarak için eskiden akrabalarından gençler görevlendirilir, kapı kapı ellerindeki listeden insanları çağırırlardı. Çağırırken birer de şeker verirlerdi. Bu az da olsa devam etmektedir. Eğer çağırılacak kişi dışarıdaysa birer mendil yollanırdı. Buna “dürü” veya “oku” denirdi. “Oku yolladım” diye konuşulurdu. Günümüzde ise daha çok davetiye bastırılıp bu davetiyeler dağıtılmaktadır.” [Hayriye Kolukısa, 56, Naipier]

“Sünnet düğünü için günler öncesinden hazırlıklar başlar. Ev badana yaptırılıp dip köşe temizlenir. Hatta sünnet için evinin eşyalarını bile yenileyenler vardır. Daha sonra çocuğa sünnet kıyafeti alınır, sünnet şapkası, asası, ayakkabıları ve terliklerine varıncaya kadar alınır. Evde ya anne babanın karyolası ya da çocuğun yatağı sünnet yatağı olarak tül, kurdele, balon ve çiçeklerle süslenir. Yeni işlemeli yatak örtüleri serilir. Bir de çocuğun başucuna gelenlerin takmaları için altın yastığı konur.” [Emine Bıldır, 54, Naipier]

Dıştan gelecek misafirlerin ağırlanması için “konak” alacaklar ayarlanır. Düğünde yenecek yemekler ve yapacak kişilerin ayarlanması da yine hazırlıklar içindedir.

3. Sünnet Dügünü/Hayrı

Sünnet düğünlerinde içki içme âdeti yoktur. Sünnet hayrı mutlaka yemekli olur. Sünnet yapanın durumuna göre yemek; çorba, pilav, patates ya da bamya yemeği, et yahnisi, yufka tiridi, helva, turşu ve hoşaftan oluşur.

Sünnet düğünlerinde çoğunlukla eğlence yapılır. Hısım- akrabaya davet verilir, kına gecesi yapılır. Yaşlılar, gelen giden, “Allah askerliğini de gösterebilir, evlendirmesini de gösterebilir, geçmiş olsun” derler. At süslenir, çocuk ata bindirilir. İlçe merkezinde dolaştırılır. Bu adet günümüzde de devam etmektedir.

Sünnet ailenin görüşüne göre ya mevlitli ya da düğünle davullu zurnalı yapılıyor. Daha eskiden genelde mevlitli olurdu. Günümüzde aynı düğünde olduğu gibi, eğlenceli yapılanlar çoğalmıştır.

Eğer mevlitli olacaksa sünnet günü sabahdan önce mevlit okunuyor. Sonra yemek daveti veriliyor. Buna “davet” deniyor. Misafirler “davet var” diye çağırılıyor. Mevlit okunurken ya süslenmiş arabalarla ya da çoğunlukla atla çocuk kornalar eşliğinde gezdiriliyor. Çocuk gelince takı merasimi oluyor. Altın veya para takıyorlar. Sonra çocuğu tekbirlerle yatağının hazırlandığı odaya getirirler, sünnetçi sünnet yapar.

Mevlitli de olsa düğünlü de olsa, sünnet edilmeden bir gün önce kına gecesi yapılıyor. Müzik eşliğinde eğlenilip yengeler çocuğun bir eline kına yakar. Yengelere iğne oyalı yemeni hazırlanıp, kına yakarken başlarına örtülür. Sonra çocuk oradakilerin ellerini birer birer öper. Kına gecesinde de çocuğa para takılabilir.

Sünnet düğünlü olursa ertesi sabah mevlitten önce davul-zurna eşliğinde oyun oynanıyor. Sonra mevlit ve öğlene doğru yemek oluyor.

Sünnet olduktan sonra çocuk üç dört günde iyileşip ayağa kalkıyor. Ancak günümüzde çocuk tadına vararak düğünü geçirsin diye düğün olmadan birkaç ay önce sünneti yaptıranlar da oluyor. [Emine Bildir, 55, Naipiler]

“Yörede sünnet düğünleri şöyle yapılır. Sünnet daveti iki gün sürer. Cumartesi sabahı yemekler hazırlanır. Cumartesi akşamı davul-zurna eşliğinde eğlenilir. Ayrıca yemek verilir. Çocuğa kına yakılır. Takı ve para takılır. Kına yakanlara yöresel işlemeli bez verilir.

Pazar günü, gündüz yemek verilir. Önce çocuk atla gezdirilir. Arkasından arabalı konvoy gelir. Çocuk gezdirildikten sonra sünnet edilmeye götürülür. Bu sırada mevlit okunur. Çocuk kesilirken eğer bir tane ise horoz atılır. Horoz kapanın elinde kalır. Çocuk akşam kına yakılırken gecelik pijama giyer, gündüz ise sünnetlik takım elbiselerini giyer.” (Emine Çalışkan, 30, ev hanımı)

“Bizim köyümüzde sünnetler genellikle hafta sonu olur. Sünnet düğünü cumartesi başlar ve Pazar günü biter. Cumartesi günü sabahtan yemekler pişirilmeye başlanır. Bütün hazırlıklar akşama kadar yapılır. Akşam üstü iki kişi bütün köyü dolaşır ve herkesi akşamki sünnete çağırır. Akşam olunca köye gelen bütün misafirlere yemek verilir. Yemekler yendikten sonra eğlence başlar. Bakır çalınarak veya müzikle oyun oynanır. Çocuğun akrabaları bindallı giyerler ve öyle oynarlar. Eğlence bittikten sonra çocuğa kına yakılır. Kına yakma işini yengeleri yapar. Çocuğun annesi de kınayı yakanlara ve yakın akrabalarına “bez” verir. Kına ilâhi söylenerek yakılır. Böylece akşamki sünnet cemiyeti biter.

Pazar günü sabahtan hazırlıklar başlar. Öğlene kadar bütün köy halkına yemek verilir ve sünnet evinin önünde ilâhi kasetleri çalınır. Öğleden sonra çocuk süslenmiş arabaya veya ata bindirilir ve âmin ile yani dualarla gezdirilir. Dolaşıp geldikten sonra arabadan ya da attan indirileceği zaman çocuk inmez ve dedesinden falan bir hediye ister. Ancak istediği hediyeye verilirde attan veya arabadan iner. Sonra çocuk kesilmeye (sünnet edilmeye) gider. Halk ise horoz salar. Horoz salma için bir düze çıkılır. Önce üç çocuğa koşu yaptırılarak önceden hazırlanan bohçalar verilir. Bohçanın içinde bir miktar para ve helva vardır. Daha sonra köyün çocukları bir araya toplanır. Horozu salacak olan adam, biraz ileri gider. Oradan komut verir. O zaman herkes horozu yakalamak için koşar. Horozu kim yakalarsa horoz onun olur. Böylece sünnet bitmiş olur.” [Özlem Zihti, Hacıömerler köyü, 17, Öğrenci]

C. Askerlik

Hoca dua yapar. Askere gidecek olan kadın erkek herkesin elini öper. Herkes az çok para verir. Hacılar da aynı uğurlanır. Hacılara da hediye verilir. Askerden gelene özel karşılama yoktur. Akşam evine toplanılır hoş geldin diye. [Neriman SEYİS, 65, Kireç]

Askere gidecek olanın arkadaşları ona özel uğurlama yaparlar. Omuzlarına al bayrak örterler. Davul-zurna çalar, ya da bazen müzisyen tutarlar. Bazen bir kamyon kiralayıp çalgıcılar, askere gidecek olan ve onun arkadaşları kasasına doluşur ve kamyon şehir merkezinde gezerken onlar arkada oyun oynarlar. Yine otobüse bineceği terminalde de oyun devam eder. Arkadaşları askere gidecek olanı “En büyük asker, bizim asker” diye havaya fırlatırlar. Asker, en son ailesiyle vedalaşır ve tugayına gitmek üzere otobüse biner.

[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

“Askere bildiri geldiğinde çağırılanlar askere gitmek için hazırlanır. Kendi aralarında toplanarak karar alırlar. Örneğin herkes yemek sırasına girer. Sırası gelen yemeğini yedirir. Daha sonra boncuk oyunu oynanır. Dokuz tane fes dizilerek boncuk bir fesin içine bırakılır. Bunu bulanlar ödüllendirilir. Mesela bir kasa lokum alınır. Kendi aralarında yerler.

Askere gitmeye yakın komşulara gidilerek helalleşilir. “Gitmek var, dönmek yok” manasında helallik dilenir, eller öpülür. Komşu ve akrabalar da “güle güle git” demek için asker gidecek eve ziyarette bulunurlar. Havlu, iç çamaşırı gibi hediyeler getirirler. Askerlerin gideceği gün, imamla beraber uğurlayanlar, tekbir getirerek köyün çıkışına gelirler. İmam dua yaptıktan sonra halk, askerleri uğurlarken ceplerine harçlık koyarlar ve böylece uğurlanır. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]

Ç. Evlenme

1. Evlenme Biçimleri

Dursunbey’de eskiden hep görücü usulü ile evlenme olurdu. Kaçma pek nadir olurdu. Anlaşarak evlenme pek yoktu. Günümüzde ise görücü usulüyle, anlaşarak ve kaçarak evlenme çeşitlerinin hepsi de görülmektedir. Bu köyden köye de değişiyor. Mesela Durabeyler köyünde kime sorduysak yaşlısından gencine kaçarak evlenmiş. Kireç köyünde sorduğumuzda ise kaçarak evlenmenin çok çok nadir olduğunu belirttiler.

Yine eskiden oğlanlar kızları düğünlerde bayramlarda görüyorlardı. Burada beğenip kızı istetiyorlar. Ancak nişan olunca gençler birbirleriyle konuşmazlar. Hatta kızlar oğlanı görünce geçecekleri yolları değiştirip karşılaşmamak için kaçarlardı. Ancak düğün olup da gerdek odasına girince konuşurlardı. [Emine Bıldır, 55, Naipler]

Dursunbey’de eskiden akraba evliliği çok yaygındı. Kız dışarıya çıkmasın diye. Ama günümüzde buna dikkat edilmiyor. Daha çok kızla oğlan anlaşarak evleniyorlar. Çocuklar birbirini seviyorlarsa ailelerine söylüyorlar. Aileleri oğlanın durumu iyi ise ailesini de araştırıp genelde kızlarını veriyorlar. Ama durumunu uygun bulmuyorlarsa çocuklarını vazgeçiriyorlar. Ama çocuklar vazgeçmezse kaçıyorlar. Burada bu durum kan davasına yol açmıyor. Aileler durumu kabullenip barışıyor ve düğün vs. gerekeni yapıyorlar. Kaçan kız eve geri dönmüyor. Ya da yine görücüler haber gönderiyor. Aileler uygun görürse önce kızla oğlan görüşüyor. Anlaşıyorlarsa tamam diyorlar. Sonra oğlanın ailesi çiçeğini çikolatasını yaptırıp görücü geliyor. Kızın ailesi de uygundur diye veriyor. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

2. Evlilik Yaşı

Dursunbey’de eskiden evlenme yaşı 15- 20 arasıydı. Hatta bu manilerde bile geçiyor. Askerden gelmiş ve bıyığı terlemiş oğlanlara kart diye varılmıyordu. Yine kızlar da 20 yaşından sonra vakti geçmiş, yaşlı diye alınmıyordu. Ama günümüzde evlenme yaşı giderek büyümektedir. Askere gitmemiş ve mesleğini eline almamış oğlanlara pek kız verilmez. Oğlan askerdeyken gelin yalnız kalmasın; çünkü artık yeni evlenenler pek kayınpederin yanında oturmuyor; ya da oğlanın başına askerdeyken bir şey gelirse kızımız dul kalmasın diye. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

3. Evlenme Beyanı

Gençler evlenmek istediklerinde ya aile yakınlarından birine söylettiriyorlar, ya da kendileri genelde önce annelerine söylüyorlar.

Eskiden oğlan tası teperse “Bunun evlenme yaşı gelmiş, evlendirelim bari” derlerdi. Kızlar da ellerindeki eşyaları yere yere çarpıyorsa yine “Bu kız evlenmek istiyor herhalde” derler.

Eskiden ailesi kıza haber vermeden söz keserdi. Oğlanın ailesi eh olursa antika mendiller olurdu. Kenarı işli. Hasa denilen patiska kumaştan olurdu. Ucuna oğlanın adı “marka” işlenirdi. Söz kesince ertesi sabah mendil almaya gelinirdi. İki sofralık kişi gelir. Yemek yenir. Bohça verilir. Kız istemezse kıza; “Babanla amcalarının, dayılarının kasketlerini öne mi eğdireceksin?” denir. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

4. Evlilik Aşamaları

a. Eş Seçimi

Eş seçimini eskiden gençlerin aileleri yapardı. Oğlan evleneceği zaman annesi yakınlardan, eş dosttan soruşturur, aileye uygun, namuslu, terbiyeli, çalışkan ailesi düzgün bir gelin adayı seçerdi. Çoğunlukla zaten oğlan annesinden bunu yapmasını isterdi. Daha sonra kızın ailesine haber uçurulur, kızın ailesi de olumlu bakarsa kız istemeye gidilirdi. Kızla oğlana birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulmazdı. Hatta nişanları yapıldıktan sonra bile birbirleriyle görüşmezlerdi. Ta ki düğüne kadar.

Şimdi Dursunbey’de genelde bu uygulama kalkmıştır. Artık görücüye gelinse bile gençler birbirleriyle konuşup tamam demeden evlenmiyorlar. Ya da eşlerini kendileri anlaşarak seçiyorlar. Aileler tarafından bir baskı söz konusu değil.

b. Kızı Görme, Kız İsteme/Allah Emri Anma

Oğlan evleneceği zaman oğlanın ailesi, oğullarına uygun, kendileriyle geçinebilecek bir kıızı çevresinden araştırır. Kızı beğendikten sonra, ilk defa oğlanın annesi, akrabalarından bir kadını yanına alır, kızın evine gider. “Biz hayırlı bir iş için, Allah’ın emriyle kızınızı istemeye geldik” diye ön görüşme yapar. Kızın annesi “Bakalım, bir düşünelim, konuşalım” diye cevap verir. Oğlan tarafı da “Tamam o zaman , biz yine geliriz” diye çıkar. Bir de kızın babasına, oğlanın babası ve akrabaları

gider. Onlar da aynı şekilde durumlarını belirtirler ve yine “Biz bir düşünelim” cevabını alırlar. Olacak gibi olursa, yumuşaklık olur. Oğlan tarafı ikinci bir defa söz yüzüğü takmak için kız tarafına giderler. Buna “mendil almaya” gitmek denir. Kız tarafı da bir mendil verir. Böylece söz kesilmiş olur. Eskiden kızın kahve tutması, “Allah’ın emri, Peygamberin kavliyle kızınızı oğlumıza istiyoruz” karşı tarafın da; “Verdik gitti” deme adeti yoktu. [Hayriye Kolukısa- 57, Naipler]

Kız verileceği zaman “Çaldığım yoğurt tutacak mı?” diye sorulu. “Tutacak” denirse kızın verileceği anlaşılır. (Faize Eser, 51, Sarnıç)

c. Söz Kesimi

Söz kesildikten 15-20 gün sonra küçük nişan olur. Kız kayınvalidesini o zaman görür. O zaman karşısına çıkıp elini öper. Oğlan tarafı bir kat elbise getirirler. 15-20 kişiyle gidilir. Kız evi de onlara yemek verir. Gelenler getirdikleri hediyeleri kız evine bırakırlar. Kız evi de oğlanın annesine babasına, iç çamaşırı, işlemeli seccade, kayınvalidesine namaz bezi, tespih; kayınpederine de dantel namaz takkesi, tespih verir. Görümce, kayın varsa onlara da aynısı konur. Kız tarafı baklava yapar, kuzu kızartır. Sütaşı, cevizli pesemat, bayram ekmeği yapar. Bunları yine yanlarında 15-20 oğlan evine götürür. Oğlan evi de bu gelenlere yemek verir. Bu yemek vermeler ya aynı gün olur ya da oğlan evi akşam geldiyse kız evi ertesi sabah gider. Oğlan evi kız evinden gelenlere birer çift çorap verir. Böylece küçük nişan olmuş olur. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

ç. Başlık Parası/Süt Parası

Düğer batı bölgelerinde olduğu gibi Dursunbey’de de başlık parası uygulaması yoktur. Ancak dinde yerinin olması dolayısıyla kıza anlaştıkları kadar belli bir miktar “mehir” verilir.

d. Nişan

Küçük nişandan sonra “koca nişan” yapılır. Asıl nişan budur. Bazı kız evi “Şu kadar altın olacak, bu kadar set olacak” diye ister. Bazısı da “Ne getirirseniz onu götürürsünüz. İlla şunu alın, bunu alın, demeyiz.” diye istemezler. Hem böyle olunca kayınpeder daha fazla almak ister. Gelinlik, nişanlık, birkaç tane hazır elbise, gelin kıza iç çamaşırı alınır. Kız tarafının anasına babasına da yine iç çamaşırı, elbise, gömlek

alınır. İki gün evvela oğlan yengeleri nişana gelecek kişilere, akrabalarına, yakınlarına nişanı haber verirler. Kız tarafı da akrabalarını hoş geldiğine çağırırlar. Nişan büyük bir avluda yapılır. Günümüzde ise düğün salonları tutulmaktadır. Kız tarafın yengeleri girişte durur. Gelenlere hoş geldin diye yer gösterir, baştan çikolata, kolonya tutar. Sonra da gelen misafirlere limonata, bisküvi dağıtırlar. Sonra kız yengesi kızı elinden tutar, çıkarır. Önce kayınvalidenin elini kendisi öper, sonra kıza öptürür. Kayınvalide alınan takıları geline takar. Diğer yakın akrabalar da bilezik, çeyrek altın vs. takarlar. Oğlan tarafı zenginse takılardan sonra ayrıca kayınvalide bilezik takar. Bir de eskiden çarşaf serilir ya da sele tutarlardı. Gelenler, hediyelerini buraya atarlardı. Oğlan evi de gelen hediyeleri kimin getirdiğine dikkat ederlerdi. Çünkü bunlar daha sonra getirenlerin düğünlerinde, nişanlarında geri götürülürdü. Getirilen hediyeler kız tarafında kalmaz. Onları ödemek oğlan evinin borcudur. Zaten koca nişanda kız evi tarafı hediye getirmez. Düğünde kızın akrabaları kız tarafına getirir, oğlan tarafı getirmez. Bu gelen hediyeleri daha sonra kız evi öder. Oğlan evi yapacağını koca nişanda yapar. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

e. Çeyiz

Çeyizi, kız evi yapar. Kimisi erkenden çeyizi yapar. Hatta “Kız beşikte, çeyiz sandıkta” diye atasözü bile söylenir. Bazıları da çeyizi geçte bırakır. Kızlar küçük yaşlarda çeyiz yapmaya başlarlar.

Oğlan evi de çeyiz olarak, bir kat yatak yorgan, fiskos, yatak örtüsü, karyola takımı, yatak odası danteli, fiskos masası gibi şeyler yaparlar. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

5. Düğün

a. Düğüne Davet/Okuntu

Düğün daveti birkaç şekilde yapılıyor. Bunlar; kartlı davetiye göndermek (ki günümüzde en yaygını böyle), telefon etmek, kapı kapı dolaşıp şeker vererek davet etmek, şehir dışındakilere mendil yollamak şeklindedir. Şekerle veya çikolatayla davet etmeye “dürü”, “oku”, veya “okuntu” denirdi.

“Düğün eski tarz yapılıyorsa düğüne çağırarak için akrabalarından genç kızlar, gelinler görevlendirilir, kapı kapı dolaşır, ellerindeki listeye göre insanları çağırırlardı.

Çağırırken “Falan kişinin, falan gün, falan yerde düğünü, daveti var, buyurun gelin.” deyip birer de şeker verirlerdi. Bu gelenek merkez ve köylerde halen devam etmektedir. Daveti duyanlar da çağıranlara ya da düğünde düğün sahiplerine “Allah başa kadar versin.” derler. Eskiden eğer çağırılacak kişi dışarıdaysa birer mendil yollanırdı. Buna “dürü” veya “oku” denirdi. “Oku yolladım” diye konuşulurdu. Günümüzde ise daha çok davetiye bastırılıp bu davetiyeler dağıtılmaktadır.” [Emine Bıldır, 55, Naipler]

b. Kına Gecesi

Cumartesi akşam üzeri oğlanın sağdıçları ve tanıdıkları oğlana hediye alır. Onları bir tepsiye dizerler. Etrafını renkli krep denen örtülerle süslerler. Zenginse bu siniler çok olur. Fakirse bir tane olur. Ya bir fakir ya bir düşkün kişinin başına koyarlar. Önden davul, arkadan sini, onun arkasında sini yapan gençler, oğlanın yakınları kız evinin önüne gelirler. Orada erkekler oynar. Yine oğlan evine giderler. Oğlan evinin önünde de oynarlar. Kadınlarda toplanır, kınaya gideceğiz diye erkekleri evvela bir savuşturur, ardından davul, zurnayla kız evine giderler. Kız da giyinir. Tülbentle yüzünü sarar, başına bürümcek örterler. Yukarıda kız yengeleri kızını ağlatırlar. Ağlatmak için türküler, maniler söylerler:

“Kınasını koyu karmışlar,
Yengesini bulamamışlar,
Ayşem oğul, Fatmam oğul.”

Bir başka türkü de şöyledir:

“Doldu yüreğim doldu
Yokuş beni yordu
Yokuş beni yormadı
Ellerin kahrı yordu, anam benim.

Ana hamama vardın mı?
Yunduğum taşı gördün mü?
Benden eyi kız budun mu?
Anam benim.

Kara koyun meler gelir
Dağı taşı deler gelir
Anne ben öksüz oldum
Dövenler beni döver, anam benim.”

Yine ağlatmak için kızın annesi, yengesi, teyzesi vs. akrabaları türküde çağırılır .

“Çağırın gelin anasını / teyzesini / yengesini
Kız anasız gelin olmaz
Bugün akşamlık, yarın öğlelik
Konaktır konak”

“Düğünün günü irdi
Davulun gümledi geldi
Bayrak dalgalandı geldi” (Faize Eser, 51, Sarnıç)
“Tarlaların gelinidir
Evimin gülüdür kızım” (Faize Eser, 51, Sarnıç)

Kız böylece ağlatılır. Ağlamasa bile ağlıyormuş gibi yapar. Kızın yengeleri birer kollarından tutup aşağı indirirler. Gelenler acıklı kına türküleri söylerler. Oğlan yengeleri kına almaya gelirler. Kız yengeleri oğlan tarafının gelmesine yakın kınayı kıza yakarlar. Kınayı bir beze koyup avucuna koyuyorlar. Sonra kızı aşağıya, merdivenin yanına indirirler. Önden de yanık yanık tef çalar. Oğlan yengeleri bu arada aşağıya gelirler. Kızın elinden kinasını almaya çalışırlar. Kız da vermek istemez. Çok uğraşırsa kızın eline iğne batırırlar, ya da bazı yengeler elini ısırır. Kız o zaman elini açar. Yenge kınayı alır. Oğlan tarafı da oynar. Yeni gelinler gelinliklerini, elmasiyelerini, dallılarını giyerler, oynarlar. Giderler. Bir-iki saat sonra kayınvalidesi ve yaşlı yakınlarıyla birlikte, aralarında birkaç genç olur, gelirler. Gençler oynar, kızın yengesi elinden tutar, evvela yenge, sonra kız, kayınvalidesinin elini öper. Sonra gelin oğlan tarafından yaşlı, genç, çocuğuna varasıya ellerini öper. Sonra gelin orta yere çıkar oynar. Kayınvalide, yakınları başından para, şeker serperler. Kına gecesi böyle biter. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

c. Nikâh

Dursunbey’de hem dinî nikâhın hem resmî nikâhın ikisi de kıyılır. Resmî nikahta, kızın yaşı tutmazsa, on sekizden küçük olursa anne babası da gider yanında bir oğlan tarafından bir kız tarafından şahit olur, belediye memuru ilk baştan kıza sorar. Kız baştan ses çıkarmaz. Üçüncüde başını sallar. Sonra oğlana sorar, o da evet der. Şahitlerinde şahitliklerinden sonra nikâh kıyılır.

Gelin eve geldikten sonra hoca ve iki şahit eşliğinde dinî nikâh da kıyılır. Hoca kıza “vekilin olayım mı?” der. Yatsıdan sonra camide vekil vasıtasıyla nikâh kıyılır. Sadece kızın vekili oluyor. Nikâhtan sonra evin orada dua edilir. Güvey gerdeğe girer. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

ç. Düğün

Düğünden iki gün evvel Salı günü yufka yapılır. Çarşamba günü ekmek yapılır. Perşembe günü oğlan evi 15- 20 kişi “döşek” getirir. Eskiden köylerde döşek gelirmiş. Ama Dursunbey merkezinde “döşek getirme” diye sadece adı var. Gerçekte döşek gelmez. Kadınlar içeride tef, dümbelek çalarlar, eğlence yapıp oynarlar. Akşam yine oğlan evi kız evine gelir. Yine eğlence yaparlar. Cuma günü ekmek yapısı diye konuşulur. O gün çok kalabalık olur. Kız tarafı kız evine hediyeler getirir. Oğlan evi de gelir, yine eğlenilir. Gençler tef çalıp oynar. Bu gelenler hep kadındır. Erkekler gelmez. Cumartesi günü oğlan evi yemek çıkarır, yakınlarını davet eder. Davullar tutulur, çalınır. Yine cumartesi sabah davullar kız evine gelir. Orada “nöbet” vurur. Kız evi de davulculara mendil verir. Davulcuların yanında oğlanın sağdıçı vardır. Ona da mendil verilir. Oğlanın yakın akrabalarına da gidilip “nöbet” vurulur. Öğlen, oğlan evi yakınlarına davet verir. Buraya oğlan tarafının yakınları gelir. Kız tarafı gitmez. Günümüzde kız tarafı da cumartesi günü ayrıca davet veriyor, eskiden verilmezdi. Cumartesi günü akşam üzeri oğlan ve kız için kına geceleri tertip edilir. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

d. Gelin Alımı

Pazar günü öğleye doğru, oğlanın sağdıçları toplaşır. Gelin taksisini hazırlar, süsler. Gençler oynar. Kadınlar da öğle ezanından bir saat evvel gelin almaya giderler. Kız tarafı onlara sofraya atar, yemek verir. Sonra davet ettikleri yaşlı, genç erkekler önde

davullarla yürüyerek kız almaya giderler. Kızın evine vardıklarında oğlanın babası, kızın babası, ağabeyleri, dayıları, amcaları bir de oğlan evinin varsa amca, dayı, kayınço gibi yakınları gelinin yanına girer. Geline para verirler. Şimdilerde bilezik, çeyrek altın takıyorlar. Gelini, oğlan tarafının yakınları ve kendileri başından şeker serpe serpe gelin arabasına bindirip götürürler. Kızın kardeşleri taksinin üstüne oturur. Para isterler. Konvoy eşliğinde gelini götürürler. Oğlan evine geldiklerinde arabadan inerken yine gelinin başından şeker serperler. Kayınnasıyla (kaynana) yakın iki akrabası arabadan gelini alır. Eve girince kibleye karşı yere bir posteki sereler. Gelini oraya dikiltirler. Bir koltuğunun altına Kuran, bir koltuğunun altına da ekmek koyarlar. Başına da kaynananın üstlüğüünü örterler. Ekmekleri koltuğundan alırlar. İki yaşından küçük oğlan çocuğunu gelinin kucağına verirler. Gelin de mendil içinde az bir parayı çocuğa verir. Sonra damat gelir. Gelini alır. Odasına götürür. Güvey gelinin yanında 5- 10 dakika kalır. Dışarıda da sağdıçları kapıyı “Atık yeter, çabuk çık” diye yumruklarlar. Damat çıktıktan sonra dışarıda arkadaşlarıyla davulun önünde oynar. Sonra kızın evine gidip, kaynanasının evinin önünde varıp kapısında arkadaşlarıyla oynar. Hepsi bir davulla berbere gider. Damat sağdıçıyla beraber berberde kalır, diğerleri dağılır.

Kız tarafı da geline honça götürmek için hazırlanır. Baklava, ya badi ya da tavuk doldurup kızartırlar, sütaşı, bir sini tokurcun (ekmek), bir takım da bayram ekmeği, kıza gelen hediyelerden (kız gitmeden beğendiklerinden ayırır) kırılacak gibi şeyleri ayrı ayrı bohçalara hazırlarlar. İkinci ezanı okundu mu gençler, gelinler alır, oğlan evine honça götürmeye giderler. Oğlan evi de yemek atar onlara. Oğlan anası gelenlere ya birer mendil ya da birer çorap verir. Böylece kız evinin işi biter.

Honça geldikten sonra, bir sofraya erkek bir sofraya da kadın oğlan evi de honça yemeği yenir. Erkekler yatsı namazına gider. Namazdan çıktıktan sonra hoca dua yapar. Güveyi salarlar. Düğün böylece biter.

Oğlan gelin yanına salındığı zaman gelinin oğlandan korkması ve böylece kocasının sözünden çıkmaması için damat odaya girer girmez bir tasın içindeki suyu tekmeyle dökerdi. Bu suyu kapının eşiğine tasın içine koyarlar. Oğlan da gireceği zaman tekmeyle o suyu dökerdi. Bekli de su bolluk, bereket olduğu için yapıyorlardır. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey, İlkokul 3]

Yine eskiden gelin oğlan evine gelince güvey yanına girdiği zaman odaya bir kedi koyarlarmış. Damat girer girmez bu kediyi tutar bacaklarını ayırırverirmiş. Gelin bunu görünce korkarmış. Sözünden dışarı çıkmazmış. Hatta evvela Pirimlerin Fatma diye bir komşumuz gelin gelince güveyi kedinin bacaklarını gözünün önünde tutup ayırmış. Kadın bir korkmuş ki çok hasta olmuş. İki tane çocuğu olmasına rağmen yaşayamadı. Vefat etti. Bir de güveyler gelin odasına girince ellerine bir bıçak alır sağa sola tahtalara saparlardı, ha şöyle yaparım, ha böyle yaparım diye. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Hatta kaynanalar geline kızdıkları zaman “Olmadı, olmadı biz bilemedik. Kedinin bacağına baştan ayıracaktık” derler. [Emine Bıldır]

6. Düğün Sonrası

a. Suya Götürme

Dursunbey merkezinde suya götürme yoktur. Köylerinde vardır. Gelin ertesi sabah arkadaşları tarafından köyün çeşmesine götürülür. Su aharı külle bulandırılır. İçine bir bıçak, bir de tarak saklanır. Gelin önce bıçağı bulursa oğlu olacak, tarağı bulursa kızı olacak denir.

b. Ardı Sıra

Pazartesi sabahı gelin tekrar giydirilir, başı da yapılır. Gelinler kızlar, “duvak”a gelirler. Adına duvak denir. Gelin ellerini öper. Yakınlarına bez, krep verir. Biraz uzaklara mendil verir. Salı günü kızın annesi bir sofraya erkek bir sofraya kadın damadı davet eder. Çarşamba günü de, oğlan evi kız evini bir sofraya erkek, bir sofraya kadın, o da davet eder. Düğün de böyle biter.

Evlenme gelenekleri Dursunbey içinde ve köylerinde hatta köyden köye ufak farklılıklar gösterir. Birkaç köyde yapılan söyleşiler aşağıda olduğu gibi verilmiştir. Kireç köyünde Neriman Seyis’le kız isteme, nişan ve düğün adetleri üzerine yapılan söyleşi ilk söyleşidir. Altı çizili kısımlar sorulan sorulardır.

(Neriman Seyis, 65, Kireç, İlkokul)

Kız istemeye kiminle gidilir? Yaşlılar mı, akrabalar mı gider, nasıl olur?

Söz, nişan, düğün nasıl olur? Oyun, düğün yemekleri nasıl olur?

Kız istemeye yaşlılar, akrabalar gider. İki adam gider, aileyle konuşurlar, kızı hiç görmezler. Kahve tutma yok. Çoğu zaman kızın verildiğinden haberi olmaz. Kızı ailesi verirse bir mendil verirler. Söz mendili olur. Karşı taraf da yağlık almaya gidiyoruz diyor. Ondan sonra oğlan evine gelir onlar. Oğlan evi de onlara yemek yedirir. Ya tavuk kızartır, tatlılar vs. yapılır. Ondan sonra nişanlanmış olur. Üç gün geçtikten sonra üç günlüğe gidilir. Söz kesildikten sonra düğün sahibi eşini dostunu toplar kız evine gidilir. Kız herkese çayını, kahvesini dağıtır. Yedirilecekse yemek yedirir. Oğlan gelmez buraya ama kız çıkar elleri öper, oğlan evinin akrabaları da ona para verir. Ondan sonra bayram gelince de büyük nişan yapılır. Balıkesir'e urba görmeye gidilir düğünde. Kızın kıyafetleri alınır. Nişandan ne kadar sonra düğün olur? O anlaşmana bağlı, iki tarafın anlaşmasına bağlı. Bir sene, iki sene sonra da olabilir. Fakirse oğlan tarafı durumunu düzeltir, ya da oğlan askere gidebilir. Başlık verme var mı buralarda? Buralarda yok öyle şey, yalnız mendili alınca beş on kuruş ağırlık derlerdi, yine para verilirdi. Kıza sorma yok mu? Kıza soruyordu anası babası canım, kız istemeyince verilmiyordu. Eskiden kız kaçırma çok oluyor muydu? Çok seyrek de olsa oluyordu. 60 yaşındaki teyze ben bileli koca köyde üç beş tane oldu diyor. Sonra çoğu zaman barışıp onlara düğün oluyor. İç güveyisi oluyor mu? Eskiden olurmuş ama şimdi yok. Beşik kertme oluyor mu? Yok, yok bizde öyle. Buralarda olmuyor. Birden fazla kadınla evlenme var mı? Buralarda olmuyor öyle. Ta eskiden bir iki olmuş, o da şimdi hiç yok. Kız evlenmek istediğini nasıl belli ediyor? Annesi istiyor musun, istiyorsan vereceğiz diyor. Siz bilirsiniz dedi mi, verir. Ama ben varmayacağım etmeyeceğim dedi mi verilmez. Eskiden neye göre araştırılırdı oğlan evi? Eskiden tarla, bahçe aranırdı, bunlar çoksa zengin denirdi. Mal mülk aranırdı. Memurlar çok azdı eskiden. Huyu, tüyü; mesela içkisi, kumarı var mı o da araştırılırdı. Sülalesi iyi mi, bu araştırılırdı. Şimdi de işi aranıyor, aylıklı, şehirde aranıyor. Erkek tarafı kızı neye göre seçiyordu? Beğendiği için, güzelliği için seçiyor. Aynı köyden olduğundan biliyor zaten. Eskiden uzağa verme var mıydı? Yoktu, ta eskiden yabana vermezlerdi. Yaban giden kızlar ölmez ama dertli olur diye türkü bile yakmışlardı. Kızla oğlan ne zaman birbirlerini görürlerdi? Bunlar zaten aynı köydeler, birbirlerini biliyorlar. Artık ta evlendikleri gün birbirlerini görürlerdi. Nikâha giderken görülürdü gene. Kıza takı ne zaman takılır? Takı nişanda takılır. Oynarken nişanlı kızın başına kat kat bez tartılır. Bir oyunda, düğünlerde nişanlı kıza kaynanası, eltisi, görümcesi bez örter, şeker serper nişanlı kızın başından. Nişanlı

kız oynarken kaynananın önüne dikilir, o da açar açar yazmaları başına örter, yığın yığın olur. Çoksa kız bir kenara, akrabasının kucağına atar. Akrabası onları kucağına, peşkirine toplar. Ondan sonra yine örtülür. En son en üste krep, empirmeler (ipekli kumaş) örtülür. Her düğünde az çok bez tartarlardı. Nişanlı kıza yavuklu derlerdi.

Nişanda yemek veriliyor mu? Kız tarafı kimi çağırırsa, oğlan evinden kim geldiyse ona yemek verilir. 5-6 sofraya olur. Nişana çağırma; buyur gel nişana dersin. Toplu giderler. Kimi heybelere ekmek koyar, koca yengeler halı heybeleri alır, kimi bohçalara koyar. Helva kararlar, onu götürürler. On iki tane tepsi yaparlar. Bunu kız evine götürürler. Altı tanesini orda bırakırlar. Ekmeği bölüp bölüp yanına da az helvayla eşine dostuna dağıtır. Yarısını oğlan evi geri getirir. Yine aynısını o da yapar. Kıza mehir verilir mi? O nikahta verilir. Altın takılır, ayrıca verilmez. Nişanla düğün arasında bayram girerse yapılan uygulamalar var mı? Var, bayram girerse yeniden bohça düzersin kıza götürürsün. Elbiselik alırsın, ne lazımsa alırsın. Bohçada elbiselik, şalvarlık, bluzluk, kumaş yağlık giyim kuşam vs. olur. Kurban bayramında kestiğin kurbandan bacak götürülür. Gene hiybe götürülür. Helva, ekmek götürürler. Nişan bozma nasıl olur? Hangi durumlarda bozulur? Nişan eşya başında çok bozulur ya da aralarında bir laf olur. O zaman verilen hediyeler oğlan evine geri verilir. Nişandan ayrılmış kızın evlenmesi kolay olur mu? Olur, çünkü bir engel yok ya arada, konuşmuyorlar, görüşmüyorlar. Kızın çeyizlerinde neler olur? Her şey olur. Altı parmak enteri, üç etek, telli sarkılar, işlemeli gücükler, el işlemeli peşkirler, şallar, dokuma, delme.

Düğüne çağırırken nasıl çağırılır? Eskiler sakızlı şeker alırlardı. Herkese birer topak şeker verilir, bu düğünün davetiyesidir. Buna okuntu denir. Her iki taraf da yemek çıkartır mı? Her iki taraf da kendi misafirlerine çıkartır. Cuma öğlen davullar gelir, pazartesi öğlen gider. Üç gün yemek verilir. Gelen misafirlere konak verilir, misafirler üç gün kalır. Bütün konu komşu gelen misafirleri paylaşırlar. Yemekler düğün evinden, yatak döşek konak evlerinden olur. Kahveye davul geldiği gün masalara şeker konur. Bütün köy halkı davetlidir. Köy köy gelecek misafirler evlere dağıtılır. Köyün bütün insanı düğün yapardı. Hiç işe güce gitmezlerdi. Oğlanlar, bayraktar falan hep oğlan evinde yemek yerlerdi. Cumartesi öğlen de yabancı köyler gelirdi, ta pazartesi öğlen giderlerdi. Gelince köyün dışında dururlardı, davullar onları karşılamaya giderdi.

Misafiriniz geliyor dendi mi davullar gider onları alır gelir. Gençler mani söyleye söyleye gider. Oğlanlar, sıra sıra, kol kola dizilirler, başlarında bir bayraktar o bayrağı tutar. Bayrak nasıl oluyor? Al bayrak oluyor, ipekten. Bayrağı düğün evine dikerler. Ta eskiden üstüne elma, şimşir falan takarlarmış. Şimdi yok. Bir yazma bağlıyorlar bayrağa, bayraktara da yazma verirler omuzlarına, belinde kayışı olur, ona takar bayrağı, onu hep sallardı. Kızlar da onun geçeceği yere koştururlar önlerine çıkarlardı, dizilenirlerdi. Onlar da kızları gördü mü onlara mani söylerlerdi. Mani bitti mi gene giderlerdi. Cuma günü davullar geldi mi yemek yerlerdi, sonra döşek (yatak) giderdi. Oğlan evinden kız evine yatak götürürler, kaç kat yatak verirse eskiden yatak olurdu. Çeyizler önce gider, yataklar davulla gider. O zaman kız evi hazırlanır, kız evi döşek geldi diye ağlar. Yine Cuma günü davullarla keşkek dövülüyor. Cumartesi günü keşkek pişiriliyor.

Ertesi dün dışarıdan düğüncüler gelir, kına gecesi olur ertesi gün gece. Eskiden cumartesi gece yapıyorlardı, şimdi pazar öğlen yapıyorlar. Kına gecesinde kına götürüyorlar, oğlan evinden kız evine çağırılan adamlar, kadınlar davulla kınaya varırlar. O zamanda ağlanır. Oğlanlar, gençler dışarıda oynar. Kınada gelin kız bir köşede oturur, gelirler birer birer gelin kızın boynuna sarılır ağlarlar. Kadınlar, kına getirenler içeride bakır çalıp oynar, sonra dağılırlar. Kına da özel söylenen türküler, ağtlar var mı? Başka köylerde, Yörüklerde kına överlermiş. Bizde övmezler, sade ağtlardı, kızın anası babası öldüyse onu söylerlerdi. Kızın elini açmaması, altın, para vs. istemesi yoktu. Kına kıyafeti olarak; özel kıyafeti olur, saçına tel takarlardı. O gün kına yakılır, sadece kıza yakılır, oğlana yakılmaz. Erkekler meydanda kız kıyafetleri giyer, eğlence yaparlar. Gece yarısına kadar bütün misafirlerin evlerini (konakları) davullar dolaşır. Delikanlılar mani söyleyip bağrışarak bu konaklardakileri toplarlar. İçki verilir. O meydanda gece yarısına kadar oynanır. Kadınlar, çocuklar seyretmeye gider, koca meydan ateşi yakılır.

O gün düğüncüler de gelir. Hangi köyden geliniyorsa o köyün yoluna dururlar, düğüncüler var derler, oğlanlarla davulcular gidip o düğüncüleri alırlar gelirler oğlan evine. Kız evine gelenleri davulla almazlar. Onlar kendi gelir.

Oğlana sini yapılır. Pazar günü davulun arkasından sini götürülür. Bunu akrabalar yakın komşular götürür. Sinilere ekmekler konur, önde giden sinideki tepsi

ekmeğinin üstüne gelin başı konur, arkadakilere para dikilir, uçlarına arkasına da basma sarkıtılır. Üç kişinin kafasına konur onlar. Davulun arkasından geze geze düğün evine götürülür. Çocuklar getirir onları. Düğün evine varınca düğün sahibi üstünden paraları, ekmekleri, basmaları alır. Kim gittiyse sininin arkasından, onları düğün evine geçirirler, bir sofraya, iki sofraya yemek yedirirler. Bu sini sabahtan öğleye kadar olur. Hısım akrabası çoksa bir götürülür, arkadan o siniler alınır bir de başkası götürür. O da dolaştırır getirir. Onlara da yemek yedirirler. Öğle sonu, akşamüstü de gelin alma yapılır. Gençler sıra sıra dizilirler, ellerine bayrağı alırlar. Mani söyleye söyleye kız evine varılır. Oğlan evi önce gelin alıcılarını ata bindirirdi. Atla gelinirdi, sonra araba yapıldı. İki üç tane gelin alıcısı olurdu. Gelin almaya gelince yengeler kapıyı bastırırlar, kapıyı kilitlerler, beş on kuruş para isterler. Uğraşmaya bağlı bir miktar para verilir. yengeler içeri girer. Kız tarafı da hısımını akrabasını toplar, geline ellerini öptürürler, gelin tekbirle çıkar, arabaya girer. Yukarıki köylerde gelin görünmesin diye örtüler, battaniyeler gerilir. Buralarda yoktur böyle âdet. Gelinin çeyizi gelinin önünden gider. Önce çeyiz arabası gelir onu sararsın, arkadan da gelin gider. Çeyiz sandığının üstüne oturup para isteme de olur. Gelin alıcılar gelinin yanına biner, oğlan evine varılır. Oğlan tarafı, oğlanlar ellerinde bayrak gelini hiç bırakmazlar, mani söyleye söyleye davul çala çala nereden dolaştıracaklarsa dolaştırır gelirler. Ata bineceklerse öne gelin arkasına en az üç tane gelin alıcı olurdu. Arabaya binilecekse, öküz arabalarını süslerler, gelin alıcıları ona binerdi. Gelin indikten sonra yere bir posteki sererler. Gelin onun üstüne iner. Koyun gibi uysal olsun diye. Gelin orada dikilir. Kaynana başındaki örtüyü çıkarır gelinin başına örter. Benim huyumdan olsun, benim sözümü dinlesin diye. Gelinin iki koluna birer tane tepsi ekmeği koyarlar, buna tokurcun denir. Bu kesilip erkeklere, kadınlara dağıtılır. İnsanların dişi ağrımasın diye, bereket olsun diye. Sonra gelin eve çıkar. Kapıyı açmadan kapının başına bir yağ sürdürürler. Yağ gibi geçim olsun diye. Gelin kapıyı üç defa açar kapatır. Sonra gelini içeri geçirirler sandığının üstüne oturturlar. Yengeler kız evinden kaşık, çivi alır gizlice. Kızın orada çıkardığı, soyunduğu bezini alır. Gelinin evine getirirler, gelinin o çaktığı çiviye bezini bağlarlar. Damat çıkar gelir, hoş geldin diye bir kucak odun getirir. Ocak başına koyar. Gelin de ayağa kalkar hoş geldin deyince. Şerbet ya da kahve getirirler. Kaynana, damat, ev halkından herkes parmağını sokar şerbete. Ondan sonra geline içirirler. Gelir gelmez bunlar o anda

yapılır. Kız evinin yengeleri kızın ardından honça getirir, gelinin evine koyarlar. Gelenlere de yemek yedirirlerse yedirilir, hediye verilir.

Damadı camiye götürürler. Orada giydirirler, kuşatırlar. Yatsı namazından çıkınca damat salmaya (güvey salmaya) gelirler. Yengeler gelini hep bekler. Damadı yumruklarlar da içeri salarlar, sonra yengeler de gider. Güvey salanlara iki sofraya yemek yedirilir erkeklere, camiden çıkanlara. Buna nikâh yemeği denir. İmam nikâhı güvey salınmadan önce oluyor. İmam geliyor kapıda ya da evde nikâh kıyılıyor, kız da oluyor nikâhta.

Düğün yemekleri nelerdir?

Keşkek yapılırdı eskiden, özel dibeklerde küreklerle döverler, çorba, nohut yemeği, et, tirit, hoşaf, yufka böreği olur, helva karılır. Gençlere 2-3 tepsi yufka böreği yapılırdı. O gençlere meze olurdu. Eskiden pilav olmuyordu, keşkek pilav yerineydi. Pilav ve helva ta pazartesi olurdu. Koca köyü ve yabancıları çağırıp yedirilir. Pazartesi öğlen dağılınır. Yemekleri aşçılar yapıyor. Bayraktar oğlanın sağdıçı sayılır, ne hizmet olursa bayraktar yapar. O içki içmez, diğer oğlanlar içer o içmez, aklı başında olur, o bayrağı taşır.

Pazartesi günü el öpme günüdür. Sabahleyin yengeler gelir, kapıyı tak tak. Gelinin yatağını onlar toplar. Gelinin kıyafetlerini, gelinliğini giydirirler, düzerler gelini oturturlar. Buna Dursunbey'de duvak deniyor Kireçte el öpme deniyor. Ne kadar konu komşu, hısım akraba varsa varırlar. Gelinin başı süslenir gene. Ama şimşir takılmaz. Önce burun yaşmağı denilen beyaz büyük bir yaşmak burnunun üstünden arkaya bağlanır. Bu yaşmak dikilmemiş, hemen kesildiği gibi olur. Üstüne diğer bezler bağlanır. Gelin bu yaşmağın altından gelen herkesin elini öper, çocukların bile eli öpülür. Gelinin elleri yaşmağın altındadır. İki eliyle karşısındakinin iki elini tutar. Bir birini, bir diğerini öper. O yaşmak saklanır. Ölürken onu burnuna yaşmak yaparlar. Gelin herkese hediye verir. Mendil verir, bez verir, hısımına akrabasına yazma, tülbent örter. Arkadaşlarına yazma örter. Sonra oyun başlar. Gelin oynayacağı zaman kaynana getirir gelinin eline buğday veya arpa verir. Gelin evin içine oynarken serper bunu. Sonra arkadaşlarıyla oynamaya başlar. Gelin oynadıktan sonra gelinliğinin üstüne feracesini giyer, suya götürürlermiş. Bu su ahırlı çeşme olacak. Orada geline bir bardak

su doldurturlar. Bir de bir dilim yağlı ekmeğin üstüne para koyarlar. Çeşmenin taşına koyarlar. Parayı bir fakir, yağlı ekmeği de bir köpek alır. Gelin bardaktan suyu döke döke evine gelir. Çeşmeye giden kızların karnı doyar. Gelin onlarla beraber yemek yer. Yemeklerin arkasından hoşaf yapılır. Hoşafın içine gelin para atar. Para kimde çıkarsa onun olur. Ondan sonra kızlar dağılır başından. Damat da temiz elbiselerini giyer, dışarıda çamur içinde oynatılır. Oynarken etrafındakiler üzerini çamurlarlar. Oynayıp oynayıp ayaklarının çamurunu damadın üzerine sürerler. Damat da kaçmaya çalışır ama kafasına varıncaya kadar sürerler. Dışarıya çamur değilse hususi olarak yere su döküp çamurlatırlar.

Akşam gelin eve gelince (indi mi) tokurcun tepsisi yaparlardı. Onu koltuğunun altından geçirirlerdi. Dişi ağrımasın diye düğüne katılanlara kesip dağıtırlardı eskiden. Evvelden damat bir kucak odun getirir. Hoş geldin der geline, eve girince altına deri yazılır. Evel konuşa konuşa varılmıyordu, kaçılıyordu. Zaten girdiğin gün duyarsan duyacaksın sesini, yoksa nerede duyacaksın, bileceksin konuşmak yok. Eskiden görücü usulü gibi nişanlanılıyordu. Sen onu biliyorsun ama onu görmezsin. Yavuklu deniyordu nişanlılara. Gördün mü kaçıyor başka yoldan gidiyordun. Kaynatalardan da kaçıyordun. Ellerini öptürürlerse öyle varılıp gelinirdi. Bayramlarda, düğünlerde tutarlardı gelin kızları yumrukladırlardı.

Bütün köyce gelini kına yıkamaya götürüyorlar. Gelinin sağdıncı bir tarakla bir bıçak alıp bunları ahıra saklar. Gelin tarağı bulursa kızı olacak, bıçağı bulursa oğlu olacak demektir. Durabeyler'de kül dökerlermiş karıştırıp bulandırıp yalakta ararmış,

Hamile kadınların kızı mı oğlu mu olacak diye, iki minderin altına bir bıçak bir makas saklıyorlar. Hamile kadın, bilmiyor. Dışardan gelip mindere oturtuyorlar. Makasa oturursa kızı, bıçağa oturursa oğlu olacak deniyor.

Evlenme geleneklerini derlediğimiz bir diğer köy de Kızılöz köyüdür. Kızılöz köyünün âdetlerini Minneti Kaymak'tan derledik. (Minneti Kaymak- 53- Ev hanımı- Kızılöz Köyü)

Düğün perşembe akşamı başlar. Perşembe akşamı davulcular nöbet vurur. Bu iş oğlan evinde gerçekleşir.

Kız evinde ise, kızın çeyizleri serilir. Gelinin başına yengeler tarafından kına

yakılır. Cuma sabahı kız evi tarafından gelin sağdıçına şeker verilir ve köy ahalisine dağıtması istenir. Böylece köy halkı düğüne davet edilmiş olur. Yine aynı cuma sabahı davulcular yine nöbet vurur. Cuma namazından çıktıktan sonra kız evine serili olan kız çeyizi oğlan evine getirilir. Köyün gençleri bundan sonra davul zurna eşliğinde eğlenirler. Cuma akşamı oğlan evine dışarıdan misafir gelir. Bunları damat sağdıcı karşılar.

Cumartesi günü yengeler gelinin başını yapar. Oğlan evinde bütün yükümlülükler damat sağdıçına aittir. Oğlan evine dıştan gelen misafirler davul-zurna eşliğinde oynarlar. Cumartesi akşamı oğlan evi kınaya gider. Oğlan evinin misafirleri ve yengeleri hep beraber giderler. Yengeler önde ellerinde kına misafirler arkada kız evinin yolunu tutarlar. Kına teslim edilir. Sonra biraz oynanır. Oğlan evine geri dönülür.

Pazar günü, gelin arabası süslenir. Gelin giydirilir. Giyindikten sonra da kız evi misafirlerin elini öper. Öğleden sonra köy düğüncüsü ve damat, bayraktar, oğlan evi sakinleri gelir. Bayraktar elindeki bayrağı kız evine kaptırdı mı çok büyük cezalar onu beklemektedir.

Gelini çıkarmadan önce gelinin kardeşleri varsa kardeşleri veya bir akrabası kapı parası alır. Gelin dualar eşliğinde alınır. Bu kez gelin arabası kız evi çıkışında kız evini gençlerine ayak bastı parası vermek zorundadır. Bu parayı da verdikten sonra köyün içinde gelin gezdirilir. Akşam ezanında gelin oğlan evine iner. Daha sonra yatsıdan sonra damat salınır.

Kız ve oğlan evi düğünde takılan takıları ve takanları tespit etmek zorundadır. Takılanlar yine düğünlerde, doğumlarda, sünnetlerde vs. takanlara geri iade edilir.

Aşağı Musalar köyü evlenme adetlerini de Emine ULUS'tan derlenmiştir:

Kızla erkek konuşup anlaştıktan sonra ailelerine haber verirler. Kızın ailesi erkek tarafını araştırır ve gelsinler diye haber gönderir. Pazar veya perşembe günü istemeye giderler. Erkek tarafı çiçek ve çikolatayla gider. Kız kahveleri getirince Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuz istiyoruz derler ve kız tarafı düşünüp taşınır ve kızı verir. Haftasına mendil almaya gidilir. Giderken çay, kahve, çikolata, çiçek götürülür. Kız evinden mendil alınıp gelinir. Haftaya küçük nişan yapılır. Kızla erkeğe yüzük alınır. Kıza nişan için giysi, ayakkabı alınır. Saat, künye, taşlı yüzük ve bilezik

gibi takılar da alınır. Nişan günü yüzükleri takmak için babaları gelir. Kıza oğlanın babası takar. Oğlana da kızın babası takar. Sonra davetlilere kola, pasta, kurabiye dağıtılır. Böylece nişan biter. 4-5 ay geçtikten sonra büyük nişan yapılır. Bu arada düğün salonu tutulur. Kız evi, oğlan evi hazırlıklar yapar. Gelin ile damada alışveriş yapmaya gidilir. Gelinlik, nişanlık, iki üç takım elbise, kınalık, dallı, sabahlık, ayakkabı, gelin yeleği, gelin şalı, bornoz takımı, uyku seti, yatak örtüsü; damada, damatlık, ayakkabı, terlik, gömlek, kravat, çorap, eşofman takımı alınır. Nişana bir gün kala oğlan evinden kız evine bohça gider.

Düğün için perşembe gününden hazırlıklar yapılır. Cuma günü sabahleyin kız evinden oğlan evine kızın çeyizi gelir. Çeyizi oğlan evine kız evinin erkekleri ağabeyleri veya dayıları koyarlar. Fırsattan istifade oğlan tarafının kadınları kız evinin erkeklerinin ayakkabılarını alırlar. Onlardan şaka olsun diye eğlenmek için para isterler. Sonra köy çocuklarına kız tarafı mendil dağıtır. Ondan sonra bir kişinin hayrından lokum veya kola ikram edilir. Cuma namazı kılındıktan sonra kız ve oğlan evi köylüye yemek verir. Genelde Aşağı Musalar köyünde düğünler hep davul ve zurna ile yapılır. Köyün gençleri bayrak eşliğinde davulla beraber bir köy turuna çıkarlar ve köyün çeşitli yerlerinde kadınlara ve kızlara karşı oynarlar. Akşam ezanına kadar oynarlar ve o gün öyle geçer. Cumartesi günü iki evin misafirleri sabahtan karşılanmak isterlerse davul zurnayla karşılanıyorlar. O gün de oyunla ve yemekle geçiyor. Cumartesi gecesi “kına gecesi”dir. Kına geldikten sonra kınayı getirenler bir tepsi içine para atarlar. Daha sonra dışarıda erkekler davulla, içeride kadınlar teneke eşliğinde kaşık ile oynarlar. Oğlan tarafı gittikten sonra kız yengeleri gelinin eline ve ayağına kına yakarlar. Kızın annesi:

“Ak bakırı susuz koyan

Anasını kızsız koyan

Biricik nazlı yavrum

Benim ev diken olsun

Gittiğin ev mekânın olsun

A benim nazlı kızım, güzel kızım.” gibi ağıtlar yakarak ağlar ve gelini ağlatırlar. Kına gecesi böyle sona erer. Pazar günü ikindi namazından sonra yapılır. Eskiden köyde gelin ata bindirilirmiş. “Gelin ata binmiş ya nasip demiş.” sözü yörede sıkça

kullanılmaktadır. Pazar günü oyun evinde oynanır. Öğle olunca oyunlar biter. Gelinin eşyaları ve çeyizi toplanır. Gelin artık gelinliğini giyer ve gelin başı yapılır. Düğün alayı oğlan evinde toplanarak köyün içinde dolaşarak kız evine varır. Gelin almaya üç dört gelin alıcı denilen kadın, oğlan yengeleri, damat, damadın akrabaları ve babası ile giderler. Kız evine gelindiğinde davulcular ağlamaklı bir hava çalarlar. İçeride ise gelin için son hazırlıklar yapılmaktadır. Gelinin erkek kardeşi, kız kardeşinin beline gümüş (ya da kırmızı) bir kuşak bağlar. Gelin anne babasının, kardeşinin ve akrabalarının ellerini öper, helalleşir. Vedalaşma sırasında ağıtlar, maniler, türküler söylenir. Gelini almak için oğlan yengeleri gelinin olduğu evin kapısını açmaya çalışırlar. Gelinin akrabaları, gelini vermek için oğlanın akrabalarından para alırlar. Artık gelin dışarıya çıkmaya hazırdır. Gelini babası veya en yakın akrabalarından biri kolundan tutarak gelin arabasına bindirir. Gelinin eşyaları arabaya konur. Gelin arabaya bindikten sonra davulcular hemen neşeli bir hava çalmaya başlar. Düğün alayı hareket eder. Dağ suyu denilen çeşmenin yanında gelin arabasından çocuklara elma atılır. Elmaların bir tanesinin içinde para vardır. Her düğünde şerbet yapan kadının evinin yanında durulur. Gelin “şerbet evi” denilen eve götürülür. Burada ev sahibi, geline ve yanındaki gelin alıcılara şerbet ikram eder. Şerbeti içenler şerbet bardağına para koyar. Artık oğlan evinin yanına gelinmiştir. Gelin inerken gelinin başından şeker atarlar. Daha sonra akşam olunca gelinin akrabaları, oğlan evinin yanına yemek yemeğe gelirler. Düğünün ertesi günü sabah gelin ve damat akrabalarının komşularının evine el öpmeğe giderler. O gün akşam gelinin annesinin evine gezme denilen damadın akrabalarından oluşan davetli topluluğu ziyarete gidilir. Misafirlere kız tarafı akşam yemeği ikram eder. Ertesi gün sabah olunca gelin, damat ve birkaç akraba ile köyün yakınındaki çeşmeye, şenirt denilen yere gidilir. Gelinin akrabaları çeşmenin ahırına tarak ve bıçak saklarlar. Gelin ilk önce tarak bulursa ilk çocuğu kız olur, bıçak bulursa oğlan olur şeklinde yorumlanır. O gün akşam gelinin anne babası ve akrabaları oğlan evine iade-i ziyarete bulunurlar. Kız tarafında olduğu gibi oğlan tarafı da misafirlere akşam yemeği yedirir. Artık düğün sona ermiştir.

Anlatan: Emine ULUS. 76. Ev hanımı. Aşağı Musalar Köyü

D. Ölüm

1. Ölüm Öncesi

a. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

1) Hayvanlarla İlgili Olanlar

Gece köpek o eve karşı ulursa bu evden birisi ölecek denir. Başımızdan bela defolsun diye ekmeğe yağ çalıp köpeğe verirler. (Emine Bildir.)

Baykuş o evin çatısında öterse o zaman da bir ölüm olacak denir. Kayınvalidem öleceği zaman beş katlı evimizin üçüncü katına gece hiç gelmeyen baykuş geldi. Ben de elime bir şey alıp kovaladım. Ertesinde ölüm haberi geldi. (Emine Bildir.)

Zekiye yengemin kızı Zeynep öleceği zaman bir karga gelmiş, dut dalına konmuş, üç gün gak gak diye ötmüş. Üçüncü gün sonra Zeynep veremden ölmüş. Sonra abisi öleceği zaman yine karga gelmiş. Zekiye yengem “Ah bu karga ötünce içim cız etti. İsmail’imi alıp götüreceksin diye.” demiş. Ardından İsmail de ölmüş. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

Babam ölmeden birkaç gün evvel odasını değiştirmek istedik. Ölürüm diye değiştirmek istemedi. Birkaç gün evvel ayaklarının topukları mosmor morardı. O gün akşam, kısığın başında köpek uludu. Annem, babam duymasın diye bir parça ekme aldı, köpeğe verdi. O gün komşunun oğlu ölmüş. Köpek ekmeğe falan bakmamış, almış başını gitmiş. Üç gün sonra yanında oturuyorduk. Gözlerini kapının başına dikti, tavanları gezindi gözleriyle sonra döndü yine bana baktı. Ben o zaman anladım. Gözleri döndü. Biz toplandık. Yasin okuduk, tekbir getirdik, başından su çevirip, dudaklarına zenzem suyu tuttuk. Biraz sonra ruhunu teslim etti. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

2) Düşle İlgili Olanlar

Rüyada ev yanarsa yıkılırsa ve yıkılırken yana değil de orta yere yıkılırsa o evden ölü çıkacak denir. Biz Diyarbakır’dayken rüyamda ev aynı depremdeki gibi yıkılmış. Acaba ne ki derken mektupla haber verdiler ki amcam ölmüş.[Emine Bildir]

Rüyada ayakkabı görürsen ve birinin ayakkabısını kaybettiğini görürsen o ayakkabı ölüme işaretmiş. Rüyamda kara lastik ayakkabı gördüm. İçinde de beyaz bir

parça et vardı. Bu acaba neye işaret, biri mi ölecek derken halam rüyayı yorumladı. Bunun yorumlanacak şeyi kalmamış, sen mezarı içinde de ölüyü görmüşsün dedi. Gerçekten de o günün sabahında amcamın hanımı yengem vefat etti. [Emine Bıldır]

Rüyada bir ölü görülür de ve bu rüyayı gören kişi, ölmüş olana herhangi bir şey verirse ölü onu yanına çağırıyor demektir. [Emine Bıldır]

Rüyada görülen boş araba cenazeye çıkarmış. [Özlem Zihti]

Rüyada görülen kazan birinin öleceği anlamına gelir. [Özlem Zihti]

Rüyada görülen ayakkabı mezara işaret eder. [Özlem Zihti]

Rüyada kalabalık görürsen ölüme işaret olabilir. [Özlem Zihti]

Rüyamda annemi sık sık görürsem akrabalarından birisi ölüyor. Üç gün üst üste annemi gördüm. Arkasından abim öldü. Bir defasında da Zekiye yengem öldü. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

Rüyada kırmızı ata binerse muratmış. Akrabalardan bir kadının ikizleri olmuş. Bu kadın daha lohusayken rüyasında “Kırmızı bir ata bindim. Koşa koşa mezarlığa doğru gidiyordu” demiş. Arkasında vefat etmiş. [Emine Bıldır, 55, Dursunbey]

Rüya görenin değil, yoranınmış.

3) Hastadaki Psikolojik ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar

Hastanın burnunun ucu sararmışsa bu kişi ölecek denir. [Emine Bıldır]

Hasta uzun süre yatıyorsa ayaklarına bakılır. Eğer şişmişse “Bu artık çizmeleri giymiş, yolcu” derler. [Emine Bıldır]

Hastanın ayakları büzüşmüşse hasta çok durmaz, akşama sabaha durmaz ölecek denir. (Hayriye Bıldır. 73)

Komşumuz Zakire aba sara hastasıydı. Sara tuttu mu üç gün komada kalırdı. Ben gördüğümde üç gün evvel sara tutmuştu. Ben gördüğümde ağzı ve burnunun etrafı bembeyaz olmuştu. Buna “Yaşmaklanmış, ölecek herhalde” derler. “Ölecek mi acaba?” dedim. O gün akşama doğru vardığımda ellerini birleştirmiş, yanağının altına koymuş ruhunu teslim etmiş. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

4) Diğer

Birisi gözü açık ölürse “birine hasret gitti, kavuşamadan gitti” derler. Evde bir çocuk hiç durmadan her şeye ağlıyorsa, bu birinin başını yiyecek, birini götürecek derler, yaşlılar. [Emine Bildir]

Çocuk başını göğe dikip bağırarak çok ağlarsa bu birinin başını yiyecek, birinin ölümüne sebep olacak, denir. Bir hanım komşumuzun oğlu çok huysuzdu. Annesine hiç rahat huzur göstermezdi. Annesi de bu benim başını yiyecek, dermiş. Bunlar tayinleri çıkıp Ankara’ya giderlerken yolda tren kazası geçiriyorlar ve bu kadınla kız kardeşi bu kazada vefat ediyor. [Emine Bildir, 55, Dursunbey]

b. Kaçınmalar (Ölümden Sakınmalar)

Ölü çıkan evden üç gün boyunca yemek yenmez. Evde yemek pişmez. Dıştan gelen komşuların pişirdiği yemek yenir. [Emine Bildir]

Dursunbey’de eskiden ölü evi helva yapıp dağıtıyormuş. [Emine Bildir]

Gece evden sirke çıkmaz, maya verilmezdi. Maya verilecekse bile üstüne üç tane sönmüş köz konurdu. İyilik olmazmış. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

Bulaşık yıkarken yarım bırakırsan yarım kalmasın kefenim kısa gelmesin derler. [Fatma Kolukısa, 84, Dursunbey]

2. Ölüm Sırası

a. Ölümün Duyurulması

Anadolu’da doğum, sünnet ve düğünde olduğu gibi ölümden de insanlar ölen kişinin yakınlarına destek olmak için birlik içinde olurlar(toplanılır). Ölüm olduktan sonra çevreye, eşe dosta ölümün duyurulması için çeşitli yollar kullanılmaktadır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

Ölüm camilerde selâyla duyurulur. İsmi, kimin babası-annesi, oğlu-kızı ya da eşi olduğu, ne iş yaptığı, nereden emekli olduğu, hangi camide hangi namazdan sonra cenaze namazının kılınacağı, nereye gömüleceği halka selâ okunduktan sonra söylenir. Ölüm belediye hoparlörüyle de duyurulur. Ya da yakınlarla giderek veya telefonla duyurulur. Köylerde ağıt yakılarak da duyurulduğu olur.

b. Ağıt Yakma

Hemen ölünün arkasında ağıt yakarak bağırarak da duyurulur. Eskiden ağıt yakma varmış ama şimdi ağıt yakılmıyor. [Emine Bıldır]

Köylerde bu gelenek az da olsa devam etmektedir. Özellikle beklenmeyen ve genç ölümlerden sonra ağıt yakılmaktadır. [Emine Bıldır]

Ölünün arkasından bağıra bağıra ağılsan ölü azapta kalırmış. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

c. Defin İşlemleri

Yaşlılar bir gece cenazem evimde beklesin diye dua ederler. Yaşlılar son günümü evimde geçireyim derler. Bir de öldü sanılıp gömüldükten sonra dirilenler oluyormuş, mezarda bağırıyorlarmış. Belki de bunu duyduklarından bir gün beklemek isterler. Akrabaları sabaha kadar başında bekler. Kur'an okunmaz. Ne zaman ölü yıkanır ve kefenlenirse ondan sonra okunur. Cenaze gece öldüyse sabah yıkanıp öğlene gömülür. [Emine Bıldır]

1) Hazırlanma

“Cenaze sertleşmeden hemen üstünü soyarlar çarşaf örterler. Gömünce ağzına toprak kaçmasın diye çenesini beyaz tülbentle bağlarlar, gözleri açıksa gözlerini kapatırlar. Gözleri açık ölmüşse bir taraftan da “Ah! Gözleri açık gitti, bir beklediği vardı, bir sıkıntısı vardı” diye üzürlüler. Çarşafın üzerine şişmesin diye çoğunlukla bıçak veya makas olmak üzere bir demir alet koyarlar. Hava sıcaksa camlar açılır, vantilatör konur. Ayakları bileklerinden bağlanır.

Eğer hasta gidip gelip ölemiyorsa derler ki: “Bunun dıştan bir beklediği var, hasretini çektiği birisi var, ölemiyor dıştan yakın kimi var” derler. Onların adına göğsüne bu filan şu falan diye asma ya da yeşil yaprak koyarlar. Böylece onu koyunca çabuk ölüyormuş.” [Emine Bıldır, 54]

“Bir komşumuz adam öleceği zaman uzun süre can çekişti. Ağzı köpürüyor, kendinden geçiyor, kendine gelince gözlerini tepeye dikip işaret parmağıyla birilerine kızılıyordu. Azrail'e mi kızıyor acaba dedik. Gençliğinde içki falan içiyormuş. Sonra bırakmış, beş vakit namazını kılıyormuş. Allah dünyadayken günahlarını dökmek için

böyle sıkıntı çektirmiş. Bu adam da 26 saat can çekişti. Allah bazılarının günahlarını bağışlamak için kimine hastalık vermiş, bazılarında da ölümü zorlaştırmış. Bunun da öyle oldu.” [Hafize Ankay, 73, Dursunbey.]

2) Yıkama

“Cenaze bahçeye indirilir, camiden teneşir denen bir tahta getirilir tabutla birlikte, su ısıtmak için kazan yakılır. Ölü kadınsa kadın, erkekse erkek yıkar. Komşusu, akrabası yıkıyorsa onlar yıkar, yıkayamıyorsa cenaze yıkayanlar gelir yıkar.

Ölü sabunla yıkanır, ölü lifi vardır, diğer cenaze malzemeleriyle birlikte alınır. Ölüyü tertemiz yıkarlar. Hep üstünde de bir bez parça vardır. Stır denir o parçaya. O örtünün altından yıkanır, ölü hiç görülmez, sadece kafası ve ayakları görünür. Önce abdest aldırılır. Sonra su dökmek isteyen var mı diye çağırırlar. Dökmek isteyen gelir suyu üç kere başından ayağına doğru döktürürler, geriye doğru döktürmezler.”

[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

“Güğümle okunmuş su götürürler. Gömdükten sonra mezarın tepesine dökerler. Hoca talgın verdiği zaman annesinin adı filan babasının adı filan diyip ölünün adını söylerler. “Filan kişi ya duy” diye üç defa söylerler. Toprak yarılırsa onun uyandığı belli olurmuş. O suyu ondan dökerlermiş. Mezar onu sallayıp uyandırıyormuş, talgın ondan veriliyormuş. Uyandığında kafasını “hatıl”⁸⁹ vuruyormuş, o zaman öldüğünü anlıyormuş.” [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

3) Kefenleme

Kefen düz beyaz kumaş oluyor. Kadınların beş kat, erkeklerin 3 kat oluyor. Ortadan yarıp kafasını geçiriyorlar. En son baştan aşağı kadar sarılan bir kumaşla tamamlanıyor. Cenaze bezden kesilen bağcıklarla baştan ortadan ve ayak ucundan bağlanır. Cenazeyi kaldırmak için geniş, yassı, örülmüş urgan gibi ipler vardır. Onun üstünde kefenlenir. Sonra uçlarından tutulup tabuta götürülür. Kefenin içine kokulu bitkiler koyarlar.

⁸⁹ Mezarın içine yan konan tahta.

“Cenaze kadınsa iç göynek ayrı, dış göynek ayrı olur. Göğsüne ve bacak arasına gömenlere belli olmasın diye yedi parça bez konur. Üç tane çemberi olur. Birini kafasına bağlarlar. Birisini de burnuna bağlarlar. Birini de başına örterler. En son kefeni yapınca kafasının tepesinden ve ayaklarını kırmızı yeşil parçayla bağlıyorlar. Erkekse kefenden bir parça kesip onunla bağlarlar. Cenazeyi mezara koyunca bağladıkları parçaları çözüp mezar tahtasına bağlarlar. Erkeklerin üç kat oluyor kefeni, kadınların yedi kat. Erkeklerin bir gömlek, iç çadırı, dış çadırı oluyor. Erkeklerle 10-12 metre, kadınlara 15 metre kefen oluyor.” [Mehmet Kolukısa, 59, Dursunbey]

4) Cenaze Namazı

Bütün hısım akraba cenaze tabuta konunca evin önünde toplanır. Hoca efendi gelir. Dua edilir. Hısım akrabadan üç kere helallik ister. Onlar da helal ediyoruz der. Sonra camiye götürülür.

Öğle veya ikindi namazından sonra cenaze namazı kılınır, hoca camide de üç kere meyyite hakkınızı helal ediyor musunuz der, herkes helal eder sonra defnedilir.

5) Ölünün Gömülmesi

Cenazeyi oğlu veya kardeşi indiriyor mezara. Herkes üç kürek toprak atıyor. Cenazeyi en yakını indirir. Namahrem indiremiyor. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Cenaze tabuta konunca da kadınsa tabutun baş tarafına yeşilli desenli bir yemeni üçgen yapıp örtülüyor. Ölenin kadın olduğu bu şekilde anlaşılıyor. Erkeklerde hiçbir şey örtülüyor. [Emine Bıldır]

6) Telkin

Cenaze mezarlıkta gömülünce herkes gidince hoca talgın veriyor. Ey falan kişi sen öldün sana melekler şunları soracak, sen de şunları söyleyeceksin diye ölüye talgın verir. Ölü cevap vermiş. Bunu duyan aklını kaçırmış. O yüzden kimse kalmamış talgında, bir tek hoca kalırmış. Talgından sonra mezar yarılırmış. [Emine Bıldır]

İmanı olan uyanırmış, uyanmazsa hoca “Allah yardımcısı olsun. Kaç kere seslendim, uyanmadı”, dermiş. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

3. Ölüm Sonrası

Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra Kur'an okunmaya başlanır. Kefenlenmeden önce okunmaz. Yıkanıp kefenlenince cenaze kapının önüne bahçeye konur. Sandalyelerin üstüne konur. Evin içine sokulmaz. Suya Yasin, Teberake, Amme sureleri okunur. Kurandan ayetler okunur. Gelen akrabalarından isteyen ben de okuyayım diye suya okur. Bu su mezarın üstüne dökülecek sudur. Eskiden su bardağına okunurdu. Emzikli olur topraktan yapılmaz. Sapına bir tane havlu bağlanır. Bir de talgın tepsisi olurmuş. Bakırdan tepsisi. İnsanlar önceden bu benim talkın tepsim olsun diye vasiyet edermiş. Cenazenin akrabalarından birisi o talgın tepsisini bardağı alıyor, cenazeyle beraber mezarlığa gidiyor. Tepsisi ve bardak ya talgın veren imama hediye ediliyor ya da fakir birine veriliyor. O bardaktaki okunmuş su mezara dökülür. Şimdi bardak yerine 2-3 litrelik bidon oluyor. Bidonun sapına havlu bağlanıyor. Evde yemek pişmez. Gelen yemekler yenir. Bir hafta konu komşu, hısım akraba cenaze evine yemek getiriyor. Cenaze çıktıktan sonra cenazenin akrabaları ölünün sırtından çıkan giyeceklerini, yattığı yatağını, yorganını, kullandığı eşyalarını cenaze yıkanan kazanda tekrar su ısıtıp yıkarlar. Bu uygulama "Cenazenin sırtı dinlensin" diye yapılırdı.

Yedi gün boyunca akşamla yatsı arasında Kur'an okunur. Yedinci gün mevlid okunur. Ölünün üstü başı- giyecekleri dağıtılır. Fakirlere verilir.

Talgın tepsisi, bakır sini olur. Bu sini ayağın sığacak kadar olsun denir. Cenaze gömüldükten üç gün sonra gödek yapılır. Bu sininin içine gödek konur, stir konur, hocaya götürülür. Ya da bu stir eskiden fakir, yetim genç kızlara verilirdi. Çeyizine yastık işlesin diye. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

a. Cenaze Evi

Cenaze evinde ölünün gömüldüğü gün evde gelenlere yemek yapıp verilmez, dışarıdan yemek gelir. Cenaze evine baş sağlığı dilemeye gelen konu komşu, hısım akraba, pilavından tatlısına kadar yemek getirir. Evde bulunan cenaze sahipleri, hısım akrabası, konu komşusu, gelen yemeklerden yerler. Yedi gün Tebareke, Kuran okunuyor bu sırada her gün yemek geliyor. Eve ait hiçbir şey yenmiyor. Evden kolonya dahi dökülmüyor.

Ama köylerde üç gün Kuran okunuyor. Öldüğü günden başlayarak her gün yemek veriliyor, helva yapılıyor. Köydeki diğer insanlar cenaze evine giderken evlerinde ne varsa, bisküvi, şeker, çikolata, badem, ceviz, kraker, gofret evde ne varsa getirip ölü evinde çocuklara ve diğerler insanlara dağıtırlar. Eskiden karılan un helvası, yarım dilim ekmeğin üstüne sürülüp, ekmekler de sinilere dizilip ölü evine getiriliyor ve orada gelenlere dağıtılıyordu. Ya kırkında ya da elli ikisinde yine hayır yapılıyor. Bütün köye yemek veriliyor ve dualar okunuyor. [Emine Bildır]

Dursunbey’de ölünün arkasından kırkında ya da elli ikisinde ve senesinde yine kuran, mevlit okutuluyor ve yemek, hayır veriliyor.

Köylerde başsağlığına gidenler, “emri Allah’ın” denir. Dursunbey’de ise “Başın sağ olsun, Allah yattığı yerde dinlendirsın, mekanı cennet olsun, geri kalanlara Allah sabır versin” denir.

Evden yemek verilmez ama şeker, kolonya tutuluyor. Bazı gelenler, evden kolonya dahi almazlar. Dursunbey’in meşhur bir hocası evden üç gün bir şey yiyip içmek haram dermiş. O yüzden almazlar. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

b. Ölünün Günleri

Cenazenin üçüncü günü gödek (lokma) pişirilip dağıtılıyor. Elli ikisinde “burun duası” yapılır. Elli ikinci gece cenazenin burnu düşüyormuş. Hafif geçsin diye yedi kere bu dua okunur. Ölümünün elli, elli bir, elli ikisinde üç gün Yasin, Tabareke, Amme sureleri okunur. Yedi sefer de “burun duası” okunur. Hayır yapılır. Yemek verilir. Yemekte çorba, bazen et yahnisi, ya patates ya fasulye, pilav, helva, hoşaf olur. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Cenazede hayvan kesilmiyor. Et pişirilecekse kasaptan alınıyor. Köylerde elli ikisinde hayvan kesiliyor.

Cenaze gömüldükten sonra yedi gün Kuran okunuyor. İlk gün ya da üçüncü günü tevhit çekiliyor. Cenaze için yetmiş bin Kelime-i tevhit çekiliyor. Bazıları 52’inde ve yılında da tevhit çektiriyor. Yedinci gün mevlit okunuyor. Duası toplanıyor. Genelde kırkında kırk hayrı yapılıyor. Kırkında yemek veriliyor arkasından da mevlit okunuyor, hatim yapıldıysa duası toplanıyor. Bazıları unutana kadar her sene mevlit okutuyor. Ama bu nadir oluyor. Çoğunlukla çocukları ölü adına sadaka veriyor.

Hayırda çorba, pilav, sulu yemek (yazsa taze fasulye ya da bamya, kışsa etli patates yemeği), helva, komposto yapılıyor. Eskiden hep üzüm hoşafı yapılırdı. Şimdilerde buzdolabında saklandığı için vişne kompostosu yapılıyor.

Eskiden Dursunbey’de Sarıhoca denen çok vaaz eden bir hoca vardı. O rahmetli Sarıhoca, Dursunbey’de çoğu batıl inanışın yok olması için etkili olmuş. Ölünün evinden üç gün yemek pişmez, haramdır diyordu. Eskiden Dursunbey’de ölünün çıktığı gün lokma yapılır dağıtılırdı. Sarıhoca’nın telkinlerinden sonra bu üçüncü güne kaydı.

Dursunbey’de ölünün üçüncü günü lokma pişiriliyor. Dursunbey’de lokmaya “gödek” deniyor. Gödek sepetlere konur, bütün mahalleye, komşuya, akrabaya, gençlere dağıtılır. Dağıtan yollarda gördüğü çocuklara, kedi köpeklere de verir hayır olsun diye. Şimdilerde gödek yapmayanlar pide alıp pide dağıtıyorlar.

Cenaze gömülünce 40 tane buğday veya arpaya 40 gün boyunca her birine birer tane Yasin okunur. 40. gün götürülür, mezarın üstüne serpilir. Ya da bir ipe 40 gün boyunca her gün yine Yasin okuyup birer düğüm atarsın. 40. gün bu ipi mezarlığa götürüp, ya toprağa gömersin, ya da tahtasına bağlarsın.

[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

c. Hayır

Ölmeden ölecek kişi şuna şuna borcum var, beni orada darda bırakmayın derse varisleri hemen onu öder. Ölen kişiler çocuklarına “Ben öldükten sonra miras başında kavga edip konu komşuya seyre baktırmayın, beni orada, kabrimde zorda bırakmayın, ayakta bırakmayın.” derler.

Babam oğlan kardeşim evlenip de Ankara’ya gidecekleri zaman çocuklarını çağırıp, çocuklarına vasiyette bulundu. Abim, “Çocuklarına söyleyeceğin bir şey var mı?” deyince, “Sünnetlerinizi yaptım, ellerinize ekmeklerinizi aldurdım, başlarınızı da topladım, beni duadan unutmayın, birbirinizle kavga etmeyin.” dedi. [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

Ölünün eşyaları fakir fukaraya dağıtılır. Ya da vasiyeti varsa hayır kurumlarına para olarak verilir. Ölünün arkasından devri dağıtılır. Fakirlere para dağıtılır. Bu paraya devir denir. Ölecek kişi, bu kılmadığım namazların, bu tutmadığım oruçların, bu da

vermediğim zekâtların diye durumuna göre bir miktar para ayırır. Fakirlere verilir.
[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

ç. Ölünün Eşyaları

Cenazenin ilk önce hemen bir fakire sadaka diye ayakkabıları verilir. Sonra sırtından çıkan veya giydiği herhangi bir giysisini fakirlere verirler. Ölünün “yattığı yerde sırtı (arkası) dinlensin” derler. Evde eşyası pek bırakılmaz, hatıra olsun diye ufak tefek birkaç eşyası bırakılır. Ölünün eşyaları hayır olsun diye, sadaka olsun diye dağıtılır.

Bazıları ölünün eşyalarını almaz da giymez de.

Çoğunlukla ölünün eşyaları evde durabilir, kullanılabilir ama çoğunluğu fakir fukaraya sadaka olarak verilir.

Genç ölürken eşyalarını ruhaniler kıymetli eşyalarını gözünün önünde toplayıp yakarlarmış. O yüzden eşyaları çok dayanmazmış derler. 14 yaşında veremden ölen akrabamız Zeynep’in feracesini ben giymiştim. Ama çok dayanmadı. Hemen eskidi.
[Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

d. Ölüm ve Ruhla İlgili inanmalar

Her perşembe akşamı (Cuma akşamı) ölünün ruhu evine gelir, evde ölmüşlere Kuran okuyan varsa dua ederler, “Allah razı olsun, Allah size çok daha iyilikler versin” derler. Okunmuyorsa, “Allah bizden daha beter yapsın, siz de bize döneceksiniz bizden daha beter olun.” diye üzgün döner giderler. Perşembe akşamları ev halkı “Ölülerimiz gelmiştir şimdi. Ayakta bekliyordur. Okuyalım bekletmeyelim” derler. [Emine Bıldır, 54]

e. Yas Tutma

Dursunbey’de yas tutma yoktur. Yedi gün boyunca Kuran okunurken kadınlar beyaz örtü örterler. Kullandıkları yoksa sandıklarından beyaz örtü çıkarıp onu örterler. Özellikle beyaz örtülür. Kara takanlar “Niye siyah örttün?” diye ayıplanırdı. Beyaz olan yere melekler inermiş. O yüzden herkes beyaz örtermiş. Şimdi öyle yok. İğne oyalı renkli bezler örtüyorlar.

Cenazenin arkasından üzülop ağlanır ama bağırarak feryat edip ağıt yakılmaz. İyiliğı anılır. “Çok iyi insandı. Allah taksiratını affetsin.” denir.

f. Mezarlık

Mezar taşı 6 ay sonra veya bir sene sonra yaptırılır. Önce yaptırılırsa mezar çökermiş. İyice yerleşsin derlermiş.

Mezarın üstüne basılmaz, mezarlıktan bir şey alınmaz yenmez. Ağaçlara dokunulmaz, meyvesi yenmez. Kuruyan ağaçların yerine hemen yenisi dikilir. Yeşilliğın altında yatan ölüye sevabı, faydası varmış. Hatta Peygamber efendimiz, yeni gömülen cenazenin toprağına elindeki yeşil bir ağaç dalını dikmiş. O kuruyuncaya kadar ölüye sevap yazıldığını söylemiş. Yeşillikten ötürü ölünün azabı varsa hafifliyormuş. Bu yüzden Dursunbey Mezarlığı ormanlık alan gibidir. Mezarın başına ve ayakucuna özellikle servi ağacı dikilir. [Emine Bıldır]

Akrabalar mezara yan yana gömülüyor. Gelin olurken al gelin olurlardı. Gelinin önüne al arkasına yeşil duvak bağlanırdı. Bu saklanır. Ölünce bundan bir parça kesip mezar tahtasına bağlanır. Herkes mezarlığa gömülür. [Hafize Ankay, 73]

g. Mezar Ziyaretleri

Mezar ziyareti, Cuma akşamı (Perşembe günü), Cuma günü, arife günleri, bayramlarda yapılır. Şehir dışından geliniyorsa her zaman ziyarete gidilir. Ziyarete gidenler mezara su döker, çiçek diker, etrafını temizler, toprak atar, dua ve Kuran okurlar. Bilenler Kuran okur. Bilmeyenler İhlâs ve Fatiha surelerini okur. Hoca tutup okutma yoktur.

Mezarın üstüne daha çok servi ağacı dikiliyor. Mezarlıkta palamut ve çam ağacı da bulunabiliyor. Meyve ağacı dikilmez.

Mezarın toprağı dağılmışsa ziyaret esnasında düzeltilir, toprak atılır eski haline getirilir. Üstüne çoğunlukla mavruz (nevrüz) çiçeğı (mor zambak) olmak üzere gül, çeşitli çiçekler dikilir. Son zamanlarda maalesef hazır satılan yapma çiçekleri satın alıp mezara dikiyorlar. Böylece 12 ay mezarın üstü çiçekli oluyor.[Emine Bıldır]

ğ. Mezar Taşları

Mezarlıklar, toplumda yer alan mevkiinin, zenginlik fakirliğin, kadın erkeğin arasındaki farklılığın yer almadığı, içindekilerin aynı toprakta eşit olarak yattığı mekânlardır. Ancak mezar taşlarına baktığımızda orada yatanın kim olduğu, hayattayken ne iş yaptığı, niçin öldüğü, hangi aileye mensup olduğu, annesi, babası, kayınpederi ve eşinin kim olduğu, lakapları, hayat anlayışları gibi, ait olduğu kültürün inanç ve düşüncesi hakkında bilgi sahibi oluruz.

Dursunbey mezarlığında Osmanlıdan kalma mezar taşları vardır. Mezarda yatan erkeğe taşların baş kısmı kavuk, sarık ya da fes şeklinde; kadınsa çiçekli, oymalıdır. Osmanlıdan sonra Cumhuriyetin ilk yıllarından kalma mezarlarda ise başuçlarına sade birer taş konmuş. Şimdilerde hemen hemen hepsi mermerden yapılıyor. Kimisi sadece başucuna ve ayakucuna mermer mezar taşı yaptırıyor. Kimisi de mezarı sanduka içine yaptırıyor. Hatta iki günlükken vefat eden bir bebeğe bile mermerden sanduka yapıldığına rastlanmaktadır. Bazı mezar taşları gül, lale gibi çiçek resimleriyle; servi ve çam ağaçlarıyla veya ay yıldızla süsleniyor, bazılarında da sadece yazı yazılıyor. Yazılarda adı soyadı, doğum- ölüm tarihi, kimin oğlu, kızı, eşi veya anne babası olduğu yazılıyor. Bazılarında da beyitler ve dörtlükler olabiliyor. Ancak hiçbir mezar taşında resme rastlanmamaktadır. Dursunbey mezarlığında yer yer şehit mezarları da vardır. Bu mezarların yanına Türk bayrağı dikilmiştir.

Cenaze mezara konunca ilk önce mezar taşı değil de başuçlarını belli edecek şekilde oymalı tahta dikiliyor. Bu tahtanın ince kısmına eğer mevta kadınsa kırmızı-yeşil renkli bir kumaş (krep) ya da beyaz tülbent bağlanıyor. Erkekse kefenin ayakucuna ve başucuna bağlanan kefenden kesilen beyaz bez parçası cenaze mezara konunca çözülüp o bağlanıyor. Böylece ölenin cinsiyeti anlaşılıyor. Mezarların çoğunun başuçlarında servi ve az da olsa çam, ceviz ve palamut ağaçları dikilidir.

Mezar taşlarının çoğunda “Hüvelbaki”, “Ruhuna Fatiha” yazısı, isim ve doğum-ölüm tarihlerinin dışında herhangi bir yazı yoktur. Ama yer yer bazı dörtlük ve beyitlere rastlanmaktadır. Dursunbey mezarlığında rastlanan bu yazılara birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Hacı Sucu Tahir eşi Hacı Vasfiye Topcan'ın (1938-2002) mezar taşında şöyle yazmaktadır:

“Ailesi için çabaladı bir ömür.
Tavşanlıda nihayet buldu bu ömür.
Ağzında dualar elinde tespihi
Şifa dağıttı bir ömür
Burada yatan zannetme ki bir ölüdür
İhlâs ile Fatiha oku
O da Allah kuludur.”

Dursunbey'in zengin ailelerinden birine ait olan Eğinli Hacı Arif mahdumu İsmail Eğinli'nin (1331-1963) mezar taşında şöyle yazmaktadır:

“Ey yolcu dur
Matem yeri sanma bu yeri
Gül hicran ile seyret bu gülzârı
Neyleyim felek yıktı çeşm-i zarı
Evlatlarıma kaldı yokluğumun ahı”

Yine Hacı Arif mahdumu Mehmet Eğinli'ye (1903-1966) ait bir mezar taşında;

“Bakıp geçme ricam budur ey Muhammet ümmeti
Mevtanın dirilerden bir Fatiha'dır minneti
Ey resulün ümmeti
Bize bir Fatiha ihsan eden bulur cenneti.”

Çatalçam köyünden İsmail Çimen'e (1946-1998) ait mezar taşında şöyle yazmaktadır:

“Ne elem ne keder, bir hastalıkta dünyaya doymadan ömür biter”

Genç yaşta ölen Osman ve Kadriye kızı Melek Aydoğan'ın (1971-1995) mezar taşında da kadere teslimiyeti gösteren şu yazı dikkat çekmektedir:

“Çok erken bıraktım sizi
Sebebi elbet alnımdaki yazı
Doyamadım şu dünyaya
Allah rahmet eylesin.”

Bekir oğlu Hafız Yusuf Avcı'nın (1915-1962) mezar taşında şu mısralar yazılmıştır:

“Ey ziyaretçi, beni çiğneyip geçme!
Genç yaşta ben gibi ecel zehrinden içme
Belki senin duana muhtacım
Bir Fatiha okumadan geçme.”

Bazı mezar taşlarında da hadislere ve dualara rastlanmaktadır. Murat Emin'e ait (1966-1995) mezar taşında; “Vel bağısu bağdel mevt.⁹⁰ Allah'tan mağfiret, resulullahtan şefaet.” yazmaktadır.

Ali oğlu Ahmet Kesen'in (1320-1992) mezar taşında da “Her nefis ölümü tadacaktır.” hadisi yer almaktadır.

Bir diğerinde de: “Ya Rab ben geldim senin kapına. Benim günahlarımı affeyle. Üzerimden rahmetini kesme.” yazmaktadır. Hacı Mehmet Sarıalbant. (1327-1981)

Bir diğer mezar taşında da: “Ulu Tanrım. Yüce varlığından rahmet ve mağfiret dilerim. Mahşer günü beni hakîr ve zelif etme. Burada yatan Ali oğlu Musa Uçar ruhuna Fatiha. (1947).

Bir mezar taşında da bir atasözüne rastlanmaktadır; “Meyvesi bol olan dal başını yere eğer.” Muharrem Hasbi Sak (1954-1996)

Ölümün hangi yaşta olursa olsun erken olduğunu gösteren, mezar taşı üzerindeki fotoğrafı çıkarılmış Fidanlık Müdürü Recai Ayter'in (1951-1887) mezar taşında “Her ölüm, erken ölüm” yazmaktadır.

Arif Gültekin'e (1912-1992) ait mezar taşında şu beyit yer almaktadır:

“Ölünün diriden beklediği bir Fatihadır.
Bugün bana ise yarın sanadır.”

Bu beytin bir değişikliği de Tavşanlızâde Fahri Efendi eşi Fatıma Zehra'nın (1330) mezar taşında yazmaktadır:

“Ziyaretten murat bir duadır.

⁹⁰ Öldükten sonra yeniden dirileceğime inandım ve imân ettim.

Bugün bana ise yarın sanadır.”

Bir hastalıktan vefat eden Aşağımusalarlı Durali Gökteş’in (1948-1998) mezar taşında da şunlar yazmaktadır:

“Dünyaya geldi çıktı pazara.
Gezdi dolaştı Mekke Medine’yi gördü Kâbe’yi
Amansız hastalığa yakalandı
Kefeni alıp döndü mezara.”

Ayşe Menekşeden doğma Faik kızı Raife Aslan’ın (1932-2000) mezar taşında da şu mısralar yer almaktadır:

“Dünya han biz yolcu
Faniden kurtuldum bakiye göçtüm
Bir gariptim geldim geçtim.”

Ayşe Pınar’ın (1951-2003) mezar taşında:

“Ansızın veda etti şu fani dünyaya,
Teslim etti ruhunu Allah u Tealaya
O da muhtaç oldu bir Fatihaya” yazmaktadır.

İnşaat soğuk demircisi Ali Başaran’a (1913-1994) ait mezar taşında:

“Dünyada incitmedi kimseyi,
Ahirette mekan olsun cenneti.” yazmaktadır.

Ali oğlu Mehmet Bulgurcu’nun (1903-1967) mezar taşında:

“Geçme zahir kabrimi, eylen bir parça dur. Ruhuma eyle bir Fatiha” yazmaktadır.

Bir diğer mezar taşında:

“Yatağım yeşil çimen,
Mekanım cennet olsun.

Trafik kazasında gençliğine doyamadan vefat eden Hacı Ahmet oğlu Ahmet Altın. (1969-2007)

İbrahim Kösem’in (1330-1989) mezar taşında ise şunlar yazmaktadır:

“Mal sahibi

Mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan
Mülk de yalan
Var biraz da sen oyalan.”

İbrahim oğlu Mehmet Uçarcı'nın (1959-1996) mezar taşında:

“Kapanırsa gözlerim bir gün böyle neşesiz.
Ağlama başımda üzülme emi.
Çök mezarımın topraklarına sessiz,
Sükuna kavuştu zavallı de emi.

Çiğnetme sakın kimseye kabrimi,
Orada bıraksınlar yalnız beni,
Dikiver başıma bir küçük selvi
Uyu bunun altında rahatça
Ey gülmeyen Mehmet de emi.” yazmaktadır.

E. Bayramlar ve Kutlamalar

Dursunbey’de Ramazan ve Kurban bayramı öncelikli olmak üzere Hıdrellez de kutlanmaktadır.

1. Ramazan Bayramı

Ramazan bayramından iki gün evvel bayram ekmeği yapılır. Baklava açılır. Bayramın birinci günü gençler büyüklere bayramlaşmaya, el öpmeye giderler. Bayram ziyareti çok önemlidir. Ziyaret 4 gün sürer. Kurban bayramı 5 gün sürerdi. Genç kızlar oyun oynarlardı. Gıcırgece, salıncağa binerlerdi. Karşılıklı oyun kurarlardı, beraber gezerlerdi. Kızlar gıcırgece binerken oğlanlar kızları gözetliyorlardı. Mezar ziyaretleri özellikle arife günü yapılırdı. Uzaktan gelenler varsa bayram günleri de mutlaka ziyaret edilir.

Eskiden bir hafta bayram yapılırdı. Güldür güldür sokaklarda hep böyle oyun oynamaca olurdu. Çelik çomak, kol kırmaca oynanır. Deve oyununu erkekler yapardı. Kadınlar da dam başlarından onları seyredilerdi. Cangır cangır devenin çanı olurdu. Kadınların peşinden koştururdu. Kadınlar da kaçır dam başlarına çıkardı. Damlar da çorak kaplıydı. Deve oyunu düğünlerde de yapılırdı. Erkekler kadın elbiselerini giyer, kahvenin önünde öyle oynanırdı. Meydanda, meydan ateşi yakılır. Genç delikanlılar, kadın kıyafetlerini giyip, çeşitli olayları canlandırıyorlardı. Mesela tarlaya afyon ekiyor olurlardı. Kimisi tarla ekiyor, afyon çapalıyor. Kızlar türkü söyleye söyleye çapayla çapa kazıyor. Kimisi de “sovrân” diyoruz, delikanlılar o kızları kaçırmaya kalkıyor. Başlarında anneleri babaları oluyor, onların peşinden koşturuyor. Kimisi oturuyor kalaycılık yapıyor. Öyle oyunlar oynarlardı. Ondan sonra orta yerde oyun havası çalınır, oynarken kızlar, o kıyafetlerle, karşı taraftan da birkaç tane delikanlı onların peşinden oraya giderler buraya giderler, kızları kaçırlar. Kızlar kaçmamaya çalışıyor. Kızlar kaçtı mı oyun orada biter. (Neriman Seyis, 65, Kireç)

2. Kurban Bayramı

İlçemizde ve köylerinde bayramlara çok önem verilir. Bayram gelmeden önce temizlik yapılır, her taraf temizlenir, badana yapılır. Bayram ekmeği yapılır. Bayram ekmeği ilçeye özeldir. Ekmeğin üzerine yumurta sürülür, susam serpilir, özel şekil verilir. Yine bayramdan önce, bayramda gelenlere vermek için baklava yapılıp pişirilir.

Yeni elbiseler dikilir. Bayramda giyilecek illa yeni bir şeyler alınır. Yeni ve temiz giyilir. Bayramda çocuklar el öpünce eskiden onlara mendiller verilirdi. Şimdilerde para ve şeker, çikolata veriliyor.

Bayramda herkes aile büyüklerinin yanına mutlaka toplanır. O gün orada yemekler yenilir, bayramlaşılır. Büyüklerin elleri öpülür, herkes temizce ve en yeni giysilerini giyer. Konu komşuya, büyüklere bayramlaşmaya gidilir. Sabah namazından sonra mezarlara gidilir, ziyaret edilir, mezarlarda yatanlara dualar okunur. Mezarlıkta herkesle görüşülür, konuşulurdu. Herkes kendi yakınının mezarının başına toplanırdı. Eskiden erkekler gidermiş mezara, kadınlar hiç gitmezmiş. Şimdi kadınlarda gidiyor.

Kurban bayramında kurbanlar kesilir. Eskiden herkes kurbanlığını birkaç ay önceden alır kendisi beslerdi. Az da olsa bu uygulama devam etmektedir. Kurbanı yakın da kuzunun başına sırtına kına yakarlardı. Sadece memurlar beslemezdi. Eskiden büyükbaş kesilmezdi. Herkes küçükbaş hayvan alıp keserdi. Kurbanın derisi hayır olarak verilir, ya da seccade olarak kullanılmak üzere tabaklattırılır. Etin üçte biri fakirlere, üçte biri konu komşuya dağıtılır. Bayram ziyaretleri yapılır. Ailenin yaşlıları mutlaka ziyaret edilir, eller öpülür, sıla- i rahim yapılır.

3. Hıdrellez

Naipiler doğumlu Emine Bıldır, Hıdrellezle ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Genç kızlığımızda Hıdrellez Suçıktı’da kutlanırdı. Çoğunlukla gençler olmak üzere, insanlar gezme eğlenme için Suçıktı’ya giderlerdi. Suçıktı, Dursunbey’in biraz dışında bir piknik yeridir. Suçıktı’da hıdrellezde yemekler götürüp akraba, eş dostla oturup yenir, salıncak kurulup sallanılır, top oynanır, eğlenilirdi. Satıcılar da gelip orada bir şey satarlardı. Gençler birbirini orada tanırdı ve beğenirlerdi. Akşam da dağılırlardı. Yaşlılar sabah namazından sonra Suçıktı’ya toplanır, Kuran okuyup dua ederler. Dursunbey’in bütün içme ve sulama suyu Suçıktı’dan kaynayıp çıkan suyla sağlanmaktadır. Bu yüzden bu suyun bol olması için dua edilirdi. Yağmur duası da okurlar, bolluk bereket olması için de dua ederler. Suyun devamlı bereketli olması için dua ederler. Öğleden sonra da Hıdırlık Dedesine gidilir, orada bolluk bereket için dua edilip kuran okunur. Bazıları da sabahtan Hıdırlığa gidip orda dua ederler. Öbek öbek toplanıp dua edilirdi. Kuran bilmeyenler de okuyanların etrafında toplanırdı.

Hıdrellezde bir de Hıdırlık Dede ye gidilirdi. Hıdırlık Dede, Hıdırlık Tepesinin başında büyük bir ağacın altında büyük bir taş yığını. Belli bir mezarı ve taşı yok. Bir ermişin yattığına inanılıyor. Dursunbey'in güneyinde Hıdırlık Tepesinde hıdırlık dedesi denen yatır vardır. Hıdrellezde sabah namazdan sonra gün doğmadan oraya gidilir, Hıdırlık Dedesine dua yapılır, orada dilekler dilenir. İnsanlar dedenin etrafına neye ihtiyacı varsa ev isteyen ev resmi yapar, araba, çocuk, bahçe, elmalık vs. ihtiyacının küçük taşlarla resmini yapar. Bir de dileği olan küçük taşları ağızıyla ıslatıp dedenin üzerindeki büyük taşların yanına yapıştırırlar. Eğer bu taşlar yapışıp düşmezse dileğim olacak derler. Düşerse dileğin gerçekleşmeyeceğine hükmederler. Orada yatan hıdırlık dedesi yüzü suyu hürmetine Allah'tan isterler. Dedenin ruhuna Fatihalar Yasinler okurlardı. Yaşlı kadınlar okurlardı. Münacatları vardı, çoğunluk onu okurlardı. Eskiden dedenin başucundaki ardıç ağacına dilekleri olanlar bez bağlarlardı. Günümüzde ise bu batıl inanç pek uygulanmıyor. Son zamanlarda bağlanmıyor. Anlatıma göre eskiden karakolun kumandanı böyle taşlı yatır olur mu diye toplattırıyor askerlerine. Ertesi sabah vardıklarında aynen o yaşlar eski, haline gelmiş diye anlatırdı yaşlılar.

Yine sadece Hıdrellez gününe has bir uygulama da şöyledir: Taze soğanın iki yaprağını bir iplikle bağlayıp iki yaprağı tepesinden makasla aynı boyda keserlerdi. Birisi “bahtım” olarak, birisi de “cahtım” olarak bellenirdi. “Bahtım mı iyi, cahtım mı iyi acaba?” denirdi. Bahtım iyi, cahtım ise kötü demektir. “Bahtım iyiye bahtım büyüsün, cahtım iyiye cahtım büyüsün.” denirdi. Ertesi gün sabah gidilip bakılırdı. Hangisi büyümüşse bahtım büyüdüyse iyi sayardık, cahtım büyüdüyse kötü sayardık. Bu hıdrellezden önceki akşam yapılır, ertesi gün hıdrellezde gidilip bakılırdı.

Bir de Hıdrellez gününden önceki akşam kırmızı bir kumaş bulunur, içine bir tane bozuk para konur, gül dalına bağlanır gece. Sabah gün doğmadan oradan besmeleyle, duayla alınır. Hızır-İlyas oradan geçsin, uğrasın diye dua edilir. O da bereket parası için kullanılır. Hızır- İlyas geçerse oraya bolluk bereket bıraksın diye o para bir sene cüzdanın bir köşesinde saklanır. Ertesi sene hıdrellez de yine aynı uygulama yapılır.

Hıdrellez günü hiç ev işi yapılmaz, ev süpürülmez. Evi süpürüp ev işi yaparsan evdeki her şey, üst baş, yiyecekler vs. güvelenir derler. Sağlıklı olmak için hıdrellez günü yeşil çimenlere basılır, oturulur, gezilir, dolaşılır, açık havaya çıkılır. Komşular

birbirini evde durmayalım dolaşalım diye çağırırlar. Evini süpürene evinizde güve olur, süpürülmez derlerdi.

6 Mayıs hıdrellez günü olarak kutlanır. Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gün olarak kutlanır. Tarlalarda çok bereket olursa bu yıl bizim tarlaya Hızır-İlyas uğradı galiba çok bolluk oldu derlerdi.” [Emine Bıldır. 55]

Köylerde kepçen gelin yapılıyordu. Hıdrellezde yapılıyor.

Hıdrellezde ateş yakıp üstünden atlama yoktur.

Bayramlarda çalgı çalınıp oyun oynanırdı. Hıdrellezde çalgı çalınmazdı.

Yörede Hıdrellez piknik yaparak gündelik işlerden uzaklaşarak kutlanır. Eğer bir ailenin nişanlı oğlu ve kızı varsa ona elbise alınır. (Emine Çalışkan, 30)

Hıdrellezde nişanlılar aileleriyle pikniğe giderler. Salıncak kurarlar. Oğlan kızı sallar, kız da oğlanı sallar. Gelin olacak kız, gelen erkeklerin ellerini öper. Erkekler ona para verirler. Gelin de onlara birer mendil verir. Gelinin ailesi çorbayla tatlı yapar, oğlan tarafı da kuzu kızartır. Diğer gelen akrabalar da sarma gibi şeyler getirirler. “Hıdrellez yumurtası” diye yumurta haşlanır. Yumurta haşlanıp doğranır, yeşil soğan da doğranır, tuz, zeytinyağı konup yenir. Gücü yeten, araba tutup uzaklara gider. Özellikle Alaçam dağlarına gidilir. Yoksa yakınlarda Pembe Köşke, Çınarlı Pınar'a gidilir. [Hafize Ankay]

4. Köy Hayrı

Yaza karşı birçok köyde yağmurun bol yağması için yağmur duasıyla birlikte köy hayrı yapılır. Köylüden ortak para toplanır ya da köylülerin elinde bulunan malzemelerden toplanır, yemekler pişirilir. Yağmur duası da yapılacaksa açıklık ve tepelik bir yere gidilir duanın ardından topluca yemek yenir. Bu davetlere çevre köylerden de davetliler gelir. Hatta bazı köylerin hayrı Dursunbey merkezinde ilanlarla duyurulur, bütün Dursunbeyliler davete çağırılır.

Davette verilen yemekler aynı düğün yemekleri gibidir. Mutlaka küçük veya büyükbaş hayvan kesilir. Köy çapında eğlenceler düzenlenir.

F. Diğer İnanmalar ve Uygulamalar

1. Nazar

Yılanın kafa kemiği nazar degecek çocuklara, çiçeklere, meyveli ağaçlara, hayvanlara takılır. Bu kemik Mavi boncukla birlikte, saçları çok olanlara nazar değmesin diye ve saçlarını süslemek için de takılırdı.

Kaplumbağa kabuğu, içi boş bir de yumurta kabuğu bu bahsedilen yerlere takılır.

Köylerde “çetlemik” ağacından şekilli yapıp mavi boncuk takıp çocuklara takılırdı.

Küçük çocuklara bir yere giderken sobanın karasından alıp alınına sürerlerdi, nazar değmesin diye.

Bir yerden gelince (düğün, nişan gibi topluluktan vs.) nazar değmesin diye çocuğun iç çamaşırını ters giydireyorlar.

Çiçeklere, bahçelere çetlemik dalı asarız, bir de küçük kaplumbağa kabuğu takılır. Bu kabuklar, bağlarda bahçelerde bulunur. Çocuklara, çetlemik dalını kesip kertik kertik yapıp yanına mavi boncuk takılır. Bazıları mavi çaputun içine çörekotu koyup içindekiler dökülmesin diye dikip çocuğa takıyorlar. Bazı kadınlar hala kullanıyor. Bazıları çocuklara nazar değmesin diye, uyusun diye uyku muskası yazdırıyorlar. Ya da çocuğun dili peltek konuşuyorsa yine muska yazdırılırdı. Büyü tutmasın diye cebe leylek kemiği de konulur. [Hafize Ankay, 73]

Öküzün iki boynuzu arasına mavi boncuktan nazarlık takılır nazar değmesin diye. Bol süt veren ineklere de nazarlık takılır. Bir de sütüne çörekotu atılır. [Emine Bıldır, 55]

2. Yağmur Duası

Yağmur yağması için “kepçen gelin” yapılırdı. Anasının ilki olan bir çocuk seçilir o yapılırdı. Üstüne bir ferace giydirilirdi, beline bir bağcık bağlarlardı. Arkadaşları, bir sürü çocuk toplanır. Arkasından giderler. Bir evin kapısına varınca: “Kepçen gelin, kepçen gelin! Yerden bereket, göğden ırahmet, amin” derlerdi. O ev

sahibi de çıkar üstünden su serperdi. Yumurta, yağ, yiyecek bir şeyler verir. Oradan diğer kapıya geçilirdi. Kapı kapı dolaşılır. Çocuklar hep bir ağızdan; “Yağ yağ yağmur, teknede hamur, ver Allah’ım ver, sicim gibi yağmur” derlerdi. Toplanan yumurtalar, yağlar, yiyecekler, ekmekler, Aşağı Ilıcaya gidilip yenirdi. Yumurtalar tepsilerde pişirilirdi. Soğan sarımsakla yenirdi. Bu da bir çeşit yağmur duasıydı. [Hatice Yaşa, 62, Naipler]

Yörede yağmur duası, yağmur sezonunda yağmur yağmadığı zaman yapılır. Yağmur duası "dede" denilen zatların yanında yapılır. Bu kişiler manevi yönden Allah'a yakın oldukları inanılan kişilerdir. Önce yemek yenilir. Sonra bütün ahali bir imam öncülüğünde yağmur duası yapar.[İsmail Çalışkan 17 Dursunbey-Çalıköy]

Yağmur duası, yağmurun mevsime göre geciktiği zamanlarda yapılır. Kocapınar denen bir yerde köy halkıyla birlikte yapılır. Yemekler pişirilir, başka yerlerden davetliler gelir. Bu davetlilerle beraber bir imam yönetiminde dualar edilir. Bazıları abdest alarak eline üç tane yıkanmış taş alarak bir ağacın dibine varırlar ve orada dua okuyarak bu taşları sırasıyla oraya atarlar. Böylece yağmur duası tamamlanmış olur. [Ayşe Şen, 38, Güğü]

Kepçen gelin de bir çeşit yağmur duasıdır. Birkaç çocuk toplanır. Evleri sırasıyla dolaşırlar. Dolaşırken şunu söylerler:

“Kepçen gelin ne ister? Bir kaşık yoğurt ister. Yoğurt olmazsa yağ ister. Yağ olmazsa yumurta ister. Yumurta olmazsa yerden gökten bereket ister” derler.

Biri ortada kepçen gelinin üzerine örtü örter onun üzerine evlerden su dökülür. Ondan sonra çocuklar topladıkları o yumurtaları, yağları bir arkadaşının evinde pişirerek yerler. [Ayşe Şen, 38, Güğü]

3. Ay Tutulması

Ay tutulmasıyla ilgili çok fazla uygulama yoktur. Husuf – küsuf namazı kılma gibi bazı dinî uygulamalar yapılır. “Allah’ım sen başımıza bela musîbet verme” diye dua edilir. Bir de bazı köylerde ay-güneş tutulunca teneke çalınır. Ayı- güneşi bir yılının yuttuğuna, teneke çalınırsa korkup bırakıp kaçacağına inanılır.

Ay güneş tutulduğu zaman silah atarlardı. Korksun açılıns diye. Naiplerde de teneke vururlarmış.

4. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

a. Sevilen Hayvanlar

Uğur böceğinin uğur getireceğine inanılır. Çocuklar, “Uç uç uğur böceği, annen sana telli pabuç alacak.” diyerek ellerindeki uğur böceklerini uçurmaya çalışırlardı.

Kurbağalar toplu halde vıraklarsa yağmur yağacak denir.

Eskiden köylerde “azıbuba” denen bir böcek vardı. Bu böcek bok böceği gibi toparlak, büyük ama rengi, su üstündeki yağ gibi parlak bir böcektir. Güneşte pembe, yeşil, mor renkte parlardı. Biz çocukken bu böceği yakalayıp ayaklarına ip bağlardık. Sonra aynı anda ipin bir ucundan tutarak salardık. Hangisi daha uzağa uçarsa o yarışmayı kazanırdır. [Emine Bıldır, 55]

b. Uğursuz Kabul Edilen Hayvanlar

1) Baykuş

Baykuş uğursuz kabul edilir. Baykuşun konduğu ve öttüğü evden cenaze çıkar.

Baykuş ötüncü uğursuzluk getirirmiş. Sındırgı’da Emine Abla diye birisi eşiyile anlaşamamış. Eşine: “Evin baykuş tünekleri olsun.” diye beddua etmiş ve o eve baykuşlar tünemiş. Ne yaptılarsa yuvayı dağıtamamışlar. Birçok kişi o evde ölmüş. [Zehra Eğinli]

2) Köpek

Köpekler sürüsüyle ürürlerse (ulurlarsa) arkasından deprem olacak denir. Gediz depreminden önce Dursunbey’de köpekler bir hafta topluca ulumuşlar. Arkasından Gediz depremi olmuş. İnsanlar bu inanışın aslı var demişler. [Emine Bıldır]

Köpek ulursa uğursuz sayılıyor. Köpeğin ulumasını duyunca bir ekmeğin bir tarafına yağ çalıp, bir tarafına bal çalıp köpeğin önüne atarsan o eve ve mahalleye zarar gelmezmiş. [Zehra Eğinli, 70, Dursunbey]

3) Kara Kedi

Kara kedi önünden geçince iyilik sayılmaz. Uğursuzluktur.

Çocuklar kara kedi görünce “Kara kedi gördüm saçım uzasın” diye saçlarını 11 kez ucundan tutup hafif hafif çekerler.

5. Mevsimler, Aylar, Günler Hakkında İnanmalar

“Cuma günü öğlen vaktinde yani Cuma saatinde hiçbir iş yapılmaz. Yapılırsa işin bereketi olmaz. Günahmış. Bu saatte ibadetle meşgul olunur.” [Emine Bıldır, 55]

Cuma günü süpürge yapılmaz. Cuma günü hayır verirsın süpürürsün evini. Bir ihtiyara bir çocuğa bir parça bir şey verirsın süpürürsün. Bir şey vermezsen süpürmezsin. Süpürürsın iyilik değildir.

“Salı günü el işi başlanmaz. Salı sallanır. Salı günü yola çıkılmaz. Salı ve Cumartesi günü çamaşır yıkanmaz. Uğursuz sayılır. Perşembe, Pazartesi uğurlu günlerdir.

Mayısın ilk haftası boş haftadır. Bir hafta boyunca tarla ekilmez. Ayın karanlısı (karanlığında) tarla ekilir, aydınlığına ekin ekilmez. Yani ayın 14’ü 15’i gibi yuvarlak olduğu günlerde tarla ekilmez.” [Hayriye Kolukısa, 57]

“Dolu yağınca, âfet olunca dışarı sacayağı atılır. Ayakları havaya gelir. Böyle olunca âfetin geçeceğine inanılır.” [Fatma Kolukısa, 84]

6. Türbe ve Yatırlar

Yöre halkı "Dede" denilen yerlere birtakım dileklerde bulunmak üzere giderler. Burada yağmur dualarını ve hayırlarını yaparlar. Burada bulunan dilek ağaçlarına bez bağlarlar, dilek kuyularına para atarlar. (Bedriye Çalışkan,55, Hacı Ahmetpınarı)

a. Hıdırlık Dedesi

“Dursunbey merkezde “Hıdırlık Dedesi” denen bir yatır vardır. Bu ermiş Balıkesir’in Dursunbey ilçesinde yaşamıştır. Türbenin yeri hastane mahallesinde Hıdırlık mevkiinde bulunan ağaçların içindedir ve türbesi açık havadadır. Dede söylenene göre ak saçlı, ak cüppeli, yüzü de nurlu mu nurlu bir ermişmiş.

Bazı insanlar hıdrellezde türbenin yanına taş ve çakıllardan ev ve çocuk vb. şekilleri yaparlar. Ev şekli yapanın evi, çocuk şekli yapanın çocuğu olacağına inanılır. Yanında da bir çam ağacı vardır bu ağaca ya da mezarın

yanına, üç İhlas bir Fatıha surelerini okuyup kavuşmak istedikleri şeyin şeklini yaparlar veya bez bağlarlar.

Bu yatırla ilgili en dikkat çeken rivayet ise dedenin, mezarı ile İstasyon yolu arasındaki Çardaklı çeşmeye sabah ezanına doğru inip abdest almasıdır. Dede abdestini alıp mezarına dönerken yolda önünü kesen olursa kaza yaptığına inanılır.” [Hüseyin Emre Kaya, 16, Dursunbey]

Hıdırlık dedesi için; evi olmayan gider orada ev yapar, çocuğu olmayan, salıncak kurar, küçücük bir değnekten çocuk yapar çaput sarar içine yatırır. Evi olmayan taşlarla ev yapar, odalarını yapar. Tarlası olmayan etrafını çevirir, çaput bağlar. Bu hıdrellez günü olur. [Hafize Ankay,73, Dursunbey]

b. Güğü Dedesi

“Güğü köyünde, ormanın kıyısında bir dalın dibinde yatır diyorlarmış, herkes oraya taş atıyor, iki rekât namaz kılınıyor. Onun belirli bir anlatımı yok. Burada bir mecnun kız varmış. Bu kız ana babasıyla ormanın kıyısındaki tarlalarında çift sürerken, o mecnun kız gider. Orada çamın içinde aksakallı bir dede beyaz ekmek verir bugünkü pazar ekmeği gibi. Ellerinde beyaz beyaz ekmekleri görünce o kıza kızım bunları kim verdi diye sorarlarmış. O da: “Orada akça akça evler var, orda bir aksakallı dede var. O verdi bu ekmeği” dermiş. “Nerede bakalım o akça akça evler?” “Şurada şu çamların içinde” dermiş. Bakıyorlar ne ev var, ne aksakallı dede var. Hiçbir şey yok. Ona görünüyor ama başkasına görünmüyor bu binalar ve dede. Ormanın kıyısındaki talın dibinde görmüş aksakallı dedeyi, orada kaybolmuş. Burada yatır var demişler. Belirli o talın dibini. İnsanlar hep artık oraya gidiyorlar. O dedenin de hiçbir anıtı, mezarı filan yok. Oraya gidip iki rekât namaz kılıp “gulhüvallah” okuyup taş atılıyor. Yağmur yağsın, dilekler kabul olsun diye.

Güğü'nün dedesinin duaya çıkıldığı anda en kısa zamanda yağmur yağar. Bir iki senedir yağmur duası biter bitmez, yemek daveti biter bitmez şakır şakır yağmur yağar. Gidenlerin suyu çıkıp gelir. Fakat anıtı yok dedenin. O tarafa dede yanı deniyor.” [Hasan Er, 69, Güğü]

c. Geyikli Dede (Aşağı Musalar Dedesi)

Aşağı Musalar'daki dedenin yatırı vardır. Bu dedenin bir kardeşi Barak dedesidir. Dağdanaz'da Hüseyin dede vardır. Üç kardeştir bunlar. Aşağı Musalar'daki dedeye Gay Dede diyorlar. Baraklar Bigadiç'in köylerinde. Üç kardeşmiş bunlar. Aşağı Musalardaki Gay Dede gider ormanın içinden aş ekmek alır gelir, Allah ne verdiyse sofraya koyarmış. Fakat karısı “Ya, nereden buluyorsun bunları adam” dediye de, “Canım sen sofrana bak” filan dermiş. [Hasan Er, 69, Güğü]

“Aşağı Musalar dedesinin yatırı ormanın içinde Aşağı Musalar ile Gölcük arasında kalır. Biraz yüksekçe bir yerdedir. Hemen aşağısından küçük bir derecik geçer. Rivayete göre eskiden bu dedenin yatırının çatısı çok alçakmış. Günün birinde bir çoban koyunlarını otlatmak için bu yatırın olduğu yere geliyor. Koyunlar otlarken o da yatırın yakınlarındaki bir ağacın altında uykuya dalıyor. Rüyasında ak sakallı bir pir-i fani, onu dürtüyor ve “Koyunlarını yatırımın çatısından indir, beni rahatsız ediyorlar.” diyor. Çoban sıçrayarak uyanıyor ki koyunlar zaten alçak olan çatının üstüne çıkmışlar, toprak olan damdaki otları yiyorlar. Çoban bunun üzerine hemen koyunlarını aldığı gibi köyüne dönüyor.” [Feride Alan, 65, Aşağı Musalar]

Bir de bu dedeyle ilgili şu uygulama yapılmaktadır: “Buraya insanlar çeşitli niyetlerle gelirler. Kimisi çocuğum olmuyor diye, kimisi hayvanları hasta diye, kimisi ev- araba için vs. dedenin mezarının başında kavuğun dikildiği bir yer vardır. Kavuğu burdan çıkartılınca içinin oyuk olduğu görülür. Hastalığı veya derdi olan duasını ettikten sonra elini bu oyuktan içeri sokar ve elinin uzandığı yerden bir avuç toprak alır. Bu toprağı şifa niyetine yer. Tabi toprakta börtü böcek çıkabilir. Bu uygulamayı özellikle çocuğu olmayan kadınlar yapar. Hasta olan hayvanların yemine de yine bu topraktan katılır. Şifalı olacağına inanılır.” [Feride Alan, 65, Aşağı Musalar]

“Dursunbey'e bağlı Aşağı Musalar ile Yukarı Musalar köyleri arasında bir yatır vardır. Bu yatır, köylerin güney kısmında Ayderesi denilen derenin dibinde bulunur. Bu derenin suyu Gölcük mevkiinden çıkar, Dursunbey istasyonu yanından gelen dere ile birleşerek Beğel köyüne doğru akar. Yatırın hemen yanında eski bir hamam yeri vardır. Bu hamamın alt kısmından orman yolu geçer. Bu yol Gölcük orman işletmesine kadar

varır. Orman işletmesinin güneyinde ise incirli mağaraları bulunur. Gelelim yarıda bulunan Dedenin öyküsüne;

Bu dede, kendi köyünde çiftçilik yaparmış. Tarlaya çift sürmeye gittiğinde sahip olduğu tek öküzle çiftinin sürer, tarlalarını ekermiş. Dedenin hanımı bu olayı sorduğunda “Sen bu işe karışma, Allah bir kolaylığını verir.” dermiş. Tek öküzle nasıl çift sürdüğünü merak eden dedenin hanımı, bir gün tarlaya giderken habersizce dedeyi izlemeye başlamış. Dede tarlaya vardığında, ormandan bir geyik çıkagelmiş. Dede, öküzü ile bu geyiği sabana koşmuş ve tarlasını sürmeye başlamış. Bir süre sonra geyik huzursuzlaşmaya başlamış, dede sabandan geyiği ayırdığında geyik kaçarak orman içinde gözden kaybolmuş. Dede, bu olay üzerine hanımının kendini izlediğini anlamış, o zamandan sonra artık geyik gelmez olmuş. Bunun üzerine evine dönen dede, etrafında bulunan insanlara;

- Ben öldüğümde sakın bu hanımın mezarını benim mezarımın yanına gömmeyin, diye vasiyet eder. Bir süre sonra dede ölür. Dede için bir türbe mezar yaparlar. Hanımı öldüğünde dedenin vasiyetini yerine getirirler, hanımının mezarını türbenin dışına yaparlar. Yıllarca bu durumda bulunan türbe daha sonra büyütülerek, dede ile hanımı aynı türbe içerisine alınır. Şimdiki türbede ikisi bir arada yatmaktadır.

Yöre halkının söylediğine göre, çocuğu olmayanlar, bir şey kaybedenler veya bir şey dileyenler dedenin başına gelip, kurban keserler ve iki rekat namaz kılıp dönerlermiş. İnancı olan kişilerin bir süre sonra muratlarına erdiği söyleniyor.⁹¹

7. Diğer İnanmalar

1- Acele bacı adamak: Birinin bir dileği olduğu zaman yapılır. Üç kişi üçerden dokuz Yasin okuyor. Bu dokuz Yasin, bir dilek gerçekleşmeden önce bir de gerçekleşikten sonra okunuyor. Yasinlerin biri Allah rızası için, biri peygamber efendimizin ruhuna, biri İmam-ı Azama, diğerleri de din büyüklerine adanıyor. Yedincisi de acele bacıya adanıyor. Dilek gerçekleşince az bir helva karılıyor. İnsanlara yediriliyor. Azıcık da kuşlara yediriliyor.

⁹¹ Hikmet Adın, **Tarih, Coğrafya ve Sosyolojik Yönden Dursunbey ve Çevresi**, Balıkesir: Uğur Ofset, 2001 s.184, 185.

“Sabun elden ele verilmez. Verilirse “kavga ederiz” denir. İlla verilecek olursa elinin tersine konulup alınır. Makas da elden ele verilmez. Ya yere konup yerden alınır ya da alınca alan kişi makasa doğru "tü" der. [Emine Bıldır, 55]

2- “İkindiden sonra sirke çıkmaz. Akşam evden ekşi hamur (ekmek mayası) çıkmaz, acı çıkmaz derler. Soğan, samsak çıkmazdı. Soğan samsak kabuğu ateşe atılmazdı. Hamile hayvanlar düşürür diye ocağa atılmazdı. Daha hâlâ Yörükler atmaz. Ambar açılmaz akşamüstü. Cuma günü süpürge yapılmaz. Cuma günü hayır verirken süpürürsün evini. Bir ihtiyara bir çocuğa bir parça bir şey verirken süpürürsün. Bir şey vermezsen süpürmezsin. Süpürürsen iyilik değildir. Evini süpürdüğün tozu, küngeyi ateşe atmazsın. Şiddetli yağmur oldu mu dışarıya, yağmurun, şiddetli dolunun altına sacayağı atılmış. Afet olmasın diye. Ay güneş tutulduğu zaman silah atarlardı. Korksun açılın diye. Naipelerde de teneke vururlarmış.” [Neriman Seyis, 65, Kireç]

Keçiler hava kar yağacak oldu mu gelirken yolda ne varsa onları çabuk çabuk yermiş. Çünkü “Ağıldan çıkamayız” diye yiyerek gelip, tedbir alıyorlarmış. Hava açık olacak oldu mu dağdan çıktığı gibi güzel gelir ağıla giriyormuş. [Mehmet Ankay, 83, Dursunbey]

“Sacayağı, altında ateş yanarken boş durmayacak. Ya üstünde tencere olacak ya alınıp kenara konacak ya da üstüne maşa konacak. Sacayağı ateşte boş durmazmış. İyi değilmiş.”[Fatma Kolukısa, 84]

Halk arasında “batıl inanç” diye adlandırılan inanmaların bir kısmı şöyle sıralanabilir:

1. “Akşamları sakız çiğnenmez. Çiğnersen ölü eti yemiş gibi olursun.
2. Elden ele makas, bıçak, sabun verilmez. Verilirse kavga çıkarmış. İllâ verilecekse özellikle makası alan makasın üzerine”tü” der. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]
3. Akşamları tırnak kesilmez.
4. Akşamları hayvanlara seslenilmez.(Örneğin pisi pisi gibi) Çünkü onlar akşamleyin şeytan olurlar.
5. Akşamları dışarı sıcak su dökülmez. Çünkü şeytanın üzerine dökülmüş gibi olur.
6. Mezarlıklardan geçerken "Hüve'l baki" yazısı okunmaz. Mevtanın ismi de okunmaz.” (Emine Çalışkan, 30, Çalıköy)

7. Gece köpeğe-kediye konuşulmaz. Suya tükürülmez. [Ayşegül Şen- Güğü]
8. Düğüm çözen kişi, sabır gösteren kişi kaynanasıyla iyi geçinirmiş.
9. Soğan doğrarken gözleri yanıp sulanmayan kişi kaynana kahrını çekebilirmiş.
10. Çocukların köpek dişleri, çıkarken köpekleşirlermiş, saracak yer ararlarmış. [Emine Bildir]
11. Kurşun dökme: Nazar değen kişiye kurşun dökülür.
12. Düğün günü iş yapan hayatının geri kalanında da hep iş yaparmış.
13. Düğün yemeklerinde erkekler sofrada yanındakinin cebine kemik ya da bulaşık kaşık koyarlarmış, şaka olsun diye.
14. Dışarı sıcak kül dökülmez.
15. Yatak, yorgan açık bırakılıp gidilmez. Açık bırakılıp gidilirse yatağa şeytanlar dolarmış.
16. Özellikle gece ıslık çalınmaz, çalınırsa şeytanları çağırıyor derler.
17. Saçlarının ucunda ikiz olanlar ikiz çocuğu olan birine saçlarını kestirirlerse saçlarının ikizleri kaybolur. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
18. Çetlemik ağacının dalından bir parça insana veya hayvana takılırsa ona nazar değmez. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
19. Mavi boncuk takana nazar değmez. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
20. Çayın içine ekmek düşerse eve karnı aç olan bir misafirin geleceğine işaret eder. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
21. Ekmek kesen insan çabuk yaşlanır. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
22. Ayın tamamen görünmez olduğu zamandan iki parmak kalınlığı olana kadar toprağa hiçbir şey ekilmez ve dikilmez. Çünkü bu durumda eker ya da dikersen ettiklerin kurtlu olur ve kurur. Bu zamana “Aydın aydı” denir. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
23. Ayaklara sabun sürmek günahdır. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
24. Nisanın ilk yağmurunda saçlarını ıslarsan saçlar uzarmış.
25. İnsanın üzerinden kargalar geçerse o insanın başına bir iş geleceği anlamına gelir.
26. İnsanın alnındaki çizgiler kaç çocuğu olacağını gösterir.
27. Süt kaynatırken süt taşar ve yanarsa hangi hayvanın sütü ise o hayvanın memeleri yara olur. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
28. Mezarlığın yanından geçerken eğer dua edilmezse ölüler o kişiyi taşlarmış. [Özlem Zihti- Hacıömerler]

29. Gece kül dökülmez. Gece komşudan ekmek hamuru alınmaz. Gece yoğurt mayası alınmaz. Gece aynaya bakılmaz. Gece çöp dökülmez. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
30. Çöplükte durana şeytan çarpar. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
31. Ekmek hamuru yoğrulurken bir insan gelirse o insanın hamur yoğrulana kadar durması gerekir ya da o kişinin acele bir işi varsa bir tencere kapağı bulur ve hamurun yanına kapatıverir. Eğer bunlardan birini yapmazsa hamur kabarmazmış. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
32. Baykuş uğursuzluk getirirmiş. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
33. Baykuş hangi evin tepesine konarsa o evden birisinin öleceği anlamına gelirmiş. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
34. Gece kedi ve köpeklere konuşulmaz. Gece kediler şeytan olurmuş. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
35. Mezarlığın yanından geçerken müzik dinlenmez ve şarkı söylenmez. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
36. Dışarıya saç atılmaz. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
37. Dişi yeni çıkan çocuklar, çıkan dişini tavuk kümesine “Al eski dişimi ver yeni dişimi” derler ve atarlar. [Özlem Zihti- Hacıömerler]
38. Sabun elden ele verilmez, elinin tersine ya da yere konulup alınır. Elden ele verilirse kavga edecek denir. [Emine Bıldır]
39. Çocuk eğilip bacağının arasından arkasına bakarsa o eve misafir gelecek denir. [Emine Bıldır]
40. Yemeğin içine büyük bir parça ekmek düşerse aç bir misafir gelecek denir. [Emine Bıldır]
41. Sek sek oynarken taşı atıp da dik gelirse misafir gelecek denir. [Emine Bıldır]
42. Biri bir işe başlamışsa ona “Kolay gelsin, elin kuş olsun, popon taş olsun, bir günlük iş olsun” denir. [Emine Bıldır]
43. Bebek görmeye gidince yakınlarına, yaşı uzun olsun, analı babalı büyüsün, iyi günler görsün, hayırlı olsun” denir.
44. Sünnnet olan çocuğu görmeye gidince ailesine, “Allah evlenmelerini de göstereyin, büyüsün de Allah askerliğini de göstereyin” denir.
45. Gece maya dışarı çıkmaz. Muhakkak çıkacak olursa üzerine üç sönmüş kül konur.
46. Geceleri aynaya bakılmaz.

47. Gece tükürülmez. Tükürürse gecesi iyi gitmezmiş. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]
48. Ekmek yere ters koyulmaz. Kavga çıkarmış.
49. Kırklı gelin dışarı çıkmaz. Çocuk hasta olurmuş. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]
50. Gece dışarı bismillahsız sıcak su dökülmez. Şeytanın falan üzerine gelirmiş.
51. Birinin gözü dalarsa, ya da sıvı bir yiyeceğe ekmek düşerse misafir gelecek denir.
52. Akşamları soğan vermezler.
53. Akşam sakız çiğnenirse ölü eti çiğnenmiş gibi olur.
54. Oğlanlar sakız çiğnerse onun gelin attan düşer.

3- İnanmaların bir kısmı da rüya ile ilgili olanlardır. Rüyalar çeşitli şekillerde yorumlanır:

“Rüyalar tersine çıkar diye yorumlanıyor. Kendi çok üzüлp ağladıysa başka birisine bir şey olacak deniyor. Rüya görünce hayır olsun denir, suya anlatılırdı.”
[Neriman Seyis, 65, Kireç]

“Rüyada ölen birini görmek: Kendisi için hayır yapılmasını istemiş.

Yılan: Evlilerin evliliklerini bozar. Dostlukları bozar, haber getirir.

Karpuz: Kışa yorumlanır.

Yeşil üzüm: Gözyaşına yorumlanır.

İnsanın kendi yüzünü görmesi: Ömrü uzatır.

Kalabalık görmek: Düğün, ölüm, kaza gibi herhangi kalabalık getiren bir şeyin olacağı anlamına gelir.” [Özlem Zihti]

“Rüyada üzüm görmek gözyaşına dalalettir.” [Hafize Ankay]

“Bulanık su gördün mü o da üzüntüye işarettir.” [Hafize Ankay]

“Rüyada köpek görmek, erkek düşmana, yılan görmek, kadın düşmana yorumlanır.

Rüyada ayakkabı görmek mezara işaret eder.

Evin göçtüğünü görmek, o evin reisinin veya evden birinin öleceğine yorumlanır.

Yeşil görmek iyidir, murattır. Kırmızı veya siyah görmek işinin olmayacağına ya da kötülüğe yorumlanır.” [Emine Bıldır]

G. Oyunlar

1. Tos Tos Oyunu

Bu oyun, eller şaklatılarak söyleniyor. Elleri ya birbirine vurulur ya da karşılıklı vurulur. Maniler, belli bir ezgiyle hep beraber söylenir.

Küçük evin kilimi tos tos tos
Akşama olur gelini ney.
Tut kayınna dilini ney
Şimci (akşama) oğlun gelirse tos tos tos
Kırar kambur belini ney.(2)
Ocakta bulgur aşı tos tos tos
Kayınnanın kır başı ney (2)
Teneşirde yıkansın tos tos tos
Kayınnannın kır başı ney (2)
Altınım var el gibi tos tos tos
Kime takayım kime ney(2)
Benim yârim yok burada tos tos tos
Kime bakayım kime ney(2)
Altın yüzük yaptırdım tos tos tos
Bursa ustalarına ney(2)
Doktor ilaç vermiyor tos tos tos
Sevda hastalarına ney(2)

Kötülük bilmem ben
Gönül kibir bilmem ben
Allı kumaş olmayınca
Yar koynuna girmem ben

Altını bozdurayım
Gerdana dizdireyim
İpek mendil değilsin

Cebimde gezdireyim
Halka olunuyor.
Ayakkabım var benim
Altıları delik deşik (her yanı delik deşik)
Kaynanama zor gelir(geldi)
Beş tane beşi birlik. Ah ah yârim ah

İp attım ulaş diye
Kapıya dolaş diye
Ben seni niye sevdim
Derdime ilaç diye

Beş altı kişi bir yana beş altı kişi bir yana sıralanır. Bu maniler söylenip kız istenir. Karşı taraf kızı vermezse; “Çok yedin kayınna, bok yedin kayınna, biz bunu oğlumıza alcaz. Hanım ney ney ney.” denir. Kızı verdiler mi “Çok yaşa kayınna, gün yaşa kayına.” denir.

2. Kazık Oyunu

Evvel evlerin önlerinde bokluklar olurdu, hayvanların gübrelerini atarlardı. Çocuklar sokaklarda oynamazdı. Oralarda çocuklar kazık atma oyunu oynarlardı. Sopalarının uçlarını sivriltip kazık yaparlardı, karşılıklı üç dört tane çocuk kazıkları vururlar, kazıklar birbirine çakıştı mı onlar yenilmiş oluyor. Amaç, kazığı çakıştırmadan oynamaktı. Çakıştırmazsan oyunu kazanıyordun. Kazığı attığında sivri yeri batıyor. Kazıklar birbirine çakıştı mı son atan yenilmiş oluyor. Çelik çomak oynanıyordu, sadece çocuklar değil herkes oynardı. [Nadire Yıldız, 61, Kireç]

3. Tura Oyunu

Bir sokağın başında bir direk vardır. O direğe büyük iki tane urgan bağlanır. Urganı birisi eline toplar o ebe olur. Sonra oyun başlayınca 10-15 tane kız sokağın başına doğru kaçarlar. Ebe urganı bırakmadan ipin uzunluğu boyunca koşturup kaçanları yakalamaya çalışır. O urganla hangisine yetişip tutabilirse o tutulan ebe olur, koşturan ebelikten çıkar. Bu sokakta tutamazsa 10 tanesi de öbür tarafa koşar, bir de onların peşine koşar tutasıya kadar. Tabi ebe urganın yetişebildiği yere kadar koşabilir.

Bazısı da urganın ucunu bir çözer oradan, urganla alabildiği yere kadar koşturur gari kızların peşinden. [Nadire Yıldız, 61, Kireç]

4. Aliler Oyunu

İki sıralı kızlar karşılıklı sıralanıyor. Birbirlerine karşı karşıya dönüyorlar. Grupların başındakiler ebe olur. Grupların içlerinden biri bir mani söyler karşıdaki gruba:

Tarlası alan alan
Belinde akli kolan⁹²
Kendinden büyük kızlara
Ana mı dicen oğlan, der.

Oyunun manisi budur. Karşıdaki de der ki:

Tarlası alan alan
Belinde akli kolan
Kendinden büyük oğlana

Baba mı dicen galan, diye karşılık verir. Böyle karşı karşıya birbirlerine dönük mani atıyorlar. Daha sonra hep bir ağızdan:

Âliler âliler kaptan baliler.
Ağalara varması varması, güzellere sarması sarması, diye mani söylenir.
[Neriman Seyis, 65, Kireç]

Bu oyunun bir diğer oynanış şekli de şöyledir:

İki grup yine karşılıklı dizilir. Birinci durup:
“Âliler âliler kaptan baliler.
İçinizde bir güzel kız vardır. Onu isteriz.” der.
Karşiki grup;
“O güzelin adını bize bildirin.”
Birinci grup:
“O güzelin adı da Ayşe hanımdır.”
İkinci grup:

⁹² Hayvanlara eğeri bağlamaya yarayan geniş kemer.

“Un çuvalında un kalmadı, tuz çuvalında tuz kalmadı, (kızın babasının adı söylenir) Yusuf Beyin evinde kız kalmadı. Denir, sonra o kızı alır gelirler kendi gruplarına katarlar.

5. Mendil Kapmaca

İki grup karşılıklı diziliyorlar. Ortada biri elinde bir mendili havaya kaldırarak duruyor. İki grup mendili kapmak için birer ebe seçiyor. İşaret verilince aynı anda ebeler koşturarak mendili yakalamaya çalışıyorlar. Mendili yakalayan oyunu kazanmış oluyor.

6. Mendil Bulmaca

On on beş çocuk el ele tutuşarak büyük bir halka oluyor. Sonra yere çöküyorlar. Bir ebe oluyor. Bu ebe halkanın etrafında dönüyor ve elinde büyük bir mendil ya da başörtüsü oluyor. Bunun bir ucuna vurunca karşıdakinin canını acıtсын diye büyük bir düğüm atılıyor. Halkanın etrafındaki dönerken hep bir ağızdan bir tekerleme söylerler:

“Al satarım, bal satarım, ustam ölmüş ben satarım. Arkasına bakana dayak atarım.” denir. Ya da:

“Al satarım, bal satarım, ustam ölmüş ben satarım. Ustamın kürkü aladır, aladır. Satsan on beş liradır, liradır. Ala ceylan, bula ceylan, vallahi yalan, billahi yalan” denir.

Bu tekerleme söylenirken etrafta dönen kişi mendili elbisesinin altına gizlemiş olduğu mendili yere çökenlerden birinin arkasına gizlice bırakıyor. Bu arada yerdekiler “Bende mi acaba?” diye arkalarına dönüp dönüp bakıyorlar. Bu arada ebe dönmeye devam ediyor. Elinde mendil varmış gibi yapıyor. Attığını belli etmiyor. Sonra arkasında olduğunu fark eden çocuk mendili kaptığı gibi ebeyi koşturmaya başlıyor ve yakalanmadan o boş yere oturmaya çalışıyor. Çocuk hemen fark edip de koşturmaya başlarsa ebe çoğunlukla yakalanıyor. Yakalayan elindeki mendille ebe oturasıya kadar ebenin sırtına vuruyor. Sonra mendili bulan ebe oluyor. Oyun böyle devam ediyor. [Emine Bıldır, 55]

7. Tavşan Oyunu

Bir grup arkadaş ayakta el ele tutuşup yuvarlak oluyorlar. Sıkı bir şekilde diziliyorlar. Ortaya da bir arkadaşları geçip tavşan oluyor. Biri de dışarı da tazı (ebe) oluyor. Ortadaki çömüp, yumuluyor, kafasını da önüne eğiyor. Tavşan şeklini alıyor. Sonra yuvarlak olanlar tekerleme söylemeye başlıyorlar: “Hendekte bir tavşan uyuyor,

uyuyor. Gözlerini silmiyor. Derslerini bilmiyor.” deyince ortadaki tavşan ellerini yumruk yapıp gözlerini silmeye başladılar. Grup yine tekerlemeye devam eder: “Tavşan bana baksana, yakışmıyor bu sana.” deyince tavşan kafasını kaldırıp bir sağa, bir sola arkadaşlarına bakardı. Grup: “Tavşan kaç, tazı tut.” diye bağırmaya başladılar. Bunu duyan tavşan ayağa kalkar, tazı görmeden arkadaşlarının önüne gizlenerek dışarı çıkmaya çalışır. Bu arada tazı da havaya sıçrayarak tavşanın yerini görmeye çalışır. Tavşan da arkadaşlarının yönlendirmesiyle bir aralık bulunca arkadaşlarının kolları altından dışarı fırlar. O zaman koşturmaca başlar. Halkadakiler de: “Tavşan kaç, tazı tut.” diye daha kuvvetli bağırmaya başlar. Tavşan yakalanmadan tekrar halkaya girmeye çalışır. Halkadakiler de içeriye girebilmesi için kollarını el ele tutuşup yukarı kaldırır. Tavşan girebilirse hemen kapanırlar. Tazı yine ebe olur. Ama tazı yakalarsa, tavşanı elinden tutar getirir. Bu sefer tavşan dışarıda tazı olur. Ya da gönüllü biri tazı olur. Oyun böyle devam eder.

[Emine Bıldır, 55, Dursunbey]

8. Gırgıç

Tahtıravallinin ilkel şeklidir. Daha çok bayramlarda kurulurdu. Yere çakılan sapan şeklindeki bir tahtanın üstüne uzun sağlam bir değnek konuyor. İki ucuna ağırlıkça eşit iki çocuk karınları üzerine dayanıyor. Bu değnek kendi etrafında 360 derece dönüyor. Dairenin yarısında bir çocuk yerde oluyor ötekini havaya kaldırıp döndürüyor, diğer yarısında ise diğer çocuk oluyor. O döndürüyor. [Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam]

9. Kol Kırmaca

İki sıra olarak 7-8'er çocuk karşılıklı dizilir. Eller sımsıkı tutulur. Birinci grup:

“Mor menevşe, mendilim düşe, bizden size kim düşe?” derler. İkinci grup öbür gruptan en güçsüz gördükleri bir çocuğu seçerler. O çocuk koşa koşa varır, karşıki gruptan yan yana olan iki kişinin ellerini vurarak ayırmaya çalışır. Kendi grubu; “Aman! Kuvvetli vur! Kuvvetli vur! Al da gel” derler. O da iki elini yumruk yapıp vurur ellerini kesmeye çalışır. Kıramazsa kendisi o tarafa geçer. Kıramazsa ellerini kırıdıklarını alır kendi tarafına geçirir. Sonra karşıki grup aynı tekerlemeyi söyler. Grupların birinde kimse kalmayana kadar oyun devam eder. [Nafiye Çelikel, 66, Çatalçam]

10. Kim Vurdu Oyunu

Bu oyun misafirliğe gidildiğinde, insanlar bir araya geldiğinde topluca oynanır. İki grup oluşturulur. Birinci grup battaniyenin altına girer, yüzünü örter. Diğer gruptan bir kişi, oklava ile yatan kişiye vurur. Vurulan kişi vuran kişinin kim olduğunu bilirse vuran kişi alta yatar. Bilemezse vurulan kişi bilene kadar tekrar alta kalmaya devam eder. Bu oyunda kişi sınırlaması yoktur. [Süleyman Kaymak, 62, Çiftçi, Çalıköy]

11. Yüzük Saklama

Bu oyuna katılanlar küçük gruplara ayrılır. Yüzük birden fazla bezin altına konularak oynanır. Bir grup yüzüğü saklar. Diğer bir grup yüzüğü bulmaya çalışır. Bulmaya çalışan gruba 20 puan verilir. Kaç denemede bulduysa 2 puan eksilir. 10 bez parçası kullanılır. Bir defada bulursa 20 puan, ikinci defada bulursa 18 puan gibi. [Süleyman Kaymak, 62, Çiftçi, Çalıköy]

12. Biren Biren

Bu oyun küçük çocuklar arasında evde oynanır. Başlarında anneanne, babaanne gibi bir büyük olur. Oyuna katılanlar halka olarak oturur. Ayaklarını ortaya doğru uzatırlar. Başlarındaki büyük tekerleme eşliğinde ayakları tek tek sayar. Tekerleme şöyledir:

“Biren biren, ikişen ikişen, üçen üçen, beşen beşen, altı yeşen, kurt kulağı, kulağı çepiş, çek ayağını, kıllı çepiş.” der. Tekerleme bittiğinde hangi ayakta kaldıysa ayağın sahibi o ayağını altına alır. Yeniden tekerlemeyle birlikte saymaca başlar. Böylece son ayak kalana kadar sayılır. En son kalan, oyunu idare eden büyüğün karşısına geçer. Bu kişi iki ayağından tutar ve:

“Bir keserim var. Kaça? Beşe. Vermem beşe, döverim taşa, atarım küllükten baş aşağı.” der. Ayaklarını tepeye kaldırır. O kişi de sırtüstü yere yatar.

Bu oyunun bir diğer oynanış şekli de şöyledir: Ebe olur o kişi sıra sıra herkesin ayaklarını sayar. Tekerlemeden sonra kimde kaldıysa o ayağını çeker. Tek ayak kalasıya kadar devam eder.

Son kalan tek ayakla seke seke kapının arkasına giderdi. Ya da çocuk küçükse çocuk kucağa alınır, ayakları birbirine vurulur, tekerleme söylenir. Tekerleme de şudur:

“Bir keserim var. Kaça? Beşe. Vermem beşe, döverim taşa, atarım küllükten baş aşaa.” Ayaklarını havaya kaldırırın. Bebek ya da küçük çocuk kucağına düşer ve gülmeye başlar. Amaç küçük çocukları eğlendirmektir. [Emine Bıldır, 55]

13. Elimin Üstünde Kimin Eli Var

Çocuklar halka gibi sıralanır, otururlar. Bir ebe seçilir. Bu kişi dizlerinin üstünde secde vaziyetinde yere kapanır. Diğer çocuklar ebenin sırtına birer ellerini üst üste koyar. “El el üstünde kimin eli var?” diye ebeye sorarlar. Ebe de düşünür. Birinin adını söyler. Bilemezse ceza olarak “Arı mı, davul mu?” diye sorulur. O da arı derse bütün çocuklar parmaklarıyla sırtında ellerini gezdirerek vız vız diye bağırırlar. Davul derse yumruklarıyla sırtına güm güm diye söyleyerek vururlar. Kimin eli olduğunu bilirse o kişi yatar. Ebe olur. Oyun böyle devam eder.

14. Kulaktan Kulağa

Çocuklar, sırayla dizilir. En baştaki bir atasözü ya da bir tekerlemeyi yanındakinin kulağına söyler. Sırayla herkes birbirinin kulağına söyler ve en sondaki bu söylenen sözü doğru bilirse alkışlanır. Yanlış bilirse ceza verilir. Sonra en baştaki en arkaya geçer ve oyun böylece devam eder.

15. Kadı Oyunu

Dört beş arkadaş bir grup olur. Bu şekilde iki grup aralarında biraz boşluk kalarak yan yana durur. Beş altı adım önde de orta yerde bir kadı oturur. Birinci grup erkek tarafı olur, ikinci grup kız tarafı olur. Kız tarafından verilecek kızın üstüne bir örtü örtülür. Birinci grup el ele tutuşurlar. Adım adım kadının önüne gelirler. Grup kadının önüne hep bir ağızdan tekerleme söyleyerek ağır ağır giderler:

“Kadı kadı kadı efendi
Biz size geldik bir kaşık tuz için tuz için
Tuz sizin olsun kız bizim olsun
Kara kaşlı ela gözlü olsun

Bizim oğlan Kespit’e⁹³ gitti

⁹³ Kepsut

Arabanın okunu yastı da gitti
Çayır çimen bastı da gitti
Tüfeğinin astı da gitti” derdi.

Böyle dedikten sonra grubun başındaki ebe; “Kız nerede?” der kadıya. Kadı da; “Hamamda” der. Grubun başındaki; “Çıksın” der. Kadı; “Başı (saçı) kınalı” der. Ebe; “Silkinsin” der. Kadı; “İncileri dökülür” der.

Sonra öbür grup gelmeden olduğu yerden hep birden; “İnci inci birinci, oğlunuz neyci?” derler.

Öteki grubun ebesi terslik yapacaksa mesela “Çöpçü” ya “Çoban” der. Kadı verin derse: “Çok yaşa kadı bin yaşa kadı. Şerbetli sultan. Alırız kızı” diye geri çekilir. Acaba verecek mi vermeyecek mi diye öbür gruba kulak kabartıyorlar. Kız tarafı da kendi aralarında “Verelim mi, vermeyelim mi” diye konuşuyorlar. İçlerinden biri “Çöpçüye vermeyelim” deyince kadıya kızarak:

“Çok yaşa kadı, bok yaşa kadı, şerbetli sultan, vermeyiz kızı” diye kadının önüne gidip yerlerine giderler. Kız verilmeyince kız baştan tekrar isteniyor. Tekerlemeler tekrar söyleniyor.

“Çöpçü” deyince kadı vermeyin derse oğlan tarafı kızarak:

“Çok yaşa kadı, bok yaşa kadı, şerbetli sultan, alırız kızı” diyerek geri gidiyorlar. Kız tarafı da istekleri olduğu için:

“Çok yaşa kadı bin yaşa kadı. Şerbetli sultan. Vermeyiz kızı” der.

Sonra oğlan tarafı yine “Kadı kadı kadı efendiyi” söyleyerek kadının önüne gelir. Güzel bir meslek söyleyince, (öğretmen, mühendis gibi) kadı, kız tarafına “verin” diyor. Erkek tarafı hem söyleyip hem de adım adım geri çekilerek:

“Çok yaşa kadı bin yaşa kadı. Şerbetli sultan. Alırız kızı” derlerdi. Öbür grup kızı verecek olunca adım adım kadıya yaklaşıp geri giderken:

“Çok yaşa kadı bin yaşa kadı. Şerbetli sultan. Veririz kızı” derlerdi. Sonra verilecek kız karşı gruba geçer. İkinci grup da kız kalmayasıya kadar oyun devam eder.

[Emine Bildir, 55]

Ğ. Halk Hekimliği

1. İnsan Hastalıkları ve Tedavisi

a. İncinme ve Berelenme

Berelenen yere zeytin veya soğan dövölüp sarılır. Bal ya da zeytinyağı sürölür. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

b. Karın Ağrısı

Karın ağrıdağında şekerli su içilir. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

c. Boğaz Ağrısı

Boğaz ağrıdağında ve şiştiğinde tarhana lapası yapıp, pişirip bir bezle boğaza sarılır. Kirli yün tülbendin içine konup sarılır. Elma küle gömüp pişirilir. Sonra ezip boğaza sarılır. Ya da sadece boğaz ısıtılmış bir tülbentle sarılır. [Emine Bıldır]

ç. Kas Ağrısı

Soğan dövölerek ağrıyan yere konuluyor. Böylece soğan ağrıyı almış [Salih Bulut]

d. Gaz Sancısı

Bebeklerin karnına sancı girdiğinde ebegümece (kaba ot) dövölüp göbeğinin üstüne konur. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

e. Böbrek Taşı Rahatsızlığı

Böbrek taşlarının düşürölmesi için gerdeme otunun kökleri kaynatılıp içilir. Bol bol tere yenir. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

f. Tansiyon Düşmesi

Sarımsak yenir. Sarımsaklı yoğurt yenir. İki parmak tuz banılır yenir. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

g. Yanık

Yanıklara ve tırtıl tozuna yoğurt sürölür. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

ğ. Zayıflama

Şapla (boş şapla) insanı zayıflatır. [Özlem Zihti- Hacıömerler]

Lahana suyu ya da maydanoz suyu zayıflamaya yardımcı olur.

Zayıflamak için zencefil kökü ve 3-4 diş sarımsak kaynatılıyor. Bu su bir gün boyunca içiliyor. Bu işlem her gün yapılıyor.

h. Soğuk Algınlığı

Soğuk algınlığına karşı kekik, ıhlamur ve şapla (boş şapla) içilir. [Özlem Zihti, Hacıömerler]

ı. Damarları açmak için

Sarımsağı dövüp de yersek vücudumuzdaki damarları açarmış. [Salih Bulut]

i. Kulak ağrısı için

Sarımsak ısıtılıp kulağa konulur.

j. Mor boğan

“Mor boğan çocuklarda olan bir hastalıktır. Öksürürken boğulur kalırmış çocuklar. Çocuk daha hastalanmadan önce mor boğan gelmesin diye çocuğa mor iplik takılır. Mor ipliğin ucuna bir anahtar takıp çocuğun boynuna bağlanırmış.

Çocuklar mor boğan olmasın diye Beğel deresinin o tarafta bir büyük kaya varmış. Altında küçük bir çocuğun geçeceği kadar bir delik varmış. Çocuklar onun altından geçirilirmiş.

Yine çocuklar mor boğan olmasın diye külleme yaparlardı. Çamaşırlığın önündeki pınarın önüne kül döküp döküp yığılırmış. Onu delip altından çocuğu geçirirlermiş.” [Zehra Onat, 72, Beğel]

k. Gelincik Çentirmesi

Yeni doğan çocuklar daha kırkı çıkmadan, genelde gelincik hastalığı geçirir. Gelincik, bebeğin derisinde alerjiye benzeyen bir kızarıklıktır. Gelinciğin geçmesi için bebeğin sırtından kızgın bıçak ucuyla kan akması sağlanır. Kızgın bıçak ucu çok hafif dokunuşlarla bebeğin sırtına değdirilir. Bu çentme yılancık duasını bilen biri tarafından yapılır. Böylece bebek bu hastalıktan kurtulur. [Cemile Kahraman, 1957, Kızılöz]

1. Bebek Hastalıkları

Bebek doğunca üstüne sarı bez örtülür, sarılık olmasın diye.

Bebeğin göbeğinin üstüne karnı ağrımaz diye katran konur.

Bebeğin ağzından sulçuğu akarken makasla keserler ve bir daha akmaz.

Çocuğun göbeği uzun bağlandı mı sesi uzun olur.

Bebek kırklı iken dışarı çıkarılmaz. Nazar değer, hasta olur.

Bebek yeni doğduğunda tuz serpilirse teri kokmaz. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]

Ayrıca çeşitli hastalıklar için şu uygulamalar da yapılmaktadır:

“Mum çiçeğinin balı nefes darlığına iyi gelir.

Kaynanadili kaynatılıp içilince hemeroide iyi geliyor.

Isırgan otu, kantaron otu mide ülserine iyi geliyor.

Ayva kabuğu kaynatılıp içilince ishale iyi geliyor.

Alabadanın tohumu ishale iyi geliyor.

Nar kabuğu ishale ve şekerle iyi geliyor.”

[Nafiye Çelikel, Çatalçam, 66]

“İnsanın bir yeri berelendiğinde sarımsak dövülür ve oraya konulur.

Zeytinyağıyla sırt ovalandığında ağrılar geçer.” [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]

2. Hayvan Hastalıkları ve Tedavisi

a. Yanıkara Hastalığı

Hayvanlara yanıkara hastalığı geliyormuş. Hayvanların, sığırların bir yanı bacaklarının üstü kara oluyormuş. Bunu engellemek için mezarlık yanında üç yolun çatında bir tümsek varmış. Onu delmişler. Altına, üstüne bir ocak yakarlarmış, hayvanları deliğin altından geçirip, issi (ensi) alıp (alevli, korlu sopa) hayvanın bacağına geçiriverirlermiş. Yukarıdan geçirip dolaştırıp geçirip yine değdiriliyormuş, üç sefer geçirmişler. Bütün köyün hayvanları bu şekilde geçirilirmiş. [Nazmiye Ayhan, 63, Beğel]

“İneklerde, öküzlerde olan bir hastalıktır. Ön bacaklarının üst tarafından başlanmış hastalık, etleri yumuşarmış. Hayvan hiçbir şey yemez içmezmiş. Bu hastalığa yakalanan kurtulmazmış. Hastalık fark edilince diğer hayvanlardan hemen ayrılmış. Sarıcıymış. Hastalık çabuk fark edilirse hayvan hemen kesilip yumuşayan yerler kesilip atılır, geri kalan eti yenirmiş. Yoksa hastalık çok sarmışsa hayvan ölünce eti yenilmez gömülürmüş.” [Hasibe Yıldırım, 62, Naipler, İlkokul 3]

b. Tabak Hastalığı

“Çift tırnaklı hayvanlara gelen bir hastalıktır. Hayvanın ağzı köpürür, salyası akar, yürüyemez. Kasabadan şap alınıp gelinir, elle hayvanın ağzına konur. Ayakları şaplı suyla yıkanır. Hayvanın ağzının suyu akardı. Hayvana şap verildiği için şap hastalığı da denir. Bir de adaçayı kaynatılıp suyu hayvana içirilirdi. Bu hastalık koyunlara da gelirmiş. Ağızlarının suyu akar beyaz beyaz köpürürmüş. Boğazları yara olurmuş. Koyunların ayak tırnakları ve ağızları şaplı suyla yıkanmış.” [Emine Bildir, 55, Dursunbey]

c. Tavuk Hastalığı

Tavuklar hasta olunca ibikleri ak olurdu. Büzüşürler, gözlerini kapatır, uyuklar gibi yapar düşkün olurlardı. Su içtikleri kaba sumak ekşisi konur, bir de kümeslerine kireç serpilirdi. [Hörü Karakaya, 70, Naipler]

H. Halk Mutfağı

Düğünler, mevlitler, sünnet törenleri vs. hep yemekli kutlanan törenlerdir. Hatta bu tür davetlerin en önem verilen ve uğraşılan kısmı yemeklerdir denilse yanlış olmaz. Tabi bu özel günlerde gelen davetlilere, özel yiyecekler hazırlanır. “Tirit, saraylı, yufka böreği” yapımı zahmetli yiyecekler arasındadır.

Yörede, mutfaklarda ocak başı ya da şömine denilen bir köşe bulunur. Ocak başı özellikle eski Dursunbey evlerinde mutlaka bulunurdu. Buralarda günümüzde de Kurban Bayramlarında kavurma yapılır, yazın salça ve konserve kaynatılır ya da çok misafir geldiğinde büyük tava tabir edilen tencerelerde yemekler pişirilir. Dursunbey’e has yöresel yemeklerden şunları sayabiliriz: “Saray tatlısı, yufka tiridi, mısır keşkeği, un helvası, tatlı sütlaç yemeği gibi”

1. Ekmekler

a. Bayram Ekmeği

Bayram ekmeği Ramazan, Kurban Bayramlarında yapılır. Hamuru normal ev ekmeği hamurundandır. Ekmek fırınlarından bir gün önce bir somun ekmeklik hamur alınır. Bu hamur maya olması için karılan hamura katılır. Tuz, su, maya ve aş kabağı katılarak hamur yoğrulur. Bayram ekmeğinin özelliği değişik şekillerde yapılmasındandır. İki şekilde yapılır:

1. Büyük boy ekmekler, yuvarlak ve kalın olarak yayılan hamurun içi açılır ve yağlanır. Uçlarından çaprazlama tutularak karşılıklı kapatılarak yapılır. Ekmek elips şeklini alır. Üstüne yumurta sürülür. Temiz bir yumurta kabuğu susama batırılır ve susamlanmış yumurta ekmeğin birkaç yerine bastırılır. Böylece üstü susamlı yumurtalı ekmek olur. Bu ekmek sadece Dursunbey merkezinde ve bayramlarda yapılır.

2. Bir diğer bayram ekmeği de “parmak” adını verilen daha küçük boydaki ekmeklerdir. Parçalara ayrılmış hamurdan üç parça alınarak yuvarlanır, çubuk şekli verilir. Bu parçalar yan yana dizilip üstten ve alttan uçları birleştirilir. Ekmekler insan eli şeklini alır. Ekmeklerin üzerine yumurta sürülüp susam basılır ve fırına sürülür.

b. Tokurcun

Sadece Dursunbey köylerinde yapılan bir ekmektir. Dursunbey merkezinde yapılmaz. Yapımı şöyledir: Hazırlanan hamur parçalara bölünüp yuvarlanır. Uzayan hamur siniye yan yana dizilir. Sininin tamamı yatay bir şekilde dizilmiş hamurlarla kaplanınca bu hamurların üstlerine yine aynı şekilde hazırlanmış hamurlar dikey olarak yerleştirilir, üçüncü katta ise sininin kenarları hamurla çevrilip ortasına hamurdan süs, yıldız yapılır. Üzerine yumurta sürülür, isteğe göre de susam basılır.

Bu ekmeğin çeşidi genellikle nişan törenlerinde ve düğünlerde damat ve gelin kız için yapılır. Gelin kız eve geldikten sonra koltuğunun altına tokurcun konur. Sonra bu ekmeğin bölünerek gelen misafirlere dağıtılır. Bunu yiyenler dişlerinin ağrımayacağına inanırlar.

c. Yoz (Yaz) Ekmeği

Bu ekmeğin yöre halkının günlük yemek için yaptığı ekmeğin çeşididir. Hazırlanan hamur büyükçe parçalar halinde ayrılıp yuvarlanır. Üzerine yumurta sürülmez. Fırınlanır. Bu ekmeğe köy ekmeği de denir.

2. Çorbalar

a. Düğün Çorbası

Düğünlerde mutlaka pişirilen pirinç çorbasıdır. Yapılışı şöyledir: “Pirinç, sacayağının üstüne kurulan kazandaki suda iyice haşlanır. İçine kavurma, tavuk suyu, haşlanmış nohut konur. Bir yerde un eritilir. Bu karışım yavaş yavaş içine dökülerek çorba koyultulur. Karıştırılarak pişirilir. İçine yeteri kadar limon sıkılır. Servis kâselerine konulur. Kâselere konduktan sonra üstüne tereyağında kızdırılmış salça ve kırmızıbiber karışımı dökülür.

b. Tarhana

En çok tüketilen çorbadır. Yazdan hazırlanır. Un, yoğurt, kırmızıbiber, domates, nohut püre yapılarak yoğrulur. Beş- altı gün kabarması sağlanır. Kabarması sönünce kaşık yardımıyla temiz çarşafalara kaşık kaşık dökülür. Kuruması için ufalanır. En sonunda elek yardımıyla toz haline getirilir.

Çorba olarak yapılışı da; bir tencereye yağ konulur. Yağda salçayı kavrulur. Üstüne su konulur. Su ılıyınca yeteri kadar üç-beş kaşık tarhanayı koyup kaynayana

kadar karıştırılır. Beş on dakika kaynayınca kapatılır. İsteğe göre domates, et ve tavuk suyu da konabilir. [Emine Bildir, 55]

3. Yemekler

a. Yufka Tiridi

Eskiden düğünlerin baş yemeği idi. Ancak yufkanın yapımının zor ve zahmetli olması dolayısıyla düğünlerde günümüzde artık ekmeğin tiridi yapıyor. Ana malzemesi yufkadır. Bir tepsiye üç-beş yufka parçalanır, üstüne haşlanmış et parça parça dağıtılır, et suyu da gezdirilerek hazırlanır. İsteğe göre yemek, karabiber ve maydanozla süslenir.

b. Mamalika (Mamalaki)

Sacayağının üstünde odun ateşinde haranada kaynayan suya yeteri kadar un veya özellikle mısır unu katılıp devamlı karıştırılır. Hamur halini alınca ve kıvamına gelince kenara çekilir, hamur korun üstünde demlenir. Bir kaba rendelenen peynirden genişçe bir çanağın dibine serpilir. İki kaşıkla pişirilen hamurdan alınıp tepsiye parça parça düşürülür. Hamurun kaşığa yapışmaması için her seferinde kaşıklar yağlanıp öyle yapılır. Her kata peynir rendesi konur. Sonra yağ kızdırılır ve bunun üzerine peynir rendesi konur, sonra kızarmış peynir hamurun her tarafına gezdirilir. Mamalikaya köylerde çoban hamuru da denir.

c. Keşkek

Değirmende veya tuz kabında iri taneli çekilen mısırdan yapılan bir yemektir. Mısır ve kuru fasulye yıkandıktan sonra ılık suda biraz kabartılır. Sonra içine katılan etle kaynatılarak pişirilir. Mısırlar pişinceye kadar kaynatılır. Yemek pişince, üzerine kırmızı biber ve biraz salçalı yağ yakılıp dökülür, sıcak sıcak servis yapılır.

ç. Fırın Kabağı

Pazardan alınanlardan daha büyük olan, tarlada yetişen yemeklik kabaklardan yapılır. Bu kabaklara aş kabağı denir. Aş kabakları çok ince dilimlenir. Üstüne domates, biber, soğan ve maydanoz doğranır. Zeytinyağı konarak ekmeğin fırınına verilir, ya da kuzineye konur. Birkaç saat karıştırılarak pişer. İsteğe göre yoğurtlu ya da yoğurtsuz servis yapılır.

d. Yufka Böreği

Eski Dursunbey düğünlerinde özellikle damadın arkadaşlarına mutlaka yapılan bir yemektir. Ramazanlarda da sahur sofraları için yapılırdı. Kuru yufkalar düğünden ya da Ramazandan hemen önce pişer. Börek yapmak için yufkalar hafif nemlendiriliyor. Yağlanmış bakır tepsiye ikişer kat konup aralarına iç serpiliyor. İçi de şöyle hazırlanıyor; nohut haşlanır ve ufalanır. Bayat ekmek içi de yağda kavrulur. Bu ikisi karıştırılarak iç yapılmış olur. Yedi sekiz kat yufka konduktan sonra odun ateşinde döndüre döndüre bir alt tarafı bir de ters çevrilerek üst tarafı kızartılır. Hoşafı yenir. Hatta börek tepsiyle sofraya getirilir. Ortası yuvarlak kesip çıkarılıp hoşaf kâsesi ortaya konur. Bu şekilde yenir.

e. Kulak Aşısı

Bir çeşit mantı olan kulak hamuru aynı mantı hamuru gibi hazırlanır. Mantıdan biraz büyükçe kare şeklinde kesilir. İçine maydanoz ve peynirden oluşan iç harç konur. Karşılıklı iki ucundan tutulup üçgen şeklinde katlanır. Uçları açılmaması için bastırılıp biraz bekletilir. Sonra kaynayan suya birer birer atılır. Pişince üzerine biraz peynir rendeleyip kızdırılmış yağ dökülüp yenilir. [Emine Bıldı, 55]

f. Sini Mantısı

Un, tuz ve su ile biraz hamur yapılır. Bu hamur oklavayla açılır ve dürülür. Dürüldükten sonra ince ince kesilir ve kızartılır. Üstüne tavuk suyu dökülür. Yağda biraz salça ve kırmızı biber kızartılarak üstüne dökülür ve servis yapılır. [Mustafa Köse, 17, Durabeyler]

4. Tatlılar

a. Sütlaç

Dursunbey'de eski bayramlarda misafirliğe gelenlere baklavayla beraber mutlaka tuzlu sütlaç getirilirdi. Tuzlu sütlaç sadece Dursunbey'e özgü bir yemektir. Tuzlu sütlacın yapımı şöyledir: Pirinç eriyinceye kadar suda pişirilir. Süt ilave edilir. 5-10 dakika sütle pişirilir. Tuz ilave edilir. Kıvamına gelip biraz koyulaşınca tepsiye konularak soğumaya bırakılır. Soğuk servis yapılır. Tatlı sütlaç ise: Süt ilave edilene kadar aynı şekilde pişirilir. Tuz yerine isteğe göre şeker konur. Kıvamına gelinceye

kadar pişirilir. Tepsiyeye dökülür. Soğuyunca servis yapılır. İsteğe göre üzerine tarçın serpilir.

b. Sütli Kabak

Yemek yapılan aş kabaklarından olur. Aş kabakları iki cinstir. Beyazı ve karası olur. Bu iki cins kabaktan da sütli kabak yapılabilir. Kabaklar soyulur, dilimlenir, az bir suyla eriyene kadar pişirilir. Süzekten geçirilir ya da kaşıkla ezilir. Kıvamı koyu olur. Süzekten geçen kabak tencereye konulur. Üzerine süt ve şeker ilave edilip kaynatılır. Koyu olmasına dikkat edilir. Soğutulup servis yapılır. [Emine Bıldır, 55]

c. Saraylı (Sarıyli)

Yufkadan yapılan bir tatlı çeşididir. Yufkaların üzerine hafiften su serpilip nemlenmesi sağlanır. Yufkalar, aralarına ceviz serpiştirilerek yağlı tepsiyeye kat kat döşenir. Tepsideki bu yufkalar odun ateşinde çift taraflı kızartılır. Daha sonra dilimlenip önceden hazırlanan şerbet dökülür. Şerbetini çektikten sonra servis yapılır.

ç. Fırında Bal Kabağı Tatlısı

Bal kabağı dilim dilim kesilir, soyulur. Dilimler 2 mm kalınlığında ince ince kesilir. Tepsiyeye yayılır. Arasına dövülmüş ceviz serpilir. Üstüne bir kat daha dilimlenmiş kabak konulur. Tepsinin üzerine isteğe göre yeterince toz şeker serpilir. Yine üstüne de ceviz konur. Kuzinenin fırınında çevrilerek pişirilir. [Emine Bıldır, 55]

d. İrmik ve Un Helvası

Düğün, mevlit gibi kutlamalarda mutlaka un ya da irmik helvası yapılırdı. Yapılışı; un veya irmik kor ateşinde sacayağının üstünde yağlı tavada bir saat kadar iyice kavrulur. Kavrulunca şekerli şerbet hazırlanır. Kavrulan una ya da irmiğe yavaş yavaş yedirilir. Suyunu koyduktan sonra tahta kepçeyle devamlı karıştırılır. Bu arada altında indirene kadar yanan ateş olmaz. Kor getirilir. Korda yapılır. Piştikten sonra kabarsın diye üstüne sini kapatılır, beklenir. Ilıyınca servis yapılır.

I. Halk Meteorolojisi

1. Gün Adları

“Dursunbey’de eskiden günler değişik şekilde söyleniyormuş. Ancak günümüzde bu değişik isim verme kalkmıştır. Eskiden gün adlarına verilen isimler şöyledir: Perşembeye Cuma akşamı, Pazara Balat akşamı, Balat pazarı ya da kapalı Pazar, Pazartesiye Açık Pazar deniyormuş. Bayramlara ve aylara da; Bayram haftası, üç aylar, aşure ayı, ramazan ayı, kurban ayı deniliyordu.” [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

“Günler günümüzde bizim bugün kullandığımız gibi söylenir. Ama az da olsa köylerde eskiden gelen kullanım devam etmektedir. Bazı günlerin adları farklı söylenmektedir. Bunlar;

Perşembe: (Cuma akşamı),

Pazar; Balat akşamı, Balat pazarı, kapalı Pazar,

Pazartesi; Açık Pazar, Pazar ertesi.” [Emine Bıldır, 55]

2. Mevsimler

Mevsimler için sonbahara güz ayı, ilkbahara bahar denir. Bayram haftası, üç aylar, aşure ayı, ramazan, kurban ayı, martnan hamsin dövüşür denirdi kış girerken, kış çıkarken hamsinnen zemheri dövüşür denirdi. Kışın olan çok kuvvetli soğuklara zemheri denir. Bahar gelirken cemrelerin düştüğü söylenir. Cemre ateş demektir. İlki havaya, ikincisi, suya ve üçüncüsü de toprağa düşer, böylece buraları ısınır ve bahar gelir. [Neriman Seyis, Kireç]

“Eskiden biz “Yetmiş beş zemheri, yetmiş beş hamsin, kasım yüz elli, az belli.” derdik. Zemheriyle hamsinin toplamına kasım deniyor yani. Hamsinin başlangıcı 31 Ocak. Zemheri çıkıp hamsin girerken ikisi çarpışmış. Çok şiddetli soğuklar olurmuş. Ondan sonra cemreler başlıyor. Cemre havanın ısınması demek. Toprağa, suya, havaya düşüyor. Sonra Hıdrellez geliyor.” [Ayşe Dönmez, 67, Naipiler]

“Mevsimlerin de değişik şekilde söyleniş ve inanışları vardı. Sonbahara; güz ayı, kışa zemheri denirdi. Kışın martnan hamsin dövüşür derlerdi, kış çıkarken hamsinnen

zemheri dövüşür derlerdi. Kıştaki çok kuvvetli soğuklara zehmeri denirdi.” [Hafize Ankay, 73, Dursunbey]

3. Hava Tahminleri

Kaba yel eserse yağmur gelecek denir. Arkası yağmur denir. Lodos’a kaba yel denir. Dursunbey’deki palamut dağının üstünü bulut kaplarsa yağmur gelecek denir.

Kavaklar tepeden dökmeye başlarsa kış çok olacak denir. Tepelerinde biraz yaprak kalırsa kış şiddetli geçmeyecek derler.

Ayvalar çok olursa kış çok olacak denir.

Her sene kışa karşı bir Yörük çıkarmış “Yağmur yağdı. Bu yağmurun arkası kıştır” dermiş. Yörük böyle demiş, şöyle demiş denirdi. Böyle bir Yörük gerçekte yok galiba. Bu Yörük de hiç ölmüyor denirmiş.

Ağaçlar erken açarsa kırağı vuracak ağaçlar meyve vermeyecek denir.

Suçıktı’nın başında bolluk suyu vardır. O suya bakılır. Bolluk suyu çoksa o sene su çok olacak denir. Bolluk suyu azsa o sene su az olacak denir.

İ. El Sanatları

Dursunbey’de eskiden bıçakçılık ve tabaklık çok yaygın bir meslek dalıydı. Hatta ulaşabildiğimiz eski kaynaklara göre Dursunbey bıçakları çevre illerde çok tanınan, beğenilen ve talep edilen bıçaklardı. Tabaklık, dolayısıyla dericilik ve ayakkabıcılık da yaygın sanatlardandı. Ancak günümüzde her şeyin hazır ve fabrikasyonu çıktığı için bu zanaatlarla uğraşan pek kalmamıştır.

Reşadiye köyünde Dursunbey’in hiçbir köyünde yapılmayan işler yapılmaktadır. Bu işler yatık, çalka, suibriği, peynir yatığı vb. Bu işleri yapan kişiler yaptıkları işlerden güzel para kazanmaktadırlar. Yaptıkları işlere İstanbul, İzmir, Ankara, İzmit, Bursa gibi yerlerden siparişler gelmektedir. Bu gelen siparişler en azından bir haftaya kalmadan yerine ulaştırılmaktadır. Bu yapılan işlerin çok güzel olduğu her yerde söylenmektedir ve talep edilmektedir. TRT’den görevliler bir yerden duyup köyümüze çekim yapmaya gelmişler. Televizyonda duyup ve görenler köyümüzün verilen telefon numarasını arayıp sipariş vermişlerdir.

[Muharrem Altın, 18, Öğrenci, Reşadiye]

Burada anlatılan yatık çam ağacından yapılan, yuvarlak, çember şeklinde ibriği olan, içindeki suyu serin ve ağacından dolayı hoş kokulu tutan su matarasıdır.

Günümüzde turistik amaçlı yapılıp satılmaktadır.

Kadınlar arasında da çeyiz amaçlı dantel, iğne oyası, etamin, kanaviçe, nakış gibi el sanatları da yaygın olarak yapılmaktadır.

J. Ad ve Lakaplar

1. Adlar

Dursunbey ve köylerinde kullanılan adlar Türk toplumunda sıkça karşılaşılan adlardır. Bunlar arasında sık karşılaşılanlar başta Mehmet olmak üzere, Ahmet, Mustafa, İbrahim, Hasan, Hüseyin, Halil, murat vs. Kız adlarında da; Fatma, Emine, Zeynep, Hatice, Hayriye, Zehra, Elif vs. Özellikle ilk erkek çocuklarına büyükler tarafından dedelerinin ismi konulmaktadır. Böylece o kişi öldükten sonra da ismiyle yaşayacağı inancı Türklerdeki “Atalar Kültü”nü hatırlatır. Ancak günümüzde medyanın da etkisiyle çocuklara daha modern isimler verilmeye başlanmıştır.

Çocuğun ismini koyma uygulaması dinî uygulamayla yapılır. Çocuk doğduktan sonra ilk hafta içinde dedesi, babası ya da herhangi bir büyük tarafından kulağına ezan okunur ve üç defa ismi söylenir. Böylece isim koyulmuş olur.

2. Lakaplar

Kireç köyüne ait birkaç lakap şu şekildedir. Curcular (aile reisi zamanında cura çalarmış, ondan curacılar ve curcular olmuş), Hacıraplar, Balatlı Emne, Zurnacılar (Adam zurna çalıyormuş, bu lakap söylenmeyince anlaşılıyor), Ramazan çavuşlar, Dursun çavuşlar (askerde çavuşlarmış bunlar gelince lakapları kalmış), Gaziler.

Sarısipahiler köyüne ait lakaplar da şu şekilde sınıflandırılmıştır:

-Budallar-

Mehmet Ağalar
Gara Salihler (Hacı İbramlar)
Ali Ağalar
Çandarmalar
Hacı Mustafalar (Goca Üsinler)
Küçük Üsinler
Hallim Başlar
Eminler
Zeyneller
Sakallılar (Molla Memedler)
Hacaller

-Boylollar-

Hacı Tahirler
Kırk Yalanlar
Nayimler
Hacıalilerin Ahmed
Çavuşlar
Dana Talipler (Goca Talip)
Abdıramanlar

-Gara Üsinler-

Davulçular

Maremler

Kamiller

Osmanağalar

Umarımbaşlar

Esnaflar

Adiller

Ahmetağalar

Camaller

-Hacı Osmanlar

Raşidler (Ünzileler)

Gara Sülimanlar (Molla Halil)

Masinler

-Mollibramlar-

Deli Ahmedler

Haydarlar

Şakirler

Hacılar

Durabeyler'den derlenen bazı lakaplar da şöyledir; Üçler, Abdallar, Cinler (Çok gözü açıklarmış), Çavuşlar, Paşalar, Sertdemirler, Dumanlar, Kaptılar (Evlü bir çift kavga etmiş, adam da karısının üstüne başka bir kadını kapıp kaçmış, üstüne kuma getirmiş, onlara kaptı kaçtılar demişler), Cicoşlar (Annesi oğlunu cicoş oğlum diye severmiş, okşarmış. Sonra adı öyle kalmış), Kocaller, Çotuklar, Zarvaklar, Tilkeiler, Doldurlar (Çok atıp tutuyorlarmış, doldur boşalt derlermiş), Gavurkıranlar.

Dursunbey merkezdeki lakaplardan da bir kısmı şöyledir; Biberler, Domatisler, Çıtırlar, Yörükler, Koca Baldırlar, Kabaklar, İğnaller, Telli Bücüler, Sıkıcılar, İlkerler, Atlamış, Hayhuylar, Cürük, Çolaklar, Şerifler, Gasseliler, Gocaller, Hakkılar, Hüseyinler, Palalar, Halar, İnatlar, Kadirler, Hacı Bekirler, Kara Memetler, Hekimler, Özerler, Şakşaklar, Şekerler, İdrisler, Âdemler, Sadıklar, Gasmiller, Arabacılar, Ziybekler, Umarlar, Ayanlar, Naimler, Diğirmenciler, Aliler, Çavuşlar, Kelallar, Kavlaklar, Hacı Ramazanlar, Böcekler, Badıcanlar, Telaşalılar, Cıbrılar, İpekçiler, Felekler, Parpullar, Tıstıslar, Babalar, Mıcırlar, Cıngazlar, Paşalar, Mollismiller, Zeytingözlüler, Durballar, Kabakçılar, Mırdımlar.

Eskiden Dursunbey'in nüfusu daha az olduğu için ve soyadı kanunu çıkmadığı ya da yeni çıktığı için insanlar birbirini lağaplarından (lakap) tanıyorlardı. Günümüzde de Dursunbey yerlileri birbirlerini soyadlarından değil de yine lakaplardan bilirler. Hatta basılı davetiyelere soyadlarını bilmedikleri için lakaplarıyla yazıp gönderenleri de vardır. Dırtlara Atike aba gibi.

SONUÇ

Bu çalışmada, tarihi Frigyalılara kadar uzanan, sırasıyla Lidyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlıların hâkim olduğu, soyu Türkmen aşiretlerine dayanan Balıkesir'in küçük bir ilçesi olan Dursunbey ve köyleri halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmada derleme faaliyetleri, saha araştırması sırasında gerçekleştirilmiştir. Derleme çalışmaları sırasında Dursunbey'in tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi durumuna, inanışlarına, halk edebiyatı ve halk bilimine dair yazılı ve sözlü gelenekteki bilgiler ve metinler kayda alınmıştır. Dursunbey; etrafında fazla gelişmiş yerleşim yerinin olmaması, dağların arasında kalmış olması - Dursunbeylilerin tabiriyle "Girişi olup da çıkışı olmayan şehir"- ve Kütahya'ya yakın olmasıyla zeybek kültürünün daha çok yaşandığı, dış etkilerden uzak olduğu için kültürünü nispeten korumayı başarabilmiş ender sahalardan birisidir. Dursunbey, Balıkesir'e uzak olması ve İç Ege Bölgesinde kalması dolayısıyla kültürel olarak da daha çok Kütahya- Tavşanlı yöresinin kültürel özelliklerini (zeybek kültürü) taşır. Yarı kapalı toplum yapısına sahip olan Dursunbey'in tarihi, inanışları, halk edebiyatı ve halk bilimi hakkında bugüne kadar sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu konuda özellikle derleme yoluyla yeni bilgi ve metinlerin elde edilmesi, bu çalışmanın en önemli özelliğini oluşturmaktadır.

Dursunbey, Balıkesir'in doğusunda yer alan küçük bir ilçedir. Dursunbey ilçesinin tarihi hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber, yapılan antik çalışmaların bulguları neticesinde çok eski bir yerleşim merkezi olduğu bilinmektedir. İlçenin tarihi Lidyalılara kadar uzanmaktadır. Dursunbey, Romalılar döneminde önemli para basım yerlerinden biri idi.

Dursunbey isminin kaynağı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşler şöyle sıralanabilir: Osmanlı arşiv ve belgelerine göre şehir Balatlı Türkmenleri tarafından kurulmuştur. Tarihte Yörüklerin yerleştikleri yerlere oymak adlarını vermelerine rastlanmaktadır. Balatlı Türkmenler de bu yöreye geldiklerinde Dursunbey'e Dursun Ağa yerleşmiş, Selimağa köyünün olduğu yere de Selim Ağa yerleşmiş. 1919'da nahiye ilçeye dönüşünce Dursunbey nahiye heyetinin önerisiyle

Balatlı Türkmenlerinin önderi Dursun Ağanın adına izafeten ilçenin ismi “Dursunbey” yapılmıştır.

Bir görüşe göre tarihi Balat nahiyesi, 21 Aralık 1919 yılında kaza olmuştur. Tarihi bilgilere göre Dursunbey, Lidya, İran, Roma, Bizans ve Selçukluların gelip geçtiği ve ordularının konakladığı eski bir şehirdir. Son olarak Osmanlıların eline geçmiştir. İkinci Osmanlı padişahı Orhan Gazi, Emir Dursun’la birlikte Balıkesir’e gelmiş ve Emir Dursun’u adı geçen bölgeye kumandan olarak yollamıştır. Dursunbey adı buradan gelmektedir. O devirden beri Dursunbey, Türkmenlerin ve Balıkesir Beylerinin yaylası imiş.

Efsanevi bir diğer anlatımda Dursunbey’in eski adı Balat olan isminin kaynağı hakkında şöyle bilgiler vardır: Bu bölgede halk üzerinde sözü sayılır bir kişi olan Yunanlı Balatız’ın (ya da Bolatız) çiftliği varmış. Bir nevi köy ağası niteliğinde olan Balatız ismi bölgeye nam olmuş. Bölgeye önceleri Balatız sonraları daha da kısaltılarak Balat (Bolat) adı verilmiştir. Bu isim uzun süre kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalara göre, XI. yüzyılda Selçuklu Türklerinin eline geçen Dursunbey, tarihte Neocaeeseria, Hodrianeo, Blavdus, Erişte, Balat isimleriyle anılmıştır. Eski zamanlardan bu yana orduların konaklama merkezi olan Dursunbey, Türkmen aşiretleriyle Balıkesir Beylerinin yaylası olmuştur. Önce köy, sonra Balat adı ile bucak merkezi olan Dursunbey, 1919 tarihinde ilçe haline getirilmiştir. İlçe, Milli Mücadele yıllarından sonra 3 Eylül 1922’de bağımsızlığını kazanmıştır.

Dursunbey’in zengin bir folkloru vardır. Özellikle Barana diye bilinen Zeybek Ocağı, kültürel özellikleri yaşatmaktadır. Kitle iletişim araçlarının olmadığı, insanların ilçe merkezi dışına çıkamadığı, kahve köşelerinden başka gidecek bir yer olmadığı uzun kış gecelerinde, insanların bir araya gelerek oyunlar oynayarak eğlendiği, türküler söyleyip oynadığı Barana Sohbetleri, hem bir eğlence ortamı hazırlamış hem de bir eğitim kurumu, bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma örgütü olarak içinde yaşadığı topluma katkıda bulunmuş ve bir anlamda toplumsal işleyişin denetimini yapmıştır.

Dursunbey daha çok Türkmen aşiretleri, Macır (muhaçir) ve Yörük toplumlarında oluşan bir yapı gösterir. Dursunbey’de Alevi köyü yoktur. Toplam 102 köyü olan Dursunbey’in yaklaşık 40- 50 tanesinden derlemeler yapılmıştır.

Dursunbey ve çevresinde, halk edebiyatının hemen hemen bütün türlerine ait metinlerden derlemeler yapılmıştır. Tespit edilen bu türler içinde en çok malzemeye mani, türkü, bilmece ve masal türlerinde rastlanmıştır. Ancak teknolojinin en kapalı toplumların içine kadar girmesiyle bu sözlü kaynakların yavaş yavaş yok olmaya başladığını, masal gibi türleri sadece belli bir yaşın üstündekilerden derleyebilmemiz sebebiyle söyleyebiliriz. Sözlü kültürel özellikler, bu gelenekleri yaşatan yaşlıların yavaş yavaş ölmesiyle yakın bir zamanda yok olacaktır. Türkü metinleri, Dursunbey kültürünü yaşatmaya çalışan dernekler vasıtasıyla koruma altına alınmıştır. Bu noktada kaynak sıkıntısı yoktur. Efsane metnlerinin çoğunluğunu oluşum dönüştürme efsaneleri ve olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler oluşturmaktadır. Ancak efsane metinleri bulma konusunda sıkıntı yaşanmıştır. En az malzemenin bulunduğu türler ise halk hikâyesi, ağıt ve ninnilerdir.

Dursunbey köylerinde âşık tarzı şiir geleneğine göre saz çalıp şiir söyleyen herhangi birine ulaşılamamıştır. Saz çalıp şiir söyleyen ve kendisine âşık denilen birinin varlığı hakkında bilgi edinilmiş, ancak bu kişiye ulaşılamamıştır. Derlemeler sırasında aslından bozulmuş ve masal formuna dönmüş olarak iki tane halk hikâyesine rastlanmıştır. Bu iki metin yine de halk hikâyesine uygunluğu dolayısıyla ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bu metinler, halk hikâyeciliği geleneğinin Dursunbey yöresindeki son durumunu göstermesi bakımından önemlidir.

Dursunbey ve çevresinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin genel yapısına bakıldığında yerel unsurların dışında, diğer bölgelerden farklı özelliklere rastlanmamaktadır. Tamamıyla Sünni olan toplumda halk edebiyatı ve halk bilimine ait ürünlerde bu inancın yansımaları görülmektedir. Halk edebiyatı ve halk bilimine ait metinlerde İslâm dininin yaşayış ve uygulamalarına ait pratikler gözlemlenmektedir. Ancak yine de bugün yapmaya devam ettikleri birçok inanış ve uygulamalarda eski Türk inanç sistemine has pratiklere de rastlanmaktadır. Özellikle hıdrellezle, ağaç ve su kültürüyle ilgili uygulamalara ve doğum, düğün ve ölümle ilgili pek çok inanış ve uygulamaya rastlanmıştır.

Masalların ve efsanelerin tipleri ve varyantları, Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki masal ve efsanelerle benzerlik gösterir ve çeşitli kataloglarda yer alır. Balıkesir ve çevresi göz önüne alındığında il merkezinden uzak ve diğer ilçelere göre ulaşımın zor

olması itibarıyla Dursunbey'in nispeten kapalı kalmış olduğu, inanış ve uygulamaların daha çok muhafaza edildiği gözlemlenmektedir.

Ad verme ve lakap geleneğine bakıldığında çocuklara verilen isimler, Sünniliğin etkisiyle genellikle din büyüklerine ait veya dini içeriktedir. Dede veya anneanne, babaannenin isminin torunlara verilmesine de sık rastlanır. Dursunbey ve köylerinde lakap geleneği de yaygın olarak kullanılmaya devam etmektedir. Düğün davetiyelerinin üstünde bile soyadı değil de lakaplara yer verilmektedir.

Dursunbey, ulaşımın rahat olmaması ve kent merkezlerine uzak olması dolayısıyla nispeten kapalı bir toplum haline gelmiştir. Bu kapalılık, bugün artık unutulmuş ama Türk kültüründe var olan bazı inanç ve uygulamaların devam etmesine ortam hazırlamıştır.

SÖZLÜK

A

- accık:** az, biraz
alaf: kepekten yapılan hayvan yemi
ale: ela
alfat: yabanî armut
ana: anne
anî: aboo gibi şaşma, hayret ifadesi (ekseri kadınlar kullanır)
assı: erken (daha assı, şimdi fasülye ekilmez)
âşam: akşam
aşarı: aşağı
avkala-: ellemek
az-: çok gelişmek (bitkiler için kullanılı)

B

- badılcın (baldırcın):** patlıcan
Balat: dursunbey
bardak: topraktan yapılmış su testisi
bene: bana
bertmek: incinmek
beygir: at
bez: kadınların başlarına bağladıkları, örttükları tülbent.
bıgırcık: azıcık
bıldır: geçen sene.
bilünüz mü?: biliyor musunuz?
biyansa: piyasa, sokak
bunar: pınar
buva: baba
büsküt: bisküvi
büver: biber

C

cacan: basma
camız: manda
cereme: bedel
cevahir: cevher
cıbr cıbr ıslanmak: çok ıslanmak
cimbil cimbil: hızlı hızlı, tatlı tatlı
ciran: elektrik
cuvara: sigara
cüru: cıvık, sulu

Ç

çakı: bıçak
çakır: mavi
çalgavuş: olgun hareket etmeyen kimse
çapıt: çaput, paçavra.
çatalca: kalem
çekciz: çekeceğiz
çelek: çilek
çetlemik gözlü: mavi, yeşil gözlü
çepiş: keçi
çevre: süslü, nakışlı, işlemeli, pullu mendil, üçgen şeklinde belin sağ tarafına takılır.
çıvgar: arabaya iki çift at koşmak
çit: arabalarda kapak yerine kullanılmak için söğütten veya ince kızılıcık dallarından örülmüş kapaklık.

D

dağanak: yabancı, dışta
dalorimin: dalayım mı?
dam: evlerin altında hayvan kapatılan yer
dam: hapishane
dayak: dallar kırılmasın diye dallara dayanan çatal deynek
davrı: gibi
delme: yelek

denek: tane
denk gel-: rastlamak
depsir-: kurumaya yüz tutmak
deri var-: çamaşır yıkamak
devşir-: aktarmak
dıydiy: sivrisinek
dikcez: dikeceğiz
dil-: bölmek, kesmek.
di-: demek
dişir-: dilencilik
divit: büyük bıçak
diyo ku: diyor ki
don: pijama
donan-: süslenmek
dombi: manda
dölek dölek gez-: böbürlene böbürlene havalı gezmek
dölümlü: virajlı
dör-: aşırı hareket etmek

E

ebe: babaanneye verilen genel ad
eber-: alıp getirmek
elemet: belirli
enki: o (cansız)
entere- entari: eski çeşit gömlek, elbise
erefene: piknik
ergin: fazla olgunlaşmamış meyve
irmicek: ermeyecek
ernicik: incecik
eşkem köşkem: özene bezene
evza: kötü tavır ve durumlar
evze: çocuğun annesini üzmesi
evlanciz: evleneceğiz

ezi: köşe

F

Fadime: fatma

farıt-: bıktırmak

fırıldak: rüzgar gülü de denilen bir tür oyuncak

fillemek: kilitlemek

fistan: basma elbise

G

gabılsız: uygunsuz.

gaç: anî ile birlikte kullanılır. (şaşma ifadesi. koşul bildirir)

galan: artık

gambır: kambur

gara zorlan: binbir güçlükle

gari: artık, yeter anlamında bir ünlem

gâşımnda: karşımda

gayırma: endişe etme, merak etme.

gayıt: iş

gayma: para

gayva: kahve

geçindi: öldü

gedik: iki dağın arasındaki (ya da herhangi bir şey) boşluk.

gelcem: geleceğim

geldise: geldi ki

gelon: geliyorum

gelüle: geliyorlar

gelüz: geliyoruz

gene: yine.

gerin: bulut

gıldır gıldır: bir şeyin oynaması, sallanması

gımdın: zayıf

gır: (gözleri gır) gözleri mavi, çakır. Çorak bitkisiz toprak.

gıvıl gıvıl gaynamak: çok sayıda olan

gıyı: kenar
gicek: giyecek
gidciz: gideceğiz
gidîn: gidiyorsun
gidom: gidiyorum
gine: gene
golan: bele bağlanan kuşak, eşeklerin semerine bağlanan kuşağa da denir
goya: dağ, yokuş
göğerrir: yeşillenir
gök: (renk) mavi
gönek- göynek: gömlek
görciz: göreceğiz
gübür: toz
gücük (deve): kuyruksuz (deve) veya kuyruğu kısa
gücül: zorla, güçlkle
günü: olgunlaşmış
güveri: tarlalarda devamlı sulanan yeşil bitki, sebze türü

H

hafli ol-: dikkatli temkinli olmak
hamak: tam olgunlaşmamış ham meyve
haniy: eski ahşap evlerdeki bütün odaların açıldığı salon
hanön: evin önü ya da evin büyükçe bir odası
hantal: ağır
harna (harana): büyük tencere, tava
Hatça: hatice
hatıl: mezarın içine yan konan tahta.
hatilah: kazara
haydov: karşılmalarda söylenen seslenme sözcüğü
hentere: gömlek
hinci: şimdi
hişdımma: sesini çıkarma.
honguş: kaba, saba.

huri: buraya

hurun: fırın

I

ılgım ılgım: yavaş yavaş

ıngascık: şakadan

ıra-: uzaklaşmak

ırakçım: Tepelere giyilen başlık.

ıramazan: ramazan

ıscak: sıcak

ıssi: sıcak

İ

ilen-: beddua etmek.

îlen-: oyalanmak, eğlenmek

ilên: leğen

il-: hafifçe tutturmak

inne: iğne

irek: küçükbaş hayvanların gölgelenmek için toplandığı yer

İremzi: remzi

irken: erken

ispirte: kibrit

issi: sıcak

işlik: içe giyilen elbise, çamaşır

K

kabaralı sendik: bir çeşit işlemeli sandık

kaba yel: lodos

karacana: mürekkep

kara terlik: ferace. Dursunbeyli kadınların üstüne giydikleri parlak siyah kumaştan manto

kaykıl-: arkaya doğru yaslanmak.

kayma: para

kele: bağ, boğa

keri: den sonra

kılat-: iftira etmek

kılçan: tüy

kırep: ipekli kumaş, canlı renklerde olurdu

kırıntı: böğürtlen

kolan: hayvanlara eğeri bağlamaya yarayan geniş kemer

konuşciz: konuşacağız

kor mudun: koyar mıydın?

kostak: güzel biçimli

koyak: derin, çok

koyağıma: gölgeme, yanıma

köfün: küfe

köhün sar-: eşeğe vs. yük sarmak

kurna: musluk olmayan çeşmelerin su akan demir kısmı

külte: deste

künge: toz

L

lapçın: yaşlıların giydiği bir çeşit ayakkabı

M

macelik: baca

mal: sığır

mana: sebep

mandalaz: bir çeşit kapı kilidi

mazı: çalı bitkisinin meyvesi

meçi: iş zamanı yardımlaşma, imece

mehil: gönül, süre

mektep: okul,

melin: mahzun

mendine: değirmen taşı

mengeç: küpenin geçirilip de arkasına tutturulan yer. Kapının tuttuğu yere de denir.

mengemeye sok-: eziyet çektirmek

mertek: Ölüünün üstüne konulan tahta. Eski evlerdeki tahta tavanlara da mertek denirdi.

mıdırık: bahane, neden

mınar: pınar

mil: tığ

moza (mozucuk): yaramaz çocuk (naha mozucuk)

muşabak: perde

N

nacak: balta

naha: işte, inşallah

nana: nane

napcin: ne yapacaksın?

napon: nasılsın?

neri: nereye?

nidem: ne yapayım?

O

ocak: ateş

okuntu: davetiye. düğün veya sünnet için bir başka köye davet edilmeye gidiliyorsa buna denir. çağırılan kişiye mendil veya havlu verilir.

okuntu ver-: davet etmek, çağırarak.

olambir: incelemeden öylesine yapılan iş

olçum: oturaklı, ağırbaşlı, becerikli, eli yakışan

oltan: kalınlığı ifade eder

oşurt-: abartmak

oturciz: oturacağız

Ö

öngücü (engücü): nihayetinde, eninde sonunda, er geç

örendere: ağaçlardan bir şey silkmeye yarayan uzun değnek

ö-sen: umarım, elbette, herhalde

öze: buğday

P

padılcan: patlıcan

pabuç: ayakkabı

paraz: biraz

payam: badem

peşkir: tarlada, bahçede kullanılan bağcıkları ile bele bağlanan ve ön tarafta büyük bir cepten oluşan işlemeli bir kumaş

pıtırak: diken

pisuk: kedi

poçu: şal şeklinde baş örtüsü

S

saba: yarın

sağdıç: erkek çocukların en yakın arkadaşlarına verdikleri isim.

say: koyun ağılı. Yalnızca kızların giydiği beyaz üçetek.

seki: üstüne oturulan bir çeşit divan

setere: ceket veya palto

sevi: sevda, sevgi, aşk

sıvar-: (bahçe)sulamak

sit git: koş git

soyuntu: mısır kabuğu

sömek: mısır koçanı

söven: çit yapılırken çakılan kazık

sözümü yürütürüm: sözümü geçiririm

susak: su kabağının kurutulması ve bir kenarının açılmasıyla yapılan su tası

süt taşırdın mı?: kaynattın mı, ateşe koydun mu?

Ş

şamar: tokat

şinci: şimdi

şuncaz: şuncağız

T

takâvil: Eskiden Alaçam dağlarından kesilen tomrukları taşımak için kullanılan bir tür tren.

tal: ağaç

tata: tahta

telef ol-: ziyan olma

telezi-: bitkin düşmek

tesbik: tespih

teyyare: uçak
tımmadan: konuşmadan, ses etmeden
tingır tıngır: bomboş
tize: teyze
tövünü: tüyünü
turpan: tırpan

U

urgan: kalın ip

Ü

ürü-: köpek uluması
Üssin: hüseyin
üstünkörü: öylesine, özenilmeden yapılan iş

V

verciz-viciz: vereceğiz
vircen: vereceğim
vir: verir misin?

Y

yağ çal-: yağ sürmek
yağır: yara
yağlık: dünüre verilen söz mendili
yalabık oynuyor: yıldırım çakıyor
yalın: ateş
yamış: işleme, nakış
yapciz: yapacağız
yasıl: eğil
yaşmak: başa örtülen beyaz tülbent
yaşır-: vurmak, atmak
yatık: tahtadan yapılan su kabı
yavuz: iyi (pek yavız)
yellendirme: rüzgarda savurma
yciz: yiyeceğiz
yl: yel

yinleri: kolları

yitiş: yetiş

yusam: yıkasam

yüklük: yastık, yorgan konan yer

Z

Zade: zahide

Zale: zeliha

zati: zaten

zere: meğerse

zingılda-: sallanmak

zır ıslak: tamamı ıslanmış

zırlı: tamamen

zivir zivir: bir sıvının bir şeye çok fazla bulaşması

zoptuk: umursamaz, kendini beğenmiş

zülûf kesme: gelin olurken saçlarının önünden kahkül kesmek

KAYNAK ŞAHISLAR LİSTESİ

1) Adı Soyadı: Halil Alaçam

Yaşı: 1933, 74

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Davulcu/ Emekli

2) Adı Soyadı: Yılmaz Alican

Yaşı: 17

Doğum yeri: Veliler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

3) Adı Soyadı: Bahriye Akabay

Yaşı: 94

Doğum yeri: Kireç/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

4) Adı Soyadı: Fatma Akbacak

Yaşı: 40

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

5) Adı Soyadı: Feride Alan

Yaşı: 1943, 65

Doğum yeri: Aşağı Musalar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

6) Adı Soyadı: Kadir Alan

Yaşı: 1942, 66

Doğum yeri: Aşağı Musalar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Davulcu

7) Adı Soyadı: Hafize Ankay

Yaşı: 73

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Ev Hanımı

8) Adı Soyadı: Mehmet Ankay

Yaşı: 83

Doğum yeri: Asar / Bigadiç

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Rençper

9) Adı Soyadı: Abdullah Aslan

Yaşı: 33

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Üniversite

Mesleği:

10) Adı Soyadı: Kamile Aslan

Yaşı: 62

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Ev Hanımı

11) Adı Soyadı: Süleyman Aslan

Yaşı: 62

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

12) Adı Soyadı: Ümmü Aydın

Yaşı: 65

Doğum yeri: Göbül/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

13) Adı Soyadı: Hatice Ayhan

Yaşı: 59

Doğum yeri: Beğel/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

14) Adı Soyadı: Nazmiye Ayhan

Yaşı: 63

Doğum yeri: Beğel/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

15) Adı Soyadı: Kezban Aykut

Yaşı: 41

Doğum yeri: Çınar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

16) Adı Soyadı: Sırrı Aykut

Yaşı: 20

Doğum yeri: Tafak/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Mobilya

17) Adı Soyadı: Ahmet Bıldır

Yaşı: 1948, 59

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Emekli Astsubay

18) Adı Soyadı: Emine Bıldır

Yaşı: 1952, 55

Doğum yeri: Naipiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

19) Adı Soyadı: Alime Budak

Yaşı: 70

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

20) Adı Soyadı: Hüseyin Budak

Yaşı: 65

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

21) Adı Soyadı: Zeynep Budak

Yaşı: 65

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

22) Adı Soyadı: Salih Bulut

Yaşı: 15

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

23) Adı Soyadı: Ayşe Çakmak

Yaşı: 82

Doğum yeri: Sarnıç/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

24) Adı Soyadı: Zehra Çakırca

Yaşı: 40

Doğum yeri: Aşağı Musalar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

25) Adı Soyadı: Ali Osman Çalışkan

Yaşı: 60

Doğum yeri: Hacı Ahmetpınarı/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

26) Adı Soyadı: Bedriye Çalışkan

Yaşı: 55

Doğum yeri: Hacı Ahmetpınarı/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

27) Adı Soyadı: Emine Çalışkan

Yaşı: 30

Doğum yeri: Çalıköy/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

28) Adı Soyadı: İsmail Çalışkan

Yaşı: 17

Doğum yeri: Çalıköy/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

29) Adı Soyadı: Fatma Cavdar

Yaşı: 68

Doğum yeri: Akçagüney/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

30) Adı Soyadı: Nafiye Çelikel

Yaşı: 66

Doğum yeri: Çatalçam/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

31) Adı Soyadı: Ayşegül Çetin

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

32) Adı Soyadı: Tahir Çimen

Yaşı: 65

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

33) Adı Soyadı: Ayşe Çoban

Yaşı: 53

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

34) Adı Soyadı: Emine Dede

Yaşı: 40

Doğum yeri: Delice/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

35) Adı Soyadı: Hatice Demir

Yaşı: 76

Doğum yeri: Selimağa/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

36) Adı Soyadı: Songül Demirer

Yaşı: 16

Doğum yeri: Göbül/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

37) Adı Soyadı: İsa Derdiman

Yaşı: 18

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

38) Adı Soyadı: Ayşe Dönmez

Yaşı: 67

Doğum yeri: Naipiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Ev Hanımı

39) Adı Soyadı: Ercan Durna

Yaşı: 19

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Mobilya

40) Adı Soyadı: Zehra Eğinli

Yaşı: 70

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

41) Adı Soyadı: Hasan Er

Yaşı: 1938, 69

Doğum yeri: Güğü/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ormandan emekli

42) Adı Soyadı: Fatma Erişen

Yaşı: 44

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

43) Adı Soyadı: Halil Erkek

Yaşı: 65

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Mesleği: DUFAD başkanı

44) Adı Soyadı: Faize Eser,)

Yaşı: 1956, 51

Doğum yeri: Sarnıç/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

45) Adı Soyadı: Havva Genç

Yaşı: 75

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

46) Adı Soyadı: Mustafa Genç

Yaşı: 57

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

47) Adı Soyadı: Gönül Güleş

Yaşı: 42

Doğum yeri: / Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

48) Adı Soyadı: Kerim Güleş

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

49) Adı Soyadı: Hatice Gündoğan

Yaşı: 53

Doğum yeri: / Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

50) Adı Soyadı: Cemile Kahraman

Yaşı: 1957, 51 y.

Doğum yeri: Kızılöz/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

51) Adı Soyadı: Hörü Karakaya

Yaşı: 70

Doğum yeri: Naipiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

52) Adı Soyadı: Kezban Karaman

Yaşı: 74

Doğum yeri: Kızılöz/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Çiftçi

53) Adı Soyadı: Ali Kaya

Yaşı: 17

Doğum yeri: Küçükler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

54) Adı Soyadı: Hüseyin Emre Kaya

Yaşı: 16

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

55) Adı Soyadı: Mehmet Kaymak

Yaşı: 51

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Hayvancılık

56) Adı Soyadı: Minneti Kaymak

Yaşı: 53

Doğum yeri: Kızılöz/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Hayvancılık

57) Adı Soyadı: Süleyman Kaymak

Yaşı: 62

Doğum yeri: Çalıköy/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Çiftçi

58) Adı Soyadı: Fatma Kolukısa

Yaşı: 1923, 84

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

59) Adı Soyadı: Hayriye Kolukısa

Yaşı: 57

Doğum yeri: Naipier / Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

60) Adı Soyadı: Mehmet Kolukısa

Yaşı: 59

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yüksekokul

Mesleği: Emekli öğretmen

61) Adı Soyadı: Sultan Koyuncu

Yaşı: 1966, 42

Doğum yeri: Akbaşlar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

62) Adı Soyadı: Emine Köse

Yaşı: 72

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

63) Adı Soyadı: Meryem Köse

Yaşı: 52

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

64) Adı Soyadı: Mustafa Köse

Yaşı: 17

Doğum yeri: Durabeyler

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi
Mesleği: Öğrenci

65) Adı Soyadı: Tarık Küren

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

66) Adı Soyadı: Ferit Kurt

Yaşı: 18

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

67) Adı Soyadı: Hakkı Kurt

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

68) Adı Soyadı: Remziye Kurt

Yaşı: 37

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

69) Adı Soyadı: Fetane Kuşçu

Yaşı: 71

Doğum yeri: Karagöz/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

70) Adı Soyadı: Ayşenur Nalçacı

Yaşı: 20

Doğum yeri: Tepeköy/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yüksekokul

Mesleği: Bilgisayar/ Öğretmen

71) Adı Soyadı: Halit Oktay

Yaşı: 74

Doğum yeri: Güğü/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: 2. sınıf terk

Mesleği: Ormancı

72) Adı Soyadı: Zehra Onat

Yaşı: 72

Doğum yeri: Beğel/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

73) Adı Soyadı: Ayşe Onur

Yaşı: 35

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

74) Adı Soyadı: Mehmet Onur

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

75) Adı Soyadı: İsmail Özkan

Yaşı: 17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

76) Adı Soyadı: Gülin Öztürk

Yaşı: 19

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yüksekokul

Mesleği: Bilgisayar

77) Adı Soyadı: Saniye Öztürk

Yaşı: 80

Doğum yeri: Sarısipahiler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

78) Adı Soyadı: Nazife Pana

Yaşı: 74

Doğum yeri: Selimağa / Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Çiftçi

79) Adı Soyadı: Necati Seçal

Yaşı: 58

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Ticaret Lisesi terk

Mesleği: THK'den emekli, halen orada fahri olarak çalışıyor.

80) Adı Soyadı: Halil Sertoğlu

Yaşı:65

Doğum yeri: Büyükakçaalan/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

81) Adı Soyadı: Neriman Seyis

Yaşı: 65

Doğum yeri: Kireç / Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

82) Adı Soyadı: Fatma Seyrek

Yaşı: 1982, 25

Doğum yeri: Güğü

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı

83) Adı Soyadı: Esmâ Sezen

Yaşı: 80

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

84) Adı Soyadı: Fatma Şahin

Yaşı: 59

Doğum yeri: Naipler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

85) Adı Soyadı: Ayşe Şen

Yaşı: 38

Doğum yeri: Güğü/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

86) Adı Soyadı: Hatice Şen

Yaşı: 73

Doğum yeri: Gũęũ/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

87) Adı Soyadı: Ramazan Şen

Yaşı: 19

Doğum yeri: Gũęũ/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Yapı

88) Adı Soyadı: Emine Ulus

Yaşı: 76

Doğum yeri: AŞağı Musalar/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

89) Adı Soyadı: Hediye Üçlü

Yaşı: 30

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

90) Adı Soyadı: Zeynep Üçlü

Yaşı: 73

Doğum yeri: Durabeyler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

91) Adı Soyadı: Fatma Yaren

Yaşı: 46

Doğum yeri: Selimağa / Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

92) Adı Soyadı: Hatice Yaşa

Yaşı: 62

Doğum yeri: Naipler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Ev hanımı

93) Adı Soyadı: Hasibe Yıldırım

Yaşı: 63

Doğum yeri: Naipler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Ev hanımı

94) Adı Soyadı: Sibel Yıldırım

Yaşı: 16

Doğum yeri: Çamköy/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

95) Adı Soyadı: Fatma Yıldız

Yaşı: 13

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlköğretim Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

96) Adı Soyadı: Fatma Yıldız

Yaşı: 35

Doğum yeri: Beğel/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

97) Adı Soyadı: Fatma Yıldız

Yaşı: 72

Doğum yeri: Boyalıca/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev hanımı

98) Adı Soyadı: Nadire Yıldız

Yaşı: 61

Doğum yeri: Kireç/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

99) Adı Soyadı: Meryem Yumuk

Yaşı: 50

Doğum yeri: Selimağa / Dursunbey

Öğrenim Durumu: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

100) Adı Soyadı: Özlem Zihti

Yaşı: 17

Doğum yeri: Hacıömerler/ Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

101) Adı Soyadı: Mücahit Oktay

Yaşı:17

Doğum yeri: Dursunbey

Öğrenim Durumu: Lise Öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

KAYNAKÇA

- Aarne, Anti - S. Thompson: **The Types of the Folktale**, 1928, yeni basımı: Helsinki 1964.
- Abdi, Tayip: “Dursunbey’in İçme Suları.” **Kaynak** C. 1. 1933. 193. s. VI –VII.
- Acıpayamlı, Orhan: **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**. Ankara: 1974. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Aça, Mehmet: **Obruk (Konya) Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme**, Konya 1994. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aça, Mehmet: “Türk Destanlarında Aşerme (Yerikleme) Motifinin Destan Kahramanları Üzerindeki Etkisi ve Hayvan Ata (Ecdat) İnancıyla Olan Bağlantısı”, **Milli Folklor**, 1997. C. 5, S. 34, Yaz, s. 78.
- Aça, Mehmet: “Kazak ve Kırgız Türklerinde Defin Sonrası Bazı Uygulamalar ve Aş Verme (Aş Toyu)”, **Milli Folklor**, 1999. C. 6, S. 43, Güz, s. 24-33.
- Aça, Mehmet: “Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: Tuzlama”, **Milli Folklor**, 2001. C. 7, S. 52, Kış, s. 93-100.
- Aça, Mehmet: **Kazak Türklerinin Destanları ve Destancılık Geleneği**. Konya: 2002. Kömen Yayınları.
- Aça, Mehmet: “Tıva Türklerinin Ölüm ve Defin Sonrası 'Destan Anlattırma' Geleneğinden Türkiye Türklerinin Ölüm ve Defin Sonrası Bazı İnanış ve Uygulamalarına”, **Tika I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri**, 31 Mayıs - 04 Haziran 2004, Kırım -Ukrayna, s. 227-233.
- Aça, Mustafa: **Balıkesir Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamalar**. İstanbul: Ocak 2005. Kum Saati Yayınları.
- Adın, Hikmet: **Tarih, Coğrafya ve Sosyolojik Yönden Dursunbey ve Çevresi**. Balıkesir 2001. Uğur Ofset.

- Akalın, L. Sami: **Türk Folklorunda Kuşlar.** Ankara: 1993. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Akay, İsmail Hakkı: **Balıkesir Halkiyatı.** 1942. C. 1, Balıkesir: Balıkesir Halkevi Yayınlarından.
- Aksoy, Ömer Asım: **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü,** Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1965, s. 15.
- Akyalçık, Necmi: **Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma.** Balıkesir: 1998, Yeni Haber Gazetesi Baskı.
- Alaşam Dağları ve Dursunbey I. Ulusal Sempozyumu - Bildiriler. 02-03 Eylül 2002.** Dursunbey Belediyesi. İstanbul İmpa Matbaacılık. Mart 2003. 269 s. “Dursunbey Belediyesi Yayınları:1”
- Alangu, Tahir: **Türkiye Folkloru El Kitabı,** Adam Yayıncılık, İstanbul: 1983.
- Alptekin, Ali Berat: **Taşeli Masalları,** Akçağ Yayınları, Ankara: 2002.
- Ataman, Sadi Yaver: “Folklor Araştırmaları Bakımından: Bölgelerimiz –10- Balıkesir.” **Türk Folkloru** 8. yıl 80. sayı Şubat /1986 s. 32.-36.
- Balıkesir İl Yıllığı, 1967,** Ankara.
- Balıkesir İl Yıllığı, 1973.** İstanbul 1973 Dizerkonca Matbaası.
- “Balat- Dursunbey’de 1932 Yılında Yazılmış Türkü.” **Halk Bilg. Haber.** 7. yıl 74. S. 1937 41 s. **Halk Bilg. Haber.** 7. yıl 76. S. Şubat 1938 96.bs.
- Balkır, Ali Osman: “Balıkesir’de Halk İnanmaları.” **KAYNAK** 3. yıl 27. S. Nisan 1934 ss.566.-570. **KAYNAK** 3. yıl 30. S.Temmuz 1934 ss.646.- 648.
- Balkır, Ali Osman: **Balıkesir Doğum Göreneklere ve Çocuk.** Balıkesir Vilâyet Matbaası 1934. “TÜRKDİLİ’nin Neşriyatından”
- Balkır, Ali Osman: “Balıkesir Köylerinde Ateş Üzerine İnanmalar.” **KAYNAK** 3. yıl 33. S. Teşrinievvel [Ekim] 1935 ss.785.-786. **KAYNAK** 3. yıl 34. S. Teşrinisani [Kasım] 1935 ss.844.- 846.

- Balkır, Ali Osman: **Balıkesir’de Halk İnanmaları.** Balıkesir 1935 Vilâyet Matbaası. 32 s. “Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Neşriyatından: 5”
- Balkır, Ali Osman: **Balıkesir Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar.** Balıkesir 1935 İl Basımevi. 77. s. 8° “Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Yayını: 6”
- Batur, Suat: **Açıklamalı – Örneklî Türk Halk Edebiyatı.** İstanbul: Ekim 1998. Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Basım.
- Bayrı, Mehmet Halit: “Balıkesir’de Halk Âdetleri. **Halk Bilgisi Haberleri** 3. yıl 28. sayı Eylül 1933 ss.57.-58.
- Bayrı, Mehmet Halit: “Dursunbey’de Kış Sohbetleri.” **Halk Bilgisi Haberleri.** 7. yıl 78. sayı 4/1938 Nisan ss.121.–125.
- Bayrı, Mehmet Halit: **Halk Âdetleri ve İnanmaları.** İstanbul 1939. Burhaneddin Basımevi. 179. s. 8° “İstanbul- Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Yayınları: 9”
- Beyceli, Ragıp: “Dursunbey Kasabası’na Ait Birkaç Not.” **Halk Bilg. Haber.** 9. yıl 106. sayı 8/1940 ss.251., 252.
- Bıldır, Fatma: **Balıkesir – Dursunbey Yöresinin Halk Edebiyatı Ürünleri.** Kütahya 2000. 112 S., 9 fotoğraf. “Dumlupınar Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”
- Boratav, Pertev Naili: **Folklor ve Edebiyat 1,** İstanbul: Adam Yayıncılık, 1982.
- Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Folkloru,** Gerçek Yayınevi, İstanbul: 1999.
- Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,** İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000.
- Çınar, Ali Osman: “Dursunbey Sarnıç Köyü’nde Derlenen Hikaye ve Masallar.” **Türk Folklorundan Derlemeler-1988.** Ankara 1988 Öztekin Matbaacılık. 178 s. “Kültür ve Turizm Bakanlığı” “Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 91” ss. 45. –55.
- Çimen, Musa: **Sarısıpahiler Köyü Folkloru.** Erzurum 2000. 128 s. “Atatürk Üniversitesi. FEF. TDE. Böl. BT. y.y.”
- Çobanoğlu, Özkul: **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları,** Akçağ Yayınları/491, Folklorik Dizisi/6, Ankara: 2003. 1. Baskı.

- Çobanoğlu, Özkul: **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları/310, Folklorik Dizisi/1, Ankara: 2005. 3. Baskı.
- Dağlıoğlu, Hikmet Turhan: “Sohbetler ve Gezekler”, **Halk Bilgisi Haberleri**, 45. Sayı 2/1935 ss. 212-216.
- Dağlıoğlu, Hikmet Turhan: “Balıkesir ve Dursunbey’de Bıçakçılık.” **Kaynak** 3. yıl 30. sayı 7/1935 ss.629.-632.
- Dengi, Zeynep: “Balıkesir’in Dursunbey Kasabasında Sohbet Baranası.” **Ülkü** (3. seri) 1.C. 1. sayı 1/1947 Ocak ss.31.- 33.
- Doktor Hamdi: “Dursunbey Kazası: Köylerimizde Yaşayış.” **Zafer-i Millî Gazetesi**. 2.yıl 226. sayı 8 Temmuz 1340 [1924] ss. 2. [Eski Yazı]
- Dorson, Richard M. – Thoms, W. J.: “William Jhon Thoms ve ‘Folklor’ Başlıklı Yazısı”, Çev. Serpil Aygün Cengiz, **Millî Folklor**, Ankara: C.5, S. 36, Kış: 1997, ss. 89-92.
- Dursunbey Belediyesi. Nisan 1999 – Aralık 2001.** Dursunbey Belediyesi. 16 s., rnk. res., 20 cm. (y.y.) (yay.y.) (t.y.)
- Duymaz, Ali: **Bingöl Efsaneleri (İnceleme-Metinler)**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- Duymaz, Ali: “Mahallî Bir Zümre Tipi: Çepni Fıkraları”, **Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na 55. Yıl Armağanı**, 1994, ss. 205-211.
- Duymaz, Ali: **Bir Destan Kahramanı Salur Kazan**. İstanbul: 1997. Ötüken Neşriyat A. Ş.
- Duymaz, Ali: **İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler**. Ankara: 2002. Akçağ Yayınları.
- Eğilmez, Mesude: **Karesi’den Günümüze Öyküleriyle Balıkesir Türküleri**. İnce Ofset Matbaacılık. Balıkesir: 2002.
- Eğilmez, Mesude: **Karesi’den Günümüze Öykülerle Türküler**. Pelin Ofset Matbaacılık. 2. Baskı. Ankara: Aralık 2005.
- Eğilmez, Mesude: **Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları**, 1. Baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi, Ekim 2006.
- Eker, Gülin Öğüt vd.: **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Millî Folklor Yayınları, Ankara: 2003.

- Ekici, Metin: **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yay., Ankara: 2004.
- Elçin, Şükrü: **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Kültür Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 24, Halk Edebiyatı Dizisi: 3, Ankara, 1977.
- Elçin, Şükrü: **Türküye Türkçesinde Maniler**. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 115, Seri:IV, Sayı: A.32, Ankara: 1990, 194+ 7 s.
- Elçin, Şükrü: **Halk Edebiyatına Giriş**, 8. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- Gülensoy, Tuncer: **Kütahya ve Yöresi Ağızları**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yay: 536, İnceleme Metinler, Sözlük. Ankara: 1988.
- Gültekin, Mustafa: **Balıkesir'in Dursunbey İlçesi ve Köyleri Ağızları (İnceleme-Metin)**. Balıkesir 2001. 157 s. "B. Ü. FEF. TDE. Böl. BT. y.y."
Halk Bilgisi Haberleri, Yıl 7 1937, Sayı 74, S: 41, s. 96.
Halk Bilg. Haber. 7. yıl 76. S. Şubat 1938 s. 96.
- Kahraman, Sevgi: **Kızılöz Köyü Folklor Örnekleri**. Çanakkale 1999. 103 s. 27 Fotoğraf. "Çanakkale On Sekiz Mart Ü. Eğitim Fakültesi, TDE. Böl. BT. y.y."
- Karabulut, Murat: "Dursunbey'de Barana Sohbetleri." **Türk Folkloru** 8. yıl 85. sayı 8/1986 ss. 12.-16.
- Karadağ, Metin: **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**, Ankara: Karşı yay., 1995, s. 258.
- Karahan, Leyla: **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yay: 630, Ankara:1991.
- Kaya, Azat: "Balıkesir – Dursunbey Yöresi Barana Sohbetlerinin İşlevsel Açından İncelenmesi." **I. Halkbilimi Bilgi Şoleni Bildirileri**. Karşı Basın Yayın. Ankara 1997 ss. 128.-145. Kütahya İl Yıllığı, 1973, Ankara.
- Korkmaz, Erdoğan: "Barana ve Sohbet", **Üçeylül**, 5. yıl, 438. Sayı, 30 Temmuz 1992, ss. 3.
- Korkmaz, Erdoğan: "Kayalcanın Taşları", **Üçeylül**, Tarafsız Siyasi Gazete, Dursunbey: 23 Ağustos 1992- S. 445, 27 Ağustos 1992- S. 446, 31 Ağustos 1992- S. 447, 5. Yıl. ss. 2.

- Krohn, Julius-Krohn, Kaarle: **Halk Bilimi Yöntemi**, Yay.haz.: Fikret Türkmen, Çev. Günsel İçöz, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.: 651, 1996.
- Malatya Hikâyeleri.** Malatya Belediyesi Kültür Yay: 5, Hasan Kavruk (Önsöz) y.y., t.y.
- Oğuz, M Öcal: **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları.** 1. Baskı, Akçağ Yayınları / 345, Kaynak Eserler / 94, Ankara 2000.
- Oğuz, M Öcal vd.: **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara 2004.
- Oğuz, M Öcal- Gürçayır, Selcan: **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2**, Geleneksel Yayınları, Ankara: 2005.
- Oluklu, İbrahim : **Balıkesir İli ve İlçeleri Marmara Bölgesi.** Ankara Yayın Dairesi (Dağıtım). İstanbul 2003.
- Orak, Hüseyin: **Türkiye Kılavuzu**, I. Cilt, , 1946, Ankara.
- Orkan, Cenap Refik: **Balıkesir Coğrafyası**, , Balıkesir İl Basımevi, 1936.
- Örnek, Sedat Veyis: **Türk Halk Bilimi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1629, HAGEM Yay.:210, Gelenek, Görenek ve İnançlar Dizisi:20, 1995.
- Özcan, Selahattin: **Dursunbey Yöresi Halk Edebiyatı Ürünleri.** 1. Baskı. Balıkesir Mayıs 1995 Alem Basım Yayım.
- Özer, Kemal : **Balıkesir’de Halk Âdet ve İnanmaları.** Bölüm:1, 2. basım. İstanbul 1936, İstanbul Millî Mecmua Basımevi.
- Özer, Kemal : **Tarihte Balıkesir.** Balıkesir 1957 Türk Dili Matbaası. 124+3 s.
- Sakaoğlu, Saim: **Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca**, Selçuk Üniv. Basımevi, Konya: 1992.
- Sakaoğlu, Saim: **Masal Araştırmaları.** Akçağ Yayınları, Ankara: 1999,
- Sakaoğlu, Saim: **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara: 2002.
- Salman, Mustafa: **Balıkesir**, 114. s. t.y., y.y.
- Salman, Mustafa: **Öz Ses ve Zevk Kaynaklarımız**, Balıkesir. Halkevi Yayınları, sayı 19. Balıkesir İl Basımevi, 1937.
- Seyidoğlu, Bilge: **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Erzurum: Baylan Matbaası.

- Su, Kâmil: **XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir Şehir Hayatı.** İstanbul 1937. Resimli Ay Matbaası. 131 s. “Balıkesir Halkevi Yayınlarından Sayı: 14”
- Tan, Nail: **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler,** 6. Baskı, Halk Kültürü Yayınları, İstanbul: 2003.
Tarihi, Kültürü Ve Her Yönüyle Dursunbey. DUSİAD ve Keresteciler Derneği. İzmir Ekim 1997. Baskı: Gülermat. 40 s. (Kitapçık)
Türk Halk Kültürü Araştırmaları. Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 275, Ankara: 1998.
- Türkodoğan, Orhan: **Beşikdüzü ve Dursunbey Bölge Monografileri Karşılaştırmalı Sosyal Araştırmalar.** Erzurum 1971 Atatürk Üniversitesi Basımevi. 74 s. “Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 125” “İşletme Fakültesi Yayınları No: 14”“Araştırma Serisi No:9”
- Uysal, Osman: **Sarısıpahiler Köyü İncelemesi,** Öl. 1988, Emekli Nüfus Memuru.y.y., yay.y., t.y.
- Yıldırım, Dursun: **Türk Bitiği,** Akçağ Yayınları, Ankara: 1998.
Yıldırım, Dursun: **Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları,** 1. Baskı, Akçağ Yay., Ankara: 1999.
94-2004 Dursunbey Meslek Yüksekokulu: Balıkesir Üniversitesi 1992. Dursunbey Elif Basımevi. Broşür-Eylül 2003.
- Yönetken, Halil Bedii: **Derleme Notları-1,** İstanbul 1966, y.y., yay.y.

EKLER

FOTOĞRAFLAR

Dursunbey'in genel görünüşü

Dursunbey

Dursunbey

Suçıktı manzarası.

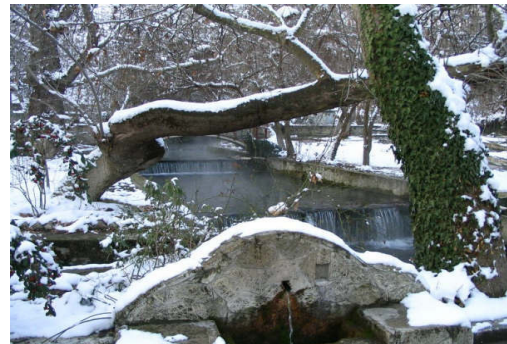
Suçıktı'dan bir manzara.

Dursunbey panayırının kurulduğu saz mevki

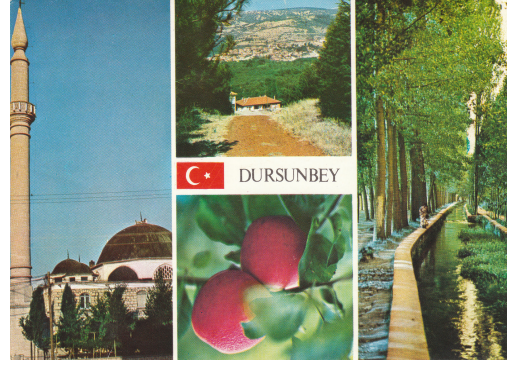
Suçıktı'da kış manzarası

Suçıktı'da kış manzarası

Dursunbey'de kış

Eski Dursunbey kartpostalları

Kent merkezindeki Ahmet Yesevi Parkından bir manzara

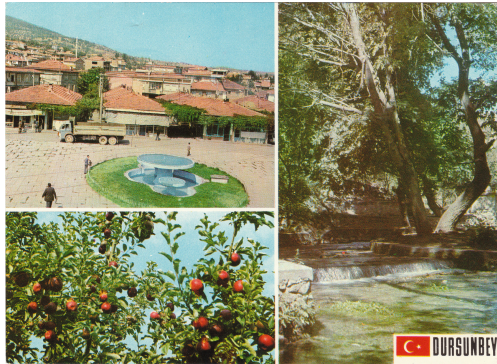
Dursunbey

Eski Dursunbey evi

Alaçam dağlarındaki Değirmeneğrek Orman Bölgesi

Eski Dursunbey kartpostalları

Alaçam dağlarındaki karacalar.

Barana ekibi

Eski Barana üyeleri

DUFAD Üyeleri dernekte.

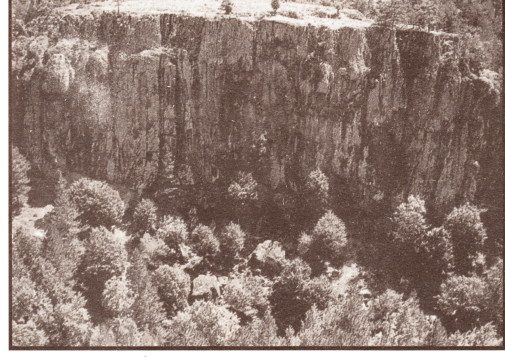
Kayalca'nın Taşları türküsünde geçen Sarı Osmanların evi. Zeynep'in yaşadığı ev.

Kayalcanın Taşları Türküsünün oynanış şekli.

Kayalcanın Taşları Türküsünün hikâyesinde geçen Zeynep'in öldürüldüğü saldırı aleti (Saldırma)

Kayalca'nın Taşları türküsünde geçen kayalıklar. (Eğilmez: 2005, s. 49)

Dursunbey'e özgü bardak, yatık ve yayık

Yerel kıyafetli bir kadın

Su taşı yerine kullanılan susak

Sünnet çocuğuna kına yakma

Kışlık erzak konulan ambar

Hacı Ömerler. Sünnette horoz salınca arkasından koşan çocuklar

Sünnet çocuğunu atla gezdirme

Sünnette para takma

Sünnetle atla gezdirilen çocuk

Hatim indirmiş kız

Kurbanlık

Aşağı Musalar dedesi

DUFAD başkanı Halil Erkek

Yerel kıyafetli bir kadın. Kızılöz

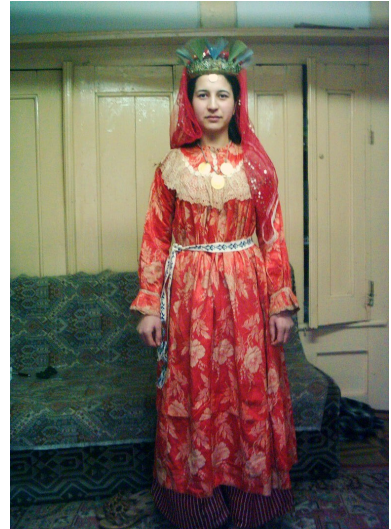
Yerel kıyafetli bir genç kız.

Yerel kıyafetli bir kadın. Kızılöz

Taşkesik köyünün kıyafetleri

Görünen Köyü kıyafetleri

Al gelin. 150 yıllık gelinlik

Halk oyunları ekibi.

100-150 yıllık işlemler

100-150 yıllık işlemler

Yerel kıyafetli bir genç kız

100-150 yıllık çeyizler

150 yıllık cepken

Eskiden havlu olarak kullanılan işlemeli yağlıklar

Gelin alımı

Kız kıyafeti ve melik örülmüş, boncuklar dizilmiş ve grep bağlanmış gelin teli

Şimşirli gelin. Oğlan evine getirilmiş.

Gelinin oğlan evine getirilişi

Nişanda verilen torba ve heybe

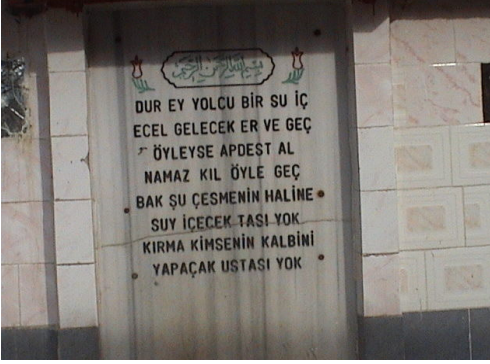

Hidrellez kutlamaları

Aşağı Musalar Dedesinin yatağı

Aşağı Yağcılar köyü çeşmesi

Kızılöz'deki Dede Yeri. Genellikle hayırlar ve yağmur duaları burada yapılır.

HacıAhmetpınarı'ndaki dilek kuyusunun yanındaki Dilek ağacı.(Ardıç)

HacıAhmetpınarı'ndaki Dilek kuyusu. Kuyuya atılan para alınır ise dileklerin kabul olacağına inanılıyor

Aşağı Musalar eski hamamı

Güğü'de eski bir evin içi. Ocaklık.

Kızılöz

Aşağı Musalar

Hacı Ömerler Köyü

Akçagüney

Ametist madeninin çıktığı Güğü köyü.

Güğü

Kireç

Sarnıç

Aşağı Musalar

Köy çeşmesi

İsmailer

Beğel

Taşkesiği

Beğel

Gençlerin zamanlarını geçirdikleri gençlik odası

Kaynak şahıslardan Hayati Meriç, 2000 yılı.

Halil Alaçam. Uzun yıllar ramazan davulculuğu yapmış.

Kireç köyünden kaynak şahıs

Kaynak Şahıslar. İsmailler

Selimağa köyünden kaynak şahıs

Kireç kaynak şahıslar

İsmailler köyünden kaynak şahıs

İsmailler köyünden kaynak şahıs

Selimağa köyünden kaynak şahıs

Görünen köyünden kaynak şahıs

Aşağı Musalarlı Feride ve Kadir Alan

Dursunbey mezarlığı

Yapma çiçeklerle süslenen mezarlar

Osmanlı mezar taşları

Şehit mezarı

Mezar taşları

ÖZGEÇMİŞ

1978 Ankara doğumlu olup aslen Dursunbeylidir. Astsubay olan babasının mesleğinden dolayı sırasıyla Ankara, Diyarbakır, Bandırma ve Balıkesir’de bulundu. İlkokula 1984’te Bandırma 17 Eylül İlkokulu’nda başladı. Ortaokulu ve liseyi Balıkesir’de okudu. 1996 yılında liseyi bitirdi. Yine 1996 yılında Dumlupınar Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü kazandı. 2000 yılında bu okuldan mezun oldu.

2000-2001 yılları arasında Tekirdağ’da özel bir dershanede çalıştı. 2001 yılında Balıkesir-Dursunbey’de Dursunbey ATL ve Endüstri Meslek Lisesi’ne atandı. 2006 yılından beri Dursunbey Çok Programlı Lisesi’nde çalışmaktadır. 2003 yılında yüksek lisans öğrenimine başladı. 2008 yılında yüksek lisansını tamamladı. Halen Balıkesir’de ikâmet etmekte ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.